

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI

GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SIĞINMACILARIN TOPLUMA
UYUMUNDA YEREL YÖNETİMLERİN ROLÜ:
PENDİK VE TUZLA BELEDİYELERİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SELAMİ KARAKAŞ

Temmuz - 2019

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI

GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SİĞİNMACILARIN TOPLUMA
UYUMUNDA YEREL YÖNETİMLERİN ROLÜ:
PENDİK VE TUZLA BELEDİYELERİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SELAMİ KARAKAŞ

Tez Danışmanı:

Dr. Öğretim Üyesi Nahide Işıl ÇETİNKAYA İSTİKBAL

Temmuz - 2019

ONAY

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yüksek Lisans öğrencisi olan Selami Karakaş'ın hazırladığı ve jüri önünde savunduğu “Geçici Koruma Altındaki Sığınmacıların Topluma Uyumunda Yerel Yönetimlerin Rolü: Pendik ve Tuzla Belediyeleri Örneği” başlıklı tez başarılı kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı

Dr. Öğretim Üyesi Nahide Işıl ÇETİNKAYA İSTİKBAL

Kurumu: İstanbul medeniyet Üniversitesi

Üyeler:

Prof. Dr. Hamza ATEŞ

Kurumu: İstanbul medeniyet Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Murat TÜMAY

Kurumu: İstanbul medeniyet Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: .../.../2019

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Alıntılanan başkalarına ait tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini kaynak göstererek atıfta bulunduğum gibi, yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi;

Beyan eder ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

Selami Karakaş

TEŞEKKÜR

Yüksek lisan çalışmamın konusunun belirlenmesinde ve araştırma safhasında emeği geçen değerli Prof. Dr. Hamza Ateş Hocama, araştırma, yönlendirme ve tamamlanması hususunda destek veren ve tez danışmanlığımı yürüten kıymetli Dr. Öğretim Üyesi Nahide Işıl Çetinkaya İstikbal Hocama ve Dr. Öğretim Üyesi Murat Tümay Hocama desteklerinden dolayı teşekkür ederim. Hayatım boyunca benden emeğini esirgemeyen değerli öğretmenlerime ve sevgili anneme, babama çok teşekkür ederim. Tez çalışması esnasında gösterdikleri sabır ve verdikleri her türlü destek için aileme de ayrıca teşekkür ederim.

SELAMİ KARAKAŞ

İÇİNDEKİLER

ONAY	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GÖÇ OLGUSU.....	3
1.1. Göçün Kavramsal Çerçevesi.....	6
1.2. Göçün Kuramsal Çerçevesi.....	10
1.2.1. Göç Teorileri.....	10
1.2.1.1. Ravenstein'in Göç Kuramı.....	13
1.2.1.2. Kesişen Fırsatlar Kuramı.....	14
1.2.1.3. İtme Çekme Kuramı.....	15
1.2.1.4. Petersen'in Göç Tipleri.....	15
1.2.1.5. Merkez-Çevre Kuramı ve Dünya Sistemleri Ekolü.....	16
1.2.1.6. Göç Sistemleri Kuramı.....	17
1.2.1.7. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı.....	18
1.3. Göç Türleri.....	20
1.3.1. Süresine Göre Göçler.....	21
1.3.2. Mesafesine Göre Göçler.....	22
1.4. Göçün nedenleri.....	23

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYE’DE GÖÇ YÖNETİMİ.....	25
2.1. Göç Politikaları.....	26
2.1.1. Geçmişten Günümüze Göç Yönetimi.....	26
2.1.2. Türkiye’deki Sığınmacıların Genel Durumu ve Sosyal Uyum.....	30
2.1.3. Göç Yönetimi Politikalarının Tarihçesi.....	33
2.2. Paydaşlar.....	37
2.2.1. Merkezi Yönetim.....	37
2.2.2. Sivil Toplum Kuruluşları	41
2.2.3. Ulusal ve Uluslararası Kuruluşlar.....	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YEREL YÖNETİMLER.....	60
3.1.Yerel Yönetimlerin Sosyal Belediyecilik Anlayışı.....	62
3.2.Göç Yönetiminde Yerel Yönetimlerin Rolü.....	65
3.3. Yerel Yönetimler ve Sığınmacılar.....	74
3.4. Yerel Yönetimlerin Uyum Politikaları.....	80
3.4.1 Rehabilitasyon çalışmaları.....	83
3.4.2 Ekonomik Uyum.....	87
3.4.3. Sosyokültürel Uyum.....	93
3.4.4. Eğitimde Uyum.....	96
3.4.5. Sığınmacıların Yerleştirilmesi.....	99
3.4.6. Sığınmacıların İstihdamı.....	102
3.4.7. Sığınmacıların Kent Yaşamına Uyumu.....	106
3.4.8. Ortak Veri Tabanı Oluşturması.....	108

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. İSTANBUL BELEDİYELERİNDE BİR ALAN ARAŞTIRMASI: PENDİK VE TUZLA ÖRNEĞİ.....	111
4.1. Araştırmanın Yöntemi.....	111
4.1.1. Araştırma Örneklemi.....	112
4.1.2. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması.....	113
4.1.3. Verilerin Analizi.....	114
4.1.4. Araştırmanın Kısıtlılıkları.....	114
4.2. Bulgular.....	114
4.2.1. Pendik ve Tuzla Örneği.....	116
4.2.1.1. Genel Durum.....	116
4.2.1.2. Sığınmacıların Demografik Dağılımı.....	119
4.2.1.3. Sığınmacılara Yönelik İş Olanakları.....	123
4.2.1.4. Sığınmacılara Yönelik Hizmetler.....	126
4.2.1.5. Sığınmacılar Hususunda Diğer Kurum ve Kuruluşlarla Yapılan İşbirlikleri.....	134
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	138
EKLER.....	146
KAYNAKÇA	148
ÖZGEÇMİŞ.....	158

KISALTMALAR DİZİNİ

AB: Avrupa Birliği

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

BM: Birleşmiş Milletler

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

GİGM: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

IBC: Malteser International (Uluslararası yardım Kuruluşu)

IBC: Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve kalkınma Vakfı

IOM: Uluslararası Göç Örgütü

IRFAM: Belçika Göç Araştırma ve Tetkik Enstitüsü

İGAMDER: İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi

İHH: İnsan Hak ve Hürriyetleri Derneği

İNGO: Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşu

Uluslararası Göç Örgütü(IOM)

MAZLUMDER: İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

MİREG: Göç Araştırmaları ve Uygulama Merkezi

MÜLTECİ-DER: Mültecilerle Dayanışma Derneği

NAFTA: Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği

NÜ-GAM: Nüfus ve Göç Araştırmaları Merkezi

ORSAM: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi

SEGUA Toplum Yararına Çalışan Bir Kuruluş

SGDD: Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği

SSTKB: Suriyeli Sivil Toplum Örgütleri Birliği

STK: Sivil Toplum Örgütü

SYDV: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

TAMEB: Türk-Alman İş birliğinde Mesleki Beceri Geliştirme

TESEV: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı

UAÖ: Uluslararası Af Örgütü

UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

UNFPA: Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

UNICEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

WHO: Dünya Sağlık Örgütü

WALD: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı

WPT: Birleşmiş Milletler bünyesinde Dünya Gıda Programı

YUKK: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

ÖZET

Bu araştırma, yerel yönetimlerin, sığınmacıların topluma uyumuyla ilgili yapmış olduğu çalışmaları ve paydaşlarla olan ilişkileri kapsamaktadır. Araştırmamızın amacı Türkiye'de şimdiye kadar yaşanmış ve halen yaşanmakta olan sığınmacı sorununu gündemde tutmak ve çözüm üretmektir. Bu nedenle hem yerel yönetimleri hem de sığınmacıları daha yakından tanımak gerektiği fikri ortaya çıkmaktadır. Yerel yönetimleri ve sığınmacıları tanıma süreci içerisinde her iki paydaşın da bilinmeyen birçok sorununun olduğu tespit edilmiştir.

Birinci bölümde göçün kavramsal çerçevesi çizilmektedir. Bununla birlikte göç teorileri, göç türleri, göçün nedenleri ve göçün çeşitleri üzerinde durulmaktadır. İkinci bölümde yerel yönetimlerin göç yönetimindeki rolü işlenmektedir. Bu bölümde yerel yönetimler hakkında temel bilgiler verilerek göç konusunda yerel yönetimlerin izlediği politikalar, paydaşların rolü ve uyum çalışmalarına değinilmiştir. Ayrıca yerel yönetimlerin sığınmacıların uyumundaki rolü, sığınmacılarla ilgili uyumun hangi alanlarda olduğu ve bu alanları nasıl etkilediği işlenmektedir. Üçüncü ve son bölümde ise tezin araştırma yönteminin (veri toplama tekniği), araştırmanın uygulaması ve sonuçları değerlendirilerek bulgular yazılmaktadır.

Çalışmamızda yerel yönetimlerin geleceği, sahaya inilerek yakından incelenmesi amaçlanmıştır. Pendik ve Tuzla Belediyeleri'yle yapılan görüşmeler sonucunda belediye yetkililerine yaklaşık otuz soru sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevaplarda belediyelerin, sığınmacıların uyumuyla ilgili farklı çalışmalara yöneldiği görülmektedir. Mültecilerle ilgili sorunların en aza indirilmiş olması nedeniyle Pendik ve Tuzla Belediyeleri örneklem olarak seçilmiştir. Bu çalışmanın sonucunda yerel yönetimler sığınmacıların topluma uyum sağlamasında önemli mesafe kat edildiği, ancak yerel yönetimlerin bir kısmının sorunların çözümünde hesap verilebilirlik açısından etkin rol almadığı görülmektedir. Türkiye genelinde merkezi yönetimin ve yerel yönetimlerin ortak bir veri tabanının olmayışı, sığınmacıların uyumunu olumsuz manada etkilemektedir. Bu nedenle GİGM' in hazırlamış olduğu veri tabanını yerel yönetimlerin kullanımına açması sığınmacıların sorunlarının çözümü hususunda çok etkili olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sığınmacı, yerel yönetimler, göç, uyum, kente uyum.

ABSTRACT

This research includes the studies carried out by the local authorities on the integration of asylum seekers into society and the relations with the stakeholders. The aim of our study experienced so far and still keep the refugees in Turkey on the agenda and to develop solutions to problems that are being experienced. Therefore, the idea that both local administrations and asylum seekers should be introduced more closely arises. In the process of recognizing local governments and asylum seekers, it was found that both stakeholders had many unknown problems.

In the first part, the conceptual framework of migration is drawn. However, migration theories, types of migration, causes of migration and types of migration are emphasized. In the second part, the role of local governments in migration management is discussed. In this section, basic information about local governments is given and the policies followed by local governments, the role of stakeholders and adaptation studies are discussed. In addition, the role of local governments in the integration of asylum seekers, the areas in which compliance with asylum seekers are involved and how they affect these areas are covered. In the third and last part, the research method of the thesis (data collection technique), the application of the research and the results are evaluated and the findings are written.

In this study, it is aimed to examine the future of local governments by going down to the field. As a result of the meetings with Pendik and Tuzla Municipalities, the municipal authorities were asked about thirty questions. In the answers given to these questions, it is seen that the municipalities have turned to different studies on the adaptation of asylum seekers. Pendik and Tuzla Municipalities were chosen as the sample because the problems related to the refugees were minimized. As a result of this study, it is seen that local governments have made significant progress in the adaptation of asylum seekers to society, but some of the local administrations do not play an active role in solving problems. In Turkey, the central government and the lack of a common database of local governments, affect the consistency of asylum seekers in a negative sense. Therefore, the opening of the database prepared by the DGMM to the use of local governments will be very effective in solving the problems of asylum seekers.

KEYWORDS: Asylum seeker, local governments, migration, integration, urban adaptation

GİRİŞ

Türkiye dünya genelinde her dönem diğer ülkelerden gelen sığınmacılara karşı daima kapısını açan ve onları misafir eden bir ülke olmuştur. Körfez savaşı döneminde de Irak sınırından geçerek Türkiye'ye sığınan çok sayıda sığınmacı, uzun süre burada misafir edilmişlerdir. 2011 yılında Suriye'deki iç savaşın etkisiyle ülkesini terk etmek zorunda kalan sığınmacılar, komşu ülkelere sığınmacı olarak yerleşmişlerdir. Türkiye'nin Suriye ile olan uzun sınırı sebebiyle, küresel sığınmacı akınından en fazla Türkiye etkilenmiş ve ciddi sıkıntılarla karşılaşmıştır. Gelen sığınmacı sayısı arttıkça, sınırdaki yerleşim yerleri yeterli olmamaya başlamış ve sığınmacılar Türkiye'nin iç bölgelerine yerleşmeye başlamışlardır. Sayıları yaklaşık dört milyonu bulan sığınmacılar, bir müddet sonra tüm şehirlere yayılmışlardır. Sığınmacı akınının çok hızlı ve büyük olması tüm olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Bu olumsuzluklara örnek olarak; Ekonomik sıkıntı, sosyal ve kültürel sorunlar, işsizlik, sağlık, eğitim, konut sorunları verilebilir. Türkiye, dünya devletleri içerisinde en çok sığınmacı barındıran ülkelerin başında gelmektedir. Bu nedenle ülkedeki bu sığınmacı sorunu, kurumların ve vatandaşların birlikte çalışmasına ve sığınmacılara yönelik yeni tedbirler alınmasını gerektirmiştir.

Türkiye, bu dönem içerisinde sığınmacıların güvenlik, korunma gibi hayati ve öncelikli sorunlarını müteakip barınma, sağlık, gıda, eğitim ve istihdam gibi konulara ciddi manada eğilmiş, hem ulusal hem de uluslararası kurum ve kuruluşlarla işbirliğine gitmiştir. Şimdiye kadar yapılan ve bundan sonra da yapılacak tüm çalışmalar, sığınmanın sürdürülebilirliği ve uyum açısından uygun şartların hazırlanması açısından çok büyük bir önem arz etmektedir.

Tüm bu imkanların sığınmacılara sunulmasında devlet kurumlarının yanı sıra sivil toplum örgütleri ve yerel yönetimler, özel sektör kuruluşları hatta vatandaşlar hep birlikte gayret göstermiş, problemlerin çözümünde önemli roller üstlenmişlerdir. Ancak burada en önemli görev yerel yönetimlere düşmektedir. Bunun sebebi sığınmacıların kente uyumu ve sığınmacılarla ilgili hizmet ve politikaların takibini yapabilecek kurumun yerel yönetimler olmasıdır. İyi niyet göstergesi olarak birçok yerel yönetim, çok büyük çaba sarf etmiş, planlı, programlı çalışmalarıyla örnek olmuşlardır. Ancak sığınmacılara karşı yapılan çalışmalar ve üretilen politikalara

bakıldığında yerel yönetimlerin bu konuda hazırlıksız olduğu ve hizmet verme hususunda istenen düzeyde olmadığı belirtilmektedir.

Türkiye’de Irak ve Suriyeli sığınmacıların yanı sıra diğer ülkelerden gelen çok sayıda sığınmacı da bulunmaktadır. Bu çalışmada, sığınmacı sorununun çözümünde yerel yönetimlerin üstlendiği rol araştırılmaktadır. Sığınmacı sorunlarının etkileri dünya genelinde de görülmekte ancak, özellikle yereldeki etkileri daha fazla görülmektedir. Bu sebeple yerelden başlayarak çözümler üretmek gerektiği anlaşılmaktadır. Bu çalışmada çözüm odaklı çalışan yerel yönetimlerin sığınmacılara ilişkin hangi çalışmaları yürüttükleri irdelenmiştir. Sığınmacılar konusunda ağırlıklı olarak sorunlarının çözülmesi, kente uyum çalışmalarının yapılması ve onlara yönelik politika ve hizmetlerin geliştirilmesinde yerel yönetimlerin rolü incelenecektir. Bununla birlikte belediyelerin sığınmacılara yönelik hizmet ve politikaları ile örnek uygulamalar incelenecektir. Aynı zamanda merkezi yönetim, yerel yönetim, STK'lar, diğer kurumlar ve vatandaşlar arasındaki etkileşim ve yönetişim de açıklanmaya çalışılmaktadır. Sığınmacıların yerel halk ve kurumlarla olan münasebetlerinde etkileşimleri ve katkıları da çalışmada yer almaktadır.

Yerel yönetimler, kendi içindeki bürokratik mekanizmaların sığınmacılara nasıl hizmet verdiklerini, sığınmacıların karşılaştığı problemlere ilişkin algılarını ve problemlere ilişkin ellerindeki bilgileri devlet kurumları ve STK'larla paylaşmaktadırlar. Bu bilgi ve malumat sığınmacı konusunda yerel yönetimlerin rolünü anlamamız için gereklidir. Bu çalışmada kurumların içerisinde bulunduğu bu iletişim ve etkileşimi sığınmacılara nasıl yansıttıkları da yer almaktadır. Daha sonra göç olgusu, Türkiye’de göç yönetimi ve yerel yönetimlerin göç yönetimi konusunda örnek araştırma sunulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GÖÇ OLGUSU

Göç, kavram olarak insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır ve tarih boyunca her dönem meydana gelmiş ve bundan sonra da meydana gelebilecek bir faaliyettir. Göç; kişinin bireysel, grup veya kitlesel boyutta gerçekleştirdiği yer değiştirme hareketidir (İpek, 2016: 7). İnsanlar farklı nedenlerle farklı yöre, bölge veya ülkeler arasında hareket ederek göçü gerçekleştirmektedirler. Göçün, insan hayatında çok önemli ve vazgeçilmez bir yeri vardır. Çünkü insan daima daha iyi bir yaşam için mücadele etmekte ve yer değiştirmektedir. Göç, ferdi ve toplumsal nedenlerle olabileceği gibi ekonomik ve siyasal nedenlerle de gerçekleşebilmektedir. Aynı zamanda göç, oluşum nedenleri, süresi veya mesafesine göre farklı adlar alabilmektedir. Bunun yanında göç, ülke içinde veya ülke dışında zorunlu veya gönüllü olarak gerçekleşebilmektedir.

Göç, küreselleşen dünyada giderek önemini artırmakta ve giderek daha fazla yaygın hale gelmeye başlamaktadır (Aksoy, 2012: 293). İletişim teknolojilerinin gelişmesi ve ulaşım ağının yaygın hale gelmesi, insanların, kurum ve kuruluşların, mal ve hizmetlerin, özellikle sermayenin ülke sınırlarını aşacak biçimde dolaşımına olanak sağlamaktadır. Bu nedenle göç, sadece az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere olmamakta, gelişmiş ülkelerden diğer ülkelere de gerçekleşmektedir. Küreselleşme nedeniyle uluslararası göç farklı yönlerde doğru gelişmekte ve pek çok ülke için çok önemli bir olgu haline geldiği açıkça anlaşılmaktadır.

Göç, hayatın bir gerçeği olup, tarihin ilk yıllarından beri çeşitli sebeplerle insanlar, tarih boyunca bir yerden başka bir yere sürekli olarak göç halinde olmuşlardır (Ateş ve Ovalı, 2018: 9). Göç, insanların, zorunlu olarak doğup büyüdüğü topraklardan ayrılmak durumunda kalması, macera tutkusuna sahip olması ve daha iyi bir yaşam arzusunun neticesidir (Develi Erdem, 2017: 1345). Çeşitli sebeplerle gerçekleşen göç, farklı kültürlerle sahip insanların birlikte yaşama kültürüyle birlikte uyum içinde yaşama zorunluluğu ve anlaşmazlıklara dair önemli sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Karşılaşılan bu sorunlar, milletler arası iletişimin önünde en büyük engel olarak görülmektedir. Uyum sorunlarının kaynağı olarak görülen kültürel farklılıklar,

milletlerin ayrışması ve birbirinden kopuk olması için bir sebep olarak görülmesi ciddi problemlere neden olmaktadır. Kültürel farklılıklar bir zenginlik olmalı ve her toplum için yeni bir kazanım olarak görülmesi gerekmektedir. Toplumlar, uyum sorunlarını yaşamamak için kültürler arasındaki iletişim engellerini ortadan kaldırmak üzere hareket etmektedirler. (Aksoy, 2012: 293)

Göç, ferdin veya toplumun, yeni şartlara uyum sağlayabilmek amacıyla veya siyasal, ekonomik, doğal sebeplerle yaşadığı yeri ve toplumu değiştirmesi olayına verilen isim diye tarif edilebilmektedir (Ateş ve Ovalı, 2018: 9). Genel anlamıyla göç, “çerçevesi ve sınırları tayin edilmiş olan coğrafik bölgeler veya idari alanlar arasındaki yer değişiklikleri”(Ünalın, 1998: 91). İnsanlık tarihi kadar eski olan göç olayı, halen daha artarak devam etmektedir. Aslında göçü tanımlarken mesafe, zaman ve kalıcılık gibi hususların da dikkate alınması gerekmektedir. Göç ile ilgili çalışmalarda yer değişikliği hareketinin göç olarak değerlendirilmesi ve tanımlanması için altı ay ya da bir yıl gibi bir ölçü getirilmiştir. Göçü tanımlarken, yerleşilen bölgede kalıcı olup olmama unsuru, sübjektif değerler içermesi nedeniyle kullanılması tercih edilmemektedir. Çoğunlukla temel kriter gidilen mesafe ve kullanılan zaman boyutu olmaktadır. (Ünalın, 1998:91-92). Göç, sadece yer değiştirme eylemi olarak değil de daha geniş bir ifadeyle tanımlanabilmektedir. Buradan hareketle göç, iş bulmak ve daha iyi yaşama imkanı elde etmek ümidiyle yaşadıkları yeri bırakıp başka bölgelere geçici veya temelli olarak yerleşme diye tanımlanabilmektedir (Öngör, 1980, akt; Aksoy, 2012: 293).

Başka bir tanımlama da; göç, kişilerin hayatlarının kalan kısmının tamamını ya da bir kısmını geçirmek üzere bir yerden başka bir yere yaptıkları coğrafya değişikliğine denmektedir (Akkayan, 1979: 21, akt; Aksoy, 2012: 293). Bu tanımlardan anladığımız, göç olgusunu değerlendirirken sadece yer değiştirmek değil, yerleşme eylemini de kuvvetli bir şekilde vurgulamak gerektiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle göç, halkların ya belli bir süre ya da tüm hayatlarını geçirebilecekleri yeni bölgelere yerleşmeleri diye ifade edilmektedir.

Tarihsel sürece bakıldığında göç hareketlerinin gönüllü veya zorunlu olarak meydana geldiği görülmektedir. Gönüllü göçlerde zorunluluk pek görülmemekte, ancak kitlesel göçler genel olarak zorunlu olarak yapıldığı görülmektedir. En büyük kitlesel

göç olarak bugünkü Avrupa devletlerinin de temelini teşkil ettiği kabul edilen “Kavimler Göçü”dür (Kınık, 2010: 37).

Göçün bir başka tanımı da, coğrafi olarak yer değiştirme sürecinin ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal yönleriyle toplum yapısını değiştiren nüfus hareketidir (Özer, 2004: 11). Türk Dil Kurumu, göçü, “*ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret*” şeklinde tanımlamıştır. (www.tdk.gov.tr, 2016). Göçü, sosyal, politik, ekonomik, ekolojik vb. nedenlerin etkisiyle toplumsal ve bireysel nedenlerden kaynaklanan zaman, mekan ve amaç yönünden araştırılması gereken bir değişim süreci olarak da tanımlamışlardır. Temelde sosyolojik bir olgu olan bu süreç toplumsal yapıda farklı sonuçlara yol açabilmektedir (Emek İnan, 2016: 10).

Göç, gönüllü veya zorunlu olup olmaması, uzun ya da kısa dönemli olup olmaması çok da önemi olmasa da fertlerin yaşamını etkileyen toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel unsurların etkisiyle yaşanılan mekanın değiştirilmesidir diye tarif edilebilmektedir. Yer değişikliğinde uzaklık ve yakınlık veya kat edilen idari ve siyasal sınırlar, göçe farklı anlamlar yükleyebilmektedirler. (Mutluer, 2003: 10). Uluslararası göç ve nedenleri hususunu incelerken, insanların farklı coğrafyalardaki hareketlerine bakılması gerekmektedir. İnsanlar ülkeler arasındaki hareketleri bireysel, küçük topluluklar halinde ya da kitlesel düzeyde olduğu görülebilmektedir. Aynı zamanda göçü tanımlarken; ekonomik ve siyasal nedenlerle birlikte toplumsal nedenlerinde tesiriyle insanların bireysel veya kitlesel olarak yer değiştirme hareketleri olarak tanımlanabilir diye düşünülmektedir (Şahin, 2001: 59, akt; Aksoy, 2012: 293).

Daha geniş bir anlamla göç, iş bulmak ve daha iyi yaşama imkanı bulmak ümidiyle yaşadıkları yeri bırakıp başka bölgelere geçici veya temelli yerleşme olarak da tanımlanabilmektedir (Öngör, 1980, akt; Aksoy, 2012: 293). Başka bir tanımlama da; göç, kişilerin hayatlarının kalan kısmının tamamını ya da bir kısmını geçirmek üzere bir yerden başka bir yere yaptıkları coğrafya değişikliğini ifade etmektedir (Akkayan, 1979: 21, akt; Aksoy, 2012: 293). Bu tanımlardan yola çıkarak, göçü değerlendirirken sadece yer değiştirmek değil, yerleşme eylemini de kuvvetli

bir şekilde vurgulamak gerektiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle göç, halkların ya belli bir süre ya da tüm hayatlarını geçirecekleri yeni bölgelere yerleşmelerini ifade etmektedir.

1.1. Göçün Kavramsal Çerçevesi

Göç ile ilgili akademik literatürde farklı kavramlar kullanılmakta ve göçün durumuna göre farklı kavramlarla açıklanmaktadır. Bunlar kalıcı bir şekilde yerleşmek amacıyla yabancı bir ülkeye yerleşme anlamında “immigration”, canlıların bir yerden ayrılıp diğer bir yere yerleşme gayesiyle eylemde bulunması anlamında “migration”, bir ülkeden başka bir ülkeye yerleşme niyeti ile mekan değiştirme anlamında “emigration” kavramları kullanılmaktadır (Ateş ve Ovalı, 2018: 10).

Göç kavramını açıklarken zaman, mekan, mesafe, kalıcılık gibi boyutlar da dikkate alınarak tanımlamalar yapılmalıdır. Her yer değiştirme göç olarak algılanmayabilir. Genellikle bir yer değiştirme hareketinin göç hareketi olarak anlaşılması için altı ay veya bir yıl süre geçmiş olması ölçütü aranmaktadır. Göç kavramı, göçün yol açtığı sonuçları dikkate alındığında göç alan ve göç veren yerler ve ülkeleri etkisi altına almaktadır. Bu etkileşim neticesinde göç, kavramsal olarak varlığını sürdürerek sonuçta her yerde varlığını devam ettiren bir olgu olmuştur. Göç, sosyal bir olay olarak bilinse de ekonomiden kültüre hayatın her alanını etkileyen çok önemli bir unsurdur.

Göç, yer değiştiren nüfus hareketlerinin bulunduğu yerde tekrar dağılımını yaparak yeni şartlara uyumda en etkili mekanizmalardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Tekeli, 2011: 158–159). Erder ve Arkadaşlarına göre ise göç, “*modernite-öncesi dönemde nüfus hareketliliği*” olarak tanımlanabilir (Erder ve diğerleri, 2014: 48). Göç kavramının süregelen dönem içerisinde yer değişikliklerini görmek de mümkündür. Ancak yer değiştirme olayını kabul etmekle beraber, göç kavramının zaman içinde farklı anlamlar ve hususlar kazandığı görülmektedir.

Göç ile ilgili olarak kullanılan farklı kavramlar bulunmaktadır. Ülkemizde bu kavramlar az bilinmekte ve çoğunlukla birbiriyle karıştırılmaktadır. Hatta yanlış kullanıldığı da görülmektedir. Bu hususta öncelikle uluslararası tanımlara bakmak

gerekmektedir. Uluslararası Göç Örgütü(IOM) 1971 yılında başlattığı ve 2001 yılında tamamlayarak çalışan personeline dağıttığı ‘Göç Elkitabı’ nda göç ile ilgili kavramlara geniş yer vermiştir. Göç ile ilgili terimlerin kullanımdan kaynaklanan farklılıklar ülkeden ülkeye göre de değişiklikler göstermektedir. Hatta aynı ülke içerisinde bile anlam ve ima yönünden farklılık göstermekte hatta bazen aynı kelime farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Örnek olarak ‘transit ülke’ konumunda olan Türkiye için yazılı basında ‘transit güzergah’, ‘geçiş güzergahı’ kavramı kullanılmaktadır. Bu durum diğer kavramlar için de aynı şekilde farklılık göstermektedir. (Çağlar T, 2018: 41)

- Sığınmacı: Uluslararası koruma arayan ancak statüleri resmi olarak onaylanmamış kişilere denilmektedir. Bir başka ifadeyle ülkesini terk ederek sığınma talebinde bulunmuş ve yerleşmeye çalıştığı ülkenin yetkilileri tarafından soruşturma safhasında olan kişidir. İskan Kanunu Madde 3/3 göre “Türkiye’de yerleşmek maksadıyla olmayıp bir zaruret ilcasıyla muvakkat oturmak üzere sığınanlara sığınmacı denir.” (<https://bianet.org/bianet/insan-haklari/2953>, 2019. Bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları müracaatın sonucunu bekleyen kişi sığınmacı diye tanımlanmaktadır. (Çağlar T, 2018: 41)
- Mülteci: Mülteci kavramı, YUKK’ un 61. Maddesinde “Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci denmektedir”. (Erdem Bahadır, 2017: 334)

Uluslararası hukuka göre mülteci, kendi ülkesi dışında olan dini, dili, ırkı, tabiiyeti sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncesi nedeniyle baskı ve zulüm göreceğini endişe eden ve ülkesine dönemeyen kişileri ifade etmektedir. Vatandaşı bulunduğu ülkenin kendi siyasi görüşü, inancı, sosyal konumu ve ulusal kimliği nedeniyle kendisini baskı altında hissedip devletine

güvenini kaybedip ülkesini terk eden ve başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunan ve talebi o ülke tarafından kabul edilen kişiye denir. (<https://bianet.org/bianet/insan-haklari/2953>. 2019)

BMMYK tarafından tanınan mülteci ise “kendi tüzüğündeki kriterlere uygun olan ve Mültecilerin Hukuki Statüsüyle ilgili olan 1951 Sözleşmesi veya Mültecilerin Hukuki Statüsüyle ilgili olan 1967 Protokolü”ne taraf olan bir ülkede olup olmaması veya ev sahibi ülke tarafından mülteci olarak kabul edilip edilmemesi fark etmeksizin Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği tarafından sağlanmış Birleşmiş Milletler Korumasından yararlanmaya hak kazanmış kişi diye tanımlanmaktadır. (Çağlar T, 2018: 41)

- Şartlı Mülteci: YUKK’un 62. Maddesinde “Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilen kişidir”. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilmektedir. (Erdem Bahadır, 2017: 334)
- Göçmen: Mülteci tanımında bulunan nedenlerin dışında çoğu kez ekonomik gerekçelerle ülkesini hiçbir zorlama olmaksızın tamamen kendi isteğiyle ülkesini terk ederek başka bir ülkeye yerleşmek isteyen ve bu isteği o ülkenin yetkililerince kabul edilen kişidir. (<https://bianet.org/bianet/insan-haklari/2953>, 2019). Başka bir tarifte göçmen, ekonomik ve sosyal yönden durumlarını iyileştirmek, hem kendi hem de aileleri için gelecek açısından daha iyi bir yaşam elde etmek için başka bir ülkeye veya bölgeye göç edenlere denilmektedir. (Çağlar T, 2018: 41)
- Kaçak Göçmen: Göç ettikleri ülkenin yetkililerinden izin almadan o ülkede kaçak yollarla yaşamaya çalışan kişidir. Kayıt dışı ve belgesiz yabancı diye

de ifade edilmektedir. (Çağlar T, 2018: 41). Mülteci ve insani yardım örgütleri, 'kaçak göçmen' tabirini suç işleme ile özdeşleştirildiği için bu kavramın kullanılmamasının daha iyi olacağını söylemektedirler. Bunun nedeni olarak da kaçak göçmenlerin birçoğunun suça karışmasını göstermektedirler. BM kaçak göç veya kaçak göçmen terimleri yerine 'düzensiz' veya 'belgelenmemiş' terimlerini kullanmıştır. Ancak Avrupa Komisyonu ise 'kaçak göç' terimini kullanmaktan yanaydı. Daha sonra Avrupa Komisyonu da 'düzensiz göç' ifadesini kullanmaya başlamıştır. Avrupa Komisyonu bir durum ya da süreci anlatmak için 'yasa dışı' ifadesini kullanmış, ancak konu göçmenler olunca 'düzensiz' kavramını kullanmaktadır.

- Geçici Koruma: Türk hukukunda YUKK ile düzenlenmiştir. Suriye 'deki savaştan kaçarak Türkiye'ye gelen Suriyeliler için YUKK'un 91.Maddesine göre, '(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir. (2) Bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir' denmektedir. (Erdem Bahadır, 2017, 334).
- İkincil Koruma: YUKK'un 63.maddesine göre, 'Mülteci ve şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikametgah ülkesine geri gönderildiği takdirde ölüm cezasına mahkum olacak veya ölüm cezası infaz edilecek olan, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak olan, uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korunmasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü

belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir' diye tarif edilmektedir. (Erdem Bahadır, 2017, 334)

Günümüzde yaşanan göçler ve göç olayı yaşanması sırasında ayrıştığını ve bu ayrışmanın sonucunda da her bir göç olayının kendine özgü olduğu görülmektedir. Aynı zamanda sebep ve sonuçlarının da farklı olduğu görülmektedir. Bu duruma, yaşanan olaylar, coğrafi bölgeler, ekonomik ve siyasal nedenlerin sebep olduğu görülmektedir. Bugüne kadar kavramsal ve kuramsal çalışmalar yapılmış olsa bile, bundan sonra da yaşanabilecek göçlerle ilgili yeni bir bilimsel perspektif ve kuramsal yaklaşım geliştirilmesi gerekmektedir. Bu yeni kavramsal yaklaşım öncelikle göç ve göçmeni ayırt etmeli ve araştırmanın temeline koymalıdır. Bu çalışmaları yaparken göç kuramlarını araştırmanın amacına uygun olarak kullanmak gerekmektedir

(Çağlayan, 2006:67).

Çalışmaların göç ile ilgili veya göçmenlerle ilgili olup olmadığının belirtilmesi de önem taşımaktadır. Göç ve göçmen çalışmalarında analizi doğru yapıp, göç ve göçmeni kesin hatlarla ayırt etmek gerekmektedir. Ancak durum böyle olsa da göç ve göçmeni birbirinden ayrı düşünmek de pek mümkün görülmemektedir. Küreselleşen dünyanın da etkisiyle ilişkiler daha karmaşık hale gelmiş ve göç ile ilgili çalışmaları ciddi anlamda etkilemiştir. Göç ve göçmen ile ilgili çalışmalarda birbirinden ayrı düşünülerek ele alınması daha uygun görülmektedir. Bu anlamda göç ve göçmen ilişkileri hususunda birçok kuram ve modele değinilecektir.

1.2. Göçün Kuramsal Çerçevesi

1.2.1. Göç Teorileri

Göçle ilgili teorilerin ortaya çıkmasındaki genel düşünce, göç olgusunu genel olarak yer değişiklikleri gibi düşünen fertlerin vermiş olduğu kararlar açısından ele alınmasıdır (Gordon, 1992: 119, akt: Ela Özcan, 2015: 187). Göç ile olarak, sosyal bilimciler göçü farklı boyutlarıyla ve farklı disiplinlerce ele almışlar ve incelemişlerdir. Göç ile ilgili çalışma yapanların ortak kanaati göç olgusunun tek bir teori ile izah edilemeyeceği ve yorumlanamayacağıdır. Çünkü göç hareketlerinin sebepleri, yapısı, göç öncesi ve sonrasındaki şartları ve karşılaşılabilecekleri

durumları, göçmenlerin konumu ve göç edilen yerin sakinlerinin durumlarının farklılıkları göç teorilerini de farklılaştırmaktadır. Yani göç olgusunu tek bir teori ile yorumlamak pek mümkün görülmemektedir. Sosyal Bilimciler, 19. yüzyılda görülen iç ve dış göçleri tek bir kuramla açıklama gayretinde olmuşlardır. Ancak 20. Yüzyıla gelindiğinde farklı kavramlar ve hipotezler kullanmak yoluyla farklı modeller oluşturmaya çalışmışlardır (Abadan Unat, 2006: 21).

Göç, pek çok farklı disiplinin ilgi alanına girmesi nedeniyle 20. yüzyılda geliştirilen pek çok göç teorilerinin arasında paradigma, model ve analiz seviyelerinde önemli farklılıklara neden olmaktadır. Aslında bu farklılıklar göçün doğasını, nedenlerini ve sonuçlarını farklı ve geniş bir tartışma ortamına çekmiş ve sosyal bilimciler önemli çalışmalar yapmışlardır. Göçle ilgili kanunlar fizik kanunları gibi kesin ve katı değildir (Sinha ve Ataullah, 1987: 23, akt: Ela Özcan, 2015: 187). Bununla birlikte farklı disiplinlerin göçle ilgili, kavramsallaştırmalarının teorik alt yapısı farklı olabilmektedir. Göç teorilerinin; göç edilen yerin mesafesi, geçirilen süre, ekonomik koşullar, idari durum, akrabalık ilişkileri ve sosyal ağlar, göç eden kimselerin kişisel durumları, etnik kökenleri, cinsiyetleri gibi hususlarla oluşturuldukları, bunu yaparken makro, orta ve mikro bir yaklaşımla hareket ettikleri gözlemlenmektedir.

Antropologlar ve tarihçiler sosyal ve kültürel bağlamdan koparılan ekonomik faktörler, göç olaylarını tüm yönleriyle ele almada yeterli değildir. Antropologlar, göç hususunda evrensel bir rasyonalitenin olabileceğini kabul etmemektedirler. Ekonomi disiplinin ise göçle ilgili olarak kestirimci modellemenin ortaya çıktığı bilinmektedir. Ekonomi ve ekonomik demografi disiplinlerinde bulunan araştırmacılar, göçün parasal ve sermaye açısından fayda ve maliyet hesaplama hususunda eğilim göstermektedirler (Brettell ve Hollifield, 2000: 6, akt: Ela Özcan, 2015: 187).

Castles, Massey, Brettel ve diğerleri de göç kuramlarını sınıflandırmış, özellikle Massey ve arkadaşlarının 2003 yılında Population and Development Review dergisinde yayınlamış oldukları derlemede göçün başlangıcını ve göçün devamını açıklamaya çalışan modeller ayrımı olmuştur denilebilir. Yapılan bu çalışma bu alanda en fazla atıf yapılan çalışmaların başında gelmesi buna işaret etmektedir (Sirkeci, Cohen ve Privara, 2017: 336-345, akt: Sirkeci ve Göktuna Yaylacı, 2019:

19). Massey ve arkadaşları kuramları, ilk olarak, göç nerede ve nasıl başladığıyla ilgili kuramlar, ikinci olarak da; göç nasıl devam eder sorusuna odaklanan kuramlar şeklinde açıklayarak, göçün sonrasında uyum süreçleriyle ilgili bazı düşünceleri ele almışlardır.

Gelişmiş ülkeler günümüzde göçün etkisiyle farklı ve çok ırklı bir yapıya bürünmüş ve bu yapı giderek büyümeye devam etmiştir. Kuramlar, göçün başlangıcı ve yaygınlaşmasını açıklamalarına göre; Makro Kuramı, mikro kuramı, yeni ekonomi kuramı, çifte Pazar kuramı ve dünya sistemleri kuramı diye sınıflandırılmıştır. Yaygınlaşma kuralına gelince azalan risk ve maliyetleri dikkate alanlar kuramı, kurumsal kuram, gelir ve toprak dağıtımı, tarımsal üretimin örgütlenmesi, göç kültürü, sermayenin dağılımı ve toplumsal sınıflandırma üzerinden tartışılan, biriken kamulatif nedensellik ve göç sistemleri kuramını kapsamaktadır (Massey ve diğerleri, 2014, akt: Göç Dergisi, 2015, C:1, S:1, s:11).

Uluslararası göçün sebeplerine göre göç teorileri geliştirilmiş ve bu teoriler göç çalışmalarında kullanılmıştır. Ülkeler arasındaki göçün küreselleşmenin getirdiği nedenlerle farklı boyutlarda ele alınıp değerlendirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple göç ile ilgili farklı teoriler ortaya atılmaktadır. Bunlar; itme-çekme teorisi, merkez-çevre teorisi, göç sistemleri teorisi, ilişkiler ağı (network) teorisi olarak ifade edilmektedir (Aksoy, 2012: 295).

Göçü inceleyen makro ve mikro teorileri birlikte düşünmek ve önemli bir sorun olarak görülmektedir. Bu durum göç ile ilgili olarak genel bir göç teorisi oluşturmanın pek mümkün olmadığını göstermekle birlikte kuramları genelde ekonomik temelli olarak yapılandırılmıştır. Bu nedenle de göç ile yapılan çalışmalara bakıldığında büyük çoğunluğunun emek göçü olduğu görülmektedir. Bunun nedeni tarihsel olarak ele alınan göçler iklim, savaş ve doğal afetler gibi nedenlerle genelde temel ihtiyaçlar hususunda yapılmış olmasıdır.

Uluslararası göçlerin bir kısmının itme-çekme teorilerinde yer aldığı görülmektedir. Ülkelerin itme faktörleri ve çekme faktörleri dikkate alınarak bu sınıflama yapılmaktadır. İtme faktörü, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde görülen istihdam sıkıntısından kaynaklanmakta, çekme faktörleri ise gelişmiş ülkelerdeki sosyal devlet anlayışı ve sanayileşmenin getirdiği işgücü talebi neticesinde ortaya

çıkılmaktadır. İtme-çekme teorileri, pek çok uluslararası göçü de içinde bulunduran bir teoridir (<https://auzefalmsstorage.blob.core.windows.net>, 2018).

Göç kuramlarının günümüzdeki yaşanan göçleri anlama ve açıklama hususunda ne kadar etkili olduğu izah edilmeye muhtaçtır. Aynı zamanda bu kuramların göç ve göçmen üzerindeki tesirinin varlığına eleştirel bir yaklaşım gerekmektedir. Bu çalışmanın öncesinde göç olgusunun günümüzde daha iyi anlaşılması için ilk olarak göç kuramları incelenecektir.

1.2.1.1.Ravenstein’in Göç Kuramı

Ravenstein’in yaptığı çalışmalar, 1885 yılında yayınlanan göçle ilgili ilk çalışma özelliği taşıması nedeniyle göç kuramlarına ve modellerine öncülük etmiştir (Yalçın, 2004:22). Göç olgusunu kuramsal olarak ilk ele alan araştırmacının İngiliz Coğrafyacı Ravenstein olduğu genel kabul görmüştür. Ravenstein, ilk olarak 1885 yılında yayınladığı “Göç Kanunları” isimli makalesinde 1871 ve 1885 yıllarında yapılan İngiliz nüfus sayımlarından hareketle yedi göç kanunu ortaya koymuştur (Adıgüzel, 2016:22).

- 1- Göç ve mesafe: Genel olarak göçmenler kısa mesafeli yerlere göç etmekte kısa mesafeli göçler nedeniyle göç edilen yerde göç dalgaları meydana gelmektedir. Meydana gelen bu göç dalgaları daha fazla göçmeni içine alacak şekilde büyük sanayi ve ticaret merkezlerine doğru hızla ilerlemesine neden olmaktadır.
- 2- Göç ve Basamakları: Sanayi ve ticaretin gelişmesi nedeniyle kentlerdeki meydana gelen hızlı ekonomik gelişmeler, kentin yakınındaki kişileri hızla kendine çekmeye başlamaktadır. Göç olayında önce bir yere, sonra onlardan boşalan yere başka birileri gelmektedir. Bu nedenle, her yerde göç olayı hissedilebilmektedir.
Ravenstein’in ikinci kanunun birincisini desteklediği ve açıkladığı anlaşılmaktadır.
- 3- Yayılma ve Emme Süreci: Ravenstein’e göre göç amaç olamaz, insanlar sadece göç etmek istedikleri için göç etmezler. Göçmenlerin asıl amacı, kentin refahından ve istihdam fırsatlarından pay almak istemesidir (Yalçın, 2004:24).

- 4- Göç Zincirleri: Göç alan yerler zincirleme bir şekilde aynı zamanda göç vermektedir.
- 5- Doğrudan Göç: Uzun mesafeli göçlerde göçmenler genellikle ticaret ve endüstri merkezlerini tercih etmekte ve doğrudan buralara yönelmektedir.
- 6- Kırsalda yaşayanlar kentte yaşayanlara göre daha fazla göç etme meylindedirler.
- 7- Kadın Erkek Arasındaki Fark: Kadınlar erkeklere göre daha fazla göç etme eğilimindedirler (Yalçın, 2004: 25).

Türkiye'nin aldığı göçler genel olarak uzun mesafeli göçler olması nedeniyle Ravenstein'in kuramıyla örtüşmemektedir. Çünkü o dönemin İngiltere'si düşünülerek ortaya atılmış kuramdır (Yalçın, 2004: 27-28). Ravenstein'in kuramları dönemine ait ekonomik göstergeler dikkate alınarak bilgiler vermiştir. Ancak günümüzde yaşanan göçler sadece ekonomik yönden ele alınamaz ve daha fazla etkenli ve kompleks göç olgusunun anlaşılmasında yetersiz kalacaktır.

1.2.1.2. Kesişen Fırsatlar Kuramı

Genel olarak Kesişen Fırsatlar Kuramı, makrodan ziyade mikroya yönelik olanı bir diğer ifadeyle göç konusunda bireylerin kararını bu karara iten nedenleri dikkate almakta merkeze göçmeni koymaktadır. Stouffer 1940 yılında ilk defa bu kuramdan bahsetmiş ve çalışmasında Cleveland anakent bölgesindeki nüfus istatistiklerini kullanmıştır. Aynı zamanda bu istatistiklere göre evlerinden ayrılarak göçmen olmuş kimseleri veri kabul etmiş ve çalışmasını bu yönde geliştirmiştir. Bu kuramda mesafe ile hareketlilik arasında zorunlu bir ilişki olmadığı yönünde görüş hakimdir. Yine bu kurama göre göç edilen yerdeki fırsat ile göçmenler arasında doğru orantı vardır. Kesişen fırsatlar sayısı ile göç eden sayısı ters orantılıdır (Stouffer, 1940: 845). Başka bir ifadeyle; göç edilen yerdeki ekonomik olanaklar gibi fırsatlar ne kadar çoksa göç eden kişi sayısı o kadar fazla olacaktır (Özyakışır, 2013, s:48). Yani gidilmek istenilen yerdeki iş imkanları ne kadar fazla olursa oraya göç edecek kişi sayısı da o kadar fazla olur (Jansen, 1970, s: 11).

Ancak bu fırsat sayısı kavramı, teorideki gibi durağan ve mekanik olmayıp, dinamik bir yapısının olduğu ifade edilmektedir (Yalçın, 2004:29). Buradan anlaşılan,

göçmenleri kente çeken fırsatların dinamik yani değişken ve hesaplanamaz olduğudur.

1.2.1.3. İtme Çekme Kuramı

Göç ve göçün nedenlerini açıklamaya çalışırken itici ve çekici faktörlerden her zaman bahsedilmektedir. Kuramın içerik ve formülü 1966 yılında Everett Lee yazmış, daha sonra başka düşünürler de katkı yaparak ve itme çekme kuramını geliştirmişlerdir. Lee'nin yazdığı kuramın formülü korunmuş ve sonraki çalışmalar bunun üzerine geliştirilmiştir. Lee bu kuramda göçmenlerden ziyade göçe odaklanmıştır. Ancak bunu yaparken göçmenin de göz ardı edilmemesi gerektiğini ifade etmiştir. Lee göçlerin ortak özelliklerini ortaya koymak için göçe ait itici ve çekici faktörleri belirlemiş ve bunu oluşturacak dört temel saptamıştır: Bunlar yaşanılan yerle ilgili faktörler, göç edilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler, ortaya çıkan engeller, bireysel faktörler olmak üzere sayılabilir (Yalçın, 2004:29).

Everett Lee, İtici ve çekici faktörlerin görsel olarak da açıklandığını ifade etmiştir. İyi bir eğitim, iyi bir iklim iyi bir yerleşim yeri faktör, çekici olarak değerlendirilebilir. Ancak bu iticilik ve çekicilik kişilere göre değişiklik arz edebilmektedir. Çocuğu olan biri için iyi bir eğitim ve güzel bir yer çekicilik özelliği taşımasına neden olacaktır. İtici ve çekici faktörleri değerlendirirken mesafe önemlidir. Göç yolculuğu boyunca itici ve çekici faktörlerin meydana geldiği hem kaynak yer hem de hedef yer arasındaki tehlike ve zor şartlar göçü zorlaştıran engeller olarak anlatılmaktadır (Adıgüzel, 2016:26). Hem yaşanılan yerdeki faktörler hem de hedef yerdeki faktörler kendi içerisinde değerlendirilmelidir.

Everett Lee, bu kuramda bir başka boyuta daha yer vermektedir. Yani göçün belirleyenlerini iki boyutta ele almıştır. Göçü belirleyenlerin ilki mikro (şahsi) faktörler, diğeri ise makro faktörler olmak üzere iki şekilde ifade etmektedir.

1.2.1.4. Petersen'in Göç Tipleri

Petersen daha önce ifade edilen; “her insan aynıdır” ve “göç normal bir olaydır” yaklaşımına karşı çıkmıştır. Petersen şöyle demektedir: “*Her insan aynı olsaydı neden bir kısım insanlar göç ediyor diğer kısmı göç etmiyor diye sorgulamak gerekirdi* (Petersen, 1958:258). Ekonomik yapının bir kısım insanlar için ne anlama

geldiğini ve göçe etkilerini ve göçleri anlayarak sınıflandırma yapmak için incelenmesi gerektiğini anlatmaktadır. Petersen, bireysel ve sınıf farklılıklarını gözetenek beş göç tipi oluşturmuştur.

1. İlkel göçler: Doğal çevrenin etkisiyle oluşan göçler. Göçebelerin göçünü buna örnek vermektedir.

2. Zoraki göçler: Yani idareyi elinde tutan güç insanları kendi iradesi dışında göçe zorlaması şeklinde izah edilmektedir.

3. Yönlendirilen göçler: Siyasal ve sosyal koşullar insanları göçe zorlamaktadır.

4. Serbest göç: Kişilerin hür iradesiyle ve kişisel tercihleriyle karar verdikleri göçlerdir.

5. Kitlesele göç: Teknolojik gelişmelerin etkisiyle gelişen lojistik olanakların artmasıyla meydana gelen göçlerdir.

1.2.1.5. Merkez-Çevre Kuramı ve Dünya Sistemleri Ekölü

En yaygın kullanılan göç kuramlarından biri “Merkez-Çevre Kuramı ve Dünya Sistemleri Ekölü” dır. Merkez çevre kuramı dendiğı gibi bağımlılık okulu diye de isimlendirilmiştir. Kuramın temelinde dünyayı, merkez ve çevre diye ikiye ayırmış ve bu ikisinin birbirine muhtaç olduğunu ifade etmiştir. Bu kurama göre gelişmiş ölkeler merkez ölkeler, az gelişmiş ölkeler ise çevre olarak adlandırılmaktadır. Merkez ölkeler sosyo-ekonomik yönden gelişmiş çevre ölkeler ise kapitalizmin ağına dolanmış ve merkez ölkelere bağımlı olmak zorunda kalmış ölkelerdir (Çağlayan, 2006:79).

Merkez ölkeler, ucuz emek, hammadde ve malların pazarlara ulaştırılması hususunda çevre ölkelere ihtiyaç duymaktadır. Böylelikle ucuz elde edilen ürünler ya ölkelerinde ya da diğer ölkelere gönderilerek satılacaktır. Merkez ölkelerin yani kapitalist ölkelerin bu şekilde kazanmaları devam etmektedir. Bunun üzerine çevre ölkelerin de bir o kadar az kazanmaları söz konusudur (Abadan Unat, 2006:16-17). Çevre ölkeler ucuza sattığı malları merkez ölkelerden işlenmiş olarak daha pahalıya

almaktadır (Yalçın, 2004:36). Bu şekilde devam eden ilişkiler çevre ülkelerin az gelişmişlik yönünün süreklilik kazanmasına neden olmaktadır (Özyakışır, 2013:57).

Dünya sistemleri kuramına göre uluslararası göç, kapitalist sistemin neden olduğu kopma ve yer değiştirmelerin doğal sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünya pazarları çevre ülkelerdeki hammadde, toprak ve emekleri kendi kontrollerine aldıkça göç akımları meydana gelmekte göçlerin önemli bir kısmı da yabancı ülkelere yönelmektedir. Immanuel Wallerstein, ortaya atılmış olan dünya sistemleri kuramı üçlü bir ayrıma gitmiş yani merkez ülkeler, yarı çevre ülkeler ve çevre ülkeler olmak üzere üç gruba ayırmıştır (Wallerstein, 2000:134).

1.2.1.6. Göç Sistemleri Kuramı

Uluslararası ilişkiler çerçevesinde ekonomik ve politik temelli düşünülmüş ve geliştirilmiş bir kuramdır. Bu kurama göre iki veya daha fazla ülke göç hususunda ve göçmen değişiminde bir göç sistemi kurabilir. Ülkeler arasındaki mesafenin burada önemi yoktur. Aslında bu kuramda göç hareketi göçe neden olan bir ilişkiler temeline dayanmaktadır. Amerika Birleşik Devletlerinin Meksika'yla olan ilişkisi ucuz iş gücüne ve kültürel etkileşime dayanmakta iken, yine ABD'nin Kore ve Vietnam'la olan göç ve göçmen ilişkisinin temelinde Amerikan askeri işgali yatmaktadır (Castles ve Miller, 1998:23-24). Türkiye'den Almanya'ya verilen göç de bu kuram içerisinde düşünülebilir.

Göç sistemleri kuramı Nijeryalı Coğrafyacı Akin Mabogunje tarafından geliştirilmiş, göç konusuna ekonomik ve politik bakış açısı ile yaklaşmıştır. Bu kuram, göç olayını ülkeler arası ikili ilişkileri uyumlu bir şekilde işlemeye çalışan politikaların sonucu olarak açıklamıştır (DeWard vd. 2009:2, akt: Çağlayan, 2006:79).

Aslında kuramın anlaşılması için hem makro yapıları hem de mikro yapıları incelemek gerekmektedir. Bu kurama göre mikro yapıların dayandığı temel husus ortaya çıkan sosyal ağlardır.

Feist'e göre; göç sistemleri kuramı dünya sistemleri kuramı ile ağ kuramı arasında bir bağlantı ve geçiş kuramı olarak kullanılmaktadır. Feist bu kuramın üç ana temeli olduğunu ifade etmektedir.

1. Göç sistemi birbirine insan akışı ve karşı insan akışları bağlı iki veya daha fazla bölge, ifade etmektedir. Aslında göç sistemleri kuramı, ülkeler arasındaki bağlantıların varlığı üzerine fikir yürütmektedir. Yani ticaret ve güvenlik kolonyal bağlarla mal, hizmet, bilgi, ve fikir akışları konusunda dikkat çekmişlerdir (Portes ve Walton, 1981, akt: Çağlayan, 2006:81). Yani Bireyler arası ilişkilerden ziyade devletlerarası ilişkilerle ilgilenmektedir.
2. Bu kuram aynı zamanda süreçlerle ilgilenmektedir. Göç hareketleri bir kereye mahsus değildir. Göçü oluşturan unsurlar birbirine bağlı ve her zaman etkileşim halinde bulunmaktadır. Hareket bir defaya mahsus olmadığı gibi olaylar silsilesi diye ifade edilebilecek aktif bir süreçtir (Boyd, 1989:641, akt: Çağlayan, 2006:81).
3. Ülkelerin göç sistemleri istikrarlı olamadığı için devletlerin göç sistemlerinde de bir dengesizlik görülebilmektedir. Ülkeler arasındaki ekonomik eşitsizlikler göç alan ülkeler göçmen kabulündeki siyasetleri gibi çok önemli unsurlar doğrultusunda bireyler ve topluluklar, kalma ve gitme alternatifleri ile mücadele edebilmek için yeni stratejiler geliştirmektedirler.

1.2.1.7. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı

Günümüzde yaşanan göçler dikkate alındığında göç hareketlerine etki eden birçok etken bulunmaktadır. Bu nedenle bu etkenlerin tesirleriyle göç ve göçmen ilişkisinde geniş bir bakış açısı olması gerekmektedir. Elbette bu bakış açısı interdisipliner ve diyakronik yaklaşım sergilemelidir. İşte bu nedenle bir göç olayında hem kendi içinde hem de tarih içerisinde yaşanmış başka olaylarla irtibatlandırılarak analiz edilmesi gerekmektedir. Ağ kuramı tam bu çerçevede hem göç olayına hem de göçmene yaklaşımından dolayı farklılık göstermektedir. İlişkiler ağ kuramı göç olayını, göçmen ve göçmenlik üzerinden anlamaya ve incelemeye çalışarak diğer kuramlardan farklı olduğunu ifade etmek istemektedir (Çağlayan, 2006:8).

Aslında bu kuramın temelini göçmenlerin göç ettikleri ülkede kurdukları sosyal ağ, göç alan ve göç veren ülke arasındaki sosyal ağların varlığı ve bu ağların devam edegelen karşılıklı göçler üzerine etkisi oluşturmaktadır. İlişkiler kuramı ağı, kaynak ülke ile hedef ülkelerde eski göçmen, yeni göçmen ve göçmen olmayan kişiler arasında ortak köken, soydaşlık ve dostluk bağlarından oluşan, insanlar arasındaki bağlardır (Abadan-Unat, 2002:18). İnsanlar arasında kurulan ilişkiler ağı sayesinde göç olayının ekonomik ve sosyal maliyetleri düşmektedir. Göç alan ülkede göçmen ağlarının varlığıyla ortaya çıkan yardımlaşma ve bürokratik işlerin hızlandırılmasıyla, ekonomik yükler azalmakta ve külfet olmaktan çıkmaktadır. Wilpert'e göre daha önce göç eden göçmenlerin hedef ülkede bulunması, göç eden ve göç alan toplumları birbirine bağlar ve altyapı oluşturarak gelecek olan diğer göçmenlere bir açık kapı bırakırlar ve göç etme olanağı sağlarlar (Çağlayan, 2006:85)

İlişkiler ağı kuramı genel çerçeveye bakıldığı zaman göçmen ağlarının, ekonomik, sosyal, psikolojik ve kültürel hususlarda hem olumlu hem de olumsuz etkileri bulunmaktadır. Bu doğrultuda göçmen iletişim ağlarının altı işlevinin bulunduğu kabul edilmektedir:

1. Göç olayının meydana geliş nedeni olan rahatsızlık ve masraflardan dolayı göçmenleri korumaya yardımcı olmaktadır.
2. Göçmenlerin kendi içinde bir nevi izole olmasıyla asıl yurtlarıyla olan münasebetlerini korumaya çalışmaktadır.
3. Kaynak ve hedef yerini etkilemek yoluyla kimlerin göç edeceğini belirleme etkili olmaktadır.
4. Göçmenlerin hedef ülkedeki uyumları hususunda kolaylık sağlarlar.
5. Kaynak ülkedeki göçmeyi düşünen ve iletişim ağına yeni katılan kişiler için hedef ülkedeki fırsatlar ve resmi kanallar hakkında bilgi yolunu açık tutarlar.
6. Göç olayının büyüklüğünü ve hızını belirlemede önemli bir etkindir (Gurak ve Cases, akt: Yalçın, 2004, ss: 51-52, akt: Çağlayan,2006:85).

1.3. Göç Türleri

Göç türlerinin kapsama ve içeriğine baktığımızda genel olarak aynı kriterler üzerinden sınıflandırma yapılmaktadır. Yani göçler, oluşum nedenlerine göre, süresine göre ve mesafesine göre bir sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır. Bu sınıflandırma dışında kapsam, içerik ve nitelik olarak da değerlendirdiğinde iç ve dış göçler olarak değerlendirilmektedir. Mevsimlik göç, sürekli göç, zorunlu-gönüllü göçler, emek göçü iç göçler içerisinde değerlendirilirken, işçi göçü, mübadele göçü, siyasal ve ekonomik göçler ve beyin göçleri de dış göçler olarak ifade edilmektedir (Naz, 2015:19).

İnsanların kendi, istekleri dışında rızaları gözetilmeden zorunlu olarak meydana gelen göçler zorunlu göçler diye tanımlanmaktadır. Zorunlu göçleri tetikleyen unsurlar savaş, doğal afet, ekonomik ve sosyal ve politik sebeplerden dolayı gerçekleşebilmektedir. Zorunlu göçler, sosyal, ekonomik ve siyasal sebeplerle devletler tarafından yapılabilen ve bunu neticesinde de ülkelerde ekonomik ve siyasal olarak birçok farklılıklar görülmektedir (Eraldemir, 2013:13). Zorunlu göçler bireysel olabileceği gibi genel olarak kitlesel göçler olarak görülmektedir. Zorunlu göçler, uzun soluklu düşünüldüğünde göçün yapıldığı ülkedeki demografik yapıyı etkilemektedir. Bunun yanı sıra nüfus artış hızının yükselmesi, düzensiz kentleşmenin artması, kayıtsız istihdamdan dolayı işsizlik düzeyinin yükselmesine neden olmaktadır (Günay, Atılgan ve Serin, 2015:44).

İnsanları göçe sürükleyen birçok neden bulunmaktadır. İklim koşullarından ve doğa olaylarından yani kuraklık, kıtlık, doğal afet gibi nedenler, insanların göç etmesinde önemli birer etken olmaktadır. Her insan daha iyi bir iş, gelir ve buna bağlı olarak daha iyi bir hayat için mücadele etmekte ve gerekirse bunları sağlamak için göç etmektedir. Günümüz dünyasında göçün en önemli etkenleri nedir diye düşündüğümüzde ekonomik koşullar karşımıza çıkmaktadır. Göç olgusunun bir başka nedeni de ülkeler arasında cereyan eden siyasi ilişkiler ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan savaş, terör ve siyasal baskı gibi insan hayatını tehdit eden hususlardır. Bu durum hem ülkeler arasında görülebilir hem de aynı ülke içerisinde bölgeler arasındaki sorun ve eşitsizlikler ve haksızlıklardan kaynaklanabilmektedir.

Tarihsel sürece bakıldığında da farklı göç hareketlerinin meydana geldiği görülmektedir. Gönüllü göçlerde zorunluluk pek görülmemekte, ancak kitlesel göçler genel olarak zorunlu olarak yapıldığı görülmektedir. Başka bir ifadeyle gönüllü göçler, insanların herhangi bir baskı ve zorlama olmadan tamamen kendi rızası ve isteği ile meydana gelmektedir. Zorunlu göçün etkilerinde görülen nüfus artışı gönüllü göçte de görülmektedir. Ancak buradaki nüfus artış hızı ve oranı zorunlu göçe göre daha düşüktür. Gönüllü göçler genellikle insanların daha iyi bir eğitim, daha iyi bir gelecek, daha iyi bir iş ve yüksek gelirle yaşam standartlarını yükseltmek amacıyla olmaktadır. Bunun yanında gönüllü göçler içerisinde sağlık imkanlarından daha fazla yararlanmak niyetiyle sağlık amaçlı göçler de görülmektedir (Koçak ve Terzi, 2012:17).

Bazen eğitim için yapılan bu göçler süreli olabildiği gibi bazen de bu durum devamlı olabilmektedir. Göçe neden olaylardan en önemlilerinden biri de beyin göçüdür. Nitelikli kişilerin daha iyi çalışma koşulları, daha yüksek statü ve daha fazla gelir için az gelişmiş ülkelere gelişmiş ülkelere yapılan göçlerdir. Burada göçün temel nedeni yetiştirilmiş ve kalifiye insanların istihdam edilememesi veya daha iyi olanaklar sunulamamasıdır. (Aksoy, 2012:29).

1.3.1. Süresine Göre Göçler

Süresine göre göçleri ele aldığımızda, mevsimlik-geçici göçler, sürekli göçler, emek göçleri diye sınıflandırma yapmamız mümkündür.

- ✓ Mevsimlik-geçici göçler: İnsanların tarım, hayvancılık ve turizm gibi faaliyetler nedeniyle yer değiştirmeleridir.
- ✓ Sürekli göçler: İnsanların siyasi, sosyal, ekonomik ve doğal nedenlerle bulundukları yeri sürekli terk etmeleridir. Gönüllü olabileceği gibi zorunlu da olabilir.

Mevsimlik- geçici göçler, genellikle insanların belli bir süre bir yerde çalışmak, dinlenmek, gezmek ve tatil yapmak niyetiyle yapılan göçlerdir. Bu tür göçlerin süresi uzun olmadığından gidilen bölgede nüfus değişikliğine veya sosyal olaylara fazla bir tesiri bulunmamaktadır. Ancak bu göçlerin gidilen bölgeye veya ülkeye hiçbir etkisi

yoktur denilemez. Bu tür göçler, hem göç alan hem de göç veren bölgeler dikkate alındığında daha çok ekonomik anlamda bir gelişme ve gerileme olduğu görülmektedir. Burada göç alan bölgede istihdamın artması daha fazla ekonomik alanların kullanıma açılması, göç edenlerin sermaye olanaklarını kullanması, olumlu olarak görülmektedir. Bunun bir başka yanı da göç veren bölge geçici süre dolduktan sonra tekrar geri dönenlerin, bulunduğu bölgede hızlı bir toparlanmaya neden olarak buradaki negatif havayı pozitif çevirecektir. Sürekli göçe gelince insanların yaşadıkları bölgeleri terk ederek hiçbir süre sınırlaması olmaksızın başka bölgelerde yerleşmeleri olarak anlaşılmaktadır. Sürekli göçler zorunlu olabildiği gibi gönüllü de olabilmektedir. Geçici göç ise belirli bir zaman içerisinde belli bir sebepten dolayı herhangi bir bölgeye göç etmek olarak ifade edilebilmektedir (Naz, 2015:20). Sürekli veya geçici göç alan ve göç veren bölgeler veya ülkelerde farklılıklar görülebilmektedir (Günay, Atılgan ve Serin E, 2015:44).

1.3.2. Mesafesine Göre Göçler

Mesafesine göre göçler genel olarak dış göçler ve iç göçler diye adlandırılmaktadır. Bu sınıflandırmalar kesin çizgilerle ayrılmamış olup farklı tanım ve farklı sınıflandırma içinde de görülebilmektedir. Aynı ülke içerisinde herhangi bir nedenle insanların yer değiştirmesi olayı iç göç diye tanımlanmaktadır. İç göçlerde veya dış göçlerde göç olayı sürekli de olabilir geçici de olabilir. Özellikle iç göçlerin yoğun olduğu kentlerin nüfusunda yoğun bir artış görülmektedir. Bu sadece nüfus artışında görülmemekte ekonomik, eğitim, sosyal ve siyasal anlamda da yoğun olarak görülmektedir. Bu göç olayına neden olan siyasal, sosyal ve ekonomik nedenlerden dolayı, genelde az gelişmiş kent veya bölgelerden daha çok gelişmiş kent veya bölgelere göç hareketleri görülmektedir (Özer, 2004: 24). İç göçleri, mevsimlik göç, sürekli göç-geçici göç, zorunlu göç-gönüllü göç, emek göçleri diye de sınıflandırma yapanlar da bulunmaktadır. Genel olarak iç göçler, kırsal bölgelerden kentlere doğru bir göçtür. Bu göç kırsalın nüfusunu azaltırken kentlerin nüfusunu artırmaktadır. Daha önce de izah edildiği gibi bu hareketlenmeye sebep olan çok çeşitli etkenler bulunmaktadır. Siyasi, ekonomik, sosyal, istihdam fikir özgürlüğü, üretim olanaklarına kolay ulaşım ve kültürel yapı gibi nedenlerle kırsaldan kentlere doğru bir göç hareketi yaşanmaktadır (Günay ve diğerleri, 2015: 44).

İç göçlerde olduğu gibi dış göçler de hem kalıcı hem de geçici olabilmektedir. Dış göçler farklı ülkeler arasında gerçekleşen göçler olarak tanımlanmaktadır. Bu göçlerin nedenlerine bakıldığında savaşlar, siyasi ve dini baskılar, ekonomik vb. etkenler olduğu görülmektedir. Bu etkenlerle birlikte dış göç kapsamında değerlendirilebilecek bir hususta beyin göçü gelmektedir. İyi yetişmiş ve sahasında uzmanlaşmış insanların daha iyi bir çalışma ortamı ve ekonomik olarak daha iyi bir koşulda çalışmak istemeleri nedeniyle meydana gelen bir göç olayıdır.

1.4. Göçün Nedenleri

Göç ve nedenleri hususunu incelerken insanların, farklı coğrafyalardaki hareketlerine bakılması gerekmektedir. İnsanların, ülkeler arasındaki hareketleri bireysel, küçük topluluklar halinde ya da kitlesel düzeyde olduğu görülebilmektedir. Aynı zamanda göçü tanımlarken; ekonomik, toplumsal ve siyasal nedenlerle, insanların bireysel veya kitlesel olarak yer değiştirme hareketleri diye tanımlanabilir diye ifade edilmektedir (Şahin, 2001:59, akt; Aksoy, 2012:293).

Göçlerin bölgeler arasında gerçekleşmesi, yeni ülkelerin ve yeni şehirlerin kurulmasına neden olmuştur. Hatta kıtalararası göçlerle birlikte Amerika kıtası keşif olunmuş ve farklı bir boyut kazanmıştır. Hem kıtalararası hem ülkeler arası hem de bölgeler arası göçlerin temelindeki neden ekonomik etkenler olmuştur. Yeni toprakların kazanılması ve deniz aşırı ticaretin yaygınlaşmasıyla insanları yeni kıtaya ve diğer yerlere göç etmelerine neden olmuştur. Amerika kıtasına yerleşmelerinden sonra 15. ve 18. Yüzyıllar arasında Afrika'dan 15 milyon insan köle olarak buraya götürülmüş, bununla birlikte Çin ve Hindistan'dan buraya sözleşmeli milyonlarca insan götürülmüştür. Hindistan ve Çin'den göç etmiş binlerce insanın daha sonra çok az bir kısmı ülkelere dönmüş büyük çoğunluğu geri dönmemiş ve Amerika kıtasına yerleşmiştir. Göçlerin en önemli etkenlerinden biri de 20. Yüzyılda meydana gelen iki dünya savaşıdır. Her iki dünya savaşında da milyonlarca insan çok ciddi mağduriyet yaşamış, zulüm görmüş, milyonlarca insan yerlerinden yurtlarından ayrılmak zorunda kalarak göç etmişlerdir. (Giddens, 2010: 522 akt: Aksoy, 2012:293).

İnsanları göçe sürükleyen birçok neden bulunmaktadır. İklim koşullarından ve doğa olaylarından yani kuraklık, kıtlık, doğal afet gibi nedenlerden dolayı insanların göç etmesinde önemli bir etken olmaktadır. Her insan daha iyi bir iş, iyi bir gelir ve buna bağlı olarak daha iyi bir hayat için mücadele etmekte ve gerekirse bunları sağlamak için göç etmektedir. Günümüz dünyasında göç olaylarının en önemli nedenleri nedir diye düşündüğümüzde ekonomik koşullar karşımıza çıkmaktadır. Göç olgusunun bir başka nedeni de ülkeler arasında cereyan eden siyasi ilişkiler ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan savaş, terör ve siyasal baskı gibi insan hayatını tehdit eden hususlardır. Bu durum hem ülkeler arasında görülebilir hem de aynı ülke içerisinde bölgeler arasındaki sorun, eşitsizlik ve haksızlıklardan kaynaklanabilmektedir. İnsanların yaşadığı bölgelerde iyi bir eğitim alma hakkı, insan haklarının en başında gelmektedir. Daha iyi bir eğitim için insanlar bulunduğu bölgeden başka bölgelere göç edebilmektedir. Bazen eğitim için yapılan bu göçler süreli olabildiği gibi bazen de bu durum devamlı olabilmektedir. Göçe neden olaylardan en önemlilerinden biri de beyin göçüdür. Nitelikli ve uzman kişilerin daha iyi çalışma koşulları için, daha yüksek statü ve daha fazla gelir için az gelişmiş ülkelere daha fazla gelişmiş ülkelere yapılan göçlerdir. Burada göçün en baştaki nedeni yetişmiş ve kalifiye insanların istihdam edilememesi veya daha iyi olanaklar sunulamamasıdır (Aksoy, 2012:295). Göçün bir başka nedeni olarak da emeklilikte daha iyi yaşam için ve kalan ömrünü geçirebileceği yerlerde yaşamaktır. Özellikle Kuzey Amerika'dan Güney Amerika'ya ve Kuzey Avrupa ülkelerinden Akdeniz ülkelerine yapılan göçler bu çeşitlere örnek olarak verilebilir (Balkır, 2008:8). Kuzey Avrupa ülkelerinden ülkemizin iklimi daha sıcak ve ılıman olan Akdeniz bölgesine ve Ege Bölgesine çoğunlukla emekli olan ve kalan ömrünü geçirebileceği insanlar yerleşmektedirler.

İKİNCİ BÖLÜM

2. Türkiye’de Göç Yönetimi

Türkiye’nin bulunduğu coğrafi konumu ve komşuları sebebiyle her geçen gün daha fazla göç almaya başlamıştır. Bu sebeple Türkiye, kamu politikalarını ve kamu yönetiminin her kademesini, yetki ve sorumluluk alanlarını yoğun olarak yaşanan göçleri de dikkate alarak tekrar gözden geçirmeli ve uzun vadeli plan ve programlar yapmalı ve projeler geliştirmelidir. Türkiye’de yaşanan göçler köyden şehre, doğudan batıya doğru olan içgöçler, yurt dışına göç, transit geçiş göçü ve Türkiye’yi hedef alan uluslararası göç olmak üzere dört başlıkta değerlendirilebilir (Daudov, 2015a). Sığınmacı sorunu ve uyumu ile yapılan çalışmalar dikkate alındığında Türkiye’deki göç, belli bir süre kalmayı ve yaşamayı hedef alan uluslararası göçü kastetmektedir. Türkiye, gelen sığınmacılara kucak açmış ve üzerine düşen her türlü görevi yapmaya gayret göstermiştir. Bunun göstergesi olarak, 2013 yılında 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çıkarmış ve bu kanun çerçevesinde 2014 yılında İçişleri Bakanlığı bünyesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bunu yaparken kaçınılmaz olan bu göç hareketinin iyi bir düzenlenmesi ve Türkiye için yarar sağlayacak şekilde yönetilmesi planlanmıştır. Bu istek ve arayış bazı temel siyaset belgelerinde de görülebilmektedir.

Türkiye'nin coğrafi ve jeopolitik konumu itibariyle son yıllarda ciddi göç hareketlerine maruz kaldığı açıkça bilinmektedir. Türkiye, hem göç alan hem göç veren hem de göç yolu üzerinde köprü olan bir ülke olmuştur. Türkiye aynı zamanda çeşitli sebeplerle ülkeye gelen dini, dili, ırkı farklı göçmenlerin yollarının kesiştiği ve kültürel etkileşmenin yaşandığı bir konuma sahip olmuştur. Göç dalgalarından bir başkası da hızla artan ve düzenli olarak artmaya devam eden "uluslararası emekli göçü" dür. Uluslararası emekli göçü özellikle Aydın, Muğla ve Antalya Avrupalı emekli göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı iller olmuşlardır (İçduygu ve diğerleri, 2014: 315-317). Göçleri gerçekleşme nedenlerine göre gönüllü ve zorunlu göç diye farklı bir sınıflandırma da yapılabilmektedir. Göç konusunda yapılan bu sınıflandırmalara ek olarak bireysel ve kitlesel diye isimlendirmek de mümkündür. Bireysel göçte kişinin kendi kararıyla yapmış olduğu göçü ifade ederken kitlesel

göçte ise kendi dışında dış sebeplerle gerçekleşen göçler diye tanımlanabilmektedir. Türklerin Anadolu'ya göç etmeleri, ekonomik sebeplerle olabileceği gibi zulüm, baskı ve savaş gibi nedenlerle de meydana gelebilmiştir, denilebilmektedir (Pınar Ş, Mazman İ, 2016, s: 1-2).

2.1. Göç Politikaları

Türkiye, tarihi boyunca göç hususunda duyarlı olmuş ve ülkesinde zulüm gören veya farklı bir probleminden dolayı ülkesini terk etmek zorunda kalan insanları her şartta bağrına basmış ve çok uzun süre misafir etmiştir. Bu sığınmacıların bir kısmı ülkesine dönmüş ancak büyük bir kısmı ülkesine dönmeyip Türkiye’de yaşamaya devam etmişlerdir. Göç konusunda merkezi yönetimin yanı sıra yerel yönetimler, STK’lar ve tüm toplum bu hususta seferber olmuşlardır. Türkiye’nin bu iyi niyetiyle birlikte, uluslararası anlaşmalarla da bu duruma destek vermiştir.

2.1.1. Geçmişten Günümüze Göç Yönetimi

Türk toplumu göç vakalarına hiç de yabancı değildir. Tarih boyunca Türk toplumunda göçerlik kültürü anlayışı hakim olmuştur. Türkler genel olarak bir bölgede çok uzun süre kalmamış ve daima yeni yurtlar aramışlardır. Ancak imparatorluklar döneminden itibaren yerleşik hayata geçen Türkler artık göç eden değil göç alan toplum ve ülke durumuna gelmiştir. Yakın bir zamanda Balkanlardan gelen Balkan Türklerinin Türkiye'ye göç etmesi ve Türk işçilerinin yoğun olarak çalışmak için yurt dışına göç etmesi Türkiye'nin hem iç hem de dış göç yaşadığına delil olarak gösterilmektedir (Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015:79).

Türkiye göç karşısında son derece duyarlı ve yardımsever davranarak büyük bir sorumluluk örneği göstermiştir. Türkiye’nin göç hareketleri konusunda bulunduğu konum ve diğer komşu ülkelere oranla gelişmişliği Türkiye’nin göç tecrübesinin süreklilik arz etmesine etki eden bir sebeptir (Pınar ve Mazman, 2016:5-6).

Tarihsel süreç içerisinde göç ve göçmen vakalarına toplumların bakış açılarında farklılıklar görülmektedir. Bu kavramlardan yola çıkarak ulusal ve bunu müteakip

evrensel hukuk normlarının gelişen yanlarını ortaya çıkarmıştır. Sığınmacı hareketleri ve mülteci hukuku ve ilgili kavramlar her zaman Türkiye'nin gündeminde olmuştur. Türkiye'nin göç ile ilgili geçmişine baktığımızda farklı dönemlerde farklı nüfus göçleri görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal devlet olarak kurulmasını müteakip Müslüman ve Türk kökenli halkların ülkeye dışarıdan gelen ilk göçler olarak görülmektedir. Daha sonra 1945'ten 1980'li yıllara kadar olan ikinci dönemde Bulgaristan ve ardından Yugoslavya'dan gerçekleşen göçler görülmüştür. 1980 ve 1990 yıllarını kapsayan üçüncü dönemde Afganlı göçmenler ülkeye gelmişlerdir. 1989 yılında Bulgaristan'dan Türklerin göç ederek Türkiye'ye yerleştiği görülmektedir. Yine 1992 yılında Bosna-Hersek kaynaklı göçlerin vaki olduğu ve Türkiye'nin göç yolunda bir geçiş bölgesi ve köprü konumunda olduğu görüşü ağırlık kazanmaktadır (Pınar ve Mazman, 2016:5-6).

Sadece Türkiye Cumhuriyeti devleti döneminde değil Osmanlı İmparatorluğu zamanından beri kitlesel olarak yerinden yurdundan edilmiş hakların Osmanlı'ya sığındıkları ve koruması altına girdikleri görülmüştür. Osmanlı'nın her döneminde bu nüfus hareketleri olsa da yoğun olarak imparatorlukların çöküş döneminde olmuştur. Örnek olarak 1848 yılında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda gerçekleşen bağımsızlık girişimleri bastırıldıktan sonra Macar ve Leh sığınmacılar Osmanlı'ya sığınmışlar ve Fuat Paşa'nın Rusya ile yaptığı anlaşmaya ile sığınmacılar Osmanlı himayesinde kalmışlardır (Nazır, 2016: 39; akt. <https://www.beyaztarih.com>).

Devam eden dönemde Kırım'dan kaçan ve sayıları 4 milyonu bulan Çerkez ve Tatarlar ile Rus Bolşevik Devrimi sebebiyle Rus, Rum ve Ermenilerin göçü, önemli sığınmacı göçleridir. Türkiye'nin göç konusunda transit ülke olduğu daha önce ifade edilmişti. Türkiye'nin transit ülke konumunda olmasıyla birlikte Doğu Avrupa devletlerinden gelen soydaşlar için ise nihai varış ülkesi olmuştur. Göçlerin sebepleri arasında ekonomik sebepler olduğu gibi bunun yanında etnik, ideolojik ve dini baskılar da bulunmaktadır (Ergüven Nasih ve Özturanlı, 2013: 1012-1013).

Uluslararası göçü tetikleyen sebepleri dikkate aldığımızda 20. Yüzyılın son çeyreğinde yaşanmış olan siyasi ve ekonomik gelişmeler dikkat çekmektedir. Soğuk savaş döneminden sonra yaşanan ekonomik ve siyasal gelişmeler siyasi çözümlere

ve yoksulluğun artmasına sebep olmakla birlikte Kuzey'e göç akımlarının artmasına neden olmuştur. Her şeyin başında daha iyi bir yaşam için insan hakları ihlallerinden ve baskıcı rejimlerden kaçmaya çalışan insanlar, yoğun göç olaylarına yol açmıştır. Otoriter yönetimlerin etkisiyle ortaya çıkan çatışmalar, 1990'ların başlarında Bosna, Kosova, Bulgaristan, Irak gibi ülkelerde önce iç savaş ardından da etnik temizlik hareketine dönüşmüştür. Tüm bunların sonucunda da büyük nüfus kitleleri ve göç etmeye zorlanmıştır. Dünyada yaşanan bu olumsuz olaylar son yıllarda yaygınlaşan teknolojik iletişim araçları sebebiyle artık hiçbir şey gizlenemez olmuş ve dünya kamuoyu haberdar olmuştur. Bütün dünya adeta küçük bir köy gibi her türlü bilgi ve belge tüm ülkelerin halkları tarafından bilinir hale gelmiştir. Gelişen bu iletişim teknoloji nedeniyle dünyanın farklı bölgelerindeki insanların birbirlerinin refah ve yaşam standartları arasındaki eşitsizliğin bilinmesi de ayrıca göç süreçlerinde ve sebeplerinde etkili olmuştur. (Ergüven, Nasıh ve Özturanlı, 2013:1011).

Daha önce de anlatıldığı üzere 1980 ve sonrası yıllarda yoğun kitlesel nüfus hareketlerine maruz kalan Türkiye, bu süreçlerden ciddi anlamda etkilenmiştir. 1988 yılında İran-Irak savaşı 51 bin 542 kişi, 1992-1997 yıllarında Yugoslavya iç savaşı döneminde 20 bin kişi, 1989 yılı içerisinde Bulgaristan'dan sınır dışı edilen 345 bin Türk, 1990 Ağustos ayında ve 1991 Körfez savaşı sırasında önce 7 bin 489 kişi daha sonra 460 bin kişi, 1999 yılında Kosova'dan gelen 17 bin 746 kişi ve sürgüne maruz kalan Ahıska Türklerinden 32 bin 577 kişi olmak üzere toplam 934 bin 354 sığınmacı Türkiye'den sığınma talebinde bulunmuştur (Ergüven, Nasıh ve Özturanlı, 2013:1012).

2003 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak'ı işgal etmesinden sonra da Iraklı sığınmacıların Türkiye'ye ve diğer komşu ülkelere iltica etmeleriyle neticelenmiştir. Türkiye, en son 2011 yılında Suriye iç savaşından kaçarak kendisine sığınan yaklaşık 3 milyon 600 bin Suriyeli sığınmacının tüm ihtiyaçlarını karşılanmasında etkili bir rol oynamıştır. Uluslararası koruma talebinde bulunarak Türkiye'ye giriş yapan Suriyeliler için sınırların açık tutulması, zorla geri göndermeme, bulundukları sürede bir sınırlama olmaması, kamplarda ve kamp dışında kalan diğer bölgelerde her türlü ihtiyaçlarının giderilmesi gibi konular çerçevesinde geçici bir koruma sistemi oluşturulmuştur (Danış, 2004: 1).

Sığınmacıların yoğun olarak göç ettiği ülkeler, göçmen ve sığınmacılık konusunda daha duyarlı ve daha dikkatli yaklaşmaktadır. Sığınmacıların olumsuz yaşam koşullarında varlıklarını devam ettirmesi ve bunların medyaya yansımalarıyla imajlarının bozulmasını istemeyen ülkeler daha dikkatli ve duyarlı olmaya gayret göstermişlerdir. Aslında süreci izleyenlerin gözünde ülkelerin imaj kaybetmesiyle kalmayıp, ülkenin kültürel, toplumsal ve ekonomik yönden de ciddi zararlara uğramalarına yol açmaktadır. Göç olayı, toplumsal ve kültürel sorunlar sebebiyle siyasal alanda tıkanmalara, ekonomik maliyetlerin artmasına ve kültürel problemlerin derinleşmesine sebep olmaktadır. Göç alan ülkelerde problemler yaşandığı gibi göç veren ülkelerde de farklı sorunlar yaşanmaktadır. Bu problemler, nüfusun azalmasıyla doğum oranlarının düşmesi sosyo-kültürel yapıda farklılıkların ortaya çıkması ve iş kollarında istihdam boşluğu oluşması diye ifade edilebilir. Göç alan ülkeler, sığınmacıların barınma, sağlık, güvenlik, beslenme vb. sorunların çözümünde ciddi mali yüklerle karşılaşmakta ve bu sorunların çözümü hususunda da hem yurt içi hem de yurt dışı yardım bulmaya çalışmaktadırlar (Ökmen, 2010: 7-8).

Yapılan tüm bu tanımlamalardan hareketle Ortadoğu'daki göçleri kitlesel göç diye tanımlayabiliriz. Bu göçleri tercih edilmiş göç diye isimlendirmeden ziyade daha çok zorunlu göç diye isimlendirmek mümkündür. Mülteci veya sığınmacı terimleri de bu zorunlu göçlerin sonucunda ortaya çıkmıştır. Dünyanın değişik bölgelerindeki karışıklıklar ve savaşlar gibi nedenlerle kendi ülkelerini terk etmek zorunda kalan kişiler için kullanılan mülteci kavramı, 1951 Cenevre Sözleşmesine göre; "kendi ülkesinde ırkı, dini, tabiiyeti ve belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşü sebebiyle zulüm görmekten haklı nedenlerle korku duyan ve ülkesinin korumasından yararlanamayan veya yararlanmak istemeyen kişi" (Kara 2010: 154-155) olarak tanımlanmaktadır.

Kitlesel göçler, sadece gerçekleştiği bölgenin değil aslında tüm dünyanın muhatap olduğu çok önemli bir sorundur. Dünyanın birçok yerinde geçmişten günümüze savaş ve çatışmalar sebebiyle ortaya çıkan göçlerin en önemli sonucu, büyük kitlelerin mülteci ve sığınmacı durumuna düşmesi diye ifade edilmektedir. İşte bu sebeple milyonlarca insan, mülteci ve sığınmacı konumuyla maalesef karşı karşıya kalmışlardır. Ortadoğu bölgesindeki göçlerin, birinci dünya savaşına dayandığı ifade edilmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması ve Ortadoğu'da sınırların

tekrar çizilmesiyle büyük halk kitlelerinin hareketlenmesine sebep olmuş, ülkeler arasında halkların bölge ve yer değiştirmesine sebep olmuştur. Yahudilerin Avrupa'dan getirilip Filistin'e yerleştirilmesi ve Filistin halkının yerlerinden yurtlarından edilmesi, Ortadoğu halklarının göç başlangıcı olarak kabul edilmektedir. 1948 yılında İsrail devletinin kuruluşuyla Arap ve Musevi devleti diye ikiye ayrılmış, yaklaşık 700 bin Filistinli Arap, komşu ülkelere göç etmişlerdir (Pınar ve Mazman, 2016: 5).

Ortadoğu'da ikinci göç dalgası ise 1979 yılındaki İran Devriminden sonra muhalif ve mağdur olanlar, komşu ülke Türkiye'ye göç etmişlerdir. Geçici olarak Türkiye'de kalan yaklaşık 1,5 milyon İranlı Avrupa'ya göç etmişlerdir (Kara, 2010: 154-155). Görülüyor ki Türkiye hem sığınmacılar için sığınılacak ülke hem de geçiş yolunda transit bir ülke konumundadır.

2.1.2. Türkiye'deki Sığınmacıların Genel Durumu ve Sosyal Uyum

2011 yılında başlayan Suriyeli göç dalgası, bugün İçişleri Bakanlığı GİGM' nün 20 Aralık 2019 tarihi itibarıyla Türkiye'deki biyometrik verileriyle kayıt altına alınan Suriyeli sığınmacıların Türkiye'deki sayısı toplam 3 milyon 618 bin 624 kişi olmuştur (<https://multeciler.org.tr>, 2017). Daha önce de ifade ettiğimiz gibi Türkiye'deki sığınmacılar, geçici koruma statüsünde değerlendirilmektedir. Suriyelilerin haricinde Türkiye, 850 bin-900 bin civarında başta Afganistan, Irak, İran ve Pakistan olmak üzere sığınmacı kabul etmiştir. Bu sığınmacıların yaklaşık 350 bini Türkiye'de kalmakla beraber diğerleri Avrupa'ya göç etmiştir (Erdoğan, 2017: 16). Aslında Türkiye'ye gelen sığınmacıların yapmak istediği şey Türkiye'yi bir köprü olarak kullanmak ve bu yolla Avrupa'ya geçebilmektir. Temel amaç olarak bu fikirle yola çıkan sığınmacıların çok az kısmı Avrupa'ya varmakta ancak asıl çoğunluğu bu amaçlarına ulaşma olanağı bulamamaktadırlar. Bir kısmı Türkiye'de kalmakta, bir kısmı geri dönmektedir. Diğer bir kısmı ise maalesef göç yolunda çeşitli sebeplerle hayatını kaybetmektedir.

Türkiye sınırları içerisinde yaşayan ve geçici koruma altında bulunan sığınmacılar, merkezi yönetimden ziyade yerel yönetimler tarafından kayıt altına alınması, hali

hazırdaki durumları hakkında tespitlerde bulunması, asli ihtiyaçlarını gidermesi ve sorunlara kısa vadede çözüm üretmesi gibi çok kritik roller üstlenmiştir (Daudov, 2015b). Yerel yönetimler, tüm bu hizmetleri yaparken merkezi yönetimin desteği, yol göstermesi ve izniyle yapabilmektedir. Çünkü göç olayına merkezi hükümet, nasıl ki hazırlıksız yakalandıysa yerel yönetimler de hazırlıksız yakalanmışlardır. Sığınmacılarla ilgili birçok konu süreç içerisinde çözümüne kavuşturulmuş ve olgunlaştırılmıştır. Hem merkezi yönetim hem de yerel yönetimler hatta STK’lar bu süreç içerisinde çok ciddi yol kat etmişlerdir.

Türkiye 6458 sayılı YUKK ile düzenli ve düzensiz göçmenleri, sığınma ve iltica talebinde bulunanları, insan ticareti mağdurları ve vatansızları koruma altına almıştır. Bu kanunda yabancıların Türkiye’ye giriş şartları ve vize işlemleri, oturma izinleri, sınır dışı edilme koşulları, uluslararası koruma, idari yapılanma ve personel işleri düzenlenmiştir. Daha sonra İçişleri Bakanlığına bağlı olarak Göç İşleri Genel Müdürlüğü (GİGM) kurulmuştur. Buna bağlı olarak da illerde il göç idareleri müdürlükleri kurulmuştur. Bu müdürlükler kurulmadan önce sığınmacılar yabancılar şubesi tarafından takip edilmekteydi. Bu kanuna ilişik, 2014 yılında iki yönetmelik düzenlenmiştir. Bu yönetmeliklerin birincisi, 22/10/2014 tarihli “Geçici Koruma Yönetmeliği” dir. İkincisi de 22/04/2014 tarihinde yayınlanan ve Türkiye’den sınır dışı edilecek yabancılarla, uluslararası koruma talebinde bulunan veya uluslararası koruma almış olan yabancıların kalacakları yerleri düzenleyen “Kabul ve Barınma Merkezleri ile Geri Gönderme Merkezlerinin kurulması, Yönetilmesi, İşletilmesi, İşlettirilmesi ve Denetimi Hakkında Yönetmelik” tir (Ekşi, 2016:11).

Yapılan tüm bu çalışmalar, sığınmacıların hukuki ve ekonomik problemlerini çözmek, sosyal ve kültürel uyumun toplumsal bütünleşmeyi sağlamak içindir. Türkiye’de bu sürecin sorunsuz yürüyebilmesi merkezi yönetimin ve yerel yönetimlerin birlikte hareket etmesine bağlıdır. Bu sürecin doğru değerlendirilmesi ve sorunsuz ilerleyebilmesi için sığınmacı sorunu da bu bağlamda değerlendirilmelidir. Öncelikle şunu ifade etmek gerekir ki, çoğunluğu Suriyeliler olmak üzere mültecilerin çok az bir kısmı kamplarda yaşamakta, önemli bir kısmı ise Türkiye’nin tüm illerine dağılmışlardır. Uluslararası katkının çok sınırlı olduğu insani yardım ve uluslararası koruma politikasını bu altı yıllık süre içerisinde Türkiye, tek başına sürdürmeye çalışmıştır (Tekin, Aslan ve Söylemez, 2017:369).

Türkiye'nin sınırları içerisinde yaşayan ve geçici koruma altında bulunan bu kadar sığınmacıyı kabul etmesi, geri göndermeme ilkesini benimsemesi ve şu ana kadar Suriyelilere yapılan yardımlar göz önüne alındığında Türkiye'nin, sığınmacıların ekonomik ve sosyal açıdan ihtiyaçlarını karşılamak içerisinde bulundukları topluma uyum sağlamaları için büyük bir gayret gösterdiği görülmektedir. Bu dönem ve daha önceki dönemler de dahil olmak üzere bu kadar yoğun ve kalabalık bir sığınmacı akınını başka bir ülkede görmek mümkün olmamıştır. Türkiye, bu kadar büyük göçü kendi ülkesinde kabul etmiş ve elinden geldiği kadar sığınmacıların tüm ihtiyaçlarını gidermeye çalışmıştır (Yıldız ve Çakırer Özservet, 2016:126). Tüm bu hizmetleri merkezi hükümet, yerel yönetimler ve STK'lar birlikte yapmaktadırlar. Süreç içerisinde merkezi yönetim, çok yoğun çaba sarf etmiş ancak yeterli olmamıştır. Bu sebeple uyum sürecinde ciddi bir hassasiyet ve çok paydaşlı çözümler üretmek gerekmektedir. Bu sosyal, ekonomik ve kültürel uyum sürecine merkezi yönetimin yanına yerel yönetimleri, STK'ları ve diğer sosyal unsurları da koyarak çözümler üretmek gerekmektedir (Yıldız ve Çakırer Özservet, 2016:128). Bu süreçlerde merkezi yönetime destek olan Yerel yönetimler, STK'lar ve diğer sosyal unsurlar, sığınmacıları kayıt altına almak, hali hazırda durumları hakkında tespitlerde bulunmak, asli ihtiyaçlarını gidermek ve sorunlara kısa vadede çözüm üretmek gibi çok kritik roller üstlenmişlerdir (Daudov, 2015 b:2).

Aslında burada, sığınmacıların kamplarda belirsizlik içinde kalmaları ve barınmaları değil, yerel halkla birlikte yaşamaları ve çalışmaları, bütünleşme ve kaynaşmaları, uyum açısından daha çok tercih edilen bir konu olmalıdır. Kamplarda yaşayan sığınmacılar, bir müddet sonra büyük kısmı kendi istekleriyle diğer kentlere yerleşmek için yeni bir yolculuğa başlamaktadır. Ancak sığınmacılar, diğer illere dağılma ve yaşama sürecinde de ciddi zorluklar ve sorunlarla karşılaşabilmektedirler. Bu problemlerin çözümünde de yoğun çaba ve gayret sarf etmek gerekmektedir. Yani mültecilerin başka şehirlere dağılmaları sürecinde organizasyonu planlı, programlı ve kayıtlı yapmak gerekmektedir. Aksi takdirde ileride farklı ve ciddi sorunlarla karşılaşmak zorunda kalınacaktır (Yıldız ve Çakırer Özservet, 2016:128). Türkiye'nin değişik bölgelerindeki farklılıklar ve öncelikler dikkate alınarak, sığınmacıların sorunlarına çözüm üretmek ve toplumun huzur ve güvenliğine çalışmak üzere Belediyeler Kanununda yeni düzenlemeler yapmak gerekmektedir.

Bu düzenlemelerde bölgesel belediye birliklerinin aktif rol alması ve bölgesel planlamalar, uyumlu çalışma açısından daha uygun olabilir. Merkezi yönetim genel bir çerçeve çizse de asıl uygulama alanı yerel düzeyde olacaktır. Yerelde yoğunlaşan hizmetler, yerel yönetimlerin sürecin tüm aşamalarında bulunması gerektiğini ortaya koymaktadır. Çünkü Yerel yönetimler yerel bütünleşmeyi gerçekleştirmek için yerli halkın ihtiyaçlarını, önceliklerini ve kapasitesini daha iyi bilmekte ve ona göre uygulamalar yapabilmektedir.

Sığınmacıları özellikle Suriyelileri topluma uyum sağlama hususunda ne sayı ne de bağlı siyasi parti bir önem arz etmektedir. Aslında buradaki en önemli konu belediyelerin veya belediye üst yöneticilerinin aldığı inisiyatif ön plana çıkmaktadır. Yerel yönetimler, merkezi yönetim, STK'lar, uluslararası kuruluşlar ve danışmanlıklarla yapacağı ortaklıklarla, iletişim ve koordinasyonunu ne kadar güçlü ve aktif kılarsa uyum konusunda o kadar başarılı olurlar (Ateş ve Akpınar, 2017:1225).

En önemli konulardan biri de toplumun sığınmacıları kabulüdür. Türk toplumunun misafirperverliğine rağmen sığınmacılarla ilgili çok ciddi kaygıları vardır. Toplumun sığınmacıları kabul etmesi, dinsel ve kültürel yakınlık bakımından önemli olsa da bunun sürdürülebilir olması için Türk toplumu hakkında ciddi bilgilendirmeler yapılması ve bir iletişim stratejisi oluşturulması gerekmektedir. Bu uzun soluklu süreç Türk toplumunun desteği alınarak yürütülmeli ve toplumun endişeleri ve Suriyelilere yönelik tedirginlikleri dikkate alınmalıdır (Türkiye'deki Suriyeliler Özel Raporu, 2018:233)

2.1.3. Göç Yönetimi Politikalarının Tarihçesi

Türkiye tarih boyunca göç hareketlerinden etkilenmiştir. Özellikle de Suriye'deki iç savaştan sonra oluşan göç hareketlerinden en çok etkilenen ülke Türkiye olmuştur. Çünkü Türkiye ile Suriye arasında 911 km'lik bir kara sınırı bulunmakta ve sınırdan kaçak yollarla da geçişler olmaktadır (<https://www.goc.gov.tr/> 2017). Bu özelliğiyle Suriye, Türkiye'nin en uzun sınır şeridinde sahip ülke konumundadır. Bu kadar büyük bir sınır şeridinde sahip iki ülke arasında savaştan kaçan bu kadar çok mültecinin

gelmesi kaçınılmaz olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti, hukuk mevzuatında mülteciler ve sığınmacılarla ilgili 1934 yılında 2510 Sayılı Kanunu, 1950 yılında 1764 sayılı Türk Pasaport Kanunu, 1994 yılında 6169 sayılı İltica Yönetmeliği, 2006 yılında 5543 sayılı İskan Kanunu, 2013 yılında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve yine 2013 yılında Geri Kabul Anlaşmasıyla sığınmacılarla ilgili çok önemli düzenlemeler yapmıştır. (<https://www.goc.gov.tr/> 2017).

14 Haziran 1934 tarihinde kabul edilen 2510 sayılı İskân Kanunu ile Türk soyundan olan ve Türk kültürüne, Türk örf ve geleneklerine bağlı olan kimseler Türkiye’de yerleşme hakkına sahip olduğu ifade edilmektedir. Bu nedenle bu durum sığınmacı politikasını etkileyen önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Latif, 2002:161-167). Bu kanunla, *“Türkiye’ye yerleşmek amacıyla dışarıdan gelen ‘soydaş’ kimselere ‘muhacir’, Türkiye’ye yerleşmek amacıyla olmayıp bir zorunluluk nedeniyle geçici olarak sığınan ‘soydaş’ kimselere ise ‘mülteci’ denmiştir”* (Bayındır Goularas ve Sunata, 2015: 17). 2006 yılında 5543 sayılı yeni İskân Kanununun kabul edilmesiyle, 1934 İskân Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak, 2006 yılında çıkarılan 5543 sayılı yeni İskân Kanunu eski kanun gibi sadece Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, ülkemize yerleşmek amacıyla kitlesel veya bireysel olarak gelen kimseleri göçmen olarak tanımlamaktadır. Buna göre Türk soyundan gelmeyen ve Türk kültürüne bağlı olmayan ve ülkemize gelen hiç kimse göçmen statüsünde tanımlanamamaktadır. Türkiye, İskân Kanunu ve Cenevre Sözleşmesi uyarınca yabancıların ülkeye girişine ve yerleşmesine sınır koymuştur. Ancak 1950 yılında çıkarılan 1764 sayılı Türk Pasaport Kanunu ile liberal bir vize rejimi geliştirmiştir (İçduygu ve diğerleri, 2014).

Türkiye'nin sığınmacı politikası, 1994 yılında çıkarılan İltica Yasası Yönetmeliğiyle önemli bir gelişme göstermiştir. Bu Yönetmeliğin önemi, mevzuattaki boşluğu doldurmasıdır. Bu Yönetmelik, Türkiye’nin Avrupa dışından gelen sığınmacılarının iltica başvurularının değerlendirilip sonuçlandırılması için yasal sorumlulukları ve belirlenen usul ve esasları içermektedir. Fakat 2013 yılında yaşanan yoğun Suriyeli göçü, 1994 yılında çıkarılan İltica Yönetmeliği'nin Türkiye’nin karşı karşıya kaldığı yoğun göçü yönetmek için yetersiz kalmasına sebep olmuş ve yeni bir kanun çalışmasına ihtiyaç duyulmuştur

Bu nedenle 2013 yılında yürürlüğe giren Yabancılar ve uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) çerçevesinde, 22 Ekim 2014'te yürürlüğe giren "Geçici Koruma Yönetmeliği'yle" "Sığınmacı" kavramı kaldırılmıştır. "Sığınmacı" kavramının yerine "şartlı mülteci", "ikincil koruma" ve "geçici koruma" kavramları getirilmiştir. Suriyeli mülteciler, tanımında kitlesel göç hareketlerine yer veren "geçici koruma" statüsünde değerlendirilmektedir. Türkiye'deki iltica hukuku geçicilik üzerine inşa edildiğinden, geçicilik, haklardan yararlanmaya engel olmaktadır. Sığınmacılar geçici olarak tanımlandığı için Türkiye'de kaldıkları süre içinde her türlü haklardan yararlanma noktasında problemler yaşamaktadırlar (Biner, 2016:87). Geçici korumanın süre belirtmemesi, süreklilik ifade etmemesi ve sığınmacılara yerleşme olanağı vermemesi kalıcı çözümleri de engellemektedir. Geçici koruma statüsünde değerlendirilmiş olsa da süreç içerisinde sığınmacıların sürekli kalacaklar gibi görünmesi bu durumun da sorgulanmasına neden olmuştur (Demirel Akbaş, 2015: 45; akt: Lülüfer ve İlkay, 2015: 45-68).

Sığınmacılarla ilgili gelişen son durum dikkate alındığında kurumsal yapıların yenilenmesi fikri ortaya çıkmıştır. Bu nedenle YUKK ile Göç idaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Göç İdaresi genel Müdürlüğü, evvela emniyet birimlerinin yürüttüğü işleri üstlenmek suretiyle, göç yönetimi ve sığınmacılar alanında merkezi yönetime bağlı bir kurum olarak düşünülmüş, ancak daha sonra illerdeki müdürlükler sorumluluk paylaşımı çerçevesinde hizmetleri sunmakla görevlendirilmiştir. Bu konuda Göç İdaresi genel Müdürlüğü yalnız başına hareket etmemektedir. AFAD ve Kızılay gibi kurumların yanında STK'lar da sığınmacılara hizmet sunumunda Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile birlikte görev almaktadır (Çamur, 2017:119). Türkiye Cumhuriyeti'nin 12 Aralık 1999 yılında Avrupa Konseyi Helsinki Zirvesinde resmi olarak Avrupa Birliği adayı olarak kabul edilmesiyle, üyelik sürecindeyken sığınmacı politikasında ciddi değişiklikler yapmıştır. Avrupa Birliği'ne üyelik süreci tamamlanıncaya kadar sığınmacılarla ilgili bu değişiklikleri yapmaya devam edecektir. Avrupa Birliği üyesi olmaya aday ülke Türkiye, göç ve sığınmacılarla ilgili yeni plan ve projeler geliştirmeye devam etmektedir (Çakran ve Eren, 2017:21).

“Son olarak, 16 Aralık 2013 tarihinde imzalanan ve 20 Mart 2016 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Birliği – Türkiye arasındaki “Geri Kabul Anlaşması”na değinmek gerekmektedir. Geri Kabul Anlaşması Avrupa’da meydana gelen mülteci

krizini çözmeyi amaçlamıştır. Bu anlaşmanın esası; 20 Mart 2016 tarihinden itibaren Türkiye üzerinden Ege'deki Yunan Adalarına geçen bütün düzensiz göçmenlerin Türkiye tarafından geri alınmasıdır. Türkiye'nin geri aldığı her Suriyeli vatandaş karşılığında, Türkiye'de geçici koruma altında bulunan bir Suriyeli vatandaş AB üye ülkelerine yerleştirilecektir. Bunun üstüne, Türkiye'de bulunan Suriyelileri desteklemek için Avrupa Birliği tarafından 3 milyar avroluk yardım verileceği kararlaştırılmıştır (European Commission, 08.09.2016). Geri Kabul Anlaşması uluslararası hukuka aykırı olduğu iddiası üzerine gündemde geniş çapta tartışılmaktadır” (Çakran ve Eren, 2017: 21).

2014 yılında yapılan araştırmada Birleşmiş Milletler' in Uluslararası Göç Raporuna göre dünyada 19,5 milyon sığınmacının yaklaşık 1,6 milyonu Türkiye topraklarında yaşamaktadır. O zaman bu sonuçla Türkiye en fazla göçmeni barındıran ülke konumunda olmuştur (United Nations, 2016:1). Bu durum Suriye'deki iç savaşın etkisiyle başlayan yoğun göç ile de en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Yaklaşık 5 milyon mülteci yerinden yurdundan edilmiş ve Suriye'den ayrılmak zorunda bırakılmıştır (Syrian Civil War Fast Facts, 2017).

Suriyeli sığınmacıların 2011'de Türkiye'ye gelmesiyle Türkiye tarihinin en büyük göç dalgasına maruz kalmıştır. Türkiye, Suriyeli sığınmacıların gelişine kadar kuruluşundan bugüne kadar 1,8-2 milyon göç almışken İçişleri Bakanlığı GİGM' in verilerine göre 20 Aralık 2018 tarihi itibarıyla Türkiye'deki kayıtlı Suriyeli sığınmacı sayısı 24 bin 392 kişi artarak toplam 3 milyon 618 bin 624 kişi olmuştur (<https://multeciler.org.tr>). Aslında Türkiye'de sadece Suriyeli sığınmacı bulunmamaktadır. Türkiye'de ayrıca Suriyeli sığınmacıların yanı sıra Pakistan, Afganistan, İran, Irak ve çeşitli Afrika ülkelerinden 1 milyon civarında göçmen bulunmaktadır. Sığınmacı kamplarının kapatılması ve kapatılmaya devam edilmesi göçmen politikasındaki değişiklikler nedeniyledir. Aslında kamplarda kalan sığınmacı sayısının çok fazla olmadığı açıkça bilinmektedir. GİGM tarafından geçici barınma merkezlerinde misafir edilen Suriyelilerin sayısı 20 Aralık 2018 tarihi itibarıyla 143 bin 603 kişi olarak açıklanmıştır. 2017 Aralık ayı sonunda 228 bin 251 kişi olarak kayıtlara geçmiş ancak yılbaşından sonra kamplarda yaşayan Suriyeli sayısı 84 bin 648 kişi azalmıştır. Dolayısıyla sığınmacılar kamplardan ziyade şehirlere yerleşmeyi daha fazla tercih etmekte olduğu anlaşılmaktadır. Şehirlerde yaşayan Suriyeli sayısı

her geçen gün artmakta özellikle yılbaşından bu yana 279 bin 35 kişi artarak 3 milyon 475 bin 21 kişi olmuştur. GİGM, 2018 yılı içerisinde 191 bin 838 yeni Suriyeli sığınmacıların kaydını yapmış ve yerleşimleri için yardımcı olmuştur (<https://multeciler.org.tr>, 2017).

Yerel yönetimler, sığınmacıların sunulan hizmetlere erişim hususunda sorumluluk sahasını genişletmeye ve farklı çalışmalar yapmaya gayret etmektedir. İlk olarak Erdoğan, İstanbul'daki belediyelerin Suriyeli sığınmacılara yönelik hizmetlerini "Kopuştan Uyuma Kent Mültecileri; Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin süreç Yönetimi; İstanbul Örneği" isimli çalışmasında kapsamlı olarak işlemiştir. İstanbul Politikalar Merkezi'nden Woods ve Kayalı "Engaging Syrian Communities: The Role of Local Governments in Istanbul" isimli raporlarında belediyelerle birlikte kaymakamlıklarında bu süreçte ciddi rol aldığını ifade etmişlerdir. Marmara Belediyeler Birliği ise "Kent Mültecilerine Hizmette Belediyelerin Rolü" adlı çalıştay raporunda yerel yönetimlerin rolünün tespit edilmesi ve bunlara yönelik çözüm önerileri sunmuştur. Bir başka çalışma ise Şehir Planlamacıları İstanbul Şubesi'nin "Kent Mülteciliği ve Planlama Açısından Yerel Sorumluluklar Değerlendirme Raporu" dur. Raporda Suriyeli sığınmacılara İstanbul Belediyelerinin sunmuş oldukları hizmetler detaylıca ele alınmıştır (Çamur, 2017:113-129).

2.2. Paydaşlar

Sığınmacılar hususunda merkezi hükümetin çok büyük bir desteği olmakla beraber her geçen gün etkisi artan diğer faktörler de vardır. Bu faktörlerin başında yerel yönetimler, STK'lar ve yerel halk gelmektedir. Bu kısımda merkezi hükümetle beraber yerel yönetimler, STK'lar ve yerel halkın sığınmacılar hususunda günümüze kadar yapmış oldukları ve bundan sonra da yapacakları hizmetler anlatılmaktadır.

2.2.1. Merkezi Yönetim

Küresel göçün en büyük dalgası diyebileceğimiz 'Suriyeli Göçü' nün coğrafi konumu itibariyle Türkiye'yi her yönden çok ciddi etkilediğini tüm dünya görmektedir. Savaştan kaçmak zorunda kalan sığınmacılar, çok ciddi bir hazırlık yapmaksızın yola çıktıkları için yanlarında çok fazla bir şey getirememişlerdir. Bu

nedenle yaşamlarını sürdürebilmeleri için yerel halk gündelik hayatta neye ihtiyaç duyuyorsa mülteciler de aynı şeylere ihtiyaç duymuşlardır. Türkiye, yaşanan bu insanlık dramını görmemezlikten gelmemiş ve gelen tüm sığınmacılara kapılarını açmıştır. Sığınmacıların bir kısmı kamplarda misafir edilirken asıl çoğunluğu ise kentlere dağılmışlardır. Kamplarda kalan sığınmacıların hemen hemen her türlü ihtiyaçları giderilmektedir. Ancak kamp dışında kalmakta olan diğer sığınmacıların durumuyla ilgili aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Kamp dışında kalan sığınmacıların kayıt edilmesi ve takibinin yapılması o kadar kolay görünmemektedir. Bu konuda merkezi yönetime bağlı olarak çalışan yerel yönetimlere büyük görevler düşmektedir. Merkezi yönetim ve yerel yönetimler birbirini tamamlayan kurumlardır. Sığınmacıların güvenlik, eğitim, sağlık, nüfus vb genel manadaki tüm işlerinde merkezi hükümet görev alırken, kentlerde kalanların her türlü hizmetlerini STK'ların da desteğiyle yerel yönetimler yürütmektedir.

10.04.2013 tarihinde yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Kanunıyla sığınmacılara sağlanan korumanın kapsamı belirlenerek sığınmacı haklarının kanunla çerçevesi çizilmiş ve bu gaye ile İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak "Göç İdaresi Genel Müdürlüğü" kurulmuştur. Hali hazırda sığınmacılarla ilgili en sağlam veri Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nde bulunmaktadır. Yerel yönetimler, genel manada ellerindeki tüm bilgileri Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile paylaşarak daha sağlıklı ve güvenilir bir veri tabanı oluşturmaya çalışmaktadır. Yurt dışından gelen sığınmacılara ilk müdahale merkezi yönetim tarafından yapılmakta ve işlemleri bittikten sonra kamplara yerleştirilmektedir. Kamplarda yer kalmamış ise diğer beldelere ve diğer kentlere yönlendirilmektedirler. Sığınmacıların bir kısmı da daha önce gelmiş ve yerleşmiş olan tanıdıklarının yanlarına yerleşmek için onların bulunduğu yerlere gitmektedirler. 1951 Cenevre sözleşmesiyle Türkiye, sadece Avrupa'dan gelenlere "mülteci" statüsü verebilmektedir. Yani Avrupa'dan gelmeyen hiçbir göçmene mülteci statüsü verememektedir. Bu nedenle Türkiye, bu çerçevede Suriyeli sığınmacılara mülteci statüsü verememiş ve Suriyelileri "misafir" olarak tanımlamak zorunda kalmıştır. Daha sonra İçişleri bakanlığı 1994 Yönetmeliği'nin 10. Maddesi gereğince "Geçici Koruma statüsü" ile Suriyeli sığınmacıları koruma altına almıştır. Çünkü Suriyeli sığınmacılara verilen "misafir" statüsünün uluslararası karşılığı olmadığı için "Geçici Koruma Statüsü" ile uluslararası standartlara asgari

ölçülerde uyumlu hale getirilmeye çalışılmıştır. Asgari standartlardan maksat; açık kapı politikası, geri dönmeye zorlamama, kamplarda barınma ve diğer temel ihtiyaçların karşılanması gibi hizmetlerin sunulması anlaşılmaktadır. Türkiye, sığınmacılara geçici koruma statüsü yoluyla, topraklarına gelen her mülteciye sığınma hakkı vermiş, geri dönmeye zorlamamış ve Türkiye topraklarında barınmasına müsaade etmiştir.

Merkezi hükümet, sığınmacılara yönelik başlangıçta tüm bu hizmetleri yaparken birçok konuda yeterli olamamıştır. Aslında merkezi hükümetin birçok konuda başarılı hizmetler vermiş fakat gelen göç dalgasının büyüklüğü birçok hususta sorunlara neden olmuştur. Tüm bu olumsuzluklara rağmen göç eden kişilere şefkat elini uzatmış ve her türlü desteği vermiştir. Göç dalgasının şoku geçtikten sonra sığınmacıların durumlarını iyileştirmek için merkezi yönetimle birlikte yerel yönetimler ve STK'lar da her türlü ihtiyacın giderilmesi hususunda azami gayret göstermiştir. Özellikle sınır bölgelerindeki illerde yerel yönetimler, göç yönetiminde merkezi yönetim ve STK'larla yerel düzeyde koordinasyon toplantıları ve çalışmaları yapmaktadır. Örnek olarak verebileceğimiz, “Göç Yönetiminde Yerel Düzeyde Koordinasyonu Güçlendirme Çalıştayı” Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nin ev sahipliğinde yapılmıştır (Göç Yönetiminde Yerel Düzeyde Koordinasyonu Güçlendirme Çalıştayı, 2016:1-2). Bu çalıştaya merkezi yönetim unsurlarının yanında yaklaşık 55 kurumdan 150 temsilci katılmıştır. Çalıştayla yapılmak istenen şey, yerel yönetimler ile Kamu kurumları, STK'lar ve diğer sivil oluşumlar arasında işbirliği ve tecrübe paylaşımı ile etkin ve sürdürülebilir bir koordinasyon oluşturulabilmesi için tartışmalar yapmak ve öneriler sunmak şeklinde ifade edilmektedir. Yapılan bu çalıştay ve buna benzer çalışmalar, kurumlar arası etkin iletişim, koordinasyon ve yetki karmaşası yaşanmadan sığınmacılara yerinde ve zamanında her türlü ihtiyaçlarını karşılanması açısından çok önemlidir. Göç politikalarının amacına uygun olarak tespit edilmesi ve uygulanması iç ve dış paydaşların birlikte çalışması açısından büyük bir öneme sahiptir.

Merkezi yönetim ve yerel yönetim birimleri göç yönetiminde iletişimi zorunlu kılmakta ve koordinasyonun çok önemli olduğu görülmektedir. Sığınmacıların alması gereken hizmetlerin adil, eşit ve şeffaf bir şekilde yapılabilmesi için merkezi yönetimle yerel yönetimin hatta STK'ların ciddi bir iletişim içinde olması gerektiği

açıkça anlaşılmaktadır. İletişim eksikliği, yetki karmaşası ve hizmetlerin bir bölgede daha fazla başka bir bölgede daha az hizmet almasına veya ihtiyaç duyulan malzemelerin değil de ihtiyaç olmayan malzemelerin bir yere toplanmasına neden olmaktadır. Göç yönetimi hususunda yapılan çalışmalara bakıldığında yerel yönetimlerin lojistik alt yapısının yeterli olmadığı görülmektedir. Göç konusunda tüm paydaşların tek bir koordinasyon merkezinden yönetilmesi gerektiği hususu önerilmiş ve bunu da valilik bünyesinde olabileceği tavsiye edilmiştir (Göç Yönetiminde Yerel Düzeyde Koordinasyonu Güçlendirme Çalıştayı, 2016:3).

Çok önemli görülen bir başka hususta sığınmacılar konusunda kaynak oluşturma ve dağıtma konusudur. Çalışmanın bazı bölümlerinde de ifade edildiği gibi merkezi yönetimden yerel yönetimlere aktarılan bütçede nüfus kriteri ölçü olmakla birlikte aktarılan bütçede Suriyeli nüfus dikkate alınmamaktadır. Bu aktarımı yaparken hangi ilimizde veya hangi beldemizde ne kadar sığınmacı yaşıyor diyerek planlama yapılmalı ve yapılan bütçe aktarımı ile de yerel yönetimlerin güçleneceği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte sadece sığınmacılara harcanmak üzere ayrı bir bütçe de yani “sığınmacı bütçesi” adı altında bir fon oluşturulmasında çok büyük bir fayda görülmektedir (Göç Yönetiminde Yerel Düzeyde Koordinasyonu Güçlendirme Çalıştayı, 2016:4).

Türkiye’de yaşayan ve hayatlarını idame ettiren tüm sığınmacılar için uyumla ilgili uygulanması gereken politikaların merkezi yönetim, yerel yönetim ve STK’larla birlikte değerlendirilip belirlenmesi ve sorunların çözümü hususunda birlikte hareket edilmesi sığınmacılar ve yerli halk açısından çok büyük bir önem arz etmektedir. Merkezi yönetim, yerel yönetimlerin çalışma olanaklarını artırmak için yabancıları kapsayacak şekilde kanuni düzenlemeleri yapması gerekmektedir. Mevzuat yönüyle eli güçlenen yerel yönetimler, direk sığınmacılara yönelik çalışmalar yapabilecek ve sorunlar büyümeden çözebilecektir. Yerel yönetimlerin sığınmacılarla ilgili yapacağı ciddi çalışmalar sebebiyle de farkındalık yaratarak, ulusal ve uluslararası boyutta sivil toplumun dikkatini çekip sığınmacılara gelebilecek yardımları artıracak ve sivil toplum kuruluşlarının etkin ve verimli çalışmasını sağlayacaktır.

2.2.2. Sivil Toplum Kuruluşları

Türkiye genelinde STK'larla veya yerel yönetimlerin birbirleriyle yaptığı ortak çalışmalar giderek artmaktadır. Çünkü şartlar buna zorlamaktadır. İstanbul örneğinde bazı belediyeler sosyal yardım organizasyonlarında STK'larla işbirliği yaparak veya ortak çalışmalar yürüten Marmara Belediyeler Birliği(MBB) gibi kurumsal bir yapı altında çözümler üreterek sığınmacılara yönelik faaliyetlerini yürütmektedirler. MBB olarak sığınmacılara yönelik ortak standartlar ve yaklaşımlar geliştirebilmek için çalıştaylar ve toplantılar düzenlemektedir. Marmara Belediyeler Birliği, göç, sığınmacılık, insani yardım ve sosyal bütünleşme gibi konularda ciddi çalışmalar yapmakta ve çözüm üretmede yerel yönetimler düzeyinde öncülük etmektedir. Bahsettiğimiz bu çerçevede yerel yönetimler alanında bir ilk olan MBB Meclisi bünyesinde " Göç Komisyonu" kurulmuştur. Daha sonra yine MBB Şehir Politikaları Merkezi bünyesinde kurulan Göç Politikaları Atölyesi'yle bilimsel çalışmalar yürütmek, bilgi ve deneyim paylaşımını sağlamak, üyeleri arasında koordinasyonu sağlamak, belediyelerin merkezi yönetim, STK'lar ve uluslararası kuruluşlarla işbirliğini sağlamak ve yeni projeler yürütmesine yardımcı olmayı hedeflemektedir (Erdoğan, 2017: 6).

2014 yılında Sultanbeyli Belediyesi'nin STK' la yaptığı toplantıda, belediyelerin STK' la işbirliği ve sığınmacılara yapılan yardımların aşamalı olarak kurumsallaşması kararı alınmıştır. Bu kurumsallaşma sürecine öncelikle STK'ların Sultanbeyli'deki Suriyeli sığınmacılarla koordinasyon raporu ile başlanmıştır. Raporu müteakip Sultanbeyli Belediyesi tarafından kurulmuş olan "Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği"nin bünyesinde Mülteciler Koordinasyon Merkezi açılmıştır. Bu merkezde idare ve çeviri alanlarında çalışan iki personel ve ikisi Suriyeli olmak üzere dört yardım görevlisi bulunmaktadır. Merkezde sadece yerel halktan görevlendirme yapılmamış olup sığınmacılardan da görevlendirme yapılmıştır. Aynı yardımlar ve ihtiyaçların giderilmesi için Suriyeliler Sosyal Yardım Yazılımı gerçekleştirilmiş ve bu yazılım sayesinde sorunların daha hızlı ve pratik çözülmesi mümkün kılınmıştır. STK'ların entegre olabildiği bu veri tabanının yanı sıra sığınmacıların kayıt problemlerini çözmek için koordinasyonu gerçekleştirebilecek yerel bir veri tabanı oluşturulmuştur. Bu Koordinasyon Merkezi hem uluslararası hem de ulusal STK'larla koordinasyonunu geliştirmek ve yeni

alışmalar yapabilmek için çeşitli antlaşmalar yapmayı gaye edinmiştir (Tekin, Aslan ve Söylemez, 2017: 369).

Yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, dernek ve vakıflarla çok ciddi işbirliği kurmuş olmakla birlikte her türlü paylaşımı da yapmaktadır. Bir kısıml belediyeler proje kapsamında mültecilerin eğitim gördüğü okullarda sağlık taraması yapmıştır. “Yeryüzünde Umut Var” adlı projeyi Selçuk niversitesi ve Selçuklu Belediyesi işbirliği ile gerçekleştirilmiştir. Yine bu projede sınıf içinde hijyen ve beslenmeye yönelik çeşitli eğitimler verilmiştir (www.selcuklu.bel.tr, 2017).

Yerel yönetimlerin bir kısmı STK’larla işbirliği yaptığı gibi bir kısmı da bu işbirliğinin dışında kalmıştır. STK’larla işbirliği içinde olan yerel yönetimler bulundukları bölgede bilgi alışverişini sağlamak ve yeni projeler uygulamak için birlikte çalışmaktadırlar. şişli ve Beyoğlu Belediyesi’nin birlikte çalıştığı Sosyal Market Vakfı, sığınmacılara yiyecek, giyecek ve ev eşyası dağıtmaktadır. Suriyeli sığınmacılara bu marketten alışveriş yapabilmesi için geçici kimlik kartlarını göstermeleri yeterlidir. şişli belediyesi, farklı STK’larla da işbirliği içindedir. Mülteci Hakları Merkezi, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı gibi birçok STK’la sığınmacı hakları ve kadın sağlığı hakkında çalışmalar yürütmektedir. Esenyurt Belediyesi, Birleşmiş Milletler yetkilileriyle birlikte Suriyeli sığınmacılara kışlık erzak dağıtmaktadır. Esenler Belediyesi bünyesindeki Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü ile Kaymakamlık, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü ve diğer Sivil Toplum kuruluşlarıyla birlikte çalışmalar yürütmektedirler. Bu durum devletin yerel ve bölgesel kurumlarının güçlerini birleştirmesine ve bir plan ve program dahilinde daha iyi hizmet vermesine sebep olmaktadır.

Suriyeli sığınmacılara yardım eden, barınma ve ihtiyaçlarının giderilmesine sadece yerel yönetimler veya diğer kurumlar yardım etmemektedir. Tüm bunlara ilaveten bireysel yardımlar da ciddi rakamlara ulaşmıştır. Ancak bu bağışların türü ve miktarı bölgeye ve zamana göre değişkenlik arz etmektedir. Özellikle Müslümanlar için çok kutsal olan Ramazan ayında bu yardımlar çok ciddi rakamlara ulaşmaktadır. Birçok belediye, yardımların genel manada toplumsal olduğunu söylese de bazen zengin vatandaşlardan gelen bağışların çok yüksek meblağlara ulaştığını söylemektedirler.

Bu bağışların düzenli olmadığını ve farklı zamanlarda farklı miktarlarda olduğunu söyleyebiliriz. Hatta bazı bölgelere gelen orantısız miktardaki kaynaklar, bu bölgeye daha fazla bağış yapıldığını ortaya koymaktadır (Woods ve Kayalı, 2017: 16).

Yerel yönetimlerin Sivil Toplum Örgütleriyle yaptığı bu işbirlikleri kapasite ve imkan yetersizliğine bir çözüm olarak görülmektedir. İşte bu doğrultuda bir kısım belediye göç ve sığınmacılar konusunda destek alabilmek için farklı birlikteliklere ihtiyaç duymaktadır. İstanbul merkezli kurulan Marmara Belediyeler Birliği gibi kuruluşlardan belediyelerin faydalanması ve yapılan çalışmalara paydaş edilmesi uygun görülmektedir. Eyüp ve Fatih Belediyesi, sığınmacılara yardım hususunda gücünü aştığı zamanlarda sığınmacıları başka hayır kurumlarına yönlendirmektedirler (Woods ve Kayalı, 2017: 16-17). Sultanbeyli Belediyesi bünyesinde bulunan sığınmacılara yardım sağlayan koordine temsilcilikler ağı gibi karşılıklı birbirlerine bağlantılar öneren işbirlikleri bulunmaktadır. Bu şekildeki işbirlikleri bölgedeki merkezi hükümetin ve yerel yönetimlerin dışındaki aktörlerin yardım çabalarına kapsamlı bilgi akışı sağlamakta ve sağlanan bu kaynakların orantılı bir şekilde dağıtımını yaparak hizmetlerin mümkün olduğunca eşit dağıtılmasını hedeflemektedir. Sivil Toplum Kuruluşları yapacakları yardımlar konusunda nerelerde ne kadar hizmete ihtiyaç duyulduğunun bilgisini yerel yönetimlere danışarak bilgi alışverişinde bulunarak elde etmektedir. Bu bilgi paylaşımı sığınmacıların, kaynaklardan ve bağışlardan hak ettikleri ve ihtiyaç duydukları miktarı elde etmelerine imkan tanımaktadır.

Yerel yönetimler, bazı belediyelerde olduğu gibi sosyal yardımlarını gerçekleştirebilmek için Sivil Toplum Örgütleriyle işbirliği yapmakta ve ortak çözümler üretmek için Marmara Belediyeler Birliği gibi şemsiye yapılar altında toplanmaktadırlar. Bu yapı üyeleri arasında sağlıklı iletişim oluşturmak ve mülteciler konusunda ortak bir standart oluşturarak çözüm üreten bir STK olma vasfı taşımaktadır. Aynı zamanda ortak toplantılar ve çalıştaylar yaparak yol gösterici konumunda olduğunu ortaya koymaktadır. 2015 yılı Kasım ayında UNHCR İstanbul'un meseleleri ile birlikte sığınmacıların özellikle Suriyelilerin problemlerini tartışmak üzere İstanbul Valiliği, İstanbul İl Göç İdaresi Müdürlüğü yetkilileri, akademisyenler ve 21 belediyenin temsilcileri ile bir araya getiren bir çalıştay düzenlemiştir (Woods ve Kayalı, 2017: 19).

Yapılan bu ortak toplantı ve çalıştaylar sayesinde çalışmalar, daha koordineli ve etkili olmaktadır. Kaynaklar, verilen hizmetler ve ödenekler daha sağlıklı, etkili ve hızlı paylaştırılabilmektedir. Paydaşların yapmış olduğu bu çalışmalar sebebiyle Suriyelilerin sayıları ve lokasyonları hakkında istatistiki bilgiler vermekte ve bu bilgiler tüm devlet kurumlarının ulaşabilmesini mümkün kılmaktadır. Sığınmacıların kayıtları ve ikamet ettikleri yerlerin güncel olarak takip edilebilmesi için daha esnek bir yapıya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sayede nerede ne kadar sığınmacı var ve hangi toplumlardan oluşmakta olduğu daha sağlıklı takip edilecektir. Burada şunu da ifade etmekte fayda vardır. Daha az bürokrasi, kurumsal ayrımcılık ve yeni paralel sistemlerden uzak durup Suriyeli diğer sığınmacıları sahip olduğumuz mevcut yapıya dahil etmek gerekmektedir. Bu sebeple bunu başarabilmenin yolu da daha önce de izah etmeye çalıştığımız gibi yerel yönetimlere ve temel hizmetlere ağırlık verilerek ortak çalışmalar ve projeler üretmek gerekmektedir.

Sivil Toplum Örgütlerinin, sığınmacıların takibi hususunda yerel yönetimlere çok ciddi faydası bulunmaktadır. Yerel yönetimlerin takip etmesi gereken birçok konu olması sebebiyle sığınmacılar konusunda gözünden kaçırabileceği sorunlar olabilir. STK'lar tam bu noktada devreye girerek yeni gelen sığınmacılar hakkında daha sağlıklı ve doğru bilgiye ulaşmak konusunda yerel yönetimlere destek olmakla kalmayıp hatta sığınmacılara çok büyük yardımda bulunmaktadır. Bazen de Suriyelilerden veya diğer sığınmacılardan bazıları çeşitli sebeplerle doğabilecek sorunlardan korktukları için kayıt olmak istemediklerini bir STK çalışanı tarafından ifade edilmektedir (Woods ve Kayalı, 2017: 19).

Sivil toplum ve sığınmacı ilişkilerini incelemeyen önce sivil toplum kavramından maksat nedir onu açıklamamız gerekmektedir. Sivil toplum derken, sığınmacılara yardım eden kurum, kuruluş veya bireyler dikkate alındığında resmi devlet kurumları dışında kalan tüm aktörler denilebilmektedir. Bu tanımın içinde; siyasi ve ideolojik gruplar, insan hakları temelli çalışan gruplar, insani hizmet düşüncesiyle hareket eden gruplar, inanç temelli gruplar, memur ve işçi sendikaları gönüllü kuruluşlar ve girişimciler, dayanışma grupları ve yabancı kuruluş ve şahıslar bulunmaktadır. Yani STK kavramı, çok geniş bir kesimi içine aldığı için yelpazesi geniş bir kavramdır. Tanımı ve kapsamı bu kadar geniş olmasına rağmen STK'lar tüm toplumun rengi ve

özeti değildir. Yani STK'lar tüm toplumun sadece bir parçasının veya bir bölümünün düşünce ve özelliklerini yansıtmaktadır.

Sığınmacıların karşılaştıkları sorunların çözümünde devlet kurumlarına görev düştüğü gibi sivil toplum kuruluşlarına da çok önemli görevler düşmektedir. Eğitim, dil, kültürel kimlik, uyum, barınma, yiyecek, sağlık gibi konularda STK'ların rolü büyüktür. STK'ların çalışmaları sadece sığınmacılara yönelik ve sadece göç süreçlerinde olmadığı için daima bu tür yardım işlerinin organizasyonlarına hazır olmaktadır. Aslında bu hazır olma hali çok ciddi bir tecrübenin eseri ve yansımasıdır (Adıgüzel Yusuf, 2016, s.56). Ayrıca sorunların çözümünde STK'lar hem daha rahat ulaşılabilir hem de mültecilere daha yakın olduğu hissi uyandırmaktadır. Yani STK'lar onların içinden birileri ve kendileri gibi düşünebilen ve hiçbir resmiyet olmadan hareket etmeleri nedeniyle kendilerine yakın hissetmektedirler. Bu durum STK'ların işlevselliğini artırmakta ve sığınmacıların sorunlarının çözümünde etkili olmaktadır. Ayrıca STK'lar, sığınmacıların asgari yaşam şartlarını oluşturmak ve insanca muamele görmelerini temin etmek için özveriyle çalışmaktadırlar.

Sığınmacıların kanunen sahip oldukları hakları ve imkanları bilmesi yaşadıkları ortamlarda hayati önem taşımaktadır. Özellikle Türkiye gibi sığınmacılık hakları konusunda kısıtlı imkanlara sahip ülkelerde haklarını bilmeleri ve haklarına ulaşma konusunda şartların çok zor olduğu görülmektedir. Cenevre anlaşması gereği sadece Avrupa'dan gelenlere mülteci statüsü verildiğinden Suriyeli ve diğer Avrupa dışından ülkemize gelenlerin mülteci olarak tanımlanması, ne uluslararası ne de Türk kanunlarında bir anlam ifade etmemektedir. Bu sebeple Suriyeli ve diğer sığınmacılar mülteci haklarından yararlanamadıkları için birçok problemle karşılaşabilmektedirler. Ancak mülteci statüsü meselesi sadece resmi devlet kurumlarıyla ilgilidir. Resmi devlet kurumlarının dışında STK diye ifade edilen Sivil toplum Kuruluşları da sığınmacılara yönelik çok çeşitli hizmetler ve destekler vermektedirler. STK'lar, devlet kurumlarının vermiş olduğu hizmetlere ek olarak veya destekleyici olarak hizmet vermektedirler. Ülkemizin karşı karşıya olduğu bu yoğun sığınmacı akınına devlet kurumlarının canla başla hizmet vermesine rağmen sığınmacıların bir kısmının yine de birçok probleminin olduğu görülmektedir. İşte bu noktada STK'lar devreye girmekte ve sığınmacılara hemen her sahada yardım elini uzatmaktadır. Güçlerinin yettiği nispette bizzat kendileri güçlerinin yetmediği yerde

de aracı bir kurum vasfına girerek sığınmacılarla, yardım edenleri buluşturmakta veya yönlendirici bir rol üstlenmektedirler. Türkiye’de 4 Şubat 2019 itibarıyla 115491 aktif dernek bulunmaktadır. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü verilerine dayanılarak verilen bu STK’lar en fazla Marmara Bölgesinde yoğunlaşmakta en az ise Doğu Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Eğitim, ekonomik, kültürel ve sosyal sebepler bu yoğunlaşmayı doğrudan etkilemektedir. Bu STK’lar genelde mesleki ve dayanışma konusunda kurulmuştur. Bu kategorileri sırasıyla din hizmetleri, eğitim, insani yardım, kültür, sanat, bireysel öğreti, sağlık, çevre ve değerleri koruma, imar, hak ve savunuculuk olmak üzere 22 ayrı kategoride hizmet veren STK’lar bulunmaktadır (www.dernekler.gov.tr; akt: Gül, 2016: 145-157, S:25).

Sivil Toplum Kuruluşları sığınmacılara yönelik, barınma, beslenme, sağlık, eğitim, çalışma hakkı ve hukuki destek gibi kategorilerde hizmet vermektedir. Sığınmacı haklarının korunması ve savunulması kamuoyundan gelen tepkileri de dikkate aldığımızda çok büyük bir önem arz etmektedir. Sığınmacıların haklarının korunması adına ciddi bir kamuoyu oluşturmak gerekmektedir. Sığınmacıların haklarını bizzat kendileri koruyamayacağına göre bu boşluğu ancak Sivil Toplum Kuruluşları doldurabilmektedir. STK’ların yapacakları çalışmalar sığınmacı haklarının muhafazası konusunda ciddi etkiye sebep olacaktır. Zorunlu olarak ülkesini terk eden göçmenler sığınmacı haklarını bilmedikleri için hukuki olarak yardıma ihtiyaç duymaktadır. Bu durum karşısında resmi kurumlar anlık ve hızlı dönüşler yapamadığı için sığınmacılar çeşitli mağduriyetler yaşamaktadır. STK’ların sığınmacılar için yapacağı hukuki yardımlar hem sığınmacıların sorunlarını çözme hususunda hem de kurum ve kuruluşların sığınmacıların taleplerine daha hızlı cevap vermesine fayda sağlayacaktır. Sığınmacı durumuna zorunlu olarak düşen kişiler kendi ülkeleri dışına çıkarken para ve değerli eşyalarını ya yollarda harcayarak veya ellerinden alınarak mağdur olmuşlardır. Mağdur olan mülteciler başka bir ülkeye girdiklerinde de öncelikle en temel ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma düşmektedirler. STK’lar zor durumda olan bu toplumlara ayni veya nakdi yardımlar yaparak sorunları çözmektedir. STK’lar sosyal ve psikolojik destek hususunda da sığınmacılara yardımcı olabilmektedir. Yakınlarını ve tüm maddi imkanlarını kaybeden bu insanlara öncelikle insani bir muamele gerekmektedir. Empati yaparak

onları anlamaya çalışmak, sosyal ve psikolojik destek verme hususunu ihmal etmemek gerekir. İç savaş ve silahlı çatışmaların etkisiyle problem yaşayanlara verilecek sosyal ve psikolojik destek daha sonra yaşanabilecek problemlerin önüne geçecektir. İki farklı toplumun aynı ortamda yaşayacağı düşünülecek olursa bu desteklerin ne kadar isabetli olduğu anlaşılmaktadır. STK'lar toplumla iç içe olduğundan bu hususta çok daha başarılı olacağı anlaşılmaktadır.

Sivil Toplum Kuruluşları, sığınmacılara dil eğitimi ve mesleki kurslar gibi eğitimler vererek sığınmacıların topluma adaptasyonunu hızlandırabilirler. Sığınmacıların sağlık hizmetlerinden faydalanmaları hususuna gelince burada STK'lara düşen görev sağlık taraması yapmak, sığınmacıların hastane randevularına yardımcı olmak, hastaların medikal ihtiyaçlarını temin etmek gibi hususlar sayılabilmektedir. Sığınmacıların Türkiye'ye girdikten sonra ilk muhatap oldukları kişiler kolluk kuvvetleridir. Dolayısıyla kolluk kuvvetlerinin her bir sığınmacıyla ilgilenmesi ve destek olması, danışmanlık yapması mümkün olmamaktadır. Bu sebeple STK'lar sığınmacılarla sağlıklı bir iletişime geçerek onlara yeni bir ülkenin gereklerini ve toplumla dayanışmanın yollarını öğretmesi uygun olacaktır. STK'ların sığınmacılar konusunda daha etkin olması, hem daima sahada olmaları hem de hızlı dönüş almalarından ötürüdür demek mümkündür. Sığınmacıların yaşadıkları bölge halkına uyum konusunda da STK'lar aktif rol almaktadırlar. Sığınmacıların yeni topluma her konuda hızlı ve kolay uyum sağlayabilmeleri ve toplumun da sığınmacıları bağrına basabilmelerinde STK'lar aktif rol üstlenebilmektedirler. Yani yerel halk ile sığınmacılar arasında bir köprü görevi görerek sosyal uyumun mümkün olmasını kolaylaştıracaktır. Daha sıcak ve daha samimi bir ortamda kişilerin kendini ifade etmesi ve çeşitli taleplerde bulunması çok daha kolay olmaktadır. Sorunların kaynağına bakıldığında kişilere verilen özgür, samimi ve sıcak ortamların sığınmacılara sunulmaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple sığınmacıların sorunlarını çözme hususunda hangi kurum ve kuruluş bunu daha iyi yapar diye akıllara bir soru gelirse, bu ortamı onlara sağlayabilecek en iyi kuruluş STK'lardır denebilir.

STK'lar sığınmacıların bürokratik süreçlerini ve çalışmalarını da kolaylaştırmaktadır. Türkiye'de bürokrasinin nasıl yavaş ve zor işlediği düşünüldüğünde sığınmacıların

bu konuda ne kadar ciddi problemlerle karşılaşabileceği anlaşılmaktadır. Üstüne üstlük dil sorununu ve yabancılığı da eklendiğinde sığınmacıların STK ve benzer bir yapıdan yardım alması zaruri bir hal almaktadır. Yerel halkla birlikte yaşayan ve onların içinden bir teşekkül olan STK'lar sığınmacılar hususunda yaptıkları çalışmalara yerel halktan bir kısım kişileri gönüllük esasında görevlendirmekte ve onları vasıflarına göre değerlendirmektedirler. Aslında sadece yerel halktaki gönüllüler değil durumu iyi olan sığınmacılardan da gönüllük esası çerçevesinde STK'ların yönlendirmesiyle en yüksek seviyede istifade edilmekte ve bunun neticesinde de ciddi bir kaynaşmaya vesile olmaktadır. STK'lar sığınmacıların kendi arasında da iletişimi sağlama, sorunları çözüme kavuşturma gibi konularda da güçlü bir şekilde dile getirmekte ve sığınmacıların topluma uyumunda da çok aktif bir rol üslenebilecek bir durumda olduğu anlaşılmaktadır (ORSAM,2016: 14).

Sığınmacıların bir kısmının geri dönmeyeceği gerçeğini dikkate alarak taleplerini ve sorunlarını dile getirme hususunda örgütlü ve güçlü bir yapıya sahip olan STK'lar problemlerin çözümünde ciddi bir rol almaktadır. Yani geri dönmeyen sığınmacıların bundan sonraki dönemde toplumla birlikte nasıl ve hangi şartlarda yaşayacağı ve iki toplumun birbiriyle uyum çalışmalarında en aktif yapının STK'lar olduğu ifade edilmektedir. Sığınmacılar tarafından kurulan STK'lar da, sığınmacıların kendi aralarındaki iletişimi sağlama ve kurulacak yeni yapılar üzerinden organizasyonlar ve çalışmalar yapma, tüm bu çalışmaların kurumsal yapıya kavuşturulmasıyla sığınmacılara her konuda ciddi faydalar sağlayacaktır. Ekonomik, kültürel ve sosyal güce ulaşan sığınmacılar, seslerini duyurma hususunda daha etkin bir yapıya sahip olmaları mümkündür. Bu nedenle güç birliğine giden sığınmacıların kurumsal bir yapıya kavuşması, yine sığınmacılar açısından yeni bir iş ve imkana sahip olması anlamına gelmektedir. Bu sebeple sığınmacıların, Türkiye halkına maddi ve manevi külfeti azalacağından yerel halkın sığınmacılara bakışı değişecek ve uyum konusundaki engellerden biri daha ortadan kalkacaktır (Yaman, 2016: 116).

Sayıları 3 milyon 618 bin 624 kişiyi bulan Suriyeli sığınmacı ve diğer sığınmacılarla birlikte 5 milyona yakın sığınmacıya devlet tarafından yardım edilmektedir. Ancak sığınmacılara sağlanan bu imkanlar yeterli gelmemektedir. Bu sebeple ulusal, uluslararası, yerel ve Suriyeli sivil toplum kuruluşları olarak sığınmacıların sorunlarına hep birlikte çare bulmaya çalışmaktadırlar. 2019 tarihi itibarıyla

Türkiye’deki Suriyeli sığınmacılara yardım eden 42 ulusal ve 14 uluslararası Sivil Toplum Kuruluşu bulunmaktadır (www.dernekler.gov.tr, 2019).

Türkiye’de STK’lar sığınmacılar konusunda farklı yaklaşımlar sergilemektedirler. Bunun sebebi de Türkiye’de STK’lar çok farklı ve karmaşık bir yapıya sahiptirler. Sivil Toplum Kuruluşları hem kendi bünyesinde hem de STK’lar arasında sığınmacılara yardımın hayırseverlik veya dayanışma ayırımına dayandığı hak temelli veya ihtiyaç temelli hizmet temini olarak tartışmaktadırlar. STK’lar gelecekte devletin görüşüne göre nasıl şekilleneceği veya STK’ların kendi aralarında nasıl bir ilişkide olacağı tartışmalarla ve yapılacak çalışmalarla belirgin hale gelecektir. Hak temelli ve ihtiyaç temelli STK’lar arasında da Suriyelilere verilen hizmet ve destek değişiklik arz etmektedir. Şimdiye kadar geçen zamanda yapılan hizmetlere ve yardımlara bakıldığında bu husus açıkça görülebilmektedir. STK’ların sığınmacılara yapmış olduğu tüm bu hizmetler zamanla değişen konjonktüre göre yeniden şekillenmeye devam etmektedir. Bir başka tartışma da farklı ideolojik kökene sahip STK’lar arasında hayırseverlik konusunun ne ölçüde geleneksel yardım ve ne derece dayanışma ve karşılıklı işbirliği yapıldığı konusunda görülmektedir. Aslında bu hususta belki de ifade edilirken bile zorlanılan konu STK’ların sığınmacılara yardım ederken hangi ölçüleri dikkate aldığı genel olarak açıkça ortaya konulmamaktadır. Yardımlar ve hizmetler, ihtiyaç temelli mi, inanç temelli mi yoksa hak temelli mi olduğu kesin hatlarıyla belirgin değildir. Şimdiye kadar yapılan çalışmalara baktığımızda tüm Türkiye’de hak temelli bir anlayıştan ziyade genellikle ihtiyaç temelli bir görüş tercih edilmektedir. İlerde bu ayrışmanın daha da artabileceği ve yapılacak yardımların da bu doğrultuda şekilleneceği anlaşılmaktadır. Ancak Suriyelilere yapılan yardımlar ve desteklere göz attığımızda ilk etapta bu farklılıkların çok belirgin olmadığı, birçok yerde birbiriyle iç içe olduğu görülmektedir (Mackreath ve Sağnıç, 2017: 14-15).

Sivil Toplum Kuruluşlarının denetim ve kontrolü konusunda boşluklar olduğu ve özellikle yardım toplama yöntem ve içeriğinde problemler meydana geldiği yönünde bir fikir oluşmuştur. Çalışma ve yöntem farklılığı yaşanması sebebiyle birçok yerel yönetim STK’larla birlikte çalışmak istememiş sadece onlara çalışmalarında izin vermekle yetinmiştir. STK’ların çalışma prensiplerinin ve yöntemlerinin çerçeveleri daha belirgin hatlarla çizilmeli ve belli ölçüler konulması uygun olacağı

görülmektedir. STK'lar kurmuş oldukları yapının tüzüğünü belirlerken hizmet sınırlarını belirgin hatlarla çizmeli ve ona uygun davranmalıdır. Aksi takdirde amacına uygun çalışmayan STK zamanla güvenilirliğini kaybedecek ve varlığı sorgulanmaya başlanacaktır. Sadece bununla da kalmayacak asıl en önemlisi hem yerel halkın hem de mültecilerin güvenini zedeleyecek insanların STK'lara bakışını olumsuz yönde etkileyecektir.

Sığınmacılara yönelik çalışan STK'lar yerel yönetimlerle işbirliği içinde hareket ettiklerinde daha etkili olmaktadır. Ancak inanç temelli ve ideolojik açıdan STK'larla yerel yönetim arasında uyuma olmaması sığınmacılarla ilgili konularda da sıkıntı yaşanmasına sebep olmaktadır. Bu gerçek maalesef sadece sığınmacılar açısından değil tüm insanlık açısından yanlış görülmesi gerekmektedir. İhtiyaç sahibi kim olursa olsun elinden tutulmalı ve destek olunmalıdır ve bunun dışındaki fikirler insani olarak reddedilmelidir. STK'lar hak temelli ve ihtiyaç temelli düşündüğünde toplumun çoğunluğundan daha fazla destek göreceği anlaşılmaktadır. Nasıl ki diğer kurum kuruluşlar işbirliğine ihtiyaç duyuyorsa STK'lar da daha fazla işbirliği ile hizmetlerini ve yardımlarını artırma olanağı bulacağı açıkça görülmektedir. Ayni ve nakdi yardımların toplanması ve dağıtılması konusunda işbirliği yapan STK'lar çok ciddi bir başarı elde ettikleri gözlemlenmiştir. Ancak STK'lar genel olarak sığınmacıların, temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik hayır faaliyetleri yürütmektedir. STK'ların çok az bir kısmı kapasite ve vizyon bakımından eğitim, dil, meslek, uyum kursları, kadınlara ve gençlere yönelik kurslar gibi uyum faaliyetlerine yönelmektedir (Erdoğan, 2017: 96-97). STK'lar misyon ve vizyon belirleme hususunda hizmet ve haklar yelpazesini çok geniş tutmalı ve herkesi kucaklamalıdır.

Aslında şunu da ifade etmekte fayda var; Suriyeli sığınmacılar, Türkiye'de mülteci statüsünde olmadığı halde hemen hemen mültecilere sağlanan tüm imkanlardan yararlanabilmektedir. Türkiye devleti bütün bu imkanları sunmuş ve sunmaya da devam etmektedir. Devlet bu imkanları sunarken, STK'lar da sığınmacılar konusunda aktif bir şekilde hizmet sunmaya devam etmektedirler. Şu da bir gerçek ki, STK'lar, sığınmacıların ihtiyaçlarının giderilmesi konusunda devlete göre kapasiteleri daha yüksektir. Daha hızlı ve daha güvenli bir şekilde hizmetlerini sunmaya çalışmaktadırlar. Bunun yanında "refah karması" olarak nitelendirilen devletin STK'larla kuracağı işbirliğinin önemine değinilmekte, özel sektör ve dini

kuruluşların giderek artan önemine dikkat çekmektedirler. STK'ların kamu kurum ve kuruluşlarının bürokratik işleyişine oranla daha etkin, esnek ve işlevsel olarak sığınmacıların, ihtiyaçlarına cevap verebilme ve yardım etme kapasitelerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır (Özdemir, 2009: 153,172).

Sığınmacıların, merkezi yönetim ve yerel yönetimlerle olan ilişkilerine oranla STK'larla daha sıcak, samimi ve hızlı bir ilişki içinde olduğu bilinmektedir. Sığınmacıların çoğunluğunun şehirlerde yaşadığı düşünüldüğünde de bu durum açıkça belli olmaktadır. Sosyal uyum açısından da ele alındığında sığınmacıların STK'larla olan ilişkileri diğer kurumlara oranla daha etkin ve daha verimli olduğu görülmektedir (Tunçgan Ongan, 2013: 219). Daha önce de ifade ettiğimiz gibi kamplarda kalan sığınmacılar çok az bir miktardadır. Asıl kampların dışında şehirlere dağılan sığınmacılara yardım faaliyetlerini organize eden Sivil Toplum Kuruluşlarıdır. Sivil Toplum Kuruluşları, şehirlerdeki sığınmacılara hemen hemen her konuda destek sunmakta ve ihtiyaçlarına cevap vermektedir (Mackreath ve Sağnıç Şevin, 2017: 20). STK'ların resmi bir kurum olmaması sebebiyle sığınmacılarla daha rahat bir iletişim kurmakta ve daha samimi ve daha güvenilir bir ortamda hizmet sunmaktadırlar. Yani Sivil toplum, sığınmacılar için bir nevi can damarı ve en önemli ortaktır.

2.2.3. Ulusal ve Uluslararası Kuruluşlar

Sığınmacıların yasal durumları şu iki anlaşma ile belirlenmiştir. İlki 1951 yılında sığınmacıların durumlarına ilişkin anlaşmadır. Diğeri ise 1967 yılında yapılan protokoldür. Her iki anlaşmada da sığınmacıların hakları ve yükümlülükleri garanti altına alınmıştır. 2003 yılında 145 ülke bu anlaşmalardan ya ikisine birden ya da birine dahil olmuş ve gereklerini yerine getirmiştir. Burada şunu ifade etmek gerekir ki UNHCR'in en önemli görevi, sığınmacıların uluslararası alanda korunmasını

sağlamaktır. Uluslararası koruma görevini insan haklarına saygıyı dikkate alarak gerçekleştirmekte ve buna uygun davranmaktadır. Yine buna ek olarak sığınmacıların sığınma haklarını kaybetmemeleri ve geri iade edilmemelerini de düşünerek tedbir almaktadır. Bu kuruluşun organize ettiği yardımlara örnek olarak şunları da sayabiliriz; Mülteci hareketlerinin yoğun olarak yaşandığı acil durumlarda müdahale etmek, eğitim, sağlık ve barınma gibi konularda çalışmak, misafir ülkelerdeki sığınmacıların uyumu konusunda destek olmak, sığınmacıların kendi kendilerine yeter hale gelmesine yardımcı olmak, sığınmacıların gönüllü olarak dönüşlerine destek olmak, kendi ülkesine dönemeyecek olan sığınmacıların misafir ülkedeki yaşadığı problemlerden dolayı üçüncü bir ülkeye yerleşmesine vesile olmak. Sığınmacıların yaklaşık 2/3'ü yapılan araştırmalara göre şartlar el verdiğinde ülkelerine geri dönmek istemektedirler. UNHCR'in, sığınmacıların geri dönüş konusunda da çok ciddi yardımları söz konusudur. Barış, istikrar, güvenlik, insan haklarına saygı ve devam ettirilebilir bir kalkınma ile sığınmacıların sorunlarının kalıcı olarak çözülebilmesi mümkündür. Yani mutlu, huzurlu, kendisini güven içinde hisseden ve ekonomik imkanı olan hiçbir insan yerini yurdunu terk etmeyeceği için asgari yaşam şartlarının tüm insanlar için sağlanması gerekmektedir. Bu şartlar sağlandığı takdirde sığınmacılık ortadan kalkacak ve tüm insanlar bulundukları ülkelerde problemsiz bir şekilde yaşamlarına devam edeceklerdir.

Bu konuda da Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, sığınmacıların yerleşik toplumlarla uyumunun sağlanması göçmenlerin kabiliyetlerinin belirlenmesi ve istihdam edilmeleri için tavsiye kararları almıştır. Yerel yönetimler de bu tavsiye kararlarından hareketle gelen sığınmacıların durumlarının iyileştirilmesi ve daha düzenli bir yerleşik hayata geçişlerini sağlamak için Avrupa Birliği projelerinden yararlanmaktadırlar (Kabulden entegrasyona, Tavsiye Kararı: 394, 2017).

Türkiye'deki sığınmacılar konusunda yapılan yardım ve işbirliklerini, ulusal, uluslararası ve sığınmacılardan durumu iyi olanlar diye ifade edilebilmektedir. Yaklaşık 3,5 milyon Suriyeli ve 1 milyon civarında diğer sığınmacılar düşünüldüğünde sunulan hizmetlerin ve imkanların ne kadar büyük bütçeler ve organizasyonlar gerektiği anlaşılmaktadır. Sığınmacılara verilen tüm bu hizmetlerin büyüklüğü ve yoğunluğu, yardımların ve hizmetlerin de çok çeşitliliğini ortaya

koymaktadır. Yani verilen hizmetlerin sadece devlet olarak Türkiye'nin üstesinden gelebileceği mümkün olmamakla beraber uluslararası yardımların da gerekli olduğu açıkça görülmektedir. Uluslararası yardımların da bizzat devlet tarafından yerel işbirlikçilerle birlikte organize edildiğini görmekteyiz. Devlet ve yerel yönetimlerle birlikte çalışan uluslararası kuruluşlar zaman ve imkan israfını önlemekle birlikte sığınmacılara yapılacak yardımların daha doğru ve daha hızlı ulaştırılmasına imkan sağlamaktadır. Yoğun olarak göç alan bölge yerel yönetimleri, ulusal ve uluslararası işbirlikleriyle ciddi projeler yürütmektedir. Ancak bu projeler hususunda yetki ve proje geliştirme yeterlilikleriyle ilgili problemler yaşanmaktadır. Uluslararası kurumlar olarak, Birleşmiş Milletlere bağlı olarak çalışan

UNHCR, IOM, UNDP, UNICEF, WFP kurumlarının yanı sıra ayrıca Welthungerhilfe, American Bar Association, Alman Teknik İşbirliği Kurumu (GTZ) çatısı altında kurulan Alman Uluslararası İşbirliği Kurumu (GIZ), Maya Vakfı, Sınır Tanımayan Doktorlar, Uluslararası Sağlık Çalışanları Derneği (international Medical Cops), Tayvan Vakfı, Izu-Chi International Medical Association, Uluslararası Af Örgütü, Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı(JICA), EBRD, Kuveyt Katar İş Adamları Vakfı, Suriye Nur Vakfı, Filistinli Arap Derneği gibi kurumlar olduğu görülmektedir. Uluslararası kurumların yardımların bir kısmı, mali destek olarak bir kısmı sağlık ve diğer hizmetler şeklinde olmaktadır (<https://multeciler.org.tr>, 2017)

UNHCR kaynaklarına göre finansman sıkıntılarına rağmen yardım programları devam etmektedir. Bu kurum tarafından yürütülen programlara göre Türkiye'deki sığınmacılara çadır ve battaniye içeren hava yardımı yapılmasını kararlaştırmıştır. Başlangıçta sığınmacılar için en önemli endişe kaynağı gıda ve temel ev eşyaları olmuştur. Çünkü çok kısıtlı imkanlarla Türkiye'ye gelen sığınmacılar, daha önce de ifade ettiğimiz gibi imkanlarının çoğunu göç yolunda tüketmişlerdir. Bu sebeple yardımların hızlı, adil ve şeffaf bir şekilde dağıtılması gerekmektedir.

2011 Mart ayından itibaren ülkesinden ayrılmak zorunda bırakılan Suriyeli sığınmacıların Suriye Bölgesel Müdahale Planıyla ihtiyaçları için çözüm önerileri getirilmektedir. Suriye Bölgesel Müdahale Planı UNHCR tarafından yönetilen kurumlar arası bir çerçeve olarak yedi BM kuruluşunun, 27 ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşunun ve sığınmacıların bulunduğu ülkenin hükümeti arasında

koordineli bir çalışma sonucunda yapılmaktadır. BM, kurumların korunma noktasında erken bilgilendirme yapabilmek için kurumların kapasitelerini artırmaya çalışmaktadır. Bu yolla da felaketlerden korunma yollarını ve toplumların bu felaketlerdeki zayıflıklarına insanlar tarafından kaynaklanan sebeplerine mani olmayı düşünmektedir (<https://multeciler.org.tr>, 2017).

Sığınmacıların, özellikle Suriyeli sığınmacıların Avrupa'ya olan yoğun göçünü durdurabilmek için AB'nin Türkiye'ye teklif ettiği işbirliği çerçevesinde Türkiye'de kalan sığınmacıların hangi şartlarda kalacağı ve sürecin nasıl yönetileceği noktasında hep bir soru işareti bulunmaktadır. Hem kamplarda hem de şehirlerde sığınmacıların yaşam memnuniyeti ve toplum tarafından ne kadar kabul gördükleri ve ne kadar entegre oldukları uluslararası ve ulusal yardımları da ciddi manada etkilemektedir. Sığınmacılar, misafir edildikleri ülkede şayet ailesiyle birlikte insanca yaşama kriterlerini yakalayamadıkları zaman bir başka ülkeye geçmek istemektedirler. İnsanca yaşama ve normal bir hayat sürme düşüncesine hiçbir engel set çekemez. İnsanca yaşayabileceği ve gelecek gördüğü ülkeye gitmenin yollarını aramaya her zaman devam edecektir. Sığınmacılara yapılacak olan yardımlarda şeffaflık konusunu hem uluslararası hem de ulusal kuruluşlar ciddiye almaktadır. Özellikle Batılı kurumlar şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerine göre çalışmak istemektedirler. Bu kurumlar özellikle yardımların adil ve etkin bir şekilde dağıtılmasında uluslararası denetime açık olmasını istemekte ve süreçte de aktif rol almak istemektedirler. Bu sebeple de yerli ve yabancı yardım kuruluşları özellikle kampların dışında şehirlerde yaşayan sığınmacılar ve sınır ötesinde yerinden yurdundan ayrılmak zorunda bırakılan ancak Suriye sınırları içerisinde sığınmacı konumuna düşmüş Suriyelilere yardım etme konusunda yoğunlaşmışlardır (<https://multeciler.org.tr>, 2017).

Uluslararası Sivil Toplum Örgütlerinin İçişleri Bakanlığı'ndan izin alması çok ağır işleyen bir süreç olarak görülmektedir. Tüm başvurular Dışişleri Bakanlığı, güvenlik ve istihbarat birimlerince paylaşılmakta ve izin isteyen kurumla ilgili TC Büyükelçiliğinden bilgi istenmektedir. İzin talebinde bulunan Sivil Toplum Örgütü günümüzde ve geçmişte Türkiye aleyhine her hangi bir olumsuz açıklaması ve faaliyeti bulunmazsa gerekli izinler verilmektedir. İzin başvurusu reddedilen veya henüz incelemesi devam eden Uluslararası sivil toplum örgütleri ulusal ve yerel

STK'larla temas kurarak onların adı altında sığınmacılara yardım etmektedir. İGAM-DER 'in raporuna göre Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları para transferleri, maaş, ücret ve diğer masraflarının gerçekleşmesi gibi ciddi operasyonel problemlerle karşı karşıya kalmaktadır (İGAM, 2013: 19-26).

Acil gıda yardımında yoğunlaşan uluslararası yardımların dışında, ayrıca uluslararası sivil toplum kuruluşları tarafından psikolojik destek ya da mesleki eğitim gibi uzmanlık gerektiren konularda da destek verilmektedir. Aslında sahasında uzmanlaşmış ve otorite olmuş Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşlarını yardıma ihtiyaç duyulan bölgelerde çok acil ve planlı bir şekilde istihdam edilmesi sığınmacılar açısından faydalı olacaktır. Sürecin yavaş ilerlemesi ve izin verme hususunda yavaş davranılması veya reddedilmesi uluslararası uzmanlık ve tecrübelerden yararlanma imkanını kaybetmemize sebep olmaktadır. Sığınmacılar içerisinde kadın, yaşlı, çocuk, engelli veya özel durumu olanların sorunları ile savaş, dışlanma, ayrımcılık ve zorla yerlerinden edilen ve geçirdikleri travmalar sonrası psikolojik, sosyal destek gerektiren durumlardan söz etmekteyiz. İşte bu psikolojik ve sosyal destek hususunda uluslararası STK'lar devreye girmekte ve çok ciddi katkılar sağlamaktadırlar. Çünkü uzmanlık gerektiren bu konulara ulusal düzeyde destek verecek ulusal STK az sayıda bulunmaktadır. Bunlarda hak temelli çalışan STK'lar olup mali kaynakları çok az ve kadroları da sınırlıdır. İnanç temelli STK'lar genellikle bu konularda uzmanlaşmamış görünmektedir. Burada hem uzmanlığa hem de kadro ve finansmana sahip olan bu hak temelli STK'lar siyasi sebeplerle mülteci krizine karşı soğuk durmaktadırlar (<https://madmimi.com>, 2016).

Sığınmacılara yardım konusunda yerli ve yabancı kuruluşlar arasında ciddi bir koordinasyon eksikliği vardır. Yerli ve yabancı kuruluşlar arasındaki bu koordinasyon eksikliğinin sebebi olarak; birbirlerinden ilkesel olarak ayrışmaları, yardım faaliyetlerini birbirlerinden habersiz yürütmeleri, bilgi paylaşımı olmaması ve kaynakları bir araya getirememesi gibi nedenler sayılabilmektedir. Türk Hükümetinin izni ile BM İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi (OCHA), Uluslararası ve ulusal sivil toplum kuruluşlarının arasındaki koordinasyonu sağlamak için çalışmalarına başlamıştır. OCHA' nın tüm dünyada yaptığı koordinasyon tecrübesinden en yüksek seviyede faydalanmak gerekmektedir. OCHA' nın zaten asli görevi de koordinasyondur. Türkiye'deki inanç temelli sivil toplum kuruluşlarının uluslararası

kuruluşlarla özellikle UNHCR gibi BM kurumlarıyla bağlantıları sınırlı veya hiç yoktur. Türkiye'deki yerli ve yabancı sivil toplum kuruluşlarının arasındaki bu koordinasyon eksikliğinin giderilmesinde BM İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi (OCHA) görev almış ve halen çalışmalarını yürütmektedir.

Avrupa Birliği, Türkiye'deki sığınmacılar için üç milyar Euro'luk bir yardım sözü vermiştir. Bu paranın nereye, nasıl ve ne kadar harcanacağını Türk yetkililere bildirmiştir. 29 Kasım 2015 yılında düzenlenen Türkiye-Avrupa Birliği zirvesinde Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacılar için Avrupa Birliği, 2017 yılı sonuna kadar 3 milyar Euro fon sağlayacağını taahhüt etmişti. Avrupa Birliği, 29 Haziran 2018 tarihinde yapılan AB zirvesinde ise ikinci 3 milyar Euro için onay çıkmıştır. 3 milyar Euro olarak bilinen ama net rakam olarak 2,9 milyar Euro olan bu miktarın tamamı projelere bağlanmış ve 2019 yılı içerisinde ödenmesi kararlaştırılmıştır. Avrupa Birliği taahhüt ettiği 3 milyar Euro'nun tamamını proje kapsamında ödeyeceğini kayıt altına almış proje harici ödeme yapmayacağını açıklamıştır.

Aslında Suriyelilere harcanacak olan AB'nin bu taahhütlerin Suriyeli sığınmacılara yetmeyeceği açıkça görülmektedir. Türk yetkililerin yaptığı açıklamaya göre Türkiye, şimdiye kadar Suriyeli sığınmacılara 35 milyar Euro harcadığını belirtmişlerdir. Bu harcamalara karşılık, AB'nin taahhüt ettiği para yaklaşık 1,75 milyar Euro düzeyindedir. Bu 3 milyar Euro'nu 2 milyar Euro'su AB bütçesinden karşılanırken, geri kalan 1 milyar Euro da üye ülkelerin bütçelerinden karşılanması kararlaştırılmıştır. Sınır bölgelerinde kurulan sığınmacı kampları ile sağlık hizmetleri, eğitim ve altyapı geliştirmeleri gibi tüm harcamalar Türkiye'nin kendi bütçesinden karşılanmıştır ve karşılanmaya devam etmektedir. Mali destek programının takibi için kurulan İdari Komitenin, 18 Mart 2017 tarihinde aldığı karar ile AB'nin taahhüt ettiği 3 milyar Euro' luk yardımın bitmesi durumunda 2018 yılı sonuna kadar ek olarak 3 milyar Euro' luk bütçe anlaşması yapılmıştı. AB'nin vermiş olduğu İlk 3 milyar Euro' luk bütçenin tamamı projelere bağlandığından dolayı ikinci 3 milyar Euro'nun gönderilmesi gündeme geldi ve bu durum daha sonra kesinleşti. 26 Mart 2018 tarihinde yapılan idari komite toplantısında ikinci 3 milyar avroluk destek programı görüşmeleri başlamış ve 29 Haziran 2018 tarihinde ise ikinci 3 milyar Euro gönderilmesi onaylanmıştır (İGAM, 2013: 19-26).

Avrupa Birliği, bu paraları Suriyeli sığınmacıların ihtiyaçları için taahhüt etmekte ve ancak geliştirilecek proje kapsamında kullanmaya izin vermektedir. Yani verilen paralar sağlık, eğitim, gıda, alt yapı ve diğer ihtiyaçlar için proje yapılmasını gerektirmektedir. Mesela KIZILAYKART üzerinden dağıtılan Sosyal Uyum Yardımı bu projelerden birine örnektir. zerinde Avrupa Birliği logosu görülen tüm projelerin finansmanı bu gönderilen mali destek yardımından karşılanmaktadır. Mali destek programı ödemeleri, mültecilere 2017 tarihinde başlamış ve bu tarihten itibaren Türkiye’de sığınmacılar için geliştirilen yeni projelerin birçoğu Avrupa Birliği bütçesinden karşılanmaktadır. (<https://multeciler.org.tr>, 2017)

Bugüne kadar Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacılar için hangi kalemlere ne kadar harcandığı ve hangi proje kapsamında değerlendirildiğine ilişkin şu verilere ulaşılmaktadır.

- ✓ Birleşmiş Milletler bünyesinde Dünya Gıda Programı(WPT) için 348 milyon Euro ayrılmış ve 278 milyon 400 bin Euro’su harcanmıştır. Bu rgte farklı başlıkta 40 milyon Euro daha sağlanmış ve 32 milyon Euro’su kullanılmıştır.
- ✓ Danish Refugee Council rgtne Türkiye’nin Güneydoğusunda cinsel ve cinsiyetçi şiddete karşı projesi için bir milyon Euro ayrılmış ve 800 bin Euro’su harcanmıştır.
- ✓ International Medical Corps en savunmasız sığınmacılara, hayat kurtaran sağlık bakımı için 3 milyon 500 bin Euro ayrılmış ve 800 bini kullanılmıştır. Farklı bir projede yine bu kuruluş için 3 milyon Euro temin edilmiş ve 1,5 milyon Euro’su harcanmıştır. Bu proje kapsamında kolunu ya da bacağını kaybetmiş kişilere protez sağlanması gibi yardımlar bu kapsamda değerlendirilmektedir.
- ✓ Unicef’e 8 milyon Euro denek sağlanmış ve bunun 6,4 milyon Euro’su harcanmıştır. Ayrıca Suriyeli ocuklara eğitim olanakları sunulması amacıyla UNICEF’e 36 milyon 950 bin 286 Euro btce verilmiş ve bunun 33 milyon 300 bini harcanmıştır.

- ✓ Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (UNHCR) için 35 milyon Euro bütçe ayrılmış ve bu bütçenin 28 milyon Euro'su harcanmıştır.
- ✓ Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) kuruluşuna 9 milyon Euro ödenek verilmiş ve bu ödeneğin 7 milyon 200 bini harcanmıştır.
- ✓ Tek kalem proje olarak Avrupa Komisyonun en büyük bütçeli yardım projesi olan Acil Sosyal Güvenlik Ağı (Emergency Social Safety Net-ESSN) projesi Türk Hükümetinin doğrudan görev aldığı bir yardım organizasyonu kurulmuş ve ESSN için 348 milyon Euro'luk bütçesi hazırlanmış ve daha sonra da bu bütçenin 1 milyar Euro'yu aşabileceği söylenmiştir. Bu projeyle 1 milyon sığınmacıya ulaştırılması hedeflenen özel bir banka kartıyla aylık olarak ve nakit yardım yapılması planlanmaktadır. Ailedeki tüm bireyler için 100 TL yardım yapılmasını öngören banka kartı yetişkin birey adına oluşturulacak ve diğer banka kartları gibi her yerde geçerli olacaktır. Yine bu projede Türk Kızılay'ı ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı görev alması, BM bünyesinde Dünya Gıda Programı (WFP) da proje ortaklarından biri olması kararlaştırılmıştır. Bu kartla ilgili Kızılay bünyesinde bir çağrı merkezi kurulması kararlaştırılmıştır. Bu proje de Türkiye'nin görevi projeyi yürütmek, Avrupa Birliği'nin rolü ise finansman kaynağı olarak dışarıdan gözlemlemek ve sorun çıktığında müdahale etmek şeklinde kararlaştırılmıştır.
- ✓ AFAD kamplarında WFP ile Türk Kızılay'ının ortaklaşa yürüttüğü sadece kamplardaki marketten yiyecek alışverişinde kullanılan kart projesi hizmeti sunulmaktadır (www.amerikaninsesi.com).
- ✓ Brüksel'deki Suriye Bağış Konferansında mülteciler için yardım taahhüdünde bulunulmuş, ancak sivil toplum kuruluşlarının ifadesine göre taahhüt edilen miktardan daha fazla bağışa ihtiyaç

duyulmaktadır. Yapılan açılmalarda, Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı (3RP) kapsamında 2018 yılı için 5 milyar 600 milyon dolara ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. Bu desteklerin sürmesi ve aksamaması için Suriye'de siyasi çözüm bulunana kadar desteklerin sürmesi gerektiği ifade edilmektedir (www.dw.com/tr, 2016).

Sığınmacı krizinde Türkiye'nin çok büyük maliyetler yüklendiği buna karşılık uluslararası yardımların ise son derece kısıtlı olduğu görülmektedir. 2011 yılından itibaren Türkiye'nin sığınmacılara yaptığı yardımlar tüm dünyada dikkat çekmekte ve takdir edilmektedir. Bu çerçevede Küresel İnsani Yardım Raporuna (Global Humanitarian Assistance Report 2016) göre milli gelir düzeyi dikkate alındığında Türkiye, en cömert donör ülkesi kabul edilmiştir. Aynı zamanda insani yardım yapan ülkeler arasında da ABD'nin arkasından ikinci sırada Türkiye yer almaktadır (<http://devinit.org>; akt: <https://adana.afad.gov.tr/tr>, 2018).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. Yerel Yönetimler

Yerel yönetimler, sosyal sorumluluk kapsamında sorumlu oldukları alanlara giren bölgelerde tanımlanan hizmetleri vatandaşlara sunma ile görevlidirler. Yerel yönetimlerin vermiş olduğu hizmetlerin hedef kitlesi sorumluluk alanlarına girenler olarak tanımlanmaktadır (Kara ve Karakılıçık, 2016: 730). Yerel yönetimler, vermiş oldukları hizmetlerin gereği olarak ikamet edenlere hizmet verdiği gibi yerel hizmet sınırları içinden geçenlere dahi hizmet vermek durumundadır. Bu sebeple mültecileri, hizmet kapsamı dışında görmek mümkün değildir. Tam aksine diğer hizmet alanlarla birlikte sığınmacılar da hizmet almak durumundadır. Tüm yerel halkın almış olduğu insani hizmetlerin tamamını sığınmacıların da alması bir haktır. Karar mekanizmasının başında olanlar bu hususa bu çerçevede yaklaşmazlarsa sığınmacıların varlığı bir zaman sonra ciddi sorunlara yol açacak ve ciddi kırılmalara neden olacaktır.

Genel olarak bakıldığında sığınmacılar konusunda yerel yönetimlerin nasıl bir yol izleyeceği ve süreci nasıl yöneteceği bilinmemektedir. Bu süreç içerisinde yerel yönetimlerde mali, hukuki ve idari konularda belirsizlikler görülmektedir. Bu belirsizlikler sebebiyle belediyeler, sığınmacılarla ilgili yapacakları çalışmalardan endişe duymaktadırlar. Yerel yönetimler idari, mali ve hukuki konulardaki belirsizlikler nedeniyle birçok hususta çekimser kalmaktadırlar. Bu nedenle yerel yönetimler gerekli çalışmaları hakkıyla yapamadığı için sığınmacıların mağduriyeti söz konusu olmaktadır. Bunun yanı sıra yerel yönetimler, sığınmacılarla ilgili en önemli sorun olarak görülen dil problemini, eğitimi, sağlığı, barınmayı, sosyal ve ekonomik sorunları çözmeyi hedeflemektedir.

Sığınmacılar, yeni bir kente uyum sürecinde çok ciddi sıkıntılarla karşılaşmaktadırlar. Sığınmacıların yerel halk ile bütünleşmesinde ekonomik, kültürel ve sosyal farklılıklar belediyelerin çalışmalarını etkilemekte ve zorlaştırmaktadır. Başka bir konu da yerel halkın kendilerine harcanması gereken kaynakların sığınmacılara harcanmasını doğru bulmamasıdır (Akıncı, Nergiz ve

Gedik E, 2015: 62). Yerel yönetimler, kaynakların yetersizliği nedeniyle bu konuda da yeni kaynak arayışı içine girmektedirler.

Yerel yönetimler, sığınmacılar için sosyal hizmet alt yapıları geliştirmek adına çeşitli çalışmalar yapmaktadırlar. Sağlık ve sosyal hizmetler Daire Başkanlığı bünyesinde Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü açılması, sığınmacılara yönelik merkezlerin kurulması ve STK'larla ortak çalışmaların yapılması yerel yönetimlerin sığınmacılar konusunda atacağı en önemli adımlar arasındadır.

Yerel yönetimlerin bütçeleri, nüfus büyüklüğü ile şehir kalkınma endeksi ve vergi gelirlerine göre merkezi hükümet tarafından belirlenmektedir. Vergiler ve servis ücretleri gibi yerel olarak elde edilen gelirler ise yerel yönetimler için ikinci bir gelir kaynağıdır. Yerel yönetimler, kendi içindeki bürokratik mekanizmaların mültecilere yönelik hizmet şartlarını ve kapasitelerini, sığınmacıların karşılaştığı problemlere ilişkin algıları ve ellerindeki diğer bilgileri devlet kurumları ve STK'larla paylaşmaktadırlar.

Yerel yönetimler, sorumluluk alanlarına giren bölgelerde kendileri için tanımlanmış hizmetleri vatandaşlara sunmakla görevlendirilmişlerdir. Yerel yönetimlerin vermiş olduğu hizmetlerde, hizmetlerin hedef kitlesi, sorumluluk sahası içerisinde yaşayan veya gelip geçen bile olsa, insanların tamamı olarak kabul edilmiştir. Tekrar ifade etmek gerekirse belediye sınırları içinden geçenler dahi hizmet alan konumunda değerlendirilmektedir.

Yerel yönetimlerin sunacağı hizmetler kanunlarla belirlenmiştir. Bu sebeple daha önce de ifade edildiği gibi yerel yönetimlerin yapacağı hizmetler konusunda hizmet verilecek sınırlar içerisinde bulunanların tamamının bu hizmetleri almaya hakkı bulunmaktadır. Bu bağlamda konumuzla da ilgili olarak sığınmacıların da belediye hizmetlerinden faydalanmasına bir engel bulunmamaktadır (5393 Sayılı Kanun 14. Madde). Sığınmacıların kaldıkları süre içerisinde hatta transit geçiş yollarında kısa bir sürelik bile olsa bu hizmetlerden yararlanmalarında hiçbir mahsur bulunmamaktadır.

3.1. Yerel Yönetimlerin Sosyal Belediyecilik Anlayışı

Kamu yönetiminde son yıllarda yaşanan farklı gelişmeler siyasal yapıların, kurum ve kuruluşların kendilerini kamu yönetimi alanında yeniden tanımlamalarını gerektirmektedir. Kamu yönetimini daha verimli ve daha etkili kılmak için yapılan çalışmalar ve düzenlemeler gün geçtikçe daha fazla artmaktadır. Dünyada ve Türkiye’de yaşanan bu gelişmeler, yerel yönetimleri ön plana çıkarmaktadır. Bu sebeple kamu yönetiminin yerelde temelini teşkil eden ve yereli temsil eden kurumlar yerel yönetimlerdir. Yerel yönetimlerin iş süreçlerinde ve organizasyon yapılarında yenilenme ve değişim kaçınılmaz görünmektedir. Bu değişim ve yenilenme sığınmacıların bulundukları bölgede yaşadıkları dönem içerisinde devam etmektedir. Değişim ve yenilenme süreç içerisinde geliştiğinden dolayı birçok hizmette çeşitli sorunlar yaşanmakta ve sığınmacılar yaşamlarını bu sorunlarla sürdürmek zorunda kalmaktadırlar.

Yerel yönetimlerin yönetim anlayışında değişime sebep olan başlıca unsurlar; kanunların değişmesi, hızlı şehirleşme, şehirleşme ile birlikte ortaya çıkan problemler, küreselleşmenin etkisiyle ortaya çıkan yerelleşme ve göç olarak saymak mümkündür. Özellikle sosyal devlet anlayışındaki değişiklikler, devleti yerelde temsil eden yerel yönetimleri sosyal alanda daha etkin ve daha verimli çalışmaya sevk etmiştir. Daha aktif ve daha üretken hale gelen yerel yönetimler yerel sahadaki harcamalarını arttırırken sosyal belediyecilik anlayışını da doğurmuştur. Sosyal belediyecilik, sosyal devlet anlayışının amacına uygun olarak belediyelere yeni birtakım görevler yükleyen ve hedefler koyan bir anlayış olarak kabul edilmektedir. (Toprak ve Şataf, 2009: 14)

Sosyal devlet anlayışına dayanan sosyal belediyecilik, 19. Yüzyılın sonlarına doğru gelişmeye başlamıştır. Yerel yönetimler, sosyal politika alanındaki çalışmalarına sanayi devrimi döneminde yoksullara yardım etmekle başlamıştır. Yerel manada toplumun yoksulluğu, zaruri olarak yerel yönetimleri sosyal politikalar üretmeye zorlamıştır. Yerel yönetimler dünya savaşları sonrasında daha fazla sorumluluk alarak toplumsal sorunların çözümünde daha fazla rol üslenmişlerdir (Ersöz, 2005: 134).

Tanzimat'la birlikte Türk yönetim tarihinde de köklü değişiklikler başlamıştır. Kamu yönetim birimlerinin modern manada ortaya çıkması da yine bu döneme denk gelmektedir. Yerel yönetim teşkilatları ilk olarak bu dönemde kurulmaya başlamıştır. İstanbul Şehremaneti ve Altıncı Belediye Dairesi'nin kuruluşu ile birlikte modern manada Türk belediyeciliğinin temelleri bu dönemde atılmıştır. 1930 yılında yürürlüğe giren bu kanun modern sosyal belediyeciliğin de temelini oluşturmaktadır. Ülkemizdeki sosyal belediyeciliğin gelişimini Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar olan süreci üç dönem halinde ele alıp değerlendirebiliriz; Birinci dönem, Cumhuriyetin ilk yılları olan 1923 – 1945 dönemidir. Bu dönem, yerel yönetimlerin geniş yetkilerle donatıldığı ve İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar yerel düzeydeki hizmetlerin karşılanmasında yerel yönetimlerin aktif olduğu dönemdir. 1580 sayılı yasa ile yerel yönetimlerin görev ve sorumlulukları belirlenmiş ve yerel yönetimler bu yasa doğrultusunda çalışmaya başlamıştır (<http://www.lisansegitim.com/siyaset-biliminin-temel-konulari>, 2018). Bu yasa ile yerel yönetimler, kentsel hizmetlerin yanı sıra daha farklı sosyal politikalarda da görev almaya başlamışlardır.

İkinci dönem, 1945-1990 dönemi olarak bilinmektedir. 1945 ile 1990 yılları arasında yerelden ziyade merkezi yönetim ön plana çıkmaktadır. Bu dönem içerisinde, temel hizmetler olarak ifade edilen; eğitim, sağlık, sosyal yardım ve sosyal hizmetler gibi sosyo-kültürel nitelikli hizmetlerde merkezi idarenin daha aktif olduğu dönemdir. Bu dönemde yerel yönetimleri sosyo-kültürel hizmetlerde ikinci plana düşüren bir gelişme yaşanmıştır. Bu gelişme 1960 ihtilali sonrasında yapılan 1961 Anayasası ile sosyal nitelik kazanan devletin eğitim, sağlık, sosyal yardım ve hizmetler ile konut ihtiyacının karşılanmasına daha büyük önem vermeye başlamasıdır. 1930 tarihli ve 1580 sayılı Belediye Kanunu ile esaslı bir düzenleme getirilmiştir. Ancak 1984 yılında çıkarılan 3030 sayılı kanunla Büyükşehir belediyeleri kurularak belediyelerle ilgili farklı bir yapılanmaya gidilmiştir. Bu yapılanma yerel yönetimlerin büyük kentlerde daha aktif daha güçlü bir yönetim oluşturmaya neden olmuştur. (Ersöz, 2005: 134).

Yerel yönetimlerle ilgili üçüncü dönem ise, 1990 yılından günümüze kadar gelen dönemdir. 1990'lı yıllardan itibaren belediyelerin etkinliğinin özellikle büyükşehirlerde yeniden artmaya başladığı dönemdir. Bu dönemde; büyükşehir belediyeleri başta olmak üzere belediyelerin sosyal politika alanındaki hizmetlerinin

tür ve kapsamı genişletilmiştir. Yerel yönetimlerin özellikle büyükşehir belediyelerinin yetkilerinin ve maddi olanaklarının artması, sosyal politikalarının farklılığını ve çeşitliliğini artırmıştır (<http://www.lisansegitim.com/> siyaset biliminin temel konuları, 2018).

Merkezi yönetimle birlikte yerel yönetimler de sosyal hizmetlerde yani eğitim, sağlık, konut, yoksullara yardım ve işsizlik gibi önemli konularda çalışmakta ve görevlerini en iyi şekilde yapmaya çalışmaktadırlar. Aynı zamanda yerel yönetimler, gelişmiş refah toplumunda ortaya çıkan yeni sosyal ihtiyaçların karşılanmasında da aktif görev almakta ve ciddi projeler üretmeye devam etmektedirler (Ersöz, 2005: 134). Merkezi yönetim ve yerel yönetim modern sosyal devlet düşüncesi ile arasındaki görev paylaşımını yeniden düzenlenmiştir. Ya merkezi idare tarafından yerine getirilen hizmetler yerel yönetimlere devredilmiş ya da yerel yönetimlerce yürütülen bazı hizmetler merkezi idareye devredilmiştir. Sosyal belediyecilik sosyal devlet çalışmalarının bir uzantısı olarak gelişim göstermiş ve zaman içerisinde aralarındaki ilişkilerde de yine farklılıklar görülmeye devam etmiştir.

Yerel Yönetimlerin kaynakları ve yetkileri zaman içerisinde önemli bir gelişim göstermiş ve bu gelişim devam etmiştir. Avrupa yerel yönetimleri de dikkate alındığında bu gelişmelerin artarak devam etmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Sosyal belediyecilik anlayışı da doğal olarak belediyelerin gelişimi ile birlikte gelişmiştir. Sosyal belediyecilik kavramının tanımı hususunda uzlaşılmış tek bir tanım bulunmamaktadır. Literatürde her ne kadar ‘sosyal belediyecilik’ olarak kullanılsa da aslında diğer yerel yönetim birimlerinin sosyal alana dönük faaliyetleri ve çalışmaları da sosyal belediyecilik kavramının kapsamına girmektedir (Mermer, Şataf ve Nergiz, 2016: 1302).

Sosyal belediyecilik anlayışı hususunda farklı yaklaşımlar söz konusu olsa da temel yaklaşım noktaları aynıdır. Yerel yönetimler, yerel halk ve temel insani yaşam standartları sosyal belediyeciliğin vazgeçilmezleridir. Genel olarak sosyal devletin yerel düzeydeki bir izdüşümü olarak kabul edilen sosyal belediyecilik, halka vermiş olduğu sosyal nitelikli mal ve hizmetlerle daha iyi bir yaşam standardı getirmeyi hedefleyen ve onların bütçesine sosyal adalet sağlayıcı biçimde katkı yapan belediyecilik olarak tanımlanabilir (Pektaş, 2010: 6). Sosyal belediyecilik, ihtiyaç

sahiplerinin ihtiyaçlarını gidermeyi, sosyal sorunlarının ortadan kalkmasına önayak olmayı ve bunlarla beraber insanların yaşadıkları ortamda mutlu, huzurlu, güven duygusu gelişmiş bir yaşam planlamaktadır” (nl, 2016: 68).

Sosyal Belediyecilik, ya da daha yeni bir anlatımla, kısaca “toplumcu” belediyecilik, toplumsal refah devleti belediyeciliği olarak da tanımlanabilmektedir. Bu anlamda; sosyal belediyecilik, toplumsal sorunların öncelikle ele alındığı, asla göz ardı edilmediği, toplumun çıkarlarının ön planda tutulduğu, bununla birlikte, üretim araçlarının mülkiyetinin, ilke olarak, yine bireylerde olduğu bir belediyecilik anlayışını temsil etmektedir (Keleş, 2009: 30-32). Merkezi yönetim karşısında yerel yönetimlerin yetki paylaşımı, merkezi yönetimin yetki devri veya yerel yönetimlerin yetkilendirilmesi gerçeği önümüzde durmakta ve süreç içerisinde zme kavuşturulması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle; sosyal belediyeciliğin geliştirilmesine yönelik olarak, yerel yönetimlerin merkez yönetim karşısındaki yetki ve özerkliğinin genişletilmesi, yetkilerin, merkez ile taşra arasında paylaştırılması ve yerel yönetimlerin yetki ve mal imknlarının artırılması koşulları gerekmektedir. Burada asıl mesele yerel yönetimlerin yetki ve sorumluluklarının artması gerektiği hususudur (Seyyar, 2008: 21-38).

3.2. G Yönetiminde Yerel Yönetimlerin Rolü

Sosyal hizmetlere yönelik görev ve sorumluluklar ele alındığında yönetim kademeleri içerisinde büyükşehir belediyeleri, sosyal politika alanında oldukça büyük bir öneme sahiptir. Sosyal açıdan belediyelerden beklenen; yerel ekonomik gelişme ve mesleki becerileri artırma görevleriyle birlikte işsizlik sorununun üzümünde rol sahibi olmasıdır. Bunun yanında engelli, yaşlı ve dar gelirlilere, gençlere, kadın ve çocuklara yönelik sosyal hizmet faaliyetleri ve yardım organizasyonları yapması istenmektedir. Ancak lkemizde bu beklentiyi yerel yönetimlerin karşılaması mümkün görülmemektedir. Daha çok karar verme mekanizmasının başında olan merkezi yönetimin işsizlik konusunu zebileceği fikri ne çıkmaktadır. Sosyal belediyecilik anlayışı, hem ekonomik hem de toplumsal hayatta etkin bir rol slenmeyi, aynı zamanda sosyal refah için sosyal adalet, sosyal

gelişmişlik ve ekonomik gelişmişlik olarak yerel halkı destekleyen ve yoksulluğu önleyen bir yönetim anlayışı olarak ifade edilmektedir (Koç ve Ökmen, 2015: 71).

Kamu kurumları olarak halka en yakın kurumlar olan yerel yönetimler, gelişen acil durumlarda ilk merci olup, gelen sığınmacılara eşit ve şeffaf bir şekilde temel ihtiyaçlar noktasında erişim sağlamak ve merkezi yönetim ve diğer kuruluşlarla koordinasyon içinde çalışmakla sorumludurlar. Yerel yönetimlerin, geliştireceği uyum politikalarıyla göç sorunlarını mümkün olduğu kadar erken bir dönemde çözmesi gerekmektedir. Önce gelen sığınmacıların durumları hakkında yapılan uyum çalışmalarında eğer plan ve program dahilinde kayıt alınmış, hizmet sunulmuş ve diğer kurumlarla ilişkileri de sağlam tutarak tedbir alınmışsa her hangi bir problem yaşanmamaktadır. Aksi takdirde farklı kültür ve farklı sosyal yapıda olan bu iki toplumun arasında ciddi kırılmalara sebep olacaktır. Yerel topluma ve iş piyasasına engel teşkil eden unsurlar ortadan kaldırılmazsa yeni gelenlerin yerleşik topluma ayak uydurması zorlaşacaktır. Sığınmacıların her birinin hakkına saygı duyulmasını sağlamak en önemli konulardan biri olması sebebiyle öncelik verilmesi zorunludur. Özellikle sığınmacılardan kadınların ve çocukların cinsel şiddet, insan ticareti ve insanların ortadan kaybolması gibi olayların mağduru olma ihtimalleri çok yüksektir. Nu nedenle yerel yönetimler, özellikle bu iki gruba daha fazla dikkat etmekte ve her sığınmacının kaydının tutulmasına çok büyük önem vermektedir

Yerel yönetimler, yeni politikalar geliştirirken yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası alanda sorumluluk sahalarına ve yetkinliklerine uygun olarak bunların birbirini tamamlayıcı bir ilişki içinde olmasını hedeflemeleri gerekmektedir. Aynı zamanda yerel yönetimler, sığınmacıların bölgelere yerleştirilirken belki en başta göçün yoğun olduğu günlerde olmasa bile sonraki bir dönemde sığınmacıların da fikri alınmalı ve belirlenecek objektif ölçülere göre dağıtılmalarını sağlayacak yeni politikalar üretmek zorundadır. Sığınmacılar konusunda baştan beri söylediğimiz yasal çerçeveye ilgili acil bir çalışma yapıldığı takdirde yerel yönetimler, görevlerini kolay ifa edecekler ve sığınmacılara ihtiyaç duydukları an ulaşma olanağı bulacaklardır (Kabulden entegrasyona, Tavsiye Kararı:394, 2017).

Yerel yönetimler tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de sığınmacılar konusunda en fazla sorumluluk üslenen ve en büyük yükü taşıyan kurumlardır. Yerel yönetimler tüm bu hizmetleri verirken sığınmacılarla ilgili olarak yetki ve kaynak noktasında

çeşitli sıkıntılarla karşılaşabilmektedirler. Yerel yönetimler yetki ve kaynak sıkıntısını merkezi yönetim, STK'lar ve yerel halkla birlikte aşmaya gayret göstermektedir (Erdoğan, 2016: 34). Çünkü hukuki, idari ve mali konularda belediyeler, belirsizlik olduğunu ifade etmektedirler. Ancak bunların dışında belediyelerin sığınmacılarla ilgili olarak dil sorunu, sosyal sorunlar, eğitim ve sağlıkla ilgili sorunları göze çarpmaktadır. Bunun yanında sığınmacılar konusunda da yerel yönetimlerin nasıl bir yol izleyecekleri ve süreci nasıl yönetecekleri hakkında çok fazla bir bilgiye sahip değildirler. Yerel yönetimler, süreç içerisinde bu bilgiyi ve tecrübeyi edinmekte ancak bu süre zarfında hem zaman kaybına hem de ekonomik zararlara maruz kalmaktadır (Marmara Belediyeler Birliği, 2015:7-11). Sığınmacılar hususunda yerel yönetimlerin yaptığı örnek çalışmalar ve hizmetler bulunmaktadır. Bunlardan bir kısmı şu şekildedir;

- ✓ Suriyeli misafirler için Bilgi ve Eğitim Merkezi ve Ensar Toplum Merkezi çatısı altında yapılan hizmetler: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Sağlık ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı bünyesinde kurulan Göçmen İşleri Şube Müdürlüğü sığınmacılarla ilgili il düzeyinde bilgi akışını ve faaliyetlerin sağlıklı yönetilmesini takip etmektedir. Belediye içerisinde iki adet “Suriyeli misafirler için Bilgi ve Eğitim Merkezi” bulunmaktadır. Bu eğitim merkezlerinde yaklaşık 1400 çocuk için belli bir program dahilinde eğitim ve öğretim faaliyetleri yürütülmektedir. Bugüne kadar yaklaşık 2990 çocuk eğitim almıştır. Bununla birlikte Türkçe eğitimi de verilmektedir. Ensar Toplum Merkezi göçmenlere sağlık, hukuk, sosyal yaşam ve psikoloji alanlarında danışmanlık ve koordinasyon eğitimi vermektedir. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Suriyeli göçmenler için sosyal ihtiyaçlar altyapısı oluşturan en aktif belediyeler arasındadır (UCLG-MEWA, 2016: 13).
- ✓ Sığınmacılar İçin Açılan Kurslar: Gaziantep Büyükşehir Belediyesinin gerçekleştirdiği sosyal hizmetlere sığınmacılar da ulaşabilmesi için tedbirler alınmaktadır. Bu hizmetlerin bazıları; Kadın Sığınma Evleri, Sanat ve Meslek Edindirme Kursları(GAZMEK), tedavi ve psiko-sosyal terapilerin yapıldığı hastaneler, Sosyal Araştırma Merkezi (SARMER) gibi sayılabilmektedir (www.gantep.bel.tr, 2019).

- ✓ Sığınmacılara Yönelik Sosyal Hizmet ve Yardım faaliyetleri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü, belediye sınırları içerisinde yaşayan ve ekonomik yönden ihtiyaç sahibi kişilere veya sığınmacı konumunda olanlara yönelik her türlü sosyal hizmet ve yardım faaliyetleri yürütmektedir. Aşevi ve sosyal yardım büfeleri ihtiyaç sahiplerinin ve sığınmacıların sıcak yemek ve ekmek ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Aynı yardım olarak işe paketleri verilirken nakdi olarak da müracaata göre belediye tarafından karşılanmaktadır. Belediyenin yapmış olduğu tüm bu hizmetler belediye web sitesinden paylaşılarak bilgilendirme yapılmaktadır. Tüm bunlara ilaveten belediye yetkililerinin hane araştırmasıyla belirlenen ihtiyaç sahibi evlere ev eşyası, odun, kömür gibi yardımlar da yapılmaktadır.
- ✓ Sosyal Kart Uygulamaları: Konya Büyükşehir Belediyesi'nin 2010 yılında uygulamaya koyduğu Sosyal Kart uygulamasıyla ihtiyaç sahiplerini rencide etmeden onların ihtiyaçlarını karşılayan kullanımı kolay ve pratik bir sosyal belediyecilik uygulamasıdır. Modern bir uygulama olan bu kartlara nüfusa göre artan miktarlarda para yüklenmekte ve istedikleri yerlerden alışveriş yapma imkanı sağlanmaktadır. Verilen bu kartlarla kart sahipleri, mahalle bakkallarından günlük ekmek ihtiyaçlarını da karşılamaktadırlar. Yine bu ailelerin su ihtiyaçları da belediye tarafından karşılanmaktadır (www.konya.bel.tr, 2018).

Sığınmacılarla ilgili illerde yapılan çalışmaların yanında ilçelerde de çok ciddi çalışmalar yapılmaktadır. Özellikle İstanbul'un bazı ilçelerinde sığınmacılara yönelik birimler ve merkezler kurulmuştur. Tüm sığınmacılarla ilgili özellikle Suriyeli sığınmacılara yönelik kurulan merkezlerde çok çeşitli hizmetler gerçekleştirilmektedir. Birçok çalışma olmasına rağmen sadece bir kısmı burada paylaşılabacaktır (Woods ve Kayalı, 2017: 14).

- ✓ Sığınmacıların İstihdamı ve Eğitimi: Esenyurt Belediyesi, Suriyelilere yönelik iyi derecede Arapça bilen elemen istihdam ederek bir irtibat ofisi kurmuştur. Bu ofis Suriyelilerle sağlıklı bir iletişim kurarak sığınmacıları, ihtiyaca binaen dil kurslarına ve sağlık merkezlerine yönlendirmekte ve sürecin takibini yapmaktadır (www.timetürk.com, 2017). Esenyurt Belediyesi ayrıca Suriyeli çocuklar için Suriyeli Sığınmacı Öğrenciler Okulu'nu

açmıştır. Saadetdere Kültür Merkezinde eğitime başlayan okulda Suriye Devleti müfredatı dikkate alınarak eğitim verilmektedir. Suriyeli Mülteci Öğrenciler Okulu'nda 13 derslik, 620 öğrenci ve 42 eğitimci bulunmaktadır (www.esenyurt.bel.tr, 2017). Küçükçekmece Belediyesi Sosyal Hizmetler Dairesine bağlı olarak çalışan Türkçe ve Arapça bilen kişiler istihdam edilerek tam zamanlı çalıştırılmakta ve sığınmacıların aktif olarak buradan yararlandığı görülmektedir (<http://kucukcekmece.istanbul>, 2018).

- ✓ Barınma: Büyükçekmece Belediyesi, Suriyeli ailelere barınma konusunda imkan sunmak için çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışma yapılırken çocuk sayıları ve mağduriyet dereceleri dikkate alınarak ihtiyaç sahibi sığınmacıların insanca yaşama koşulları oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu yapılar, her şarta dayanıklı tek katlı ve altışar metrekairelik prefabrik konutlar olarak inşa edilmiştir. Sığınmacılara verilmesini düşünülen bu hizmetin, Büyükçekmece Belediye Meclisi kararıyla ilçe sınırları içinde yaşayan ve kayıt altına alınan ailelere verileceği belirtilmiştir (www.bcekmece.bel.tr, 2017).
- ✓ Sığınmacı yardım Masası ve Merkezi: Şişli Belediyesi, sığınmacılara yönelik 2015 yılında “Göç Yardım Masası ve Merkezi” adıyla bir merkez kurmuştur. Bu hizmetler verilirken sadece Suriyeliler olarak değil ilçe sınırları içerisindeki diğer tüm göçmenler dikkate alınarak hizmet sunulmaktadır. Bu kültür çeşitliliği, çeşitli zorlukları da beraberinde getirmektedir. Hem eleman hem de hizmetler dikkate alındığında artı bir külfet olarak ortaya çıkmaktadır. Belediye, tüm bunları dikkate alarak sosyologlar, psikologlar ve sosyal görevliler istihdam ederek hizmet sunmaktadır (<http://www.sisli.bel.tr>, 2016).
- ✓ Sığınmacılarla ilgili Yapılan Projeler: Konya Selçuklu Belediyesi, sivil toplum kuruluşları, dernek ve vakıflarla işbirliği içerisinde “Yeryüzünde Umut Var” isimli bir proje gerçekleştirmiştir. “Proje destek” kapsamında gerçekleştirilen bu çalışmayla Mustafa Fevzi Serin İlkokulu ve Ömer Dinçer İmam Hatip Lisesi'nde eğitim gören 450 sığınmacı çocuk sağlık taramasından geçirilmiştir. “Yer Yüzünde Umut Var” projesi Konya Selçuk Üniversitesi “Genç Yeryüzü Doktorları”nın Selçuklu Belediyesi ile birlikte

yaptığı güzel bir projedir. Proje kapsamında çocukların renk körlüğü, sinela, patella refleksi, ağız ve diş taramaları yapılmıştır. Bunu yanında sınıflarda temizlik ve beslenme eğitimi verilmiştir. Bu hizmetlerin yanında çocuklara kırtasiye malzemeleri ve çeşitli hediyeler verilmiştir (www.selcuklu.bel.tr, 2018).

İstanbul'daki bir kısım belediyeler sosyal yardım kampanyaları yapabilmek için ya STK'larla işbirliği yapmakta ya da sorunlara çözüm bulmak için Belediyeler Birliği (Marmara Belediyeler Birliği) gibi birleştirici bir kurumsal yapı oluşturmaktadırlar. Bu yapılar belediyeler arasında iletişimi güçlendirmek, sığınmacılara yönelik ortak kararlar alabilmek, standartlar ve yeni yaklaşımlar geliştirmek için yönlendirici toplantı ve çalıştaylar yapmaktadırlar. Bu toplantılar yardımıyla bilgi ve hizmet paylaşımı yapılmakta ve bundan sonraki süreçte koordinasyonun güçlendirilmesine destek olmaktadır (Woods ve Kayalı; 2017; 18).

Yerel Yönetimler, hizmet sınırları içerisinde planlama yaparken toplum huzurunu ve suç olgusunu dikkate alarak uzun vadeli planlamalar yapmak zorundadır. Yerel yönetimler, hizmet verdikleri sınırlar içerisinde huzur ve sükuneti sağlamak, alt yapı çalışmalarını ve sosyal belediyeçilik adına yapması gereken tüm hizmetleri yapması asli görevlerindendir. Tüm yerel halkın ve sığınmacıların asgari yaşam standartlarını yerine getirilmemesi ve sosyal faaliyet alanlarına yer ve imkan açılmaması orada yaşayanların yaşamlarını olumsuz etkileyecektir. Bu sebeple de herhangi bir şeyle meşgul olamayan toplum, istenmeyen olumsuz olaylara sürüklenmekle karşı karşıya kalmaktadır.

İnsan yaratılış gereği bir iş veya bir uğraşyla ilgilenmediği takdirde zararlı alışkanlıklara ve suça sürüklenebilmektedir. Çünkü insanın olduğu her yerde suç ve suçlular olmuştur ve olacaktır. Suç ve suçlular, günümüzde ülkemiz de dahil olmak üzere tüm dünyada varlığını sürdürmekte ve ferdin ve toplumun huzur ve güvenliğini tehdit etmektedir (Bayraktutar, 2011: 7-10). Aynı zamanda suç, toplumun kurumsal düzenini bozan, toplumun birbiriyle olan pozitif etkileşimini bozan ve bu yapıyı kökten etkileyen önemli bir sorundur (Öcal ve Yıldırım, 2011: 121). İnsanları suça iten sebepler; gelir, nüfus yoğunluğu, göç, işsizlik, eğitim durumu, çarpık kentleşme, hukuk sistemi olarak sayılabilir. Özellikle son zamanlarda artan suç oranları, çeşitli

tedbirler alınmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu konuda suçludan ziyade suça götüren sebepleri irdelemiş ve potansiyel suçluları caydırıcı önlemler alınmasına dikkat çekilmiştir. Özellikle nüfus yoğunluğunun fazla olduğu kentlerde insanları suça iten sosyo-ekonomik sebepler, ferdi ve toplumsal sebepler ortadan kaldırılmalıdır. Halkın ırz, can ve mal güvenliğinin sağlanması ve topluma yönelik mevcut veya muhtemel bir tehlikenin bertaraf edilmesi için suçun işlenmeden önünün alınması gerekmektedir. Tabi burada sadece polisiye tedbirlerle suçların önlenmesini beklemek hata olur. Suçun ve suçluların bertaraf edilmesi tüm kurum ve kuruluşların, sivil toplum örgütlerinin ve vatandaşların iş birliğini gerektirmektedir (Doğan ve Sevinç, 2011: 28; akt. Çakır ve Sarıhan, 2015: 227-231).

Türkiye’de suç ve suçlularla mücadele Emniyet teşkilatının görevi olmakla birlikte diğer kurum ve kuruluşların da bu alana eğilmesi, çeşitli tedbirler alması, plan ve projeler üretmesi gerekmektedir. Aksi takdirde sadece Emniyetin alacağı polisiye tedbirler, suçluların yakalanmasından başka bir çözüm üretmeyecektir. Suçlular, verilen cezalardan dolayı bir müddet cezasını çekip dışarı çıktıktan sonra kendilerini ciddi bir boşlukta hissetmektedir. Suçlular, daima suçlu olarak görülemeyeceği için ona hem maddi hem de manevi destek vermek gerekmektedir. Suçun önlenmesi ve suçlunun engellenmesi hususunda herkese düşen görev ve sorumluklar vardır (Doğan ve Sevinç, 2011: 28).

Son zamanlarda sıkça karşımıza çıkan yönetim kavramı, her alanda uygulanma imkanı bulmuştur. Yönetim kavramının uygulandığı alanlardan biri de güvenlik konusudur. Güvenlik yönetimi çerçevesinde vatandaşların güvenliği noktasında Emniyet Teşkilatı’nın yanı sıra yerel yönetimlere ve yerel yönetimlere bağlı birimlere de görevler düşmektedir. Temel amaç, suçun çok boyutlu sosyal bir olgu olması ve bununla mücadelede halkın ve kurumların ortak bir çalışma ile başarı sağlayacak olmasıdır. Bu amaçla, halk ile kurumlar ve kurumların başındaki yetkililer aynı sosyal ortamda yaşadıkları için sorunları da birlikte çözüme kavuşturmaları gerekmektedir (Alaç ve Çalı, 2011: 258).

Yerel yönetimler, suç ve suçluya mücadelede, suçların önceden tespit edilmesi ve suçluları suça iten sebepleri ortadan kaldırılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Yerel yönetimlerin, halkla iç içe olması ve halkın nabzını tutabilmesi, demokratik

katılımının daha yoğun yaşandığı bir yerde olması, suç önleme konusunda Emniyet Teşkilatından daha üretken ve daha işlevsel bir politika ve strateji üretebilmesini sağlamaktadır. Seçilmiş yerel yönetimler, birçok kurum ve kuruluşla ortak proje yürütmektedirler. Kalkınma ajansları, kent konseyleri, gençlik meclisleri gibi proje ve organizasyonlar, yerel kalkınmayı sağlamak, yaşanabilir kentler oluşturmak ve gençleri ve kentte yaşayan herkesi karar alma sürecine dahil etmeyi temel hedef edinmişlerdir. Yerel yönetimler, son zamanlarda üzerinde sıklıkla çalıştığı önleyici tedbirler konusunda proje ve politikalar yapmak zorundadır. Son zamanlarda güvenli kentler, akıllı kentler, marka kentler ve sürdürülebilir kentler gibi kavramların sıkça kullanılır olması kentlerdeki suç oranlarının ve kentlerin daha rahat ve yaşanabilir olma özelliğinin etkisidir, denilebilir. Hızla artan nüfus ve buna bağlı olarak nüfus hareketleri, kentleri sosyal kontrolün azaldığı mekanlar haline getirmektedir. Dolayısıyla kentlerin en önemli problemi her dönemde olduğu gibi güvenlik sorunu olmuştur. Sadece polisiye tedbirlerle bir sonuç elde edilemeyeceğinden merkezi hükümetin yerel yönetimlerle işbirliği kaçınılmaz olmuştur. Güvenlik konusunda, yerel yönetimleri bir paydaş olarak kullanmayı başaran Emniyet Teşkilatları suçları önlemede son derece başarılı olma imkanına sahip olacaklardır (Aksoy E, 2007: 11-16).Yerel yönetimler şehir planlaması yaparken suç olgusunu ve suçluları da dikkate alıp, suçu ve suçluyu engelleme adına planlama yapmaları gerekmektedir (Çakır E, Sarıhan Z, Özcan Sarıhan N, s:228).

Genelde yerel yönetimlerin güvenlik konusundaki katkıları şehir planlaması ve tasarımı şeklinde olmuş ve bunun suçu önlemedeki etkisi şeklinde incelenmiştir. Burada asıl konu yerel yönetimlerin merkezi yönetime katkısı, suçu önlemede paydaş olması değil, bunun yanı sıra hizmet verdiği alan içerisinde yaşayanların sosyal ve kültürel farklılıklarını da yönetebilme yeteneğinin olmasıdır. Çünkü sosyo-kültürel olarak birbirinden farklı olan insanların bir arada yaşadığı topluluklarda her zaman potansiyel çatışma tehlikesi olacaktır. Neticede bu manadaki çatışmaların yaşanmaması açısından yerel yönetimlerin sosyal ve kültürel farklılıkları da dikkate alarak modern yaşam alanları oluşturması ve herkes eşit hizmet götürmesi gerekmektedir. Yerel yönetimlerin farklılıkları yönetebilme kabiliyetinin gelişmesi için asgari insanî yaşam olanaklarını sunması, adaletli olması, liyakata önem vermesi

ve diğer kurumlarla iyi ilişkiler içerisinde olması gerekmektedir. (Çakır, Sarıhan ve Özcan Sarıhan, 2014: 227-229).

Türkiye’de insanlar, farklı sebeplerden dolayı bulunduğu bölgeden başka bir bölgeye göç etmek zorunda kalabilmektedir. Kırsaldan kente veya kentten kente göç eden insanlar örf ve adetlerini, eski davranış ve alışkanlıklarını da beraberinde getirmekte ve bu alışkanlıkları terk ederken ciddi zorluklar çekmektedirler. Yıllarca yaptığı hal ve hareketlerini birdenbire terk etmelerini beklemek mümkün değildir. Göçmenlerin bir kısmı kentle bütünleşirken bazıları kentte ayrı ayrı gruplar kurmuşlardır. Göçmenleri olduğu gibi kabul etmekle beraber, geldikleri toplum içerisinde mümkün mertebe kalabalık gruplar oluşturmamalarına ve bir yere toplanmamalarına özen göstermek gerekmektedir. Aksi takdirde sığınmacıların yoğun olarak toplandığı yerleşim yerlerinde toplum psikolojisiyle hareket eden mülteciler kendi doğruları ve yanlışlarıyla hareket etmeye başlayacaklardır (Aksoy, 2007: 11).

Stanley’e (1977 akt. Tunç, 2015:33) göre mültecilerin, göç ettikleri ülkeye uyum sağlayabilmesi ve sağlayamaması, o ülkedeki hükümetin ve toplumların tutumlarına, göç politikalarına, göçmen-mültecilere yönelik yerleşme ve destek programlarına ve son olarak göçmen- mültecilerin fizik ve ruh sağlıklarına yönelik kolaylaştırıcı politikalarının etkinliğine bağlıdır. Stanley’in bu ifadesinden hareketle bir sığınmacı -Türkiye özelinde genel koruma altındaki- bireyin veya grubun topluma uyum sağlaması öncelikle asli ihtiyaçlarının giderilmesi ve sorunlarının çözülmesiyle gerçekleştirilebilir. Yerel yönetimler, sığınmacıların uyumu için gerekli olan ihtiyaçların karşılanmasında etkin rol oynamaktadır (Ateş ve Akpınar, 2017: 1225).

Büyüyen ve merkezileşen kentler, aynı zamanda sosyal ve kültürel açıdan da farklılaşmaktadır. Sosyal ve kültürel açıdan farklılaşan toplumlar arasında karşımıza yeni terimler çıkmaktadır; farklılık ve farklılıkların yönetimi gibi. Bu farklılıklar çok geniş bir yelpazeyi içine almakta; kişilik ve karakterden fiziksel özelliklere, din, milliyet, cinsiyet ve sosyo-ekonomik özelliklerden deneyim ve eğitime kadar pek çok unsuru kapsayan geniş bir kavramdır (Barutçugil, 2004: 227). Farklılıklar konusunda tümüyle belli bir noktada buluşmak mümkün olmamakla birlikte genel manada bu konuyla ilgili yapılan çalışmalara baktığımızda farklılıklar şu şekilde sınıflandırılmaktadır; coğrafi farklılıklar, görünür farklılıklar, düşünce, inanç ve

yönetim farklılıkları, sosyal statü farklılıkları ve eğitim-kişisel ve mesleki farklılıklar ve diğer farklılıklar (Sürgevil, 2010: 17).

Farklılıkları içinde barındıran ve homojen olmayan bir yapıya sahip kentlerde yaşayan insanlar arasındaki bu farklılıklar iyi yönetildiği takdirde var olan bu farklılıklar avantaja dönüşebilir. Ancak iyi yönetilemezse, göç eden topluluk hakkında şehir sakinlerinin önyargı sahibi olmasına ve göç edenlerin ötekileştirilmesine sebep olacaktır. Ötekileştirme sadece zihinde kalmayarak suç teşkil edecek eylem ve davranışlara sebep olacaktır. Şayet kent sakinleri arasındaki bu heterojen yapı iyi yönetilirse toplumu suça iten sebepler ortadan kaldırılmış olacaktır. Bu sebeple yerel yönetimler, bu konulara daha çok eğilmeli, yeni plan, proje ve politika üretmeleri gerekmektedir. Yerel yönetimlerin bu konuda yapacağı çalışmalar her iki toplumun birbiriyle olan münasebetlerini güçlendirecek ve güven ortamını geliştirmeye neden olacaktır. Barutçugil'e göre (2004) farklılıkların yönetimi; toplumlar arasındaki farklılıkları görmek ve kabul etmek, bireyler arasındaki farklılıkları da dikkate alarak insanları olduğu gibi kabul etmek, onlara değer vermek ve onları takdir etmektir. Daha açık bir ifadeyle etnik köken, cinsiyet, yaş, din ve cinsel tercihlerden kaynaklanan farklılıkların, insanların farklı fiziksel özelliklerinin deneyimlerinin, iletişim tarzlarının, anlama ve öğrenme hızlarının kabul edilmesi, anlayış ve saygıyla karşılanmasıdır. Farklılıkların yönetilmesi şayet yerel yönetimler açısından ele alırsak, heterojen bir yapıya sahip kentlerde bireyler arasındaki farklılıkların ayrışma ve ötekileştirme olarak görmeyip farklılıklardan değer elde etmeye ve değerleri şehir sakinleri yararına kullanabilme yeteneğidir, diyebiliriz (Çakran ve Eren, 2017: 21).

3.3. Yerel Yönetimler ve Sığınmacılar

Yerel yönetimler sorumluluk sahalarına giren bölgelerde hedef kitlesi o bölgede bulunanların tamamıdır. Yani yerel yönetimlerin sorumluluk sahasında kimler varsa ister yerleşik olsun isterse göçmen olsun yerel yönetimlerin sunacağı tüm hizmetlerden yararlanmak durumundadırlar. Hatta verilen hizmetler göz önüne alındığında yerel yönetim sınırları içerisinde geçenler dahi bu hizmetlerinden faydalanma noktasında hizmet alan konumunda değerlendirilmektedir. Dolayısıyla

sığınmacıların, yerel yönetimlerin hizmetlerinin kapsamı dışında tutulması düşünülemez. Türkiye genelinde yerel yönetimler, hizmet verdiği alanlar içerisinde bulunan sığınmacıları ve mültecileri kayıt altına almak, durumları hakkında tespitlerde bulunmak, topluma uyumları konusunda uyum çalışmalarını yönetmek, asli ihtiyaçlarının teminine çalışmak, sorunlara karşı kısa vadede çözümler üretmek gibi çok önemli ve kritik bir role sahiptir. Sürecin uzun olması ve sayıca sığınmacıların çok fazla olması Türkiye'deki yerel yönetimlerin, diğer ülkelerin yerel yönetimlerine göre daha da önemli bir role sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Avrupa'daki yerel yönetimlere bakıldığında görülecek ki hiçbirinde bu kadar yoğun sığınmacı bulunmamaktadır. Bu kadar yoğun bir göçün yaşandığı bölgelere bakıldığında bu yerel yönetimlerin ellerinden gelen tüm imkanlarını kullanmış oldukları görülecektir (Ateş ve Akpınar, 2017: 1222). 2014 yılında kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kurulması ile birlikte artık Türkiye'de göç politikaları kurumsal bir yapıya kavuşturulmuştur. Göç meselesinin çözümü noktasında bu yapı bir çatı görevi görmüş ve bundan sonra tüm kurum ve kuruluşların birbirine uyum sağlayarak çalışması söz konusu olmuştur. Birbiriyle uyum içinde olan kurumların bilgi ve imkan paylaşımı neticesinde sığınmacıların ihtiyaçlarının daha hızlı ve daha iyi bir şekilde çözülmesine çok ciddi katkı sağlamıştır. Türkiye Cenevre Sözleşmesindeki coğrafi istisna çekincesi sebebiyle Suriyelilere Geçici Koruma Yönetmeliği'nin geçici birinci maddesi ile geçici koruma statüsü vermiştir. Bu yönetmelikte "Geçici Koruma" için bir süre tahdidi konulmamıştır. Çerçeve olarak tanımlanan hizmetler nispetinde uyumdan da söz edilerek konunun uzun vadeli boyutuna da hazırlık yapılmıştır (Erdoğan, 2017: 18).

Türkiye'de sığınmacılara yönelik yasal düzenlemeler konusunda biraz daha özele yani Yerel Yönetimlerle ilgili düzenlemelere inildiğinde 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 13. maddesi karşımıza çıkmaktadır. Suriyelilere yapılan yardımların temel dayanağı olarak görülen bu maddede hemşehri kimliği tanımlanmıştır. Bu maddede ilçe sınırları içerisinde kimler varsa bulunduğu sürece her türlü hizmetten faydalanabileceği belirtilmektedir. Ancak bu maddede yabancılara yönelik bir ibare, bir hüküm bulunmadığı için bu konu belediyelerin inisiyatifine bağlı olarak yorumlanabilmektedir (Ateş ve Akpınar, 2017: 1225).

Yerel Yönetimlerin, hizmet sınırları içerisinde fertlerin veya grupların ihtiyaçları doğrultusunda hangi hizmetleri yaptığını anlatmasında ve bilgi paylaşımında bulunmasında çok büyük fayda vardır. Tüm yerel yönetimlerin yaptıkları hizmetleri ilgili alanlarda paylaşması birbiriyle uyum içinde olacak kurumların yapacakları hizmetlere sıfırdan başlama zahmetine ve zaman kaybına engel olmasına neden olacaktır. Böylece sığınmacılar, daha adil ve daha hızlı ve güvenilir bir şekilde hizmet alma imkanı bulacaklardır. Aslında yerel yönetimlerde sığınmacılarla ilgili olarak ilk yapılması gereken şey bu politikaların hangi birim tarafından yürütüleceğine karar vermekle başlar. Çünkü ülkeye ve yerel halka tamamen yabancı ve dil problemi yaşayan misafir, imkanlara kolay ulaşım yollarını ve iletişim kanallarını tespit etmek en önemli konu olduğu açıktır. Yerel yönetimlerin sığınmacılarla ilgisinin boyutunu ve etkinliğini ve nasıl bir politika yürüttüğünü, ilk temas noktası olan danışma masalarındaki görevlilerin yönlendirmelerinde genellikle belli olmaktadır. Danışma masasında görevli olan kişilerin bir kısmı sığınmacılarla ilgilenen ve işlerini takip eden birimi anında açık bir şekilde söylerken bir kısmı da emin olmadığı halde gerekli gereksiz yönlendirmelerde bulunmaktadır. Bu yönlendirmelerin geneline baktığımızda, yönlendirmeler yerel yönetimlerin bünyesinde bulunan Sosyal Destek Hizmet Müdürlüğü'ne yapılmaktadır. Yerel yönetimlerin bir bölümü de Göç Birimi ve bu birimin altında uluslararası ortaklıkta kurdukları bir dernek kapsamında hizmetlerini yürütmektedir. Yerel yönetimlerde farklı bir uygulama da yerel yönetimlerin yönetimine bağlı olarak çalışan Strateji Geliştirme Müdürlüğü altında kurulan bir dernek üzerinden çalışmalarını yürütmektedir (Ateş ve Akpınar, 2017: 1225).

Sığınmacıların dil ve eğitim alanındaki hususlarına gelince göç edenlerin uyumu konusu, en önemli konularından biridir. Kendisini rahat ifade edebilen ve toplumla uyum içinde yaşayabilenlere bakıldığında bulundukları ülkenin dilini yani Türkçeyi konuşabilen kişiler ve gruplar olduğu görülmektedir. Yani Türkçeyi konuşabilenler meramını daha iyi anlatmakta ve topluma uyum konusunda daha da başarılı olmaktadır. Yerel yönetimlerin birçoğunun Suriyelilere Türkçe dil kursları açtığını görmekteyiz. Yerelde Türkçe dil kursları verilse de aslında daha ziyade dil ve okul eğitimi hususu Merkezi Yönetim tarafından bakanlıklara bağlı olarak yürütülmektedir.

Sığınmacılara yönelik hukuki sorunların çözümü hususunda yerel yönetimlerin, gerek yetki gerek mevzuat gereği etkin bir rol üslenmesi mümkün görülmemektedir. Bu konuda yerel yönetimlerle yapılan görüşmeler neticesinde hukuki alanda yardım edememe hususu bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Sığınmacılara yönelik hukuki sorunların çözümünde ancak aracı bir kurum olarak görev alabilmektedirler. Sığınmacıların, göç süreci çok zahmetli, yorucu ve sıkıntılı geçmiş olması çeşitli sağlık sorunlarıyla karşılaşmalarına neden olmaktadır. Sığınmacıların tedavisi daha çok merkezi yönetime bağlı olarak çalışan hastane ve sağlık ocakları bünyesinde yapılmaktadır. Bu konuda da yerel yönetimler, sorun çözücü olmaktan ziyade aracı ve yönlendirici bir kurum olarak sığınmacıların sorunlarını çözmeye çalışmaktadırlar. Yerel yönetimlerin bundan daha fazla bir şansı ve imkanı olmadığı için sağlık konusunda aracı bir kurum olmaktan ileri gidemez. Aslında merkezi yönetimin sağlık ve eğitim alanında yapacağı görev ve yetki devriyle bu alanlarda çok daha hızlı ve güzel hizmetler vermesi mümkün görülmektedir. Merkeziyetçilikten yerele doğru bir hizmet devri merkezi yönetimi de ülkenin diğer sorunlarına eğilmesine yardımcı olacak ve dünya çapındaki konularla ilgilenmesine neden olacaktır.

Toplumda farklı zamanlarda farklı sebeplerle mültecilere tepkiler oluşabilmektedir. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 13. Maddesi'nde geçen hemşerilik ifadesi gereği ve ekonomik yardımların sığınmacılara da aktarılması nedeniyle yerel halktan bir öfke oluşabilmektedir. Belediye yetkililerinden alınan bilgilere göre mültecilerin belediyelerde istihdam alanlarını doldurduklarını hatta Türk vatandaşlarından daha fazla yardım aldıkları kanaati hakim olmaya başladığı için toplumun huzursuz olduklarını ve bu uygulamalardan hoşnut olmadıklarını belirtmişlerdir. Yerel yönetimler, sığınmacılara Türk vatandaşlarıyla eşit şartlarda ekonomik ve sosyal destekte bulunduklarını ısrarla ifade etmekte ve hiçbir ayırım yapmadığını söylemektedirler. Yerel yönetimler, bu süreçte imkanlarını zorlayarak fedakarca gayret etmiş ve sığınmacıların problemlerini çözmeye çalışmışlardır. Sosyal yardım desteğinden maksat sağlık, yiyecek, yakacak yardımı, kira, barınma, ev eşyası ve istihdam konuları anlaşılmaktadır. Bazı yerel yönetimler de yardımseverler ve sığınmacıları bir araya getirerek ihtiyaçların giderilmesine aracı olmaktadır. Yerel yönetimlerin sığınmacılar konusunda etkinlikleri ve kararlılıkları, ilgili belediyelerin

yöneticilerinin edinmiş oldukları vizyonu ile bu konudaki istek ve arzularını göstermektedir. Yöneticilerin alacakları bir takım inisiyatiflerle örnek birer model oluşturabileceklerini çalışma kapsamında yapılan görüşmelerde anlaşılmıştır. Sığınmacılar hususunda Merkezi ve yerel yönetimlere büyük sorumluluklar düştüğü gibi ev sahibi toplumun ve bireylerin de ciddi sorumlulukları bulunmaktadır. Sığınmacılar hususunda ülkemiz insanının küçük olumsuzlukları bulunsa da genel olarak üzerlerine düşeni yapmaya çalıştıkları görülmektedir (Ateş ve Akpınar A 2017: 1226)

Türkiye genelinde sığınmacıların özellikle Suriyelilerin, çok az bir kısmı (%7,45) kamplarda kalırken geri kalan kısmı ise diğer illere dağılmış durumdadırlar. Barınma merkezlerinin dışında kalan ve farklı illere dağılan mülteciler, yerel halkla birlikte yaşamaya başlamışlardır. Kentlerde yerel toplumla birlikte yaşayan sığınmacılar, merkezi yönetimden ziyade yerel yönetimlerle muhatap olmaktadır. Türkiye Nüfusunun 80 milyon olduğunu varsayarsak sığınmacıların oranı yaklaşık % 4'ünü oluşturmaktadır. Bu rakam sığınmacıların ülkelere getireceği yükler ve zorluklar düşünüldüğünde hiç de azımsanmayacak bir sayıdır. Ancak sığınmacılar, Türkiye'nin tüm bölgelerine eşit olarak dağılmamışlardır. Tüm bölgelerimize yayılan sığınmacılar, bazı bölgelerimizde veya şehirlerimizde çok daha fazla yoğunlaşmış ve farklı sorunların yaşanmasına neden olmuşlardır. Öyle ki bazı illerimizde bu oran % 50 bazılarında ise % 100'e varan oranlar ile ortaya çıkmakta ve sorunun ne kadar büyük olacağını açıkça ortaya koymaktadır. Kent nüfusu içindeki oranı dikkate alındığında Adana, Hatay, Adıyaman, Kayseri Mardin, Mersin, Osmaniye, Gaziantep ve Şanlıurfa illerimiz Türkiye ortalamasının üzerindedir. Hatta Kilis ilimizde bu oran % 100'e varmış ve belki de geçmiştir. Sınırdaki bazı ilçelerimize baktığımızda ise bu oranların % 50 veya daha üzeri olduğu görülmektedir.

Sığınmacıların sayısının % 50 veya daha fazla olduğu yerlerin belediyelerinde hizmet sunumlarında ve yardımlarda çok büyük sorunlar yaşanmaktadır. Bu problemlerin sebebine gelince, yerel yönetimlerin bütçeleri oluşturulurken Türk vatandaşların sayıları dikkate alınmakta ve buna göre pay ayrılmaktadır. Yaşanan sorunların ortadan kaldırılması için göç hareketliliğinin yoğun olduğu dönemlere mahsus olmak üzere Türk vatandaşlarına ilaveten sığınmacılar da dikkate alınmalı ve ona göre bütçe verilmelidir. Bu fikir benimsendiği takdirde bundan sonra

sığınmacılarla ilgili çıkabilecek sorunlara da engel olunmuş olacaktır. Yani yerel yönetimlerin vatandaş olmayanlara da hizmet vermesi için yerel halkla birlikte sığınmacıların sayıları da dikkate alınarak bütçe oluşturulmalıdır (Türkiye'deki Suriyeliler Özel raporu, 2018: 233).

2017 yılında yapılan, "Kopuş'tan Uyum'a Kent Mültecileri - Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği" başlıklı araştırma, sığınmacılar hususunda şimdiye kadar yapılan araştırmaların en kapsamlısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Marmara Belediyeler Birliği Göç Politikaları Atölyesi MAGA, belediyelerle yüz yüze görüşmeler ve anket usulüyle yerel yönetimler ve Suriyeli sığınmacılar arasındaki süreç yönetimini araştırmış ve sonuç raporunda yerel yönetimlerin sığınmacılara hizmetleri, süreç yönetimi, karşı karşıya kalınan problemler, mevzuattan kaynaklanan sorunlarını ve çözüm önerilerini ortaya koymaya çalışmaktadır. Doç. Dr. M. Murat Erdoğan başkanlığında hazırlanan rapordaki çözüm önerileri şu şekilde sıralanmıştır:

1- *Belediye Kanunu'nda belediyelerin hizmet alanı, "belediye sınırları içinde yaşayan vatandaşlar ve kayıt altında olmak kaydı ile diğer bütün bireyler" şeklinde genişletilmeli.*

2- *"Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu" başta olmak üzere, yasal ve idari düzenlemelerde belediyelerin yerel uyumu sağlama yönünde özel rol üstlenmeleri ve daha aktif hale getirilmeleri için düzenlemeler yapılmalı.*

3- *Muhtaçlığın tespitinin daha sağlıklı yapılması, mükerrer yardımların engellenmesi ve en önemlisi belediyeler arasında makul bir yük paylaşımının gerçekleşmesi için ortak bir veri tabanı oluşturulmalı. Özellikle büyükşehir belediyelerinin olduğu yerlerde, bütün ilçe belediyelerinin birlikte yararlanacağı "Mülteci Veri Tabanı"na ihtiyaç duyuluyor.*

4- *Mülteciler konusunda belediyelerin hem kendi aralarında hem de merkezi idare kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile koordinasyonun sağlanabilmesi için büyükşehir belediyelerinde bir birim oluşturulmalı.*

5- *Türkiye'deki mevcut mevzuat, belediyelerde mülteciler ile ilgilenecek birim konusunda açık bir tanımlama yapmıyor. İlçe belediyelerinin her birinde mülteci ve göçmenlerle ilgili bağımsız bir birim oluşturulmalı.*

6- Mültecilere daha iyi bir hizmet verebilmeleri için, belediyelere tercüman, psikolog, sosyal hizmet uzmanı vb. kişileri istihdam imkânı sağlanmalı.

7- Başta kent konseyleri olmak üzere yerel yönetimlerin yerel toplum ile mülteciler arasında köprüler kurmasına imkân verilmeli, bu konuda yasalardaki kısıtlılıklar kaldırılmalı.

8- Sürdürülebilir bir yapı için, merkezi idarenin Suriyeliler konusundaki stratejik kararını daha da belirgin kılması ve bunu toplumla daha açık paylaşması yararlı olabilir. Bu bağlamda yerel düzeyde hem mültecilerin hem de yerel toplumun hazırlanmasında belediyelere özel rol verilmeli.

9- Zaten dezavantajlı olan bölgelerin daha da mağdur olmasını engellemek ve ilçeler arası dengeli mülteci dağılımı oluşturabilmek için, ilçelere teşvik unsurları geliştirilmeli.

10- Hizmetlerin mültecilere daha kolay ulaştırılabilmesi için, belediyeler tarafından –mülteciler arasında kullanımı son derece yaygın olan- akıllı telefon uygulamaları geliştirilmeli.

11- Başta belediyeler olmak üzere yerel yönetimlerin mültecilere hizmet sağlarken yerel halk ile mülteciler arasındaki potansiyel gerilimleri engelleyecek çalışmalar yapması yerel uyum açısından son derece önemli (“Kopuş”tan “Uyum”a Kent Mültecileri, 2017: 127-129).

3.4. Yerel Yönetimlerin Uyum Politikaları

Yerel yönetimlerin, yurdunu yuvasını terk eden mültecilerin son yıllarda yoğun olarak yaşadığı göçün sosyal ve kültürel boyutunda söz sahibi olmasına ve genel göç politikasına da katkı sunmaları sağlanmalıdır. Bu nedenle Göç Politikaları Kuruluna, göçle ilgili diğer kurumların yanında yerel yönetimlerden de temsilci olarak ulusal ve bölge belediye birlikleri davet edilmelidir. Bunun için 6458 sayılı Kanunun” Göç Politikaları Kurulu ve Görevleri” 105. Maddesinde tadile gidilebilir. Yani maddeye yerel yönetimler ve kurmuş oldukları birlikler olarak davet edilebilir.

Uluslararası göçün, sosyal ve kültürel yansımalarının tesiri olarak yerel yönetimler ve yerel siyaset yerel olmakla birlikte artık uluslararası bir pozisyonda çalışmalarına etki etmiştir. Yerel yönetimler, artık kendi mahalle ve ilçelerine yansıyan göç olgusunu anlamakla kalmamış, göçle başa çıkma ihtiyacı onları yurt dışındaki kurum

ve kuruluşlarla işbirliğine sevk etmiştir. Aslında yerel yönetimler gelişmekte olan dünya şartlarına ve yaşanan göçlerin etkisine göre politika üreten bir aktör konumuna doğru gitmektedir. Türkiye’de yaşayan yabancılar ve sığınmacılar, sadece merkezi yönetimi ilgilendirmedeği, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi yerel yönetimleri de çok yakından ilgilendirdiği açıkça görülmektedir. Çünkü çok ciddi bir etkileşim içinde olduğu bir sosyal olgu olarak yerel yönetimleri de bu işin içine çekmektedir. Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi göç olgusunun sosyal ve kültürel boyutuyla birlikte iktisadi boyutu yani yerel ekonomik kalkınmayla ilişkisi olan iktisadi kalkınmayla ilgili olan hizmetlerin merkezi hükümetten ziyade yerel yönetimlere verilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Yerel yönetimlere devredilen sosyal, kültürel ve ekonomik boyuttaki hizmetler yerel yönetimlerin yeni politikalar geliştirmesine vesile olacaktır. Çünkü göç olgusunun karmaşıklığı ve zorluğu yerel yönetimleri bu hususta yeni politikalar üretmeye zorlamaktadır. Bu manadaki hizmetler, sosyal ve kültürel alanda giderek daha fazla çalışan ve donanımlı hale gelen yerel yönetimlere bırakılması gerekmektedir. Fiziki mekanları, yetişmiş elemanları ve bütçesiyle yerel yönetimler kendisini yeni politikalar üretmek zorunda hissetmektedir. Diğer bir sebebi de yerel yönetimler bulunduğu bölgedeki yerli halka ve sığınmacılara daha yakın ve daha fazla iletişim içinde olan bir kurum olması nedeniyle ilçenin veya şehrin yapısını, kültürünü ve iktisadi boyutunu daha iyi bilmektedir. Üçüncüsü de merkezi yönetim sosyal kültürel hizmetlerin sunumundaki yetkisini bu konuda daha donanımlı olan yerel yönetimlere devretmesi nedeniyle üzerindeki yükünü atarak yurt genelinde genel politikalarla ilgilenmek için daha fazla zaman ve imkan ayıracaktır. Merkezi yönetim, sosyal kültürel hizmetlerin sunumundaki görevlerini yerel yönetimlere bıraktığı takdirde daha genel politikalarla yönelerek, sığınmacıların uyumunda asgari standartlar ortaya koymak ve hizmetleri denetlemek gibi görevlere daha fazla zaman ve bütçe ayıracaktır. Aynı zamanda merkezi yönetim bunun dışında olası yeni bir mülteci akınına da daha stratejik yaklaşma ve egemenlikle ilgili boyutlarıyla ilgilenme olanağı bulacaktır (Daudov, 2015: 51-52).

Kamu kurumları olarak halka en yakın kurumlar olan yerel yönetimler, gelişen acil durumlarda ilk merci olup, gelen sığınmacılara eşit ve şeffaf bir şekilde temel ihtiyaçlar noktasında erişim sağlamak ve merkezi yönetim ve diğer kuruluşlarla koordinasyon içinde çalışmakla sorumludurlar. Yerel yönetimlerin geliştireceği

uyum politikalarıyla göç sorunlarını mümkün olduğu kadar erken bir safhada çözmesi gerekmektedir. Önce gelen sığınmacıların durumları hakkında yapılan uyum çalışmalarında eğer plan ve program dahilinde diğer kurumlarla ilişkileri de sağlam tutarak tedbir alınmışsa her hangi bir problem yaşanmamaktadır. Aksi takdirde farklı kültür ve farklı sosyal yapıda olan bu iki toplumun arasında ciddi kırılmalara sebep olacaktır. Yerel topluma ve iş piyasasına engel teşkil eden unsurlar ortadan kaldırılmazsa yeni gelenlerin yerleşik topluma ayak uydurması zorlaşacaktır.

Sığınmacıların her birinin insan haklarına saygı duyulmasını sağlamak en önemli konulardan biri olması sebebiyle öncelik verilmesi zorunludur. Özellikle sığınmacılardan kadınlar ve çocuklar cinsel şiddet, insan ticareti ve insanların ortadan kaybolması gibi şiddet olaylarının mağduru olma ihtimalleri çok yüksektir. Bu nedenle yerel yönetimler, özellikle bu iki gruba daha fazla dikkat etmekte ve her sığınmacının kaydının tutulmasına çok büyük önem vermektedir. Bu konuda da Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, sığınmacıların yerleşik toplumlarla uyumunun sağlanması sığınmacıların kabiliyetlerinin belirlenmesi ve istihdam edilmeleri için tavsiye kararları almıştır. Yerel yönetimler de bu tavsiye kararlarından hareketle gelen sığınmacıların durumlarının iyileştirilmesi ve daha düzenli bir yerleşik hayata geçişlerini sağlamak için Avrupa Birliği projelerinden yararlanmaktadırlar (Kabulden entegrasyona, Tavsiye Kararı: 394, 2017).

Yerel yönetimler, yeni politikalar geliştirirken yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası alanda sorumluluk sahalarına ve yetkinliklerine uygun olarak bunların birbirini tamamlayıcı bir ilişki içinde olmasını hedeflemeleri gerekmektedir. Aynı zamanda yerel yönetimler, sığınmacıların bölgelere yerleştirilirken belki en başta göçün yoğun olduğu günlerde olmasa bile sonraki bir dönemde mültecilerin de fikri alınmalı ve belirlenecek objektif kıstaslara göre dağıtılmalarını sağlayacak yeni politikalar üretmek zorundadır. Sığınmacılar konusunda baştan beri söylediğimiz yasal çerçeveye ilgili acil bir çalışma yapıldığı takdirde yerel yönetimler, görevlerini kolay ifa edecekler ve sığınmacılara ihtiyaç duydukları an ulaşma olanağı bulacaklardır (Kabulden entegrasyona, Tavsiye Kararı: 394, 2017).

Yerel yönetimler, Uluslararası ve ulusal düzeyde girdikleri işbirlikleri nedeniyle kendi uhdelere kaynakların tahsis edilmesiyle finansal destek oluşturmaktadırlar.

Bu finansal destekler vasıtasıyla eğitim, sağlık, meslek edindirme, barınma ve yiyecek vb. konularda sığınmacıların problemlerini çözme olanağı bulmaktadırlar. Sığınmacılar için olmazsa olmaz husus finansal destek konusudur. Yerel yönetimler yeni finansal destek temini için hem ulusal hem de uluslararası sahada kendisine yeni partnerler bularak yeni politikalar üretmesi gerekmektedir. Sultanbeyli Belediyesi özellikle ulusal ve uluslararası işbirlikleriyle sığınmacıların ihtiyaç duyduğu birçok konuda yeni politikalar üretmiş ve binlerce göçmene ulaşmaya çalışmıştır (www.sultanbeyli.istanbul, 2017).

3.4.1. Rehabilitasyon Çalışmaları

Çalışmanın başında da ifade edildiği gibi Türkiye'nin coğrafi konumu itibariyle göç ve sığınmacı hareketleriyle her zaman karşı karşıya kalması muhtemeldir. Bu zamana kadar olan göçlere baktığımızda Türkiye hiçbir sığınmacıya olumsuz cevap vermemiş ve daima onlara kucak açmıştır. Türkiye, küresel ve bölgesel olayların etkisiyle görülen yoğun göç hareketlerinin merkezi konumundadır. Sığınmacıların topluma ve kente uyumu hususunda Türkiye'nin bu yaklaşımı sığınmacılara moral ve motivasyon açısından çok çok önemli olmuştur. Her şeyini kaybetmiş ve ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmış sığınmacı topluluğuna yapılacak öncelikli en önemli konu, kapıları açmak ve onları güvenli bir ortama kavuşturmadır. Türkiye bugün olduğu gibi tarihte de din, dil, ırk ayrımı yapmadan tüm gelenlere aynen bu şekilde davranmıştır. Ancak tüm bu hizmetleri yaparken elbette eksikleri ve kusurları da bulunmaktadır. Ülkemize gelen sığınmacıların, güvenlik, barınma, çalışma, eğitim, hukuki durum ve sağlıkla ilgili alanlarda çeşitli sorunlar çıkmaktadır. İşte bu sorunların ön önemlilerinden biri de uyum sorunudur. Uyum, sığınmacıların, hem yeni şartlara hem de yeni bir halka ve ülkeye adapte olma sürecine denmektedir. Sığınmacıların topluma adaptasyonu, toplumun değerlerine uygun davranması, sığındığı ülkenin gerçeklerine ayak uydurmasıyla mümkün olmaktadır. Aslında uyum bir tek sığınmacılar için değil yerel halk için de çok önemlidir. Burada her toplumun birbiriyle iç içe yaşayacak olması, uyum konusunun her iki toplum içinde vazgeçilmez bir husus olduğunu göstermektedir.

Yerel yönetimlerin, sığınmacıların topluma uyumu hususunda sosyal ve kültürel boyutlarda hizmetler sunması ve sığınmacılarla ilgilenmesi gerekmektedir. Bu sosyal ve kültürel boyutlardaki hizmetler, kültürel faaliyetler, eğitim, sosyal hizmetler ve istihdam gibi alanlardır. Yerel yönetimlerin sığınmacılar konusunda en güzel hizmet vereceği alanlar bunlar olduğu düşünülmektedir (Daoudov, 2015 b).

Yerel yönetimlerin sığınmacılar konusunda atacağı her adım ve yapacağı her çalışma sığınmacıların moral ve motivasyonu açısından önem arz etmektedir. Dolayısıyla yerel yönetimlerin barınma, gıda, istihdam, sağlık vb. alanlarda yaptığı yardımlar sığınmacıların yalnız olmadıklarını, her konuda onlara destek olunacağı fikrini vermesi sebebiyle sığınmacılara büyük bir moral olmaktadır. Neticede her türlü sıkıntıyla yüz yüze kalan sığınmacılar, sığındıkları ülkeye ve insanlara karşı güven duyması gerekmektedir. Şayet bu güven problemini aşamazsa moral ve motivasyon açısından sığınmacılara çok ciddi hasarlar verilebilir. Sığınmacılarla birinci derecede muhatap olan yerel yönetimler, öncelikle sığınmacılar sonrasında da yerel halka etki edecek bu çalışmaları ve yardımları çok ciddi bir şekilde organize etmelidirler.

Yerel yönetimler öncelikle sınırları içerisinde ne kadar sığınmacı barındırdığının kaydını oluşturmali ve kaydını tuttuğu bu insanların her türlü özelliğini ve bilgisini dosyalamalıdır. Eğer bu şekilde bir kayıt tutulursa hem bugün hem de bundan sonra yapılacak tüm çalışmalar, tutulan bu kayıtlara göre daha hızlı, daha kolay, daha adaletli ve daha şeffaf bir şekilde yürütülmesi mümkün görülmektedir.

Aslında burada dikkat edilmesi gereken çok önemli bir konu da sığınmacıların toplumla birlikte yaşama sürecinin iyi yönetilmesidir. Bu süreç çok iyi yönetildiği takdirde yeni fırsatlara dönüşebileceği gibi iyi yönetilmediği zaman da çok tehlikeli bir hal alabilmektedir. Uyum konusu bu kadar önemliyken peki merkezi yönetim ve yerel yönetimler bu hususta neler yapmaktadır. Hem merkezi yönetim hem de yerel yönetimler, birlikte ve ortak bir akılla çalışmak zorundadırlar. Merkezi yönetimin şemsiyesi altında, sığınmacılarla direk muhatap olan yerel yönetim, onların tüm sorunlarıyla ilgilenmek ve çözümler üretmek durumundadır. Yaklaşık yedi yıldır Türkiye’de bulunan sığınmacılara artık misafir muamelesi yapmamak gerekmektedir. Sığınmacıların kalma süreleri uzadıkça sorunlar da artarak devam etmektedir. Her geçen gün bu sorunlar arttıkça ev sahibi toplumla sığınmacılar arasındaki iletişim

değişmekte ve halkın tepkisine neden olmaktadır. Bu durum hem merkezi yönetimi hem de yerel yönetimleri harekete geçirerek çözümler bulmaya zorlamıştır.

Sığınmacıların yerel halka ve kente uyumu konusunda yerel yönetimlerin çok fazla bir çalışması bulunmamaktadır. Ancak bazı belediyelerin sığınmacılarla ilgili yaptığı çalışma örneklerini incelemek gerekmektedir. Bu çalışmalarda sığınmacıların kente ve yerel halka uyumunu kolaylaştıracak sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetler içinde bulunduğu ancak bu çabanın yetersiz olduğu gözlemlenmiştir. "Kardeş Topraklarda Ensar Eli" projesiyle dikkat çeken Canik Belediyesi, uyum hususunda oldukça güzel çalışmalara imza atmıştır. Canik Belediyesi, Samsun Halk Sağlığı Merkezi ve diğer belediyelerin yardımıyla açtığı "Göçmen Sağlık Merkezi" yle, sığınmacıların sağlık problemlerini çözmeye çalışmaktadır. Bununla birlikte kentte düzenlenen spor faaliyetlerine mülteci çocukları dahil edilmiş, sığınmacı kadınları için de farklı projeler hayata geçirmiştir. Yapılan bu projelerin etkisiyle kente ve yerel halka uyum hususunda ciddi başarılar elde edildiği söylenmektedir (Akman ve Yönten Balaban, 2018: 13).

Sığınmacıların yaşadığı alanlar mutlak surette yerel yönetimlerin çalışma alanlarına girmektedir. Dolayısıyla en büyük sorumlulukta yine yerel yönetimlere düşmektedir. Sığınmacıların uyumu ve rehabilite edilmesi hususunda belediyelerin yönlendirici çalışmaları artırılarak devam ettirilmelidir. Öncelikle saha araştırmaları ile mültecilerin ve yerel halkın beklenti, endişe ve öngörülerini tespit edilerek bunlara çözümler üretilmelidir. Sığınmacıların ve yerel halkın yaşam alanlarında sorunsuz yaşamaları için bu beklenti ve talepler çok ciddi ele alınmalı ve çözüm üretilmelidir (Akman ve Yönten Balaban, 2018: 13).

Sığınmacıların sosyal çevreyle uyumu hususunda tanıtıcı seminerler düzenlenmeli, verilecek eğitimlerle sığınmacıların hakları hususunda bilgilendirme yapılmalı ve yaşadıkları bölgenin tanıtımı yapılmalıdır. Böylelikle yaşadıkları çevreyi daha iyi öğrenmiş olacak ve ihtiyaçlarını daha kolay karşılayarak kente uyumlarını kolaylaştırmaktadır. Kültürel-sanatsal kurslar ve sosyal aktiviteler düzenleyerek sosyal uyum hızlandırılmalıdır. Sığınmacılarla ilgili yanlış algıların giderilmesi için yerel yönetimler olarak kentin yoğun bölgelerinde ve yerel medyada bilgilendirici

faaliyetler yapılmalı, şayet daha önce var ise artırılmalıdır (Akman ve Yönten Balaban, 2018: 14).

Sığınmacıların en önemli problemlerinden biri olan ekonomik durumlarını iyileştirmek için istihdam alanları açılmalı ve bir işe yerleştirilmeleri gerekmektedir. Sığınmacı ailelerin geçimlerini sağlamaları için iş bulmalarını kolaylaştırmak ve yardımcı olmak gerekmektedir. Böylece sığınmacıları, dilencilik ve hırsızlık gibi onur kırıcı olaylardan uzaklaştırmış, kentte güvenlik nedeniyle huzursuzluk yaratabilecek olayların önüne geçmiş ve kente uyumlarını sağlamış olunacaktır. Bunlara ilaveten yerel yönetimler ve STK'lar birlikte hareket ederek mesleki kursları yaygınlaştırmakta özellikle bayanlara yönelik kurslar açmaktadır. Sığınmacı kadınlara yönelik şiddet, evlilik yaşı, resmi nikah ve kadın hakları ile ilgili eğitim verilmekte, Türkçe ve Arapça broşürler dağılmaktadır. Engelli ve yaşlılara yönelik Sosyal Hizmetler Kanunu çerçevesinde danışmanlık, rehabilitasyon ve her türlü destek hizmeti verilmektedir. Sığınmacılardan %40 ve üzeri engeli bulunanlar engelli bakım merkezlerinden yararlanmaktadır. Yaşları 60 ve üzeri olan sığınmacıların müracaat etmeleri halinde valilikler kanalıyla durumlarına uygun bir yere yerleştirilmektedirler. Suriyeli sığınmacılara yönelik olarak özellikle İstanbul ve çevresinde yerel yönetimler olarak, rol almaya başlamaktadır. Belediye, kaymakamlık, Sosyal ve Dayanışma vakfı birlikte işbirliği yaparak ortak projeler üretmektedirler (Tartan ve Arıcı, 2017: 15).

Ekim 2015'te Sışli Belediyesi tarafından açılan "Göç Yardım Masası ve Merkezi" sosyolog, psikolog, sosyal çalışmacılar, ayırım yapmaksızın yardıma muhtaç tüm sığınmacılarla ilgilenmektedirler. Tüm sığınmacılara bu sahalarda her türlü desteği vermek için gayret göstermektedirler. Üsküdar Belediyesi ise kişinin sosyal yardım alabilmesi için emniyete kayıt olduktan sonra belediyenin sosyal hizmet birimine başvurmayı şart koşturmuştur. Yaklaşık bir hafta sonra sığınmacıların yaşadıkları yere bir sosyal çalışmacı göndererek sosyal inceleme yaptırdıktan sonra yardım bağlanmaktadır (Woods ve Kayalı, 2017: 14-20).

Çok yönlü ferdi ve toplumsal travmalar yaşanmasına sebep olan göç, özellikle zorunlu göç hareketliliklerinde hem göç alan bölge insanı hem de göç eden sığınmacılar, ciddi manada etkilenmektedirler. Toplumsal sorunlar, özellikle zorunlu

olan ve engellenemeyen göçlerde kendini daha fazla göstermektedir. Sığınmacı ve mülteci konumuna düşmüş kişilerde ise yaşadıkları olayların etkisi ve bıraktığı izler nedeniyle toplumsal etkiler daha etkili ve sarsıcı olmaktadır. Yerel yönetimler, tam bu sırada devreye girerek bu toplumsal travmaların önlenmesi ve yaşanmaması için çalışmalar yapması gerekmektedir. Bir kısım yerel yönetimler bunun gibi çalışmalar yapsa da yeterli olmadığı açıkça görülmektedir. Yerel yönetimler bünyelerinde bulunduracakları sosyal hizmet uzmanları vasıtasıyla sığınmacıların ve mültecilerin uyum konusunda ciddi rol oynayabilmesiyle birlikte toplumsal sorunlar için tedbir alınması ve önlenmesinde de çok fayda sağlamış olacaktır.

Sosyal hizmetler uzmanlarının görevleri arasında öncelikle sığınmacı haklarını korumak, sosyal uyumu sağlamak, bilgi vermek, yönlendirici ve eğitici çalışmalar yapmak gibi konular yer almaktadır. Bu ve buna benzer faaliyetlerin aksaması veya kesintiye uğraması geçici koruma altındaki sığınmacıların problemlerini artıracak ve toplumsal sorunların ortaya çıkmasına sebep olacaktır. Toplumsal dışlanmayı önlemek ve bütünleşmeyi sağlamak için toplumsal problemlerin çözümünde rol alan sosyal hizmet uzmanları çok önemli çalışmalar yapmak zorundadırlar. Toplumsal ve sığınmacı sorunlarının çözümü için uzun vadeli düşünerek araştırma yapmak ve çıkan sonuçlara göre ciddi tedbirler almak gerekmektedir (Tartan ve Arıcı, 2017: 15)

3.4.2. Ekonomik Uyum

Sığınmacıların özellikle Suriyeli sığınmacıların Türkiye ekonomisi üzerine etkisine bakıldığında hem yük olarak görülebilir hem de katkı sağlayan bir unsur olarak görülebilmektedir. Yani genel olarak risk ve fırsat iç içe geçmiş bir durum söz konusudur. Sığınmacıların bir kısmının durumu çok kötü iken diğer kısmının da maddi olanaklarının iyi olduğu görülmektedir. Özellikle ülkelerinden ayrıldıklarında yanlarına alabildikleri değerli eşya ve nakit paralar nedeniyle yerleştikleri bölge ekonomisine ciddi katkı sağlamış ve bölge esnafının yüzünü güldürmüşlerdir. Söz konusu olan mültecilerin bir kısmının durumu ne kadar iyi olsa da diğer mağdur kısım için ekonomik yönden ciddi destek vermek gerekmektedir. Bu konuda da sığınmacılarla daima temas halinde olan ve birebir tüm sorunlarını daha iyi bilen ve çözümler üretmeye çalışan yerel yönetimler olduğu görülmektedir. Ancak yerel

yönetimlerin bu konuda daha önce de ifade ettiğimiz gibi resmi olarak çok fazla bir ödeneği yoktur. Yani yerel yönetimler sığınmacılar hususunda merkezi yönetimden kendilerine ödenek ayrılmadığı için bütçeleri nispetinde yardım edebilmektedirler. Tüm Türkiye’de bu gerçeklik doğrultusunda yerel yönetimler kendi bünyelerinde çözümler üretmeye çalışmaktadırlar.

Yerel yönetimler, kendisine gönderilen bütçede sığınmacılara pay ayrılmadığı için bir hayli sıkıntı yaşamaktadır. Çünkü belediye bütçesine gelen payların dağıtımında sığınmacılar dikkate alınmamıştır. Avrupa’daki durum ise göçün yaşandığı ve göçmenlerin yoğun olarak yerleştiği bölgelere daha fazla yardım gönderilmektedir. Birincisi, Gelenlerin normal şartlarda ihtiyaçları gözetilerek yapılan yardımlardır. İkincisi ise Göçmen yoğunluğunun fazla olduğu durumlarda acil gelişebilecek ihtiyaçlar için artı fon gönderilmekte ve sorun çözülmektedir. Yani merkezi yönetim, her sığınmacı için fert başına kaynak göndermekte ve sorunları yerelde çözmektedir. Aktarılan ek fonlar sayesinde acil ihtiyaçların asgari ölçülerde hızlı çözülmesi ve sürecin problemsiz bir şekilde yönetilmesi açısından önemlidir.

Aslında Türkiye’de yerel yönetimlerin mevzuatında, kendi nüfuslarının haricinde sığınmacılara artı bir ödenek verilmemesi, yerel yönetimlerin elini kolunu bağlamaktadır. Bunun yanında sığınmacılara harcanacak paraların resmi olarak gösterilmesi nedeniyle her hangi bir sorunla karşılaşma endişesi de bulunmaktadır. Şanlıurfa Belediye Başkanı, 7 Kasım 2016’da UCLG-MEWA toplantısında GİGM’in kayıtlarında verdiği sayının çok üstünde bir sığınmacı geldiğini yani şehrin nüfusu 1,9 milyon olduğunu düşünürsek yaklaşık % 25’ini aştığını ifade etmiştir. Bu sebeple gelen Suriyeli sığınmacılar belediye hizmetlerinde ciddi aksamalara sebep olmaktadır. Başkan Çiftçi, 1,9 milyon nüfusa göre planmış belediye alt yapı hizmetleri ve diğer hizmetler 2,5 milyon kişi tarafından kullanılmaktadır, demiştir. 2011 yılında 60 milyon m3 olan yıllık su sarfiyatı sığınmacılarla birlikte bu rakam 80 milyon m3’e çıkması, enerji harcamalarının 60 milyondan 90 milyon Türk Lirasına çıkması, 2011 yılında 35 milyonluk şehir içi ulaşım sayısının 2012 yılında 52 milyona ulaşması gibi artışlar belediyenin yükünün ne kadar fazla arttığını ortaya koymaktadır (“Kopuş”tan “Uyum”a Kent Mültecileri, s: 75).

Sığınmacılarla yapılan ekonomik yardımlara bakıldığında muhtaçlık ve yoksulluk çerçevesinde yapılmaktadır. Elbette bu durum tüm belediyelerde aynı olmamakla birlikte belediyeden belediyeye göre farklılık arz etmektedir. Bir kısım belediye mevzuat yönünden hesap verme endişesi veya seçmenden gelecek tepkilerden korktuğu için veya daha fazla göçmen gelme ihtimali olur diye mültecilere destek vermekten bilinçli olarak kaçınmaktadır. Tüm bunlara rağmen belediyelerin çoğunluğu “acil durum yöntemi” ve “yoksul-muhtaçlara destek” çerçevesinde önemli çalışmalar yapmışlardır. Belediyeler, tespitlerini ya sığınmacıların talepleri üzerine ya da ev ziyaretlerindeki edindikleri bilgilerden elde etmektedirler. Hemen hemen tüm belediyeler, ihtiyaç analizi amaçlı çalışmalar yapmakta ve bunu da sığınmacı evlerini ziyaret ederek gerçekleştirmektedir. Ziyaretler esnasında yapılan anket formlarından elde edilen bilgi ve belgeleri sisteme yüklemek vasıtasıyla gerçekleştirmektedirler. Belediyelerin yaptığı bu hizmetler çerçevesinde mahalle muhtarlarının da özel bir yeri vardır. Çünkü muhtarlar mikro kentsel alanda sığınmacıların durumu ve ihtiyaçları hususunda belediyeleri bilgilendirerek yardım almalarını sağlamak ve bazı zamanlar da yardım dağıtım organizesine yardımcı olmaktadır (“Kopuş”tan “Uyum”a Kent Mültecileri, 2017: 76-77). Belediyeler, maddi imkanı olmayan sığınmacılara ekonomik olarak erzak, halı, kilim, temizlik malzemesi, çekyat, ocak, gıda, mutfak malzemesi, beyaz eşya soba, yatak, battaniye vb. ürünlerin temininde ya bizzat belediyenin kendisi veya başka kişilere ve kurumlara aracı olarak, sürece ciddi katkılar sunmaktadır. Belediyeler genelde aynı veya nakdi yardımlar için sığınmacıları SYDV’ lere yönlendirmektedir. Ancak bir kısım belediye ise elektrik, telefon, su ve ulaşım gibi acil çözüm bekleyen ihtiyaçlar için kaynak yaratmaya çalışmaktadır. Az önce de ifade ettiğimiz gibi belediyeler sığınmacılarla hayırseverler veya vakıflar arasında bir köprü konumunda hizmet vermektedir. Belediyeler, bu konuda da aynı yola başvurmuş yani acil ihtiyaçlar için hayırseverlere ve vakıflara yönlendirme yapmışlardır. Yani elektrik, su, telefon ve ulaşım gibi acil çözülmesi gereken hususlarda vakıflara, derneklere veya şahıslara yönlendirme yaparak çözüm üretmeye çalışmaktadırlar.

Yerel yönetimlerin bir kısmının destek şekli ise acil durumlarda sıcak yemek vermek ve gıda kolisi dağıtmak (İBB gibi) şeklinde olmaktadır. Yine bunun yanında Sosyal Market ve Gıda Bankası gibi uygulamalar da alışveriş kartı, sığınmacı hizmetine

sunulmaktadır. Özellikle İstanbul'un ilçelerinde görülen bu kart uygulaması ile belediyenin sosyal yardım müdürlüğüne kayıtlı olan mültecilere verilmektedir. İhtiyaç sahibi kişiler aldıkları bu kartlarla sadece ekmek, su, süt, temizlik malzemesi gibi günlük temel ihtiyaçlarını temin etmektedirler. Bu kartlarda yüklü miktarları nakit olarak veya lüks tüketimde kullanamamaktadırlar. Bununla birlikte kartları, belediye ile anlaşmalı bakkal veya marketlerde kullanabilmektedirler. Ataşehir Belediyesi yaptığı çalışmayla ürettiği kartları 9 bin Türk vatandaşına dağıttığı “Atakart”ı, bundan böyle sığınmacılara da dağıtma kararı almıştır (“Kopuş”tan “Uyum”a Kent Mültecileri, 2017: 78). Tuzla Belediyesi ve STK işbirliğiyle Hatay’da ve sınır ötesinde gıda bankası kurulmuş ve alışveriş kartı yoluyla sığınmacıların ihtiyaçlarının teminine çalışılmaktadır. Tuzla Belediyesi, bir nevi koruyucu hekimlik gibi sığınmacıların sorunlarını daha fazla büyümeden yerinde çözmek için hizmetlerini ve yardımlarını sınıra yakın illerimizde veya sınır ötesinde yoğunlaştırmıştır (www.tuzla.bel.tr, 2016).

Sultanbeyli belediyesinin kendi kayıt sistemiyle tüm sığınmacılar hakkında detaylı veri tabanı oluşturmuş ve tüm sığınmacılara ulaşmaya çalışmaktadır. Kayıt ettiği her aileye 100 soru ile anket yapmakta ve bu anketin sonuçlarına göre derecelendirmektedir. Koordinasyon merkezi bu derecelendirmeye göre sığınmacıların durumlarına bakarak yardım etmektedir. Sığınmacılarla yapılan yardımların sürekliliği açısından kayıt altına alınarak düzenli bir bilgi akışı sağlanmaktadır. Koordinasyon merkezi, Sultanbeyli’deki sığınmacıların % 95’ini yaptığı çalışmalarla çok iyi bilmektedir. Koordinasyon merkezinin bu planlı ve programlı çalışması nedeniyle zor duruma düşen sığınmacıları odak noktası haline getirmiştir (Woods, Benvenuti ve Kayalı, 2016: 13).

Sığınmacılar, özellikle Suriyeli sığınmacıların geri dönmesi zor görüldüğü için kalıcı olabileceğini varsayarak kalıcı çözümler üretmek gerektiği kanaati oluşmaya başlamış sığınmacılarla ilgili yapılan tüm çalışmalar ve yardımlar gözden geçirilmesine neden olmaktadır. Hali hazırdaki kanunlarla uygulamalar arasında sıkışıp kalan sığınmacılar ciddi bir yoksulluk ve güven problemi yaşamakta ve tedirgin olmaktadır. Koordinasyonlar ve düzenlemelerin içeriğindeki eksiklikler de sığınmacıların durumlarını iyice kötüleştirmekte ve istikrarsızlığa sebep olmaktadır. Durumu kötüleşen ve ne zaman ne yapacağı belli olmayan sığınmacı

toplumuyla ev sahibi toplum arasında gerginlikler ve sorunlar ortaya çıkmaktadır. Sığınmacılar, süreç içerisinde yerel halk tarafından istenmeyen bir toplum olmaktadır (Woods, Benvenuti ve Kayalı, 2016: 113).

Suriyelilere karşı oluşan bu öfke, Woods ve Kayalı'ya göre yerel yönetimlerin sığınmacılara yapacağı yardım ve destekleri politik olarak sevimsiz kılmaktadır. Woods ve kayalının yaptığı görüşmeler neticesinde sığınmacılar, belediyelerin istihdam alanlarını doldurduklarını ve bunun haricinde daha fazla imkanlarının olmadığını ortaya koymaktadır. Bunun yanında sığınmacıların, yerel halktan daha fazla yardım aldıklarını ve daha fazla çalışma imkanı bulduklarını söyleyerek, yerel halkın mutsuz ve öfkeli olduklarını belirtmişlerdir. Belediyeler, bu mutsuzluğu ve öfkeyi önlemek adına, Suriyeli sığınmacılara Türk vatandaşlarıyla eşit şartlar altında yardım etmek istediklerini ve bunu başarmak için tüm güçleriyle ellerinden geleni yaptıklarını ifade etmektedirler (Ateş ve Akpınar, 2017: 1227).

Yerel yönetimler, ekonomik olarak istihdam, sağlık, gıda, yakacak yardımı ve ev eşyası gibi konularda sığınmacılara yardımcı olmaktadır. Bu hususta belediyeler arasında farklılıklar görülmektedirler. Yerel yönetimlerin yaptığı bu yardımlara dair veriler çok düzenli olmamakla birlikte dönemsel olarak da değişmektedir. Kira desteği, alışveriş destek kartı, kıyafet ve yakacak yardımı şeklinde yapılan yardımların bir kısmı yardımların takipsizliği ve mevzuata uygunsuzluğu sebebiyle kesilmek zorunda kalmıştır (Ateş ve Akpınar, 2017, s:1227).

Yerel yönetimler, sadece merkezi yönetimin sağladığı bütçe ile değil bunun yanı sıra sığınmacılar ile hayırseverleri buluşturarak yardımları organize etmektedirler. Hayırseverler ile sığınmacıları bir araya getirerek ihtiyaçlarını karşılayan yerel yönetimler, yerel halkla sığınmacılar arasında bir köprü olarak iki halkın arasındaki sevgi, saygı ve muhabbeti tesis etmektedir. İki toplum arasında kurulan bu bağlar birçok anlaşmazlıkların önlenmesinde de etkin rol oynamaktadır.

Sığınmacılar, özellikle Suriyeli sığınmacılar, bulundukları kentlerde kahvehane, restoran, tatlıcı, küçük imalathane, bayan kuaförü, kuruyemişçi, nargile kafe, dönerci, kuyumcu gibi küçük işletmeler açmaktadırlar. Bu küçük işletmeler genelde bir iki kişi çalıştırmakta ve genellikle Suriyeli sığınmacılara hizmet verdikleri bilinmektedir. Belediyelerin, sığınmacıların açmış olduğu bu müesseselere ses

çıkarmadığı hatta şikayet edilmedikleri sürece bu tür işletmelere engel olmadığı görülmektedir. Yerel halkın Suriyeli sığınmacıların kurduğu bu işletmelerle ilgili şikayetlerinin nedeni, genel itibariyle çocuk işçiliği ve kayıt dışı işletmeler konusunda olduğu görülmektedir. Örnek olarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi vatandaşların şikayet ve taleplerinin değerlendirildiği “Alo 153” hattına gelen sığınmacılara yönelik şikayetlerin genellikle dilencilik ve güvenlik konularından sonra en fazla sığınmacıların açmış olduğu bu işletmelerle ilgili olduğu bilinmektedir. İBB’nin bu konuda vermiş olduğu bilgiler ışığında ilçe belediyelerine yönlendirilen bu şikayet ve talepler sıklıkla ruhsatsız açılan bu işletmelerin sağlık açısından uygun olmaması ve haksız rekabete sebep olan vergi vermemeleriyle ilgilidir. Bir başka problem de sığınmacıların, işyeri açarken işgal ettiği alanların vatandaşlar tarafından kullanılması nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Bahse konu olan bu problemler, ya yaşanmış veya yaşanması muhtemel olaylar olduğu için çözüm noktasında yerel yönetimler, devreye girerek sorunlar büyümeden çözme yoluna gitmelidir (“Kopuş”tan “Uyum”a Kent Mültecileri, 2017: 83).

Sığınmacıların hali hazırda reel piyasaya etkisi düşünüldüğünde aslında iki yönlü bir durum söz konusudur. Yani hem sığınmacılar açısından hem de yerel halk tarafından ekonomik etki durumu ortaya çıkmaktadır. Sığınmacıların sayılarının her geçen artması nedeniyle kira fiyatları yükselmektedir. Bu durum ev sahiplerinin bir yandan hoşuna gitse de diğer yandan nüfus artışına bağlı olarak enflasyonun artmasıyla da halk arasında bir hoşnutsuzluğa sebep olmaktadır. Esnaf ve üretici, sığınmacıların varlığı sebebiyle artan taleplerden memnuniyet duymaktadır. Sığınmacılardan maddi durumu iyi olup da yatırım düşünenler ve iş hayatına atılmak isteyenler özellikle gelişmiş sınır kentlerinde piyasayı canlandırmış ve esnafın yüzünü güldürmüştür. Antalya, Gaziantep ve Mersin illerimiz, bu manada yoğun göç almış ve alışverişin ciddi hareketlenmesine neden olmuştur. Örnek olarak Gaziantep ilimizde sığınmacı akınından önce şirket sayısı 60 iken göçten sonra 2014 yılında 209’a yükselmiştir. Bir başka önemli konuda Suriye savaşından önce yerli tüccarların ciddi bir ticaret hacmi bulunmaktaydı. Savaş nedeniyle esnaf ticari zararlarını gelen sığınmacılarla kurdukları ortaklıklarla bu zararlarını telafi etmeye başlamışlardır. (Oytun O ve Şenyücel G, 2015: 18)

Sığınmacıların temel ihtiyaçlarının giderilmesi hususunda tüm yerel yönetimler üzerine düşen görevleri bütçesi nispetinde ya kendileri ya da STK'lar yardımıyla gerçekleştirmeye çalışmakta ancak bundan daha da önemlisi sığınmacılara çalışabilecekleri iş bulmak yoluyla kendi ihtiyaçlarını bizzat kendi kazançlarıyla karşılamalarını sağlamak gerekmektedir. Yerel yönetimler ve diğer kurumlar istihdam konusunda yapacakları ortak çalışmayla mültecilere iş bularak onların kırılan onur ve haysiyetlerini düzeltmelerine yardımcı olacaktır. Bununla birlikte yeni bir iş, onlara sorumluluklarını bizzat kendilerinin üzerinde olduğunu hatırlatarak hazircılıktan uzaklaştırmak gerekmektedir. Sığınmacılar, bundan sonraki hayatlarını kendi kazanacakları parayla devam ettireceğinden daha tedbirli ve harcamalarında daha az israf edeceklerdir. Sancaktepe Belediyesi Kariyer Merkezi, sığınmacılar konusunda iş bulma, çalışma izni alma hususunda rehberlik ederek, bir yandan sığınmacıları mağduriyetten uzaklaştırırken diğer yandan da zaman ve imkan israfını önlemiş olmaktadır. Yerel yönetimler, yapacağı bu ve buna benzer proje ve çalışmalarla, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde görülen amele pazarlarından sığınmacıları korumuş olacaktırlar. Çok yakın zamanda ülkemizde de görülen bu insan pazarları, son sığınmacı akınlarıyla tekrar hayatımızda görülmeye başlamıştır. Tüm insanlığın insan gibi yaşamaya hakkı olduğu için sığınmacıların da İnsanlık onurunun rencide olmaması için onları kendi ekonomik hürriyetlerine kavuşturmak için çaba sarf etmek gerekmektedir. (<http://kariyer.sancaktepe.bel.tr>, 2017)

3.4.3. Sosyokültürel Uyum

Türkiye sürekli olarak yüz yüze kaldığı göçün farklı biçimlerinin meydana geldiği bir ülkedir. Doğudan batıya, kırsaldan şehirlere doğru sürekli olarak devam eden bir iç göç devam ederken aynı zamanda iş veya başka nedenlerle Avrupa'ya göç veren, Avrupa'ya geçişte köprü konumunda olan ve dışarıdan yoğun göç alan bir ülkedir. Türkiye bulunduğu coğrafyanın bir köprü konumunda olması nedeniyle Orta Asya'dan, Kuzey Afrika'dan ve özellikle Ortadoğu komşu ülkelerinden yoğun olarak göç almaktadır. Yani artık göç veren ülke konumundan göç alan ülke konumuna dönüşmüştür. Avrupa Birliği üyelik adaylığı, demokratik reformlar ve haklar, özgürlükler ile hızlı büyüyen ekonomisi sayesinde Türkiye artık bir cazibe merkezi

konumuna gelmektedir. Türkiye son dönemlerde yapmış olduğu demokratik reformlar ve insan hakları çerçevesinde komşu ülkelerin ve daha az özgürlükçü olan ülkelerin halkları nezdinde tercih edilen bir ülke durumuna ulaşmıştır.

Ancak Türkiye'nin cazip hale gelmesine neden olan yukarda saydığımız özellikleri sığınmacılar için yeterli olmadığı ve fırsatını bulanların Avrupa'ya geçmeyi düşündüğü bilinmektedir. Avrupa Birliği normlarını henüz tam olarak uygulayamayan Türkiye, ulaşılmada son durak olmaktan ziyade Avrupa'ya geçişte bir köprü olmak durumundadır. Türkiye henüz kendi içinde birçok konuda hala ciddi problemlerle karşı karşıya kalmaktadır. Türkiye'nin birçok şehrinde özellikle de İstanbul ve diğer büyük şehirlerde göçten dolayı hızlı nüfus artışı ekonomik, sosyal ve çevresel şehirleşme sorunlarına yol açmaktadır. Yerel yönetimlerin yerleşik halka vermiş olduğu hizmetler bir anda çok ciddi artışlar göstermiş ve büyük sorunlara yol açmıştır. Özellikle konut temini, sağlık, eğitim ve sosyal yaşam gibi birçok hususta ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Ayrıca gelir dağılımındaki eşitsizlik, sosyal sınıflar arasında artan derinleşme, kültür farklılıkları ve uyum problemleri gibi durumlar da söz konusudur.

Bulunduğu ülkeden bir şekilde göç etmek zorunda bırakılan sığınmacılar göç ettikleri ülkenin kültürüne uyum sağlamak hususunda problemler yaşamaktadır. Birbirine yabancı milletlerin kültürlerinin de farklı olduğu unutulmamalıdır. Sığınmacılar, öncelikle kendisine en yakın hissettiği hemşerilerinin yoğun olarak yaşadığı yerlere yakın bölgeleri tercih etmektedir. Aynı kültür ve aynı düşünce yapısıyla hareket eden bir topluluk, içine kapalı bir toplum olacağından dolayı kent hayatından ve kent kültüründen uzaklaşmaktadır. Yabancı bir ülkede aynı bölgede toplanmış sığınmacılar, bulunduğu alandan başka bir yere gitmediği ve yerleşmediği sürece ötekileşme ve yabancılaşıma duygularının pekişmesine sebep olmaktadır. Uyum sürecinde olan bir toplum ve fertler, şayet eğitim seviyesi de düşükse bu durum daha da zorlaşmaktadır. Aslında burada göçmenlerin durumunun zorluğu ve şehir kültürüne uyumda sorunlar yaşamaları, sığınmacıların kültür şoku yaşamalarına neden olmaktadır. Uyum sürecinde bulunduğu bölgeye ve insanlara en kolay uyum sağlayan çocuklardır. Bunun yanında kadınlar ve ergen gençler bu süreçten daha fazla etkilenmekte ve sorunlar yaşamaktadır. Türkiye'de geçmiş zamanda ve günümüzde yaşanan göçler sebebiyle kurulmuş ve sonra da göçle büyümüş

ilçelerimiz bulunmaktadır. Özellikle İstanbul'un Zeytinburnu, Bağcılar ve Eminönü bu ilçelerimizden bazılarıdır. Zeytinburnu ilçesinin %60'ı göçle gelip yerleşmiş kişiler ve topluluklardan oluşmaktadır. Bu göçler nedeniyle hızlı ve çarpık kentleşme, gelir dağılımı dengesizliği ve göçmenlerin kendini kentin bir parçası olarak görmemesi, sığınmacıların yaşadıkları çevreye karşı duyarsız olmalarına neden olmaktadır (www.zeytinburnu.istanbul, 2016).

Zeytinburnu Belediyesi'nin "Göçmenlere Yönelik Sosyal Hizmetlerde Yerel Yönetim Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi" kapsamında Bağcılar ve Eminönü belediyeleriyle proje ortağı olarak çalışmaktadır. Projedeki ortaklar sığınmacılara yönelik sosyal ve kültürel çalışmalara ağırlık vermektedir. Yerel yönetimlerin bünyesinde çalışan elemanlarının göç ve sığınmacı deneyimi olmadığından bahsedilmektedir. Bu nedenle göç yönetimi, sığınmacı uyumu temel hakları, farklılıkların yönetimi ve çok kültürlülük konularında farklı sorunlar yaşanmaktadır. Bu proje kapsamında uygulanan ciddi eğitimler ve yapılan toplantılar, belediye çalışanlarının göç ve sığınmacı hususunda yetkinliğini ve kapasitelerini artırmayı hedeflemektedir.

Türkiye ve Avrupa Birliği arasında sivil toplum diyalogunun desteklenmesi hibe programı çerçevesinde; Türkiye'nin AB müktesebatını uygulama konusundaki kapasitesini artırmak ve üyelik sürecinde iki toplum arasında diyalogu geliştirmeyi amaçlayan "Göçle Gelen Ailelerin Şehir Hayatına Adaptasyonu İçin Belediyeler Arası Diyalog Projesi'nde tecrübe paylaşımına olanak sağlamaktadır. Sığınmacıların bulunduğu bölgelerde göçmen yoğunluğu farklılık arz etmektedir. Hemşerilik nedeniyle tanıdıklarının bulunduğu bölgeye yerleşmeye çalışan sığınmacılar nedeniyle bazı ilçelerde yoğunlaşmalar görülmektedir. Projenin amacı, sığınmacıların yaşam kalitelerini artırmak ve onlara daha iyi hizmet vermektir. Bu proje, farklı kültürlerin uyum içerisinde nasıl bir arada yaşanabileceği konusunda çok önemli bir deneyim kazandıracağı tahmin edilmektedir. Sığınmacılar konusunda sorunların görmezden gelinmeden yapıcı bir tutumla çözüm yolu aranmalı ve yeni sosyokültürel politikalar üretilmelidir. Sosyal çeşitliliğe saygı duyma manasına gelen hoşgörü kültürüne hem yerel halkın hem de sığınmacıların ihtiyaç duyduğu açıkça anlaşılmaktadır. Her iki toplum arasındaki ilişkilerde yaşanan kopukluklar ve gerginlikler toplumların hoşgörü kültürüne ne kadar fazla ihtiyaç duyduğunu ortaya

koymaktadır. Toplumların bir arada yaşama ve birbirine saygı duyma ve her konuda birbirlerine destek olması vazgeçilmez gerçeklerdendir.

3.4.4. Eğitimde Uyum

Sığınmacıların 2011 yılından itibaren yoğun olarak giriş yaptığı ve kontrolsüz bir şekilde Türkiye'nin tüm illeri hatta ilçelerine kadar dağınık bir şekilde yayılmıştır. Başlangıçta yaşanan karmaşa ve kayıttaki yığılma ve sayının her geçen gün artması ve ihtiyaçlar için müracaat noktalarının belirsizliği sığınmacılara sunulması gereken hizmet hususunda planlı, programlı ve şeffaf çalışan, iyi organize olmuş bir yapıya ihtiyaç duyulduğu açıkça görülmektedir. Bu hususta öncelikle sığınmacıların problemlerini çözebilecek ciddi adımlar atmak ve asgari ölçülerde desteklerin verileceği danışma noktalarını oluşturmak gerekmektedir. Burada amaç hem sığınmacıları hem de yerel halkı rahatlatmak ve sorunlarını minimuma indirmek olmalıdır. Bu konuyla ilgili olarak Sultanbeyli Belediyesinin kendi bölgesinde yoğunlaşan Suriyeli sığınmacılara yönelik daha verimli ve hizmetlerin daha fazla kişiye ulaşmasını sağlamak için kamu kurum ve kuruluşlarıyla birlikte STK'lar, ortaklaşa "Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği" ni kurmuştur. Belediye kendi dışında ilçedeki diğer kamu kurumları, STK'lar, üniversiteler ve gönüllülerle birlikte ortak çalışmalar yaparak kaynakları etkin kullanmak sebebiyle sığınmacıların sorunlarının çözümü hususunda her türlü yardım organizasyonu yapmaktadır. Tüm sığınmacıları web tabanlı bir yazılımla demografik yapısı da dahil olmak üzere her yönüyle kayıt altına alarak organizasyonunu gerçekleştirmektedir. Sığınmacıların yaşam koşullarını iyileştirip geliştirmek için Sultanbeyli ölçeğinde adeta adım adım tüm sığınmacılarla ilgilenen düzenli ve organize olmuş bir yapıyı oluşturmaya çalışmaktadır (www.sultanbeyli.istanbul, 2017).

Sığınmacılar için hazırlanan eğitim faaliyetleri; Özellikle Türkçe eğitimi başta olmak üzere mesleki eğitim, hobi atölye, anaokulu, psiko-sosyal destek hizmetleri olarak bilinmektedir. Aslında eğitim hizmetlerine erişimde de öncelikle dil sorununun ortadan kaldırılması ve Türkçe öğretiminin çok erken yaşlarda yani çocukluk döneminden başlayarak uygulanması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Sığınmacıların günlük yaşamlarında kullanabilecekleri dil kazanımlarını geliştirmek ve yerel halkla doğru iletişime geçebilmek ve topluma uyumu en kısa süre içerisinde tamamlamak için düzenli olarak Türkçe eğitimi verilmektedir. Sultanbeyli Türkçe eğitim merkezinde şimdiye kadar yaklaşık olarak 460 Suriyeli sığınmacıya A1 seviyesinden B2 seviyesine kadar Türkçe eğitimi verilmiş olup hali hazırda 250 kişiye daha eğitim verilmektedir. Yerel yönetimlerin birçoğunda dil eğitimleri ve dil kursları farklı olsa da ev içi ortamda dil öğreniminin, 0-3 yaş arası yani erken dönem dil eğitimi ve gelişiminin, anaokulu ve ana sınıfı çağındakilere ve örgün öğretim çağında olanlara Türkçe dil öğretiminin yapılması gerekmektedir. Eğitime devam eden çocuklara ve yaygın eğitim faaliyetleri kapsamında olanlara Türkçe öğretim kursları yaygınlaştırılmakla birlikte her yaş ve seviyeye uygun eğitim materyalleri temin edilmelidir (Çalıştay Raporu, 2016: 90, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2016).

Sığınmacılara yönelik eğitim hizmeti verilen merkezlerde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri sunulurken Suriye eğitim sisteminde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin nasıl yürütüldüğüyle ilgili bilgiye ulaşmak gerekmektedir. Sığınmacıların kendi ülkelerindeki eğitim sistemlerinin araştırılması için mutlaka bir uzmandan istifade etmek gerekmektedir. Psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmet sağlayıcılarının aynı şekilde sığınmacıların ülkelerindeki eğitim sistemleri hakkında bilgisi artırılmalıdır. Sığınmacılar, geçici barınma merkezlerinde ve şehirlerde oluşturulan geçici eğitim merkezleri ve MEB'in okullarında eğitim öğretimlerine devam etmektedirler. MEB'e bağlı okullarda psikolojik danışmanlık ve rehberlik servisleri bulunurken geçici eğitim merkezlerinde bu hizmet bulunmamaktadır. Aslında bu hususta sığınmacıların bilgi ve becerilerinden yararlanılarak eğitim hizmetleri verilebilir veya okullardaki rehberlik servisleri güçlendirilebilir.

Eğitim merkezlerinde sığınmacıların psiko-sosyal destek hizmetlerinde eğitim faaliyetlerinin koordinasyonu etkin olarak izlenmediği görülmektedir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı koordinasyon birimi sığınmacıların bu faaliyetleriyle ilgili olarak koordinasyon noktasında etkin bir rol üstlenmesi gerekmektedir. Psiko-sosyal desteğin izlenmesi ve değerlendirilebilmesi için belli standartlar getirilmelidir.

Yerel yönetimlerin açmış olduğu merkez ve kurslarda gelen sığınmacıların kendi içinden çeşitli meslek gruplarından kişiler bulunmaktadır. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi yerel yönetimlerin açmış olduğu kurumlardan sığınmacıların kendi içlerinden danışman, yönlendirici, eğitmen vb. branşlarda değerlendirilmek üzere görevlendirilmesi daha uygun görülmekte ve uyum açısından da daha iyi olduğu değerlendirilmektedir. Sığınmacıların neyi düşündüğünü, neyi istediğini yine onlar gibi düşünen birileri daha iyi anlayabilir ve çözebilir. Şanlıurfa gibi diğer bazı şehir merkezlerinde de açılan okullarda mülteci konumunda olan öğretmenler eğitim vermektedir. Öğrenciler servislerle evlerinden alınıp bırakılmaktadır. Ancak yapılan söyleşi ve araştırmalardan anlaşılan şu ki; birçok sığınmacının bu durumdan haberi olmadığı kanaati hakimdir (www.igamder.org).

Yerel yönetimler, ortak bir veri tabanıyla kaydettikleri sığınmacıların meslek gruplarına göre koordinasyon zorluğu çekmeden ve zaman kaybetmeden açmış olduğu eğitim merkezlerinde ve kurslarda görevlendirmektedir. Mesleki eğitim kurslarında yetişkinlere yönelik farklı alanlarda eğitim verilmektedir. Yerel yönetimler, STK'ların da desteğiyle inşaat, terzilik, bilgisayar programcılığı, aşçılık ve bayan kuaförlüğü eğitimi gibi faaliyetler yürütmektedir. Sığınmacıların uyum ve sosyalleşmesi amacıyla yetişkinler için hobi kursları yani müzik ve el sanatları kursları verilmektedir. Yerel yönetimler yetişkinlere yönelik düzenlediği faaliyetlerin yanında 5-6 yaş arasındaki sığınmacı çocuklarına Mülteciler Anaokulu bünyesinde eğitim vermektedirler. Bununla birlikte “Çocuk Dostu Alan” diye bir çalışma başlatılmış toplum merkezlerine gelenler hususi işlerini yaparken çocuklarını da güvenle bırakabilecekleri bir alan oluşturulmuştur. Milli eğitim müdürlükleri yönetiminde ve yerel yönetimler ve STK'ların desteğiyle geçici eğitim merkezleri kurulmuştur. Sığınmacı çocukları, ikinci Sınıftan sekizinci Sınıfa kadar eğitim merkezlerinden yararlanabilmektedirler (www.sultanbeyli.istanbul, 2017).

Sequa (Toplum Yararına Çalışan Bir Kuruluş) , TAMEB (Türk-Alman İş birliğinde Mesleki Beceri Geliştirme) ve Sultanbeyli Belediyesinin destekleri ile başlatılan Türk vatandaşları ve Suriyeliler için iç cephe boya, seramik, yalıtım, duvar örme ve sıva alanında eğitimlerin verildiği inşaat kursu düzenlenmektedir. Eğitim kapsamında dil kursları, sosyal entegrasyon eğitimi, iş sağlığı ve güvenliği eğitimi, iş koçluğu faaliyetleri, inşaat teorik ve pratik eğitimleri verilmektedir. Kurs sonunda kursiyerler

Mesleki Yeterlilik kurumunun yapmış olduğu sınava katılarak ve istihdam edilmek üzere hazır hale gelmektedir. Bu kurs, Alman İş Birliği ve Kalkınma Bakanlığının finanse ettiği bir çalışmadır. Kursa katılım gerçekleştiren mültecilere yemek ve günlük katılım ücreti verilmektedir (<https://multeciler.org.tr>).

3.4.5. Sığınmacıların Yerleştirilmesi

Toplum yaşamı için en gerekli unsurlardan biri olan konut ihtiyacı hususunda sığınmacılar, çok ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Sığınacak güvenli bir yer arayışında olan kişi manasına gelen mülteci, öz vatanından ayrıldıktan sonra nasıl bir ortamla karşılaşacak ve nasıl bir muamele görecektir bilememektedir. Ancak yanına para ve değerli eşyalarını alıp diğer her şeyini geride bırakmış ve can derdiyle ülkesini terk etmiş kişiler, öncelikle barınacakları ve yemek yiyecekleri yerlere ihtiyaç duymaktadırlar. Türkiye'ye giriş yapan mültecilerle yapısı ve konumu itibarıyla daha yakın temas halinde olan yerel yönetimler, onları en uygun yerlere yerleştirme hususunda gayret sarf etmektedirler. Özellikle sınır bölgelerindeki yerel yönetimler bu konuda daha fazla gayret etmekte ve ciddi sorunlar yaşamaktadırlar. Avrupa Birliği Sivil Toplum Diyaloğu IV. Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Siyasi Kriterler Hibe Programı çerçevesinde hazırlanan Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı (WALD) ve

Belçika Göç Araştırma ve Tetkik Enstitüsü'nün (IRFAM) ortaklaşa yürüttüğu "Göçmenlere Yönelik Çalışmalarda Yerel Girişimlerin Örgütlenmesi ve Deneyimlerin Sınanması-Mültecilerin Yerleştirilmesi" konulu proje 2016 yılında gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu proje ile Avrupa'daki başarılı sivil toplum kuruluşlarıyla Türkiye'deki STK'lar ve yerel yönetimler ve diğer kuruluşlarla paylaşım, diyalog ve işbirliklerinin artırılması hedeflenmiştir.

Türkiye, uygulamış olduğu mülteci politikası zamanla değişiklik göstermekte ve ortaya çıkan ihtiyaçlara göre çözüm yolları üretmeye çalışmaktadır. Merkezi yönetim, yerel yönetim, STK'lar ve vatandaşlar birlikte gayret edip sığınmacıların sorunları hususunda öncelik sırasına göre çözüm yolları bulmaya çalışmaktadırlar. Öncelikle en önemli temel ihtiyaç, başlarını sokacakları güvenli ve sağlıklı bir evdir. Sınırdan geçtikten sonra sınır hattı boyunca sığınmacılar için kamplar kurulmuş ve burada tüm ihtiyaçları karşılanmıştır. Ancak daha sonra gelen sığınmacılar,

kamplarda yer bulamadığı için veya çeşitli sebeplerle kamplarda kalmak istemeyen sığınmacılar, Türkiye'nin dört bir yanına dağılmış ve kentlerde ülke vatandaşlarıyla birlikte yaşamaya devam etmektedirler. Kamp hayatında kalan sığınmacıların tüm ihtiyaçları karşılandığından dolayı diğer sığınmacılara göre durumları daha iyi görülmektedir. Sığınmacıların yaklaşık olarak %85'i şehirlere dağıldığı için kendilerine sağlanan hizmetlerden yararlanma hususunda zorluk çekmekte, düzenli bir gelirleri ve barınacakları bir evleri bulunmamaktadır.

Sosyal ve kültürel farklılıkların varlığıyla birlikte ayrışmadan, beraber yaşayabilecekleri ortamlar ve yerleşim birimleri oluşturabilmek yerel yönetimlere düşen en önemli görevlerdendir. Sığınmacıların hem kendi içinde hem de yerel halkla kaynaşabilmesi için şüphesiz sadece yerel yönetimler değil vatandaşlar, STK'lar ve diğer kurumlar da bu hususta azami gayret göstermek zorundadırlar. Sığınmacıların travma yaşamaması ve uyum sorunlarını aşabilmesi, karşılaştıkları sorunları çözebilme yeteneğini kazanabilmeleri için onların daha sağlıklı ve güvenli alanlara yerleştirilmelerini sağlamak gerekmektedir. Yerel yönetimler, bölgesindeki sığınmacıların nüfus kaydı, oturma izni işlemleri, evlenme, eğitim kayıt işlemleri ve doğum kaydı gibi iş ve işlemlerde sorunlar yaşayan sığınmacılara danışmanlık göreviyle birlikte problemleri çözme hususunda yardımcı olmaktadır.

Ülkemizde yerel yönetimlerin gücü, sorumlulukları ve serbestliklerinin sınırları kanunlarla belirlenmektedir. Bu husus ülkeden ülkeye göre farklılık göstermekle birlikte genellikle kendi hizmet alanlarındaki unsurlarla ilgilenmekle yükümlüdürler. Yerel yönetimlerin bölgelerindeki nüfus yoğunluğunu ve nüfus hareketlerini bilmesi, kayıt altına alması ve ihtiyaçlarını tespit etmesi, acil durum ve hizmetlerin planlanması açısından son derece önem arz etmektedir. Çünkü sığınmacıların temel ihtiyaçlarını karşılamak ve topluma uyumunu sağlamak için onlarla birebir çalışmak olanağına sahip olan birim, yerel yönetimler olduğu açıkça görülmektedir. Bazı yerel yönetimler, sığınmacılara acil ihtiyaçlarının yanında kışın evsizlere kalabilecekleri yer temini de sağlamaktadır. Bu konuda, İBB bünyesindeki Beyaz Masa yetkilileri, bazı sığınmacılara bulundukları ilçe belediyesi ile görüşmeleri gerektiğini ve henüz kayıt olmamış sığınmacıların da İstanbul Valiliği'ne kayıt edilmeleri için yönlendirmektedirler.

Yerel yönetimlerin açmış olduğu işlem merkezleri ve idari masalar gibi sığınmacılarla ilgili çalışmalar, devlet kurumları ile yerel yönetim arasında iletişimi teşvik etme ve geliştirme açısından olumlu karşılanmaktadır. Yapılan bu çalışmalar nedeniyle İstanbul Esenyurt Belediyesi gibi bazı örneklerde olduğu gibi daha fazla sığınmacının ilçeye gelmesine sebep olduğu ve sığınmacıların ihtiyaçlarının karşılanması için yerel yönetimlerin hizmet hacmini artırdıkları görülmektedir. (<https://www.esenyurt.bel.tr/> 2016).

Yerel yönetimler, göçün uzun dönem sonuçlarından olan sığınmacıların bir mahallede toplanarak izole azınlık mahalleleri oluşturmalarına engel olmak için tedbirler alması gerekmektedir. Birbirinden ne kadar farklı iki veya daha fazla toplum olursa olsun daha homojen bir yapı oluşturmak için sığınmacıların yer seçimi noktasında yerel yönetimler yol gösterici olmak zorundadırlar. Sığınmacıları bir yere yerleştirmekle kalmayıp onların kalıcılığını ve huzurunu artırmak için istihdam konusunda da her türlü desteği vermek için tedbirler almak lazımdır. Çünkü toplumların sadece barınma ihtiyaçları yoktur, bununla birlikte hemen ardından nasıl geçinecekleri konusu gündeme gelmektedir. Bununla ilgili olarak geçici çözümlerden ziyade daha uzun soluklu ve kesin çözümler üretmek yerel yönetimlerin en önde gelen görevlerindendir. 2011 yılında Suriye’den gelen yoğun sığınmacı akını nedeniyle sığınmacılar, özellikle İstanbul ve ilçelerinde ve sınır bölgelerine yakın yerlerde yoğunlaşmaktadırlar. Birçok yerel yönetim çoğunlukla sadece Suriyeli sığınmacıları takip etmekte diğer sığınmacılarla ilgili olarak fazla bir şey yapmamaktadır. Suriyeli sığınmacılarla ilgilenen ilçelerde bölgesel veya etnik kökenleriyle ilgili daha özellikli ve kapsayıcı bilgiler bulunmamaktadır. Esenyurt ve Eyüp Belediyeleri ilçelerinde Suriyeli sığınmacılar içindeki Kürtler, Araplar ve Türkmenler olarak karışık olarak barındırmaktadırlar. Bazı yerel yönetimler ise sadece Suriyeli sığınmacıları barındırmakla kalmayıp, Afganlı, Pakistanlı, Iraklı ve Mısırlı sığınmacıları da misafir etmektedir (Sancaktepe Belediyesi) (Woods ve Kayalı, 2017: 14-15).

Bağcılar kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, kendi ilçelerinde bulunan sığınmacılara sadece barınma hususunda yardımcı olabildiklerini, gıda yardımı için ise belediyeye yönlendirdiklerini ifade etmektedirler. Aslında

sığınmacıların barınması meselesi birçok belediyenin kapsamında bulunmamakta barınma hususu belediyeler arasında da görüş farklılığı olduğu gözlemlenmektedir. Sığınmacıların birbirini tanıması ve daima iletişim halinde olmaları ve basın yayından gündemi takip etmeleri, hangi ilçede ne kadar sığınmacı bulunduğunu, durumlarının nasıl olduğunu ve verilen desteklerin neler olduğunu bildikleri için daha iyi hizmet verebilen ve daha çok imkana sahip olacakları ilçelere yönelmektedirler. Bu nedenle de bazı bölgelerde sığınmacı yoğunluğu oluşmakta ve hizmetlerin aksamasına sebep olmaktadır. (<http://www.bagcilar.gov.tr/> 2018).

Konut azlığı sebebiyle bazı ilçeler tercih edilmemekle birlikte ilçeye ulaşan sığınmacılar bu konuda çok büyük zorluklar yaşamaktadırlar. Bazı yerel yönetimler, yerleşme ve barınma sorunu yaşayan sığınmacılar ve yeni gelen sığınmacılar için belediyenin misafir evinde konaklamakta ve gerekirse kira yardımı almaktadırlar (Sancaktepe Belediyesi). Yerel yönetimlerin barınma sorununa farklı bakış açıları ile bakmalarının sebebi konut sayısındaki farklılıklar ve bölgesel fiyat farklarından kaynaklanmaktadır. Örnek olarak Bağcılar ve Başakşehir ilçelerinde konut sayısının fazlalığı daha fazla Suriyeli sığınmacının bu ilçelere akın ettiğini göstermektedir. Bu ilçelerdeki konut sayısının fazlalığı aynı zamanda kiraların ucuz olmasına ve daha kolay kiralık daire bulunmasına vesile olmaktadır (Woods A ve Kayalı N, 2017: 15).

3.4.6. Sığınmacıların İstihdamı

Sığınmacıların özellikle Suriyeli sığınmacıların geri dönmeyip Türkiye’de kalıcı oldukları duygusu artık iyice benimsenmeye başlaması sığınmacılara yönelik yapılan çalışmaların tekrar yapılandırılmasına ve işlevsellik kazandırılmasına neden olmaktadır. Kanuni düzenlemeler yapılmış olsa da sığınmacılar için yapılan çalışmalarda eksikler ve yetersizlikler bulunmaktadır. Merkezi yönetimin ve yerel yönetimlerin sığınmacılara yönelik vermiş olduğu hizmetlere erişim hususunda yetersiz kalınmaktadır. Kanun ve uygulama arasındaki farklar ve uyumsuzluklar sığınmacıları birçok konuda mağdur etmekte ve durumlarını kötüleştirmektedir. Sığınmacıların bu tür mağduriyetler yaşamaması için yerel yönetimlerin, kendi bölgesinde bulunan sığınmacılarla ilgili düşünmesini, planlama yapmasını ve gayret etmesini teşvik edecek bir durum bulunmamaktadır. Yapılan düzenlemeler ve

uygulamalar arasındaki uyumsuzlukla birlikte iletişim ve koordinasyon eksikliği ile hizmetlerin sistematik hale getirilmemesi ve devamlılık arz etmemesi, sığınmacıların hayatlarını olumsuz etkilemektedir.

Sığınmacıların durumlarının iyileştirilmesi ve kamu hizmetlerinden en yüksek seviyede yararlanmalarının sağlanması için birçok yerde merkezi yönetim, yerel yönetimler, STK'lar ve yardımseverler ortak çalıştaylar düzenlemekte ve ortak kararlar almaya çalışmaktadırlar. Aldıkları bu ortak kararlar doğrultusunda iletişim ağlarını genişleterek ve yardımları iyi bir koordinasyonla daha ileri nasıl ulaştırılabilir diye hem kendilerine hem de diğer ilgili mercilere tavsiye etmektedirler. 2 Nisan 2016 tarihinde İstanbul Politikalar Merkezi'nin ev sahipliğinde yapılan "İstanbul'daki Suriyeli Sığınmacılar: Görüşler ve Sorunlar" adlı çalıştay da bunlardan biridir. Çalıştayda merkezi yönetim, yerel yönetim ve STK'ların İstanbul'da yaşayan sığınmacıların yaşadığı sorunları anlamayı ve bu sorunların çözümü hususunda yaratıcı fikirler ve uygulamalar üretmeyi ve bunların paylaşımının nasıl yapılacağı üzerinde durulmaktadır. Merkezi yönetim ve yerel yönetim ile STK'lar ortak bir koordinasyonla sığınmacıları yine ortak veri tabanıyla kimin nerede yaşadığını ve ne işle meşgul olduğunu kayıt altına almalı ve gerekli istihdamın yapılması gerekmektedir. Sığınmacı istihdamı ortak paydaşların olduğu bir mekanizmadır. Yani meslek, yaş ve cinsiyetleri dikkate alınarak kayıt altına alınan sığınmacılar ile istihdam edilecekleri yerler arasında iletişimi sağlamak gerekmektedir. Kişi ve işyeri arasında doğru bilgi paylaşımıyla doğru kişi ve doğru iş kolunu bir araya getirmek en gerçekçi bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Sığınmacıların kolay kayıt olabilmeleri için gerekli bilgi ve belgelere rahatlıkla ulaşımının sağlanması gerekmektedir. Bunu yaparken işlemlerin hem hızlı hem de hatasız olması için gerekli alt yapıyı oluşturmak gerekmektedir (Woods, Benvenuti ve Kayalı, 2016: 15).

Sığınmacılar için geçici bile olsa İş-kur gibi bir yapıya gereksinim duyulmaktadır. Yaklaşık beş milyona ulaşan tüm sığınmacılar için buna benzer yapılar oluşturulmadığı takdirde birçok insan mağdur olacak ve sosyal, kültürel ve hukuki olarak krizlere neden olacaktır. İş olmayan ve geçim sıkıntısı yaşayan sığınmacılar önceden yerel halk tarafından misafir olarak kabul edilse de daha sonra yük olarak görülmeye başlanacak ve çeşitli huzursuzluklara neden olacaktır. Bu durumun bu

hale gelmesi yani sığınmacıların misafir olarak kabul edilmesinden yük olarak görülmeye başlaması ve huzursuzluklara sebep olmasının kaçınılmazlığı belirsizliklerin çok olması ve süreçlerin uzaması nedeniyle olduğu açıkça görülmektedir. Bu konu sadece yerel halk nazarında yük olarak görülmesi gibi değerlendirmek doğru bir yaklaşım olmaz. Bu görüşe katılmakla birlikte bir de sığınmacıların cephesinden konuya bakmak gerekmektedir. Sığınmacıların kendisine her konuda tamamen yabancı bir toplum ve yabancı bir ülkedeki konumunu empati yaparak ve onları anlamaya çalışarak çözümünün daha kolay olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

Sığınmacıların yerelde istihdam edilmesi ve takip edilmesi, tanınırlığı ve ikameti açısından daha da önemlidir. Yerel yönetimler internet sitelerinde sığınmacılarla ilgili yapılan çalışmaları paylaşmalı ve onların kolay ulaşabilmesi için de Arapça ve İngilizce dil seçeneği bulundurmalıdır. Hemen hemen her ilimizde hatta her ilçemizde sığınmacı bulunduğu gerçeği düşünülürse bu fikrin yerinde olacağı anlaşılmış olur. Esenyurt Belediyesi'nde Suriyeliler için bir irtibat bürosu bulunmakta ve bu büroda Arapça bilen elemanlar görev yapmakta ve sığınmacıları dil kurslarına veya sağlık merkezlerine yönlendirmektedir. Küçükçekmece Belediyesi Sosyal Hizmetler daire başkanlığı bünyesinde Arapça ve Türkçe bilen elemanlar görevlendirilmiştir. Yine Sultanbeyli belediyesi bünyesinde kurulan “Mülteci Koordinasyon Merkezi” inde çalışma izni almış Suriyeli sığınmacılar da görev almaktadır. Mülteci Koordinasyon Merkezi, Suriyeli sığınmacılara, hakları hususunda bilgilendirme yapmakta ve temel ihtiyaçlarının karşılanması için çaba sarf etmektedir (Woods ve diğerleri, 2016: 15).

Yerel yönetimler Suriyeli kadınlar için mesleki eğitim vererek onları mesleklerine göre istihdam edebilmelidir. Hem merkezi yönetim hem de yerel yönetimler, sığınmacılara yönelik verilen kamu hizmetlerinde yine sığınmacıların bizzat kendilerinden istifade edebilmektedirler. Halen Türkiye’de yaşamlarını devam ettiren sığınmacıların arasında mühendis, sağlık çalışanı, öğretmen vb. meslek sahipleri bulunmaktadır. Merkezi yönetim ve yerel yönetimler bu meslek sahiplerini süreç içerisinde mesleklerine göre kendi sistemlerine uygun tarzda istihdam etmektedirler. Sığınmacı kadınlara ve gençlere sağlanan meslek kursları ile (dikiş, nakış el işi gibi çeşitli küçük ölçekli atölyeler) elde edilen ürünlerin tekrar üretime katkı sağlamasını

mümkün kılmaktadır. Bu yapılan çalışmalarla bir yandan eğitimli vatandaşlar yetiştirirken diğer yandan da bu insanları iş hayatına dahil ederek topluma uyumunu sağlamaktadır. Özellikle Suriyeli sığınmacılar içerisinde bulunan profesörlerin Türk Yüksek Öğretim Kurumuyla denklik işlemleri için görüşmeler yürütülmektedir. Yerel yönetimler, açmış oldukları meslek kurslarında ve eğitim merkezlerinde, bu meslek gruplarından uygun olanları istihdam etmektedirler. Ancak bazı meslek grupları sadece merkezi yönetim tarafından istihdam edilebilmektedir. Yerel yönetimlerin bu manada bazı meslek gruplarına istihdam alanı açması mümkün görülmemektedir (Woods ve diğerleri, 2016, s:16).

Türkiye’de bulunan sığınmacıların, yerel halka ve sığınmacılara faydalı olabileceğini düşünmeli ve acilen istihdamları hususunda çok ciddi çalışmalar yürütülmelidir. İstihdamla ilgili yaşanan sorunlara bakıldığında özellikle dil problemleri ilk sıralarda gelmektedir. Sığınmacıların içerisinde bulunan meslek gruplarının istihdamında dil sorununun çözülmesiyle daha güçlü iletişim ve etkileşim olacağı açıkça görülmektedir. Diğer yandan tüm sığınmacıların hayatını kolaylaştırmak adına merkezi yönetim ve yerel yönetimler, dil probleminin kısa vadede çözülebilmesi için kamu kurumlarına ve özellikle hastanelere Suriyeli sığınmacılar içerisinde tercüman görevlendirmektedirler. Sığınmacılara yönelik yapılan çalışmalardan biri de çalışma izni verilmesi hususudur. Kaçak sığınmacı çalıştırılmaması için merkezde ve yerelde yönetimler, tedbirler almakta ve gerektiğinde ceza kesmektedirler. Çünkü bu şekilde tedbirler alınmaz ve yaptırımlar uygulanmaz ise sığınmacılar arasında çalışma izni olan ile çalışma izni olmayan arasında çeşitli adaletsizlikler yaşanmaktadır. Bu nedenle sığınmacıların bir kısmı çalışma iznini almak istememektedir. Çalışma izni olan vergisini öderken diğerleri bu vergiden kaçmakta ve parası cebinde kalmaktadır. Bu yaşanan adaletsizliğin önlenmesi için sığınmacıların çalışma izinleri çıkarılmalı ve çalışma izinleri olmayanların da çalışmalarına izin verilmemelidir.

Sığınmacıların istihdamıyla ilgili çalışmalar merkezi yönetim, yerel yönetim ve STK’lar işbirliğinde devam etmektedir. Ancak unutulmamalıdır ki bu çalışmalar yeterli değildir. Daha uzun soluklu ve süreci çok iyi takip ederek kökten çözüm bulmak ve politikalar üretmek gerekmektedir.

3.4.7. Sığınmacıların Kent Yaşamına Uyumu

Sığınmacıların yerleşim konusu dönemsel farklılıklar arz etmektedir. Daha önceleri sığınmacılar genellikle kamplara yerleştirilirken son zamanlarda yerleşim konusu serbest bırakılmakta ve bunların neticesinde de kentlere yerleşim artış göstermektedir. Son dönemlerde kent mültecileri diye de anılmaya başlayan ve zorunlu göçle gittikleri ülkelerde genellikle kamplarda değil kamp dışında kendi olanaklarıyla yaşamlarını devam ettirmeye çalışan mülteciler diye bilinmeye başlamıştır. Kent mültecileri kavramı ilk defa Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) 1997 yılında yayımlanan “Kent Mültecileri Üzerine Kapsamlı Politika” raporunda kullanılmış ve kendi ülkesinde kentlerde yaşadığı halde göç ettiği ülkede de kırsal alandan ziyade kentlere yerleşmeyi tercih eden kişileri kastetmekteydi. Günümüzde de kentlere yerleşme daha iyi bir alternatif olarak teşvik edilmektedir (Danış, 2018: 2). Sanayileşmiş ülkelerde nüfus yoğunluğunun kentlerde olduğu düşünülürse sığınmacıların da kentlerde toplanması çok doğal bir gelişmedir.

Geçmiş dönemlerde yaşanan krizlerin aksine son dönemdeki Suriye krizinde sığınmacıların çok az bir kısmı kamplarda kalmış, ancak çoğunluğu şehirlere dağılmışlardır. Sığınmacı yoğunluğunun getirmiş olduğu yükler ve sorunlar büyük oranla şehirlere taşınmıştır. 2014 yılında BMMYK (UNHCR) raporunda her 10 sığınmacıdan 6’sı kentlerde yaşamakta iken bu oran 2009 yılında her 10 kişiden 5’i kentli mülteci olarak bilinmekteydi. Kentsel alanların tercih edilme nedenleri olarak; kamplara göre özgürlüğün, hareket serbestisinin, iş bulma olanaklarının daha fazla olması diye ifade edilmektedir. Kentlere yerleşen sığınmacılar, günlük işlerde çalışmış olsalar da daimi bir iş bulma gayreti içinde olmaktadır. Kentlerde kiraların yüksek olduğu ve hayat şartlarının zor olduğu düşünülürse sığınmacılar genellikle kiraların daha ucuz olduğu kentin yoksul ve kalabalık gecekondu semtlerinde yaşamak zorunda kalmaktadırlar. Kentlere yerleşen sığınmacılar sayıları arttıkça sağlık merkezleri ve okullara ulaşım imkanı sağlayacak olan yerel yönetimlere artı yükler getirmektedir. Yerel yönetimlerin vatandaşlara sunmuş olduğu hizmetler üzerinde oluşan bu baskı nedeniyle hizmet alımında ve iş bulmada bir rekabet yaşanmasına neden olmaktadır. Bunların sonucunda kentli sığınmacıların

ötekileştirilmesi, tacize uğraması ve yabancı düşmanlığı saldırılarına maruz kalmasına sebep olmaktadır (Woods ve Kayalı, 2017: 16).

Yerel yönetimlerin daha ön planda olduğu demokratik ülkelerde sığınmacıların da yönetim süreçlerinde yer alması için önemli mekanizmalar geliştirildiği görülmektedir. Hatta bazı ülkelerde siyasi haklar hususunda bile sığınmacılara imkanlar sunulmaktadır. “Yabancılar Meclisi” modeli bu uygulamalardan birisidir. Türkiye’de ise 2006 yılında çıkarılan Kent Konseyleri Yönetmeliği farklı toplum kesimlerinin kent yönetiminde aktif rol almalarını ve kent yönetimine katkıda bulunmalarını hedeflemekteydi (Md.4). Ancak kurulan kent konseyleri kentin yönetim sistemine etki edecek derecede müdahil olamamışlardır. Türkiye’de yerel yönetimler çıkarılan kanun ve yönetmeliklerde tavsiye makamında olup kendisinden öneri beklenen konumundadır. Yani karar mekanizmasında yerel yönetimlerden ziyade merkezi yönetim ağır basmaktadır. Aslında bundan da ilerisi sığınmacılara sunulan sosyal ve kültürel hizmetlerde işbirliği yapılacak kurumlar arasında kamu kurum ve kuruluşları açıkça ifade edilirken (m.96/3) yerel yönetimler uygulama kısmında düşünülmemiştir (“Kopuş”tan “Uyum”a Kent Mültecileri, s:42)

Daha önce de izah edildiği gibi yerel yönetimlerin mevzuattan kaynaklanan yetki ve kaynak noktasında çeşitli sorunları bulunmaktadır. Şüphesiz ki, geçici koruma, mülteci veya başka bir hukuki duruma tabi olmaları mültecilerin, merkezi yönetimden ziyade yerel yönetimleri ilgilendirmektedir. Kayıt altına alma, başka bir üçüncü ülkeye gönderme, vatandaşlık işlemleri gibi hizmetlerin dışında kalan tüm işler ve hizmetler yerel yönetimlerin görev alanına girmektedir (Tekin, Aslan ve Söylemez, 2017: 370; akt: Erdoğan, 2016: 34). Yerel yönetimler, sığınmacılar konusunda nasıl bir yol takip edecekleri ve bu sorunu nasıl aşacakları hususunda ne yapacaklarını bilememektedirler. İdari, mali ve hukuki belirsizlikler nedeniyle sığınmacılarla ilgili çalışmalarda tereddüt edilmekte ve riske girmekten uzak durmaya çalışmaktadırlar. Sığınmacıların kentleşmesinde en büyük sorun olarak karşımıza çıkan dil probleminin yanı sıra eğitim ve sağlık gibi alanlarda da yerel yönetimler harekete geçmekte ve sınırları içerisindeki insanların sorunlarını çözerek kente uyumu için gayret etmektedirler. Yerel yönetimler, dil sorunu, hukuki sorun, ekonomik sorun, idari sorun, sosyal sorunlar, eğitimle ve sağlıkla ilgili sorunların çözümü noktasında çok gayret etmekte ve sığınmacıların kentleşmesinde önemli

katkılar sunmaktadır. Bu sorunlar dikkate alındığında sığınmacıların, yerelle bütünleşmesinde ve kentleşmesinde en önemli aktör yerel yönetimlerin olduğu görülmektedir (Tekin ve diğerleri, 2017: 371).

Merkezi hükümetlerin kentlerde yaşayan sığınmacılar konusunda eylemsizlik gibi uygulamalarında yerel yönetimler devreye girmektedir. İspanyol merkezi hükümetinin kentte bulunan mültecilerle ilgili duyarsız kalması sebebiyle Barselona Kent Konseyi, 2015 yılında yerel kent örgütleri ve vatandaşlarının desteğiyle “İltica Kenti Barselona” planını uygulamış, plana göre de mültecileri kabul etmesi, onlara destek olması ve insan haklarına saygı gösterilmesini hedeflemiştir. Bir sonraki safhası ise kentten kente programı çerçevesinde Yunanistan’da Atina ve Midilli, İtalya’da Lampedusa gibi kentler arasında mülteci kabulüne yönelik lojistik ve diğer konularda işbirliğine gitmiştir (Danış, 2018: 2)

Başlangıçta sığınmacılara yönelik en acil ihtiyaçlara öncelik verilmiş, ancak daha sonra yerel yönetimler ve STK’lar kentleşmeyle ilgili uyum hususuna ağırlık vermişlerdir. Başlangıçta yerel yönetimler çeşitli nedenlerle sığınmacılara yönelik hizmet verilmesinde doğrudan görev almak istememişse de daha sonraki süreçte sığınmacılara yapılan yardımları organize etmek, yardımcı olmak ve yönlendirmek hususunda destek olmuşlardır. Sığınmacıların kentleşmesi hususunda din kardeşliği ve Ensar-muhacir dayanışması çerçevesinde yapılan çalışmalar İslami STK’ların, merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin katkılarıyla önemli bir yere sahip olmuştur.

3.4.8. Ortak Veri Tabanı Oluşturulması

Sığınmacılara yönelik yapılan insani yardım politikalarının başarıya ulaşması, her bir sığınmacıya etkin bir şekilde ulaşmanın yollarını ortaya koymak gerekmektedir. Bu nedenle tüm sığınmacıların kayıtlarının tutulacağı, STK’ların gerçekleştirdiği yardımların organizasyonu ve tüm bu faaliyetlerin istatistiki verilerinin saklandığı ve paydaşlar tarafından kolaylıkla ulaşılabilirdiği bir “Ortak Kayıt Sistemi” ile “Ortak Veri Tabanı” oluşturulması gerekmektedir. Sığınmacı sorununda merkezi yönetim, yerel yönetim ve diğer aktif rol üslenen kurum ve grupların birlikte hareket etmesi enerjilerini doğru ve etkili kullanmalarına neden olacağı için kaçınılmazdır (Göç

Yönetiminde Yerel Düzeyde Koordinasyonu Güçlendirme Çalıştayı, 2016: 3). Sığınmacıların Türkiye’de yoğun olarak misafir edilmesiyle başlayan süreçte yerel yönetimlerin de sağlıklı verilere ulaşması son derece önemlidir. Ancak bu konuda göç sürecinin başından beri takibini yapan merkezi yönetim, yerel yönetimlerin istediği sağlıklı ve detaylı bilgiyi verememiştir. Bu nedenle Yerel yönetimler, sığınmacılarla ilgili ihtiyaç duydukları bilgi ve belgeleri bizzat kendi geliştirdikleri veya başka bir yerel yönetimden aldıkları veri tabanlarıyla kaydetmeye ve toplamaya çalışmaktadırlar. Bağcılar, Sultanbeyli, Gaziosmanpaşa, Büyükçekmece, Pendik ve Ümraniye belediyeleri oluşturdukları ortak veri tabanı ile ilçelerindeki sığınmacıları takip etmektedir. Veri tabanlarının oluşturulması hususuna gelince, ya sığınmacıların müracaatları ya da belediye görevlilerinin bizzat sığınmacı ailelerin ziyaret edilmesiyle gerçekleştirilmektedir. Sultanbeyli Belediyesinin başlangıçta yardım dağıtımıyla başlayan süreç şimdilerde sığınmacıların uyumu için her türlü çalışmanın yapıldığı bir ilçe olmasıyla güzel bir örnek teşkil etmiştir.

Yerel yönetimler Sultanbeyli Belediyesi’nde olduğu gibi hane bazlı kayıtlar tutmakta ve hane halkının en ince ayrıntısına kadar hatta çocukların ayakkabı numaralarına varıncaya kadar kayıt altına almaktadır. Bu çalışmaların bir kısmı; sığınmacıların yaşamış oldukları konutların niteliği, hane halkının ihtiyaçlarının karşılanması, Çocukların okul ihtiyaçları, engelli bireylerin ihtiyaçları, evin kirası, elektrik ve su faturasının ödenmesi gibi ve diğer tüm ihtiyaçların tespit edilmesi ve giderilmesi diye ifade edilebilmektedir. Sığınmacıların durumlarının doğru tespit edilmesi için yerel yönetimler, sığınmacılar hakkında bilgileri genellikle doğrudan ev ziyareti neticesinde elde etmekte ve kayıt altına almaktadır. Elbette bu tür ev ziyareti şeklinde yapılan çalışmaların dezavantajları ve sakıncaları olsa da belediyeler bunu yapmak zorunda kalmışlardır. Çünkü sığınmacıların kayıtlarında mahremiyet ilkesinin korunması hususunda yerel yönetimlerin bazı verilerin toplanmasında yetki ve kapsam sorunu yaşamaktadır. Yerel yönetimler bu sorunları yaşasalar da bu hizmetleri vermek zorundadırlar. Ancak bu süreçte kişisel inisiyatif ve prensipler hem çok önemli hem de çok belirleyici olmaktadır (“Kopuş”tan “Uyum”a Kent Mültecileri, 2017: 61).

Yerel yönetimler oluşturdukları ortak veri tabanı ile, sürecin daha iyi yönetilmesi, zaman israfının önlenmesi, istismarın ve mükerrer yardımların kontrol edilmesi,

sığınmacılar konusunda ciddi çalışmaları olan yerel yönetimlere kaynak sağlanması ve yerel yönetimler arasındaki dayanışma ve yük paylaşımı sağlanması amaçlanmaktadır. (“Kopuş”tan “Uyum”a Kent Mültecileri, 2017: 61) Bununla birlikte Türkiye genelinde geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli sığınmacılarla ilgili ortak bir veri tabanı hususunda bir standart olmadığı görülmektedir. Ancak yapılabilecek bir ortak veri tabanı ile sığınmacıların geldiği günden bu güne yapılan çalışmaların tümünün bir envanterinin çıkarılması gerekmektedir. Bu hususta yapılacak bir durum değerlendirmesiyle bugüne kadar nelerin yapıldığını veya yapılamadığının analizini gerekçeleriyle birlikte paylaşılması gerektiği anlaşılmaktadır. Ortak veri tabanı oluşturabilmek için ortak iletişim sistemleri üzerinden kayıtların yapılması tüm kurumlara bir kolaylık ve sığınmacılara ulaşılabilirliği sağlayacaktır. Bu nedenle de tüm kurum ve kuruluşlar aynı veri tabanını kullanacağı için sığınmacılarla ilgili ortak sayılabilecek sorunların çözülmesi çok daha kolay olacaktır. Ortak veri tabanı ile aynı zamanda yerel yönetim, merkezi yönetim ve STK’lar birlikte sığınmacılar arasında etkili bir iletişim ve etkileşim de olacaktır. Bu yönetim nedeniyle mükerrer ve yetersiz çalışmalardan kaçınılmış olacaktır (Göç Yönetiminde Yerel Düzeyde Koordinasyonu Güçlendirme Çalıştayı, 2016: 3).

Yerel yönetimlerin hemen hemen tamamı, sığınmacılar hususunda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın “Sosyal Yardım Bilgi Sistemi” inden (SOYBİS) yararlanmak istediklerini ifade etmektedirler. Bu bağlamda yerel yönetimler, sığınmacıların mağduriyet ve sıkıntı yaşamamaları ve istismarların engellenmesine yönelik taleplerinin SOYBİS yardımıyla çözüleceğine inanmaktadırlar.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. İstanbul Belediyelerinde Bir Alan Araştırması: Pendik ve Tuzla Örneği

Çalışmanın bu bölümünde Pendik ve Tuzla Belediyeleriyle yapılan görüşmeler neticesinde araştırmanın yöntemi, modeli, veri toplama araçları, veri toplama süreci, toplanan verilerin analizi ve araştırmanın kısıtlılıkları hakkında program dahilinde tespitler yapılmıştır. Daha sonra Pendik ve Tuzla ilçelerinin demografik yapısı ve önceki yıllarda aldığı göçler, sığınmacıların demografik dağılımı, iş olanakları, sığınmacılara yönelik yapılan diğer hizmetler ve bu hususta yurt içi ve yurt dışında yapılan işbirlikleri hakkında bilgi verilmiştir.

Belgelerin incelenmesini müteakip sahaya inilerek Pendik ve Tuzla Belediyeleri yetkilileriyle mülakatlarla yapılmıştır. Bu mülakatların temel amacı yerel yönetimlerin sığınmacılar hakkında nasıl bir yol izlediği ve bu hususta kimleri görevlendirdiği, görevlendirilen kişilerin görev alanlarında nasıl bir yol izlediği hususlarında net bilgiler elde etmek içindir. Bu mülakatlarla çalışma takviye edilmiş ve analizler güçlendirilmiştir. Ayrıca şunu da ifade etmek gerekir; yerel yönetimlerin göç yönetiminde aktif rol verdiği kişilerle yapılan görüşmeler belediye yetkililerinin görevlendirmesi ve izniyle olmuştur. Daha önce alınan randevular ve izinler doğrultusunda görevli kişilerle tek tek görüşülmüş ve bu görüşmeler sonucunda da elde edilen bulgular çalışmanın dördüncü ve son bölümünde sunulmuştur.

4.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu bölümde araştırmanın modelinden, veri toplama araçlarından, verilerin toplanmasından, veri toplama sürecinden, toplanan verilerin analizi ve araştırmanın kısıtlılıklarından bahsedilmektedir. “Geçici koruma altındaki sığınmacıların topluma uyumunda yerel yönetimlerin rolü; Pendik ve Tuzla Belediyesi Örneği” adlı çalışma üç bölümden oluşmaktadır.

Konunun belirlenmesini müteakip, konuyla ilgili bir literatür çalışması yapılarak kaynaklar oluşturulmuştur. Tespit edilen kaynaklar okunduktan sonra gerekli notlar alınmıştır. Daha sonra yerel yönetimlerin sığınmacılar hususunda yaptıkları örnek çalışmalarla ilgili olarak seçilen iki belediyenin yetkilileriyle telefon görüşmeleri

yapılmış; Pendik Belediyesi ve Tuzla Belediyesi ile hem mail hem de yüz yüze görüşmelerle çalışma yürütülmüştür. Bu görüşmelere dayanarak yerel yönetimler ve sığınmacılarla ilgili önemli gördüğümüz soruları ilgili belediye yetkililerine e-mail yoluyla ve yüz yüze görüşmelerle sorulmuştur. Pendik Belediyesi yetkilileri sığınmacılarla ilgili olarak hem mail yoluyla hem de yüz yüze bilgi vermiştir. Tuzla Belediyesi de hem e-mail yoluyla hem de bizzat sığınmacılarla ilgili yapılan çalışmaları yerinde görmek için bulundukları alanlara davet etmişler ve personelle yüz yüze görüştürmüşlerdir.

Çalışmada kullanılan mülakat metodunun kullanılmasının nedeni; sığınmacılar konusunda Türkiye çapında hizmet veren yerel yönetimlerin hizmet sunumunda sığınmacılarla direk muhatap olan personelleriyle birebir görüşmek ve doğru bilgiye direk ulaşmak içindir. Aynı zamanda doğru bilgiye ulaşmak sırasında oluşabilecek zaman kayıplarını önlemek ve süreci kısaltmak için de mülakat metodu tercih edilmiştir.

4.1.1. Araştırma Örneklemi

Bu araştırma, Türkiye’de geçici koruma altındaki sığınmacıların topluma uyumunda yerel yönetimlerin rolü konusunda, öncelikle yapılan çalışmaların literatür taraması yapılarak yerli ve yabancı kaynaklardan konu ile ilgili kavramsal bilgiler toplanmış ve daha önce yapılmış olan çalışmalar incelendikten sonra da mülakat ve saha çalışması yapılmıştır. Mülakat, Pendik Belediyesi ve Tuzla Belediyesi ile hem yazılı hem de sözlü olarak yapılmıştır. Pendik Belediyesi’nde Sosyal Hizmetler Müdürü, Sosyal Hizmetler Büro Personeli, Sosyal Hizmetler Birim Sorumlusu, üç sosyal görüşmeci, üç tercüman ve bir şoförle görüşülmüş sığınmacılar hakkında kendi sahalarıyla ilgili sorular yöneltmiştir. Kendi görevleri içinde yer alan sığınmacılarla ilgili bilgi vermişlerdir. Görüşülen bu personelin haricinde Pendik Belediyesi’nin iş birliği içinde olduğu WALD vakfı bünyesinde hizmet veren bir avukat, bir psikolog, bir tercüman, bir saha tercümanı ile de görüşülmüş ve sorular yöneltmiştir. Sığınmacılarla ilgili olarak yapılan tüm hizmetlerde karar alıcı olarak Belediye Başkanı görülmektedir. Ancak bu durum Tuzla Belediye başkanlığında daha belirgin olarak görülmektedir. Yani sığınmacılar konusunda yapılan tüm hizmetlerin takipçisi ve yönlendiricisi olarak Belediye Başkanı ön plana çıkmaktadır.

Tuzla Belediyesi'nde Başkan, Başkan Yardımcısı(Sosyal İşlerden Sorumlu), Sosyal Yardım İşleri Müdürü, Sosyal Hizmetler Büro Personeli ve Sosyal Hizmetler Birim Sorumlusu ile birebir görüşülmüş mülakat soruları sorulmuştur. Bunun yanında Tuzla Belediyesi'nin sığınmacılar hakkında iş birliği kurduğu HAYAD Derneği'nin istihdam ettiği fizyoterapist, doktor, öğretmen, gıda dağıtım elemanı, Kırıkhan Belediyesi elemanı, rehber ve danışma elemanı ile de görüşülmüştür.

4.1.2. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Kaynak taramasından sonra kaynaklar toplanıp listelenmiş ve toplanan kaynaklar okunduktan sonra elde edilen bilgilere göre geçici bir plan yapılarak nasıl bir çalışma yapılmak istendiği ortaya konulmuştur. Yapılan bu taslak, araştırma hakkında genel hatlarıyla çalışma sırasında izlenecek yolu göstermektedir. Toplanan verilerin okunması sırasında oluşturulan geçici plan daha sonra araştırma detaylandıkça değişiklikler yapılması düşünülmüştür. Çalışmanın sonunda tüm veriler ayrı başlıklar altında toplanarak sunulmuştur.

Araştırmada ihtiyaç duyulan verilerin toplanması hususunda mülakat ve saha araştırması araç olarak kullanılmıştır. Yapılan geçici plandan sonra kaynakların toplanması aşaması için konuyla ilgili kitap, dergi, makale, internet ve saha araştırması gibi veri toplama araçları kullanılmıştır. Kaynak toplama sürecinde yapılacak çalışmanın öneminden dolayı seçici davranılmıştır. Özellikle sahadan elde edilen veriler sonucunda ortaya çıkan bulgular çalışmanın son kısmında paylaşılmıştır. Konuyla ilgili şimdiye kadar yazılan kitap, dergi, rapor, gazete, seminer, kongre ve makalelerin incelenmesiyle birlikte internet üzerinden de konu taraması yapılmıştır. Mümkün oldukça birinci el ve özgün kaynaklara ulaşmaya çalışılmıştır. Kaynakların araştırılması ve not alınması aşamasında son derece seçici davranılmıştır.

Ayrıca yüz yüze yapılan mülakatın başında yetkililere mülakatın gönüllülük esasına dayandığı ve mülakatta sorulan soruların tümüne cevap verilmesinin çalışmanın başarılı olması için önemli olduğu ve bu bilgilerin herkesin ulaşımına sunulacağı ifade edilerek kayıp veri oranını düşük tutmaya çalışılmış ve resmi bir sıkıntı yaşamamaları için uyarılarda bulunulmuştur.

4.1.3. Verilerin Analizi

Veri toplama süreci ve araştırma uygulamasından sonra sonuçların değerlendirilmesine geçilerek bulgular ortaya konulmuş ve sonuç kısmı yazılmıştır. Bu aşamada verilerin anlamlandırılması ve veriler arasındaki ilişkiler değerlendirilmiştir. Araştırma konusunun tüm basamaklarının açık ve şüpheye yer bırakmayacak biçimde yapılmasına çalışılmıştır.

Görüşmeler sırasında tutulan notlar ve ses kayıtları daha sonra deşifre edilmiştir. Deşifre edilen veriler doğrultusunda boyutlar oluşturulmuştur.

4.1.4. Araştırmanın Kısıtlıkları

Araştırmanın bu bölümünde seçilen bu iki belediyenin ellerinde ya veri olmadığı için ya da gizlilik açısından soruların bir kısmına cevap verememişlerdir. Pendik Belediyesi olarak, sınırları içerisinde ikamet eden sığınmacılarla ilgili ellerinde bilgi bulunduğunu ancak bu konuda bilgi paylaşımında bulunamayacaklarını ifade etmektedirler. Bunun nedeni olarak kişi bilgilerinin korunmasını söylemişlerdir. Tuzla Belediyesi ise sınırları içerisinde sığınmacıların çalışıp çalışmadığı veya çalışıyorsa hangi sektörde çalıştığı ve kendilerine ait işyerlerinin olup olmadığı konusunda belediyenin elinde her hangi bir veri bulunmadığını ifade etmişlerdir.

4.2. Bulgular

Çalışmanın sonunda elde edilen bulgular şu boyutlar itibariyle aşağıda değerlendirilmektedir.

- Sığınmacılara Yönelik Faaliyetlerin Finansmanı: 2011 yılından itibaren yaşanan yoğun göçün ekonomik olarak çok ciddi etkileri olmuştur. Merkezi yönetimin ve yerel yönetimlerin yanında STK'lar ve diğer kuruluşlar da etkin rol oynamışlardır. Bu çalışmada yerel yönetimlerin tüm olumsuzluklara rağmen bu hususta yoğun çaba harcadığı görülmektedir.
- Sığınmacı Destek Birimi: Sığınmacılar hususunda belediyelerin bir kısmı kaynak ya da personel sayısında artırıma giderken bir kısmı bu konuda herhangi bir artırım yapmamıştır. Genel olarak sığınmacılara verilen hizmetler Sosyal Hizmetler Müdürlüğü bünyesinde hizmetlerine devam eden

Mülteci Destek Merkezindeki elemanlarla bu hizmetler yerine getirdikleri görülmektedir.

- Barınma: sığınmacıların yerleşme sürecinde ev bulma, kira ödeme ve tadilat yapma hususunda yerel yönetimlerin bir kısmı yardımcı olurken diğer bir kısmı bu konuda çekimser kalmıştır.
- Eğitim: Belediyeler, bu hususta sığınmacıların günlük yaşam için gerekli olan ihtiyaçlarını göz önüne alarak hizmetler sunmaktadır. Aslında sığınmacılar da yerel yönetimlerden bu yapılan hizmetleri veya bunlara benzer hizmetleri talep etmektedirler. Eğitim hususunda genel olarak yerel yönetimler, dil kursları, mesleki kurslar, okuma yazma kursları, özel gruplara farklı özel eğitimler vermektedir. Belediyeler, sığınmacıların eğitime yönelik olarak, öğrencilere; ulaşım, okul kıyafeti, kırtasiye yardımı ve aşevinden yemek yardımı yapmaktadır.

Aynı zamanda tanıtıcı ve öğretici seminerler, yerli halk ve sığınmacıların ortak katıldığı yarışma programları, çeşitli etkinlikler ve mesleki kurslar da organize eden belediyeler de bulunmaktadır.

- Sağlık: Yerel yönetimler sığınmacıların sağlık sorunlarında genel anlamda yönlendirme ve danışma anlamında hizmet vermektedir. Sığınmacılar devlet hastanelerinde ve sağlık ocaklarında tedavilerini yaptırabildiği için bu konuda yapılacak işler hususunda sadece sığınmacıların sağlık kuruluşlarına kolayca ulaşmasına yardımcı olmaktadır.
- İstihdam: Sığınmacıların, belediyelerden birçok beklentisi bulunmaktadır. Özellikle ayni ve nakdi yardım talepleri ve çalışacakları iş olanakları bunların başında gelmektedir. Ancak belediyeler, bunlardan ancak ayni ve nakdi yardımlar hususunda yardımcı olabilmektedir. Sığınmacıların iş konusundaki taleplerine gelince, bu konuda belediyelerin genel olarak bir çalışmasının bulunmadığı ifade edilmektedir. Ancak burada şunu ifade etmek faydalı olacaktır; belediyelerin açmış olduğu mesleki kurslarla sığınmacıların mesleki yeterliği artırılarak iş bulmaları kolaylaştırılmaktadır. Aynı zamanda belediyeler kendi bünyelerinde de bazı branşlarda istihdam olanağı sunmaktadırlar. Yine istihdam hususunda birçok belediye sığınmacıları işverenlerle buluşturmaktadırlar.

- **Ulusal ve uluslararası İşbirlikleri:** Yerel Yönetimler, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla kurulacak ortaklıklarla sığınmacılara çok yönlü hizmet vermeye çalışmaktadır. Ulusal manada resmi kurumlarla yani Valilik, Kaymakamlık, AFAD, GİGM ile işbirliği yapmaktadırlar. Bunlara ek olarak Sivil toplum örgütleriyle de her hususta birlikte hareket ederek sığınmacılara yardımcı olmaktadır. Yurt içinde Aile ve Sosyal ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Hizmetler Merkezi, Kaymakamlıkların Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Vakfı, Kızılay, Ensar ve Muhacir Derneği, HAYAD Derneği, İNSANI İNŞA Derneği ve çeşitli STK'larla işbirlikleri yapmaktadırlar.
- **Veri Tabanı:** Yerel yönetimler, sınırları içerisinde ikamet eden sığınmacılarla ilgili olarak ellerinde bir veri tabanı bulunduğunu ancak bu veri tabanının yeterli olmadığını ifade etmektedirler. Belediyelerin bir kısmı, istenildiği takdirde bu veri tabanını diğer kurum ve kuruluşlarla paylaşılacaklarını söylemektedirler. Ancak yapılan bu veri tabanı özellikle belediye tarafından geliştirilen veya başkası tarafından bu iş için geliştirilmiş bir yazılım olmadığını ifade etmektedirler. Belediye, bilgi alışverişi hususunda hemen hemen tüm kurum, kuruluş ve STK'larla işbirliği içerisinde hareket etmektedirler. Yerel yönetimlerin veri tabanı hususunda ortak kanaati GİGM' in veri tabanının tüm yerel yönetimlere açılmasıdır.

4.2.1. Pendik ve Tuzla Örneği

4.2.1.1. Genel Durum

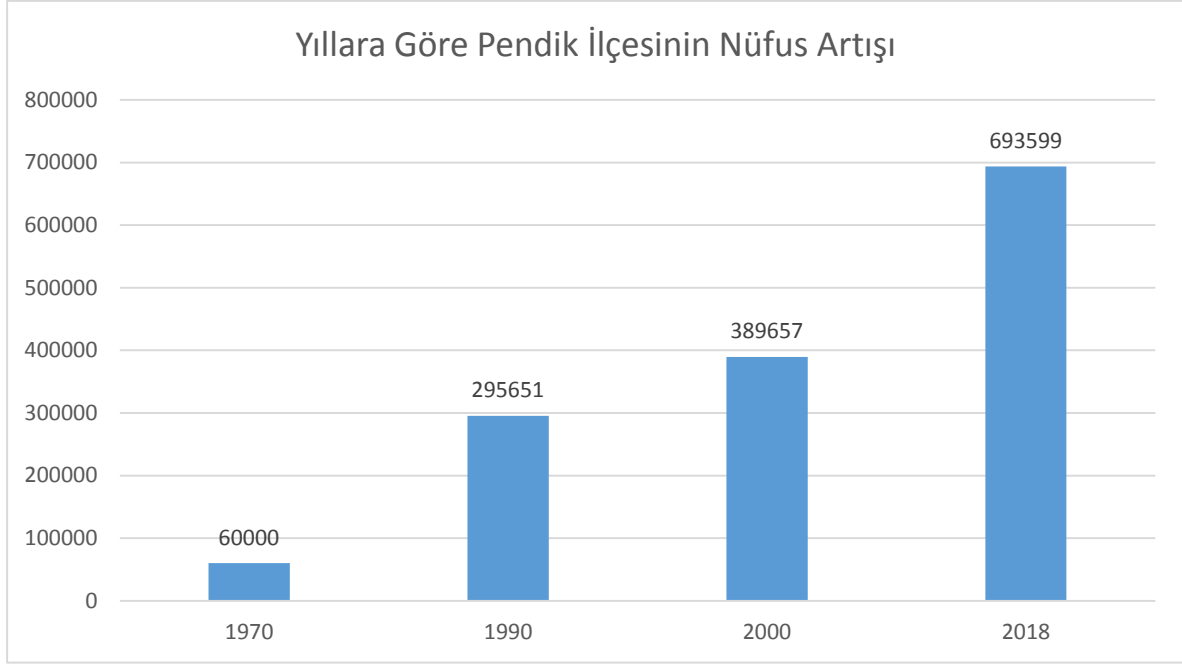
Pendik Belediyesi: Göç yollarının üzerinde olan İstanbul; bilim, teknoloji, ekonomi ve kültür transferinde bir köprü konumundadır. Bu nedenle Anadolu'nun Avrupa'ya açılan bir kapısı konumunda olan Pendik göç olaylarından ciddi anlamda etkilenmiştir. 1961, 1981 ve 1992 yıllarında yapılan kazılara göre Pendik'in tarihi geçmiş 7000 yıl öncesine giderken en son yapılan Marmaray Projesi kapsamında Pendik Höyüğü'nde ise 8400 yıl öncesine gittiği görülmektedir. Günümüzde 36 mahallesi bulun Pendik, hemen hemen her dönemde tercih edilen bir yerleşim yeri

olmuştur. İstanbul'un girişinde olması nedeniyle Pendik, göç olaylarında hemen hemen her dönemde etkilenmiştir.

Anadolu'dan gelen Türkler, Pendik'teki Kurtköy, Dolayoba, Yayalar, Şeyhli gibi köyleri kurmuş ve buraya yerleşmişlerdir. Padişahın emriyle Azaryan Efendi, Pendik'in yeniden imar edilmesi için görevlendirilmiş, Paris'ten getirilen mimar ve mühendislerce kasabanın ilk planları çizilmiş, şehrin kurulması için de hızla çalışmalara başlanmıştır. Pendik bu haliyle, Türkiye'nin ilk planlı ve düzenli kasabası olma unvanını kazanmıştır (<https://www.pendik.bel.tr>, 2018).

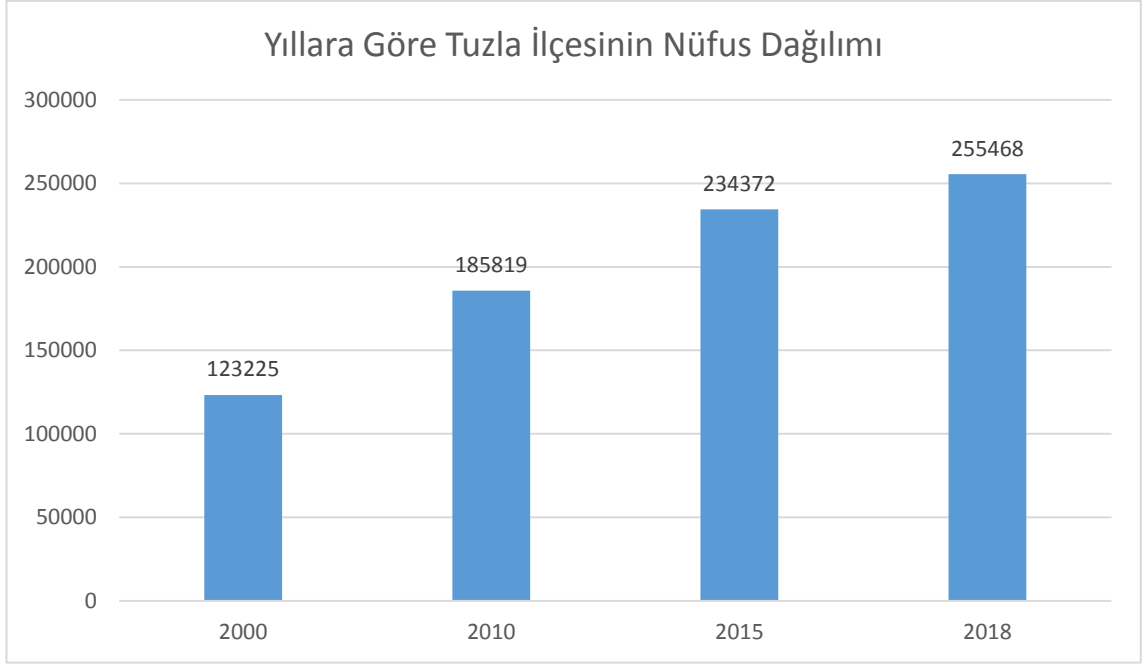
1924 Temmuz ayında Türkiye-Yunanistan Nüfus Mübadelesiyle Preveze, Drama ve Yanya kentlerinden 2 bin 200 Müslüman Türk, Sulh isimli bir gemiyle Pendik'e getirilmiştir. Mübadiller, devlet erkânından Abdülhalik Renda ve İzzettin Çalışlar'ın da içlerinde bulunduğu bir heyetçe karşılanmış ve sonrasında daha önceden ayarlanan evlere görevliler tarafından yerleştirilmiştir. Pendik'in demografik yapısı mübadilerin gelmesiyle değişmeye başlamıştır. Göç dalgası bununla kalmayıp 1930'lu yıllarda Anadolu'dan devam etmiştir. 1935 yılında nüfus 4 bin, 1960 yılında yurtdışından ikinci bir göç dalgasıyla 14 bini bulmuş, 1970'e gelindiğinde ise yaklaşık 30 bin olmuştur (<https://www.pendik.bel.tr>, 2018).

Pendik, sahil kenarı ve sayfiye yerleşim olarak bilinmektedir. Ancak 1970'lerden itibaren ilçenin sayfiye yapısı bozulmaya başlamış, sahilde bulunan konakların ve yazlıkların yerini çok katlı yapılar almaya başlamıştır. Bu zamana kadar Pendik'in nüfusu yaklaşık 60 bin kişiden oluşmaktaydı. Ancak 1980 yılında onaylanan ve Büyük İstanbul Nazım Planının hayata geçirilmesiyle Pendik'in 60 binlik nüfusu 1990 yılında 235 bine kadar ulaşmıştır. Pendik 04.07.1987 tarihinde 19507 Sayılı Resmi Gazete' de yayınlanan 3392 Sayılı Kanun'la Kartal'dan ayrılmış ve müstakil bir ilçe olmuştur (<https://www.pendik.bel.tr/>, 2018).

Tuzla Belediyesi: 1924 yılında Lozan Anlaşması gereği Atatürk'ün emriyle gerçekleştirilen mübadele ile Rumların yerine Selanik, Drama, Kavala, Kırkış'tan gelen Türkler yerleştirilmiştir. 1912 yılında tahmini nüfusu 650 kişi civarında iken 1924 yılında Yunanistan ile yapılan nüfus mübadelesi sonucunda muhtemelen 1200 kişiye ulaştığı anlaşılmaktadır. 1935 yılında Tuzla'nın nüfusu 2414 kişi, 2011 yılında 197 bin 230 kişiye ulaşmıştır. (<https://www.tuzla.bel.tr>, 2017).

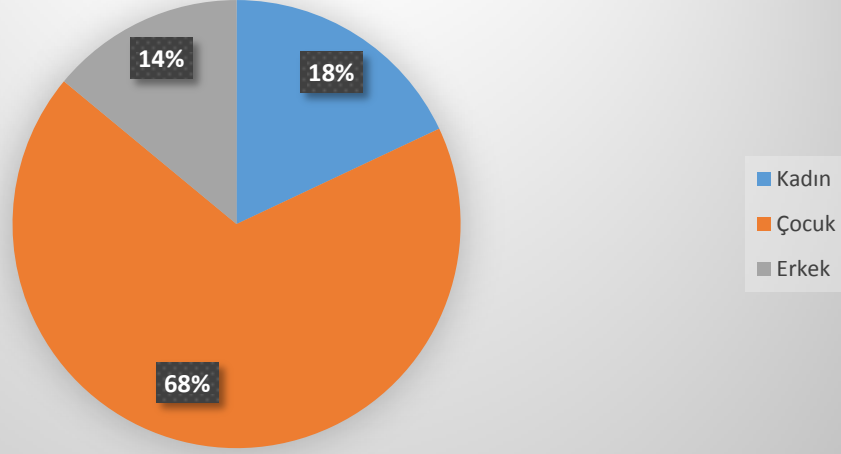
Cumhuriyet'in ilk yıllarında Gebze'ye bağlı bir köy olan Tuzla o yıllarda 300 hanede 1200 kişi yaşamaktaydı. 1951 yılında Kartal'a, 1989 yılında ise Pendik'e bağlanmıştır. Daha sonra 1992 yılında Tuzla müstakil bir ilçe olmuştur. Osmanlı döneminde İstanbul'un tuz ihtiyacını sınırları içinde bulunan tuz gölünden karşıladığı için adını buradan almıştır. Daha önce balıkçılık ve çiftçiliğin yoğun olduğu Tuzla'da bugün sanayinin gelişmesiyle dünyaca ünlü tersanelere ev sahipliği yapmaktadır. 2000 yılında yapılan nüfus sayımına göre 123 bin olan Tuzla nüfusu, 2018 itibariyle 255 bin kişiye ulaşmıştır. Anadolu yakasının son ilçesidir (<https://www.tuzla.bel.tr>, 2017).

4.2.1.2. Sığınmacıların Demografik Dağılımı

Pendik Belediyesi: Pendik ilçesinin 2018 yılı nüfusu yaklaşık 693.599' dur. Daha önce de ifade edildiği gibi Pendik İlçesi hemen hemen her zaman göç almış bir yerleşim yeridir. Bu göçler daha çok iç göçler olmakla beraber, 2011 yılında Suriye'den Türkiye'ye olan kitlesel göçten Pendik de nasibini almıştır. Göçün başladığı günden bu yana yaklaşık 10 bin kadar sığınmacı Pendik'te misafir olarak ağırlanmış olmakla beraber bu sayı Pendik Belediyesi kayıtlarında 7500'dür. Belediyenin sınırları içerisindeki mültecilerin yaklaşık %18 kadarı kadın, %68'i çocuk, geri kalanı da erkektir. Belediye hizmetlerinin sığınmacılara ulaştırılmasında yerel yönetim yaklaşık 7272 sığınmacıya bizzat belediye olarak ulaşmış ve hizmet götürmüştür. Pendik sınırları içerisinde bulunan tüm sığınmacılara yardım edilmesine halen devam edilmektedir.

Sığınmacıların Demografik Dağılımı

Pendik Belediyesi olarak, sınırları içerisinde ikamet eden sığınmacılarla ilgili ellerinde bilgi bulunduğunu ancak bu konuda bilgi paylaşımında bulunamayacaklarını ifade etmektedirler.

Aslında ortak bir veri tabanıyla birlikte bu bilgileri ilgili kurum ve kuruluşlara açabileceklerini de söylemektedirler.

Sığınmacılardan dolayı belediye, kaynak ya da personel sayısında kapasite artırımına gitmediğini, Sosyal Hizmetler Müdürlüğü bünyesinde hizmetlerine devam eden Destek Merkezindeki elemanlarıyla bu hizmetleri yerine getirdikleri görülmektedir. Sığınmacılar için belediyenin bünyesinde kurulmuş Toplum Merkezi bulunmamaktadır. Bu hususta sadece Pendik Belediyesi ve WALD personeli, Mülteci Destek Biriminde hizmet vermektedir. Yani Mülteci Destek Ofisi haricinde farklı bir hizmet alanı veya toplum merkezi bulunmamaktadır. Pendik belediyesi olarak sığınmacıların yerleşme sürecinde ev bulma, kira ödeme ve tadilat yapma hususunda bir katkısı ve etkisi yoktur.

Sığınmacıların sağlıkla ilgili sorunlarında Pendik Belediyesinin her hangi bir çalışması bulunmamaktadır. Sığınmacılar, sağlık konusunda merkezi yönetimin hastaneleri ve sağlık ocaklarında tedavilerini yaptırdıklarından ötürü Pendik

Belediyesinin sağlık hususunda çalışma yapmasını gerektiren bir durum söz konusu değildir. Ancak sağlıkla ilgili hususlarda sığınmacıların hastanelere ve sağlık ocaklarına yönlendirilmesi işine yardımcı olunmaktadır.

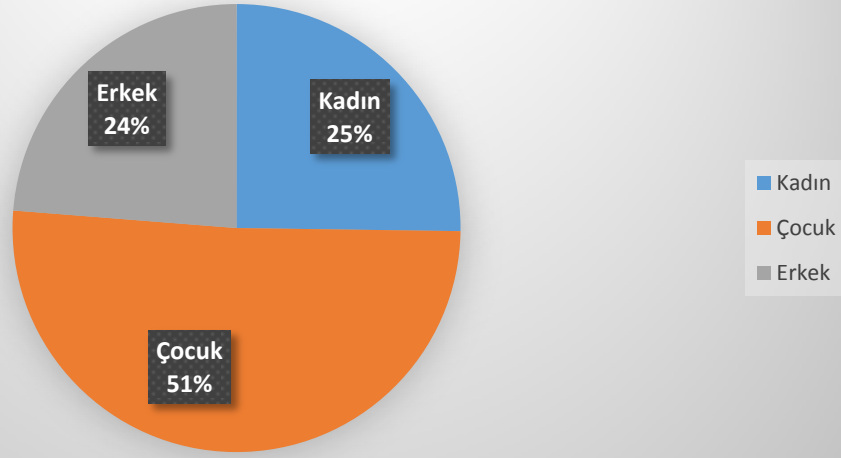
Pendik Belediyesi, hiçbir şart koşmadan sığınmacıların insani ihtiyaçlarını göz önüne alarak hizmet vermektedir. Aslında sığınmacılar da yerel yönetimlerden bu anlamda yapılan hizmetleri veya bunlara benzer hizmetleri talep etmektedirler. Sığınmacıların, belediyeye yaptığı müracaatlarda daha çok öne çıkan konular; Maddi destek, gıda desteği, iş olanağı ve resmi işlemlerle ilgili bilgilendirme ve yönlendirme gibi hususlardır. Elbette bu talepler bunlarla sınırlı değildir. Ancak talepler genel olarak ele alındığı için bu genel başlıklar altında sayılmışlardır.

Sığınmacıların, göç ettikleri toplumlar içerisindeki karar mekanizmalarında bulunmalarının faydalı olacağı görüşü daha önce ifade edilmişti. Ancak bu konu hali hazırdaki mevzuata uygun olmadığı için yerel yönetimler, bu konuda farklı bir uygulamaya gidememektedir. Pendik Belediyesi olarak bu konuda karar mekanizmalarında sığınmacılara yer verememektedir. Bu sürece dahil olmak için Türkiye vatandaşı olmak gerektiğini ifade etmişlerdir. Aksi takdirde karar mekanizmaları sürecinde yer almaları mümkün görülmemektedir.

Sığınmacıların, belediye sınırları içerisinde ikamet etmeye başlaması ile mali ve iş yükü olarak elbette ciddi bir artış olmuştur. Ancak bu konuda STK'larla yapılan işbirlikleriyle bu sorun da aşılmaya çalışılmıştır. Pendik Belediyesi, sığınmacılara yönelik olan bu çalışmaların, ihtiyaç duyulduğu ve gerekli görüldüğu sürece devam etmesinin uygun olduğunu ifade etmektedir.

Tuzla Belediyesi: Tuzla Belediyesi sınırları içerisinde ikamet eden ve belediyeye kayıtlı olan mülteci sayısı 2859 kişidir. Bu sığınmacıların 721'i kadın, 1459'u çocuklardan oluşmaktadır. Belediye olarak Suriyeli sığınmacıların % 100'üne ulaşılmakta ve hizmet götürölmektedir.

Sığınmacıların Demografik Dağılımı

Tuzla Belediyesi'nin bu hizmetlerinin yanı sıra mültecilerle ilgili asıl hizmetleri Suriye sınırındaki Hatay ilinde ve sınır ötesinde bulunan köylerde ve kamplarda bulunmaktadır.

Sığınmacıların mücavir alanlar içerisinde sayı itibariyle resmi makamlarla belediyenin rakamlarının örtüşüp örtüşmediği hususunda belediyenin elinde bir veri bulunmadığı ifade edilmektedir.

Tuzla Belediyesi, Suriyeli sığınmacılara Belediyenin merkez binasında hizmet vermektedir. Özellikle sadece mültecilere hizmet veren bir toplum merkezi bulunmamaktadır. İlçe sınırları içerisinde ikamet eden İstanbul Geçici Koruma Kimliği bulanan Suriyelilere başvuru yapmaları halinde belediye tarafından yardım yapılmaktadır.

Sığınmacıların, Tuzla Belediyesinden çok farklı beklentileri olmaktadır. Genel olarak ayni ve nakdi yardım talepleri ve çalışacakları iş imkanları ağır basmaktadır. Ancak belediye, sığınmacıların bu taleplerinden ancak ayni ve nakdi yardım hususunda yardımcı olmaktadır. Sığınmacıların iş konusundaki taleplerine gelince, bu konuda belediyenin her hangi bir çalışması bulunmamaktadır.

Tuzla Belediyesi yetkilileri, sığınmacıların problemlerinin büyümeden çözüme kavuşturulması için karar mekanizmalarında ve kent konseylerinde sığınmacıların bulunmalarının doğru olacağını ifade etmektedirler. Karar mekanizmalarında sığınmacı temsilcisinin bulunması, sorunları ilk ağızdan bilinmesi açısından çok önemlidir. Sığınmacıların bir kısmının dile getiremediği sorunları, sığınmacı temsilcisi vasıtasıyla gündeme getirilmesi ve çözüm üretilmesinin daha kolay olacağını söylemektedirler. Aslında sığınmacı temsilcisinin varlığı sığınmacılar açısından da çok önemlidir. Çünkü hem sığınmacılar açısından hem de Belediye yetkilileri açısından ihtiyaçların bilinmesi ve en kısa çözülmesi için çok büyük önem arz etmektedir. Sığınmacıların ihtiyaçlarının giderilmesinde süreçlerin kısılmasına, israfın azalmasına ve memnuniyetin artmasına neden olması açısından da çok önemlidir.

4.2.1.3. Sığınmacılara Yönelik İş Olanakları

Pendik Belediyesi: Pendik sınırları içerisinde sığınmacıların hangi sektörlerde çalıştığı ve sayılarının ne kadar olduğu konusunda belediyenin vermiş olduğu oranlar şu şekildedir:

Sektör	Oran
İnşaat	% 23
Tekstil	% 21
Yevmiye İşler	% 10
Hizmet (Otoyıkama Vb.)	% 14
Gıda (Lokanta, Market Vb.)	% 17
Sanayi (Oto Sanayi, Fabrika)	% 14
Diğer İş Kolları	% 1

Tabloda yer alan iş alanlarında, Suriyeli sığınmacılar çoğunlukla çalışan olmakla birlikte iş sahibi olanlarda vardır. Kentleşmenin ve yapılaşmanın yoğun olarak görüldüğü İstanbul'da olduğu gibi Tuzla da yapılaşmanın olduğu bir ilçedir.

Dolayısıyla inşaat sektöründe genel olarak hem vasıflı hem de vasıfsız işçiye ihtiyaç duyulmaktadır. İnşaat sektöründe 1970 ile 1980 yıllarda İstanbul’da birçok yerde görülen amele pazarlarına benzer Sığınmacı işçilerin iş bulmak için beklediği pazarlar oluşmaya başlamıştır. Sığınmacı işçilerin birçoğu vasıfsız işçi sınıfında ancak kendilerine iş bulabilmektedirler. Pendik Belediyesi, kalifiye eleman bulunmadığı için sığınmacılara yönelik meslek kursları düzenlenerek, sığınmacılarla işverenlerin memnuniyetini artırmaya çalışmaktadır.

Tekstil sektöründe çalışanların çoğunluğunun kadın olduğu düşünüldüğünde sığınmacıların çoğunluğunun da kadın olması iş bulma hususunda kadınların da şansının arttığı görülmektedir. Ancak bu sektörde de yine yetişmiş eleman bulunmadığı için genellikle sığınmacılar ortacı olarak çalışmaktadır.

Sığınmacıların yaklaşık % 10’unu yevmiye çalışan işçiler, genel olarak hangi iş olsa yaparım mantığıyla çalışan gruptur. Sığınmacıların bu anlamda her hangi bir seçiciliği söz konusu değildir. Ekonomik olarak kalkınmış veya kalkınmakta olan tüm ülkelerde olduğu gibi bu anlamdaki işleri yapmak için vasıfsız işler için eleman ithal etmektedirler. Dolayısıyla Türkiye’de de bu anlamda vasıfsız işlerde için ülke insanı çalışmamaktadır. Buradaki yevmiyeli veya vasıfsız işler için sığınmacıların bulunması hem sığınmacılar açısından hem de yerli halk tarafından memnuniyetle karşılanmaktadır. Yerli halkın sığınmacıları tercih etmesinin sebebi genellikle ucuz işçi olmasından kaynaklanmaktadır.

Hizmet sektöründe de özellikle oto yıkama yerlerinde sığınmacılar çalıştırılmaktadır. Hemen hemen her sektörde olduğu gibi bu alanda da artan maliyetlerin düşürülmesine bir çare olarak sığınmacılar çalıştırılmaktadır. Çalıştırılan sığınmacıların bir kısmının ücretlerinin ödenmediği de bir gerçektir.

Özellikle kendi ülkelerinde gıda sektöründe çalışan sığınmacılar, göç ettikleri bu bölgede de aynı işlerde çalışmak istemektedirler. Sığınmacıların bir kısmı başkasının yanında çalışırken bir kısmı da kendi işyerlerini açmışlardır. Hatta sığınmacıların açmış olduğu bu işyerlerinde bazen Türk işçiler de çalışmaktadır.

Sanayinin ağırlıklı olduğu bu bölgelerinde sığınmacıların % 14 lük kısmı oto sanayi ve fabrikalarda çalışmaktadır. Bu anlamda çalışan sığınmacılar genellikle kendi

ülkesinde yaptığı işlerden dolayı buraya yönelmektedirler. Yani ülkesinde oto sanayinde çalışan bir sığınmacı en iyi bildiği işi yani oto sanayi işini tercih etmektedir. Bunun yanında tüm bu iş kollarının dışında küçük iş kolları, teknolojik ürün mağazaları ve kuaför gibi işlerde ya işçi olarak çalışmakta ya da kendi yerlerini açmaktadırlar.

Sığınmacıların iş bulma ve çalışması konusunda yerel halkın genel olarak tavrı olumludur. Ancak münferit olarak olumsuz tutum ve davranışlar da görülebilmektedir. Aslında bu konu tüm Türkiye’de genel olarak aynı şekilde değerlendirilmekte ve aynı refleks gösterilmektedir. Türkiye genelinde sığınmacılara verilen çalışma izinleri ve tanınan kolaylıklar haksız rekabete neden olduğundan bir tepkinin söz konusu olduğunu ancak bu tepki şu an itibariyle çok da büyütülecek bir durumun olmadığını anlatmaktadırlar.

Pendik sınırları içerisindeki sığınmacılar, genel olarak başkasının yanında çalışan konumunda görülmektedir. Ancak bunun yanında bizzat kendi işini yöneten ve idame ettiren sığınmacılar da görülmektedir. Sığınmacılar her ne kadar farklı bir ülkede olsalar da mecburen çalışmak ve hayatlarını idame etmek zorunda oldukları için genellikle daha önce yapmış oldukları ve başarabilecekleri işlere yönelmişlerdir. Suriyeli sığınmacılar genel olarak gıda sektöründe aktif olarak çalışmaktadırlar. Pendik ilçesinde gıda sektöründe Suriyeli sığınmacılara ait 12 adet bakkal ve 2 adet küçük çaplı lokanta bulunmaktadır. Sığınmacıların açmış oldukları bu müesseseler genel olarak yine diğer sığınmacılara hitap etmektedir. Yerel halktan bu manada bu müesseselerden alışveriş eden çok fazla kimse bulunmamaktadır. Bunun yanında teknolojik ürünler alanında 4 adet cep telefonu dükkanı ve hizmet alanında da 2 adet kuaför salonu bulunmaktadır. Belediyenin buradaki rolü işyeri açma ruhsatı verme ve çalışmalarını mevzuat çerçevesinde takip etmek diye ifade edilebilir. Ayrıca belediye sığınmacılara işyeri açma ruhsatı ve çalışma izni verme hususunda daha esnek davranmaktadır.

Tuzla Belediyesi

Tuzla Belediyesi sınırları içerisinde sığınmacıların çalışıp çalışmadığı veya çalışıyorsa hangi sektörde çalıştığı ve kendilerine ait işyerlerinin olup olmadığı konusunda belediyenin elinde her hangi bir veri bulunmamaktadır. Bu durumun

nedeni olarak da Tuzla Belediyesinin sığınmacılar konusunda yapmış olduğu hizmetlerin büyük kısmını ülke içinde sınıra yakın bölgelere veya ülke dışında sınır ötesine yoğunlaştırmasından kaynaklanmaktadır.

4.2.1.4. Sığınmacılara Yönelik Hizmetler

Pendik Belediyesi: Belediye içerisinde sığınmacılarla ilgilenen özel bir birim bulunmaktadır. Bu birim, Sığınmacılarla ilgili olarak Belediye Başkanlığına bağlı olan Sosyal Hizmetler Müdürlüğü bünyesinde hizmet veren Mülteci Destek Birimidir. “Gülümseyen Gözler Projesi” kapsamında dar gelirli, engelli, kadın, çocuk, yaşlı, sığınmacı, öğrenci, şehit ve gazi ailelerine etkinlikler, gezi programları, ziyaretler vb. faaliyetler yürütülmektedir.

Pendik Belediyesinin 2016 yılından itibaren “Gülümseyen Gözler Projesi” kapsamında gerçekleştirdiği gezilerle sosyal ve kültürel hayata zenginlik katmaktadır. Aynı zamanda bu gezilerle şehit ailelerine, gazi ve engelli ailelerine moral ve motivasyon açısından önemli katkılar sunmaktadır. Darıca Faruk Yalçın Hayvanat Bahçesi gezisi, Miniatürk, Panorama 1453, Yerebatan Sarnıcı, Boğaz Turu, Karanlıkta Diyalog Müzesi ve Diriliş Kampı gibi gezilerle ve bowling turnuvası eğlenceli programlarla bir yıl içerisinde yaklaşık 4431 kişiye güzel vakit geçirmesi için imkan sağlanmıştır. Bu proje ile sadece sığınmacılara değil dezavantajlı vatandaşlara da farklı etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Pendik Belediyesi Sosyal Hizmetler Müdürlüğü bu organizasyonları kamu ve özel sektör kuruluşlarının da desteğini alarak gerçekleştirmektedir. Ahmet Hani Kültür Merkezi’ndeki eğitim gören 85 sığınmacı çocuk için geziler düzenlenmiştir. “Gülümseyen Gözler Projesi” 2016 yılından itibaren devam etmektedir.

Mülteci Destek Birimi, mülteciler ile ilgili konularda 2013 yılından itibaren hizmetlerini yürütmektedir. Pendik Belediyesi’nde Sosyal Hizmetler Müdürü, Sosyal Hizmetler Büro Personeli, Sosyal Hizmetler Birim Sorumlusu, üç sosyal görüşmeci, üç tercüman ve bir şoför bulunmaktadır. Bu personelin haricinde Pendik Belediyesi’nin işbirliği içinde olduğu WALD vakfı bünyesinde hizmet veren bir avukat, bir psikolog, bir tercüman, bir saha tercümanı bulunmaktadır.

Pendik Belediyesi ve WALD Vakfı işbirliğiyle farklı ortak çalışmalar da yürütülmektedir. Yerel halk ve sığınmacı öğrencilerin arasındaki iletişimin artırılmasına, yanlış anlaşılmalara ve rahatsızlıkların ortadan kaldırılması için WALD Vakfına bağlı çalışan Pendik Sosyal Koruma Masası ile Pendik Belediyesi Mülteci Destek Merkezi işbirliği ile “Akran Zorbalığı Grup Çalışmaları” düzenlenmektedir.

Sığınmacıların ihtiyaçlarını tespit etmeye yönelik olarak Pendik Belediyesi’nin hem başvuru yoluyla hem de ev ziyaretleri yoluyla ihtiyaçlar tespit edilmeye çalışılmaktadır. Sığınmacıların belediye içindeki sosyal hizmetler bünyesinde hizmet veren mülteciler birimine başvuru yoluyla yaptıkları müracaatlar birim tarafından değerlendirilip, ev ziyaretleri yoluyla da durumu yerinde tespit ettikten sonra sorunların çözümü yoluna gidilmektedir. Aynı zamanda Destek Merkezine başvuran veya durumu sebebiyle komşuları tarafından da bildirilen sığınmacı ailelere ev ziyaretleri gerçekleştirilerek durumları kontrol edilmekte ve ihtiyaçlarına uygun olarak yardım edilmektedir. Bu konuda Pendik Belediyesi, sınırları içerisindeki sığınmacıların her birine ulaşmaya çalışmakta ve sorunların çözümü için de hem belediye imkanları hem de farklı kuruluşlarla yapılan işbirlikleriyle çözüm odaklı çalışmaktadır.

Belediye kanunu ve ilgili mevzuat gereğince yerel yönetimler, kendi idari sınırları içerisinde hizmetleri yerine getirirken vatandaşlık bağı aramaz. İlçe sınırları içerisindeki yaşayan herkese görevi kapsamındaki hizmetleri yerine getirmekle mükelleftir. Yani yerel halk ve mülteci ayrımı yapmadan her türlü hizmetten sığınmacıların da yararlanması için çalışmaktadır. Bu manada belediye olarak bu doğrultuda ve bu manada hizmet vermeye özen göstermektedir.

- **Sığınmacılara Yönelik Faaliyetlerin Finansmanı**

Sığınmacılara yönelik çalışmaların finansmanı hususunda giderlerin, belediyeye yapılan bağışlarla karşılandığı yetkililerce ifade edilmektedir. Sığınmacıların yaşamlarını devam ettirme hususunda tüm masrafları ve giderleri belediyenin elde bağış ve yardımlarla gerçekleştirilmektedir. Aslında sığınmacılara sadece belediye yardım etmemektedir. Aynı zamanda Belediye, STK’ların veya vatandaşların,

sığınmacılara yapacağı yardımlar hususunda da yönlendirme ve danışmanlık yaparak yardımcı olmaktadır.

- **Sığınmacı Destek Birimi**

Sığınmacılardan dolayı belediye, kaynak ya da personel sayısında kapasite artırımına gitmediğini, Sosyal Hizmetler Müdürlüğü bünyesinde hizmetlerine devam eden Mülteci Destek Merkezindeki elemanlarıyla bu hizmetleri yerine getirdikleri görülmektedir. Sığınmacılar için belediyenin bünyesinde kurulmuş toplum merkezi bulunmamaktadır. Bu hususta sadece Pendik Belediyesi Mülteci Destek Merkezi personeli ve WALD Vakfı personeli, Mülteci Destek Merkezinde hizmet vermektedir. Ayrıca Mülteci Destek Merkezi haricinde farklı bir hizmet alanı veya toplum merkezi bulunmamaktadır.

- **Barınma**

Pendik Belediyesi olarak sığınmacıların yerleşme sürecinde ev bulma, kira ödeme ve tadilat yapma hususunda bir katkısı ve etkisi yoktur.

- **Eğitim**

Pendik Belediyesi, sığınmacıların kente ve topluma uyumunda en önemli sorun olan dil eğitimi konusunda Türkçe dil kursları düzenlemektedir. Önce Ahmet Hani Kültür Merkezi'nde başlatılan Türkçe dil kursu, talebin artmasıyla Ahi Evren Kültür Merkezi'nde de yeni kurslar açılmaya devam etmiştir. Suriyeli sığınmacıları toplumla kaynaştırmak için açılan kurslar iki kültür merkezinde altı sınıfta verilmektedir. Toplam 110 Suriyeli sığınmacının eğitim gördüğü derslerin tamamlanmasından sonra sertifika verilmektedir. Sığınmacılara verilen her bir Türkçe kursu yaklaşık dört ay sürmektedir. Eğitim alan Suriyeli sığınmacıların birçoğunun üniversite mezunu olduğu ve bu nedenle eğitimde işleri kolaylaştırdığı ifade edilmektedir.

Bu vesileyle Türkçe dil kurslarını bitiren sığınmacılar, yerel halkla daha iyi bir iletişim kurmakta ve sorunlarını daha iyi dile getirmektedir. Kendisini daha iyi ifade edebilen sığınmacılar, daha az problemle karşılaşmakta ve daha az sorun yaşamaktadır. Bu durum hem zaman, hem emek hem de maddi olarak belediyeyi

israftan kurtarmaktadır. Türkçe dil kursunun yanında belediye bünyesinde mesleki eğitim kursları da verilmektedir. Mesleki eğitim kursları yoluyla vasıfsız sığınmacıları kalifiye eleman haline getirip sektörde en uygun işlere yerleştirmek amaç edinilmektedir. İstihdam açığı bulunan sektörlerde bu yolla birçok sığınmacı kendisine iş bulmakta ve geçimini kazanma olanağı sağlamaktadır.

Eğitim konusunda sadece yukarıda sayılan Türkçe dil kursu ve mesleki eğitim kursları bulunmamaktadır. Bunların yanında özel gruplara da eğitim ve destek verilmektedir. Özel gruplardan içerisinde kadınlar, çocuklar, engelliler ve yaşlılar bulunmaktadır. Kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler kendi şartlarına uygun şekilde ya eğitim almakta ya da destek almaktadırlar. Verilen eğitimlerde sığınmacıların önceliklerine göre plan ve programlar yapılmaktadır.

Pendik Belediyesi, Özellikle Ahmet Yesevi ve Kavakpınar mahallelerinde bulunan kültür merkezlerinde göçmenlerle ilgili eğitim faaliyetleri yürütmektedir. Pendik Belediyesi, sığınmacıların kente ve yerel halka uyumu konusunda birçok çalışma yürütmektedir. Uyum konusunda yapılan hizmetlerin başında eğitim, istihdam, danışma ve finansman gelmektedir. Sığınmacıların kente ve yerel halka yabancı olduğunu ve birçok konuda yardıma ihtiyacı olduğu gerçeği göz önüne alınırsa bu uyum çalışmalarının yapılmasının ne kadar yerinde olduğu daha iyi anlaşılabacaktır. Pendik Belediyesi de bu gerçeği göz önüne alarak daha önce de bahsedildiği gibi, Türkçe dil kursları, tanıtıcı ve öğretici seminerler, Türk ve sığınmacıların ortak katıldığı yarışma programları, çeşitli etkinlikler ve mesleki kurslar organize etmektedir.

Pendik Belediyesi, tüm bu hizmetleri sığınmacıların günlük yaşam için gerekli olan ihtiyaçları göz önüne alarak sunmaktadır. Aslında sığınmacılar da yerel yönetimlerden bu yapılan hizmetleri veya bunlara benzer hizmetleri talep etmektedirler. Sığınmacıların, belediyeye yaptığı müracaatlarda daha çok öne çıkan konular; Maddi destek, gıda desteği, iş olanağı ve resmi işlemlerle ilgili bilgilendirme ve yönlendirme gibi hususlardır. Elbette bu talepler bunlarla sınırlı değildir. Ancak talepler genel olarak ele alındığı için bu genel başlıklar altında sayılmışlardır.

Tuzla Belediyesi

Tuzla Belediyesi, sığınmacıların takibi, koordinasyonu ve diğer tüm işleri hususunda belediye bünyesinde hizmet veren Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü tarafından takip edilmekte ve çözüm üretilmektedir. Tuzla Belediyesi'nde, Pendik Belediyesi gibi özellikle sığınmacılar için kurulan bir "Mülteci Destek Merkezi" bulunmamaktadır.

Tuzla Belediyesi'nde Başkan, Başkan Yardımcısı(Sosyal İşlerden Sorumlu), Sosyal Yardım İşleri Müdürü, Sosyal Hizmetler Büro Personeli ve Sosyal Hizmetler Birim Sorumlusu sığınmacılar konusunda her türlü desteği vermektedirler. Bunun yanında Tuzla Belediyesi'nin sığınmacılar hususunda işbirliği içinde olduğu HAYAD Derneği'nin istihdam ettiği fizyoterapist, doktor, öğretmen, gıda dağıtım elemanı, Kırıkhan Belediyesi elemanı, rehber ve danışma elemanı gibi personel istihdam etmektedir. .

Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü belediyeye kayıtlı ne kadar mülteci varsa tamamının tüm ihtiyaçlarını karşılamakta ve hiçbir sığınmacının mağduriyet yaşamadığı düşünülmektedir. Aslında ilçede yaşayan hiçbir sığınmacının mağduriyet yaşamaması ve tüm ihtiyaçlarının karşılanması kısa vadede çok sevindirici bir durumdur. Ancak uzun vadede sığınmacıların kendi ayakları üstünde durabilmeleri için nasıl bir çalışma yapılabilir diye düşünmek ve ciddi bir çalışma yapmak gerekmektedir.

Tuzla Belediyesi bünyesinde sığınmacılarla ilgili olarak özellikle ayrı bir birim bulunmamaktadır. Suriyeli sığınmacıların kayıt işlemleri, ihtiyaçlarının tespit edilmesi, doğru yönlendirilmeleri hususunda bu birim her türlü desteği vermektedir. Sığınmacıların ihtiyaçlarının tespitine yönelik olarak farklı çalışmalar olmakla beraber özellikle ev ziyaretleri çok önemli bir yer tutmaktadır. Ev ziyaretleri ve diğer yollarla tespiti yapılan ihtiyaçlar, çok kısa bir zaman içerisinde temin edilmekte ve ihtiyaç sahibi sığınmacılara teslim edilmektedir. Bu yardımların bir kısmı aynı yardım olmakla birlikte bir kısmı da nakdi olarak verilmektedir.

- **Veri tabanı:**

Tuzla Belediyesi, sınırları içerisinde ikamet eden sığınmacılarla ilgili olarak ellerinde bir veri tabanı bulunduğunu ve istenildiği takdirde diğer kurum ve kuruluşlarla

paylaşılabileceğini söylemektedirler. Ancak yapılan bu veri tabanı özellikle belediye tarafından geliştirilen veya başkası tarafından bu iş için geliştirilmiş bir yazılım olmadığını ifade etmektedirler. Belediye, bilgi alışverişi hususunda hemen hemen tüm kurum, kuruluş ve STK'larla işbirliği içerisinde hareket etmeye devam etmektedir.

- **Sığınmacılara Yönelik Faaliyetlerin Finansmanı**

Tuzla Belediyesi'nin sığınmacılar hususunda yaptığı çalışmaların finansmanının nasıl ve kimler tarafından sağlandığı hususunda belediye yetkilileri, hayırseverlerin sığınmacılara yapmış oldukları bağışlarla karşılandığını söylemektedirler. Yani Merkezi yönetimden Tuzla Belediyesine ayrılan bütçeden sığınmacılar için her hangi bir harcama yapılmamaktadır. Hayırseverler bizzat kendileri de sığınmacılara yardım edebilmekte, ancak çoğunlukla belediye kanalıyla yardımların yapıldığını ifade etmektedirler. Belediye aracılığıyla yapılan yardımların, daha organize olması, adaletli ve eşit olması nedeniyle bu yolun hayırseverler tarafından daha çok tercih edildiği söylenmektedir. Belediyeye gelen bu bağışlar, şartsız bağışlar olması sebebiyle tüm sığınmacılara ihtiyaçları doğrultusunda yardım edilmektedir. Tuzla Belediyesi, sığınmacıların eğitimine yönelik olarak da öğrencilere; ulaşım, okul kıyafeti, kırtasiye yardımı ve ahevinden yemek yardımı gibi hususlarda destek olmaktadır. Sığınmacılar için harcanan paraların ve yapılan yardımların, belediyeye yapılan şartsız bağışlarla karşılanmakta olduğu ve bugüne kadar yaklaşık aylık ortalama 100.000,00-TL olduğu belediye yetkililerince ifade edilmektedir. Sığınmacıların belediye sınırlarında ikamet etmeye başlaması ile mali ve iş yükü olarak belediyede artışlar görüldüğü ancak bu durum sığınmacılara hizmet konusunda herhangi bir sorun oluşturmadığı açıkça ifade edilmektedir.

- **Sığınmacı Destek Birimi**

Tuzla belediyesi, Suriyeli sığınmacılara Belediyenin merkez binasında hizmet vermektedir. Ancak sadece mültecilere hizmet veren bir toplum merkezi bulunmamaktadır. İlçe sınırları içerisinde ikamet eden İstanbul Geçici Koruma Kimliği bulanan Suriyelilere başvuru yapmaları halinde belediye tarafından yardım yapılmaktadır. Sığınmacılar hususunda tüm yardım ve hizmetler Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü tarafından bizzat yerinde yapılmaktadır.

- **Barınma**

Sığınmacıların yerleşim süreçlerinde belediyenin ev bulma ve kira ödeme gibi hizmetlerinin olmadığını söyleyen yetkililer, bu hususta sığınmacılara verilen nakdi yardımlardan bizzat kendilerinin karşıladığını söylemişlerdir. Yani sığınmacılar, barınma masraflarını kendilerine verilen nakdi yardımlarla içerisinde karşılamaktadırlar.

- **Sağlık**

Sığınmacıların sağlık sorunları konusunda belediye olarak her hangi bir hizmet vermemektedir. Sığınmacılar sağlık hususlarında Sağlık Bakanlığı bünyesinde hizmet veren devlet hastanelerinden ve sağlık ocaklarından yararlanmaktadırlar. Aslında bu durum tüm Türkiye'de hemen hemen aynı bu şekilde yürütülmektedir. Yani sığınmacıların sağlıkla ilgili tüm işleri Sağlık Bakanlığına bağlı olarak çalışan devlet hastaneleri ve sağlık ocaklarında yapılmaktadır. Ancak sığınmacıların sağlıkla ilgili müracaatları olursa sadece yönlendirme yapılarak yardımcı olunmaktadır. Sağlık hizmetleri konusunda Sağlık Bakanlığı'nın Tuzla ilçesinde yeterli donanımına sahip hastaneleri ve sağlık ocakları bulunmaktadır. Bu anlamda bu bölgede yaşayan sığınmacıların sağlıkla ilgili her hangi problem yaşamadığı düşünülmektedir.

- **Eğitim**

Tuzla Belediyesi, sığınmacıların eğitimine yönelik olarak, öğrencilere; ulaşım, okul kıyafeti, kırtasiye yardımı ve aşevinden yemek yardımı yapmaktadır. Tuzla Belediyesi, Halk Eğitim Müdürlüğü'nün desteği ile okuma yazma kursu vermektedir. Bunun yanında belediye tarafından özel gruplara (Kadın, Çocuk, Engelli, Yaşlı vs.) eğitim ve sosyal destek verilmektedir. Bu hususlarda sığınmacılara Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü tarafından hizmet verilmektedir. Sosyolog ve psikologlar eşliğinde sığınmacıların sorunlarına çözümler üretilmektedir. Tuzla belediyesi hem yerel halka hem de sığınmacılara yönelik hobi bahçeleri, resim, müzik ve sosyolog ve psikologlar eşliğinde sohbet grupları oluşturmakta ve katılımcılardan çok olumlu dönüşler almaktadırlar.

- **Sığınmacıların İstihdamı**

Sığınmacıların, belediyeden birçok beklentisi bulunmaktadır. Özellikle ayni ve nakdi yardım talepleri ve çalışacakları iş imkanları bunların başında gelmektedir. Ancak belediye, bunlardan ancak ayni ve nakdi yardım hususunda yardımcı olabilmektedir. Sığınmacıların iş konusundaki taleplerine gelince, bu konuda belediyenin bir çalışmasının bulunmadığı ifade edilmektedir. Ancak burada şunu ifade etmek faydalı olacaktır; Tuzla ilçesinde her ne kadar belediye iş hususunda yardımcı olamasa da yerel halkın elinden geldiği kadar yardımcı olduğu anlaşılmaktadır. Aslında Suriyeli sığınmacılardan önce de bu bölgede farklı sığınmacılar bulunmakta ve farklı iş kollarında, özellikle tersanelerde çalışmaktaydılar. Daha önceki sığınmacıların birçoğunun kaçak olması nedeniyle çok zor şartlarda yaşam mücadelesi vermekteydiler. Ancak Suriyeli sığınmacıların gelişiyile birlikte sığınmacılara bakış açısı değişmiş ve daha fazla ilgi görmüşler ve biraz daha hayat standartları yükselmiştir.

Tuzla belediyesi öncülüğünde düzenlenen kampanyalar kapsamında toplam 90 TIR yardım malzemesi Kırıkhan ve sınır ötesinde bulunan kamplara gönderilmiştir. Suriyeli mültecilerin insanca yaşayabilmeleri için gönderilen yardımlar; engelli araçları, barınma, yiyecek, içecek ilaç ve temizlik malzemelerinden oluşmaktadır.

- **Sınır Ötesi Yardım Çalışmaları**

2013 yılından itibaren Tuzla belediyesi olarak, Hatay Kırıkhan'da Ramazan ayında günlük 50 bin kişiye maddi destekte bulunmuştur. Belediye tüm bu işleri hayırseverlerin yardımlarıyla yapmaktadır. Hayırseverlerin yardımlarının organizesini; Hatay Kırıkhan ve sınır ötesinde yani Suriye içinde yapılan hizmetleri hayırseverlere anlatarak ve göstererek yapmaktadır. Onların yardımlarını alarak ihtiyaç sahibi sığınmacılara ulaştırmaktadır.

Sığınmacılara sadece barınma, yiyecek ve içecek manasında yardım edilmemektedir. Tüm bunlar yapılmakla birlikte sığınmacıların, hem fiziki hem de ruhsal ve sosyal yaşamını daha iyi şartlarda devam ettirebilmesi için Tuzla Belediyesi tarafından Hatay Kırıkhan'da Tıp Merkezi, Fizik Tedavi Merkezi ve Psikolojik danışma

Merkezi kurulmuştur. Belediye bu üç sağlık merkezinin tüm tıbbi malzemelerini ve diğer ihtiyaçlarını düzenli olarak karşılamaktadır.

Tuzla Belediyesi Hatay Kırıkhan'da sığınmacıların eğitimi için yapılan okul, yetimlerin barınması için yetimhane ve tüm sığınmacılar için aşevi yapılmasına katkı sunmuştur

4.2.1.5.Sığınmacılar Hususunda Diğer Kurum ve Kuruluşlarla Yapılan İşbirlikleri

Pendik Belediyesi: Belediye bünyesinde bulunan Mülteci Destek Birimi'nde belediyenin istihdam ettiği elemanların dışında belediye ile işbirliği halinde olan Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı'na (WALD) bağlı olarak 3 adet personel çalıştırılmaktadır. Bu elemanlar, 1 psikolog, 1 avukat, 1 adet de tercümandan oluşmaktadır.

- **Ulusal İşbirlikleri**

Sığınmacıların, belediye sınırları içerisinde bulundukları ilk günden itibaren Pendik Belediyesi, hem kendi bütçesi nispetinde yardımına koşmuş hem de üstesinden gelemediği veya birlikte daha iyi hizmet vereceği ortaklar bulmaya çalışmıştır. Ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla kurmuş olduğu ortaklıklarla sığınmacılara çok yönlü hizmet vermeye çalışmaktadır. Ulusal manada resmi kurumlarla yani Valilik, Kaymakamlık, AFAD, GİGM ile işbirliği yapmakta ve devamlı iletişim halinde hizmetlerini yürütmektedir. Bunlara ek olarak Sivil toplum örgütleriyle de her hususta birlikte hareket ederek sığınmacılara yardımcı olmaktadır. Yurt içinde Aile ve Sosyal ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Hizmetler Merkezi, Kaymakamlıkların Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Vakfı, Kızılay, Ensar ve Muhacir Derneği ve çeşitli STK'larla işbirlikleri yapmaktadır.

- **Uluslararası İşbirlikleri**

Pendik Belediyesi'nin bizzat kendisinin sığınmacılara yönelik olarak çalışmaları yapmak üzere kurmuş olduğu bir sivil toplum örgütü bulunmamaktadır. Belediye olarak ulusal STK'larla işbirliği içerisinde olmakla beraber uluslararası STK'larla da işbirlikleri yapılmaktadır. Bunun haricinde Uluslararası manada da Pendik

Belediyesi, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)'in ortağı olan Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı'yla (WALD) işbirliği içerisinde sığınmacılara hizmet vermektedir. Belediye, WALD ile mültecilere hukuki konularda ve psikolojik destek hususunda çalışmalar yürütmektedir. Pendik Belediyesi, sığınmacılarla ilgili bundan sonra yapacağı çalışmalarda da hem yurt içi hem de yurt dışı partnerlerle işbirliğine devam edeceklerini ifade etmektedirler.

- **Diğer Belediyelerle İşbirliği**

Pendik Belediyesi'nin Sığınmacılar konusunda Büyükşehir Belediyesi ile işbirliği hususunda henüz bir ortaklığının bulunmadığı söylenmiştir. İBB'le böyle bir işbirliği bulunmasa da Marmara Belediyeler Birliği (MBB) bünyesinde diğer belediyelerle her zaman görüş alışverişinde bulunmaya devam etmektedirler. Bu birlik, yaptığı çalışmalarla hem tecrübe ve kaynak paylaşımını hem de birlik beraberlik hususunda çok ciddi katkılar sağlamaktadır. MBB'nin yapmış olduğu çalıştaylara katılarak diğer belediyelerin tecrübe ve uygulamalarından istifade etmeye devam etmektedirler. Bu çalıştaylar ile belediyeler arasında veri tabanı paylaşımı, finansman desteği, malzeme desteği, tecrübe paylaşımı yapılmaktadır. Çalıştay sonunda yayınlanan rapor içerisinde tüm belediyelerin yapmış olduğu çalışmalardan bahsedilmekte, farklı ve ortak noktalar belirtilmektedir.

- **STK'larla İşbirliği**

Sığınmacıların, Pendik Belediye sınırları içerisinde ikamet etmeye başlaması ile mali ve iş yükü olarak elbette ciddi bir artış olmuştur. Ancak bu konuda STK'larla yapılan işbirlikleriyle bu sorun da aşılmaya çalışılmıştır. Belediye, sığınmacılara yönelik olan bu çalışmaların, ihtiyaç duyulduğu ve gerekli görüldüğü sürece devam etmesinin uygun olduğunu ifade etmektedir.

Tuzla Belediyesi: Tuzla Belediyesi de Pendik Belediyesi gibi, sığınmacılar hususunda diğer tüm ilgililerle işbirliği yapma gayretinde ve buna özen göstermektedir. Belediye, Valilik, Kaymakamlık, AFAD, Kızılay, Sosyal Hizmet Merkezi vb. kurumlarla ve de diğer belediyeler, STK'larla işbirliği yapmaktadır. Belediye olarak, yerel yönetimlerin yasal ve idari anlamda sığınmacılarla ilgilenmesi

ve her konuda yardım etmesi hususunda yükümlülüklerinin olduğunu kabul etmekte ve bu konuda da ciddi gayretlerinin olduğunu ifade etmektedirler.

Bir kısım belediyelerin kurduğu veya kurdurduğu sivil toplum örgütleri gibi yapılar Tuzla Belediyesi'nde bulunmamaktadır. Belediye sınırları içerisinde bulunan sığınmacıların sayısı az olduğu için bu ve buna benzer yapıları kurmaya ihtiyaç duyulmadığını söylemektedirler. Tuzla belediyesinin asıl hizmetlerinin sınır kentlerinde ve ülke dışında yani sınır ötesinde olması da bu manada yapılar kurmaya gerek kalmadığını ortaya koymaktadır. Böyle yapılar kurmaktan ziyade kurulan yapılarla işbirliği yapmak belediyenin daha çok tercih ettiği bir fikirdir. Belediyenin, yabancı STK'larla ve uluslararası kurum ve kuruluşlarıyla şuan için her hangi bir işbirliği bulunmamaktadır.

Tuzla belediyesi, sığınmacılara hizmet verme hususunda İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile birlikte hareket etmemektedir. Bu hususta bizzat her konuda kendi imkanlarıyla ve kendi bulduğu işbirlikçileriyle hizmetlerini yürütmektedir. Ancak Marmara Belediyeler Birliği bünyesinde bilgi alışverişi ve diğer işler konusunda birliktelikler devam etmektedir.

- **Veri tabanı**

Tuzla Belediyesi, sınırları içerisinde ikamet eden sığınmacılarla ilgili olarak ellerinde bir veri tabanı bulunduğunu ifade etmektedirler. Diğer kurum ve kuruluşların müracaatları olduğu takdirde bu veri tabanını paylaşabileceklerini söylemektedirler. Özellikle geliştirilmiş ve çok donanımlı bir veri tabanı olmadığı açıkça ifade edilmektedir. Ancak sığınmacıların takibi hususunda şu an için ihtiyacı karşıladığı düşünülmektedir. Tuzla Belediyesi, bilgi alışverişi hususunda hemen hemen tüm ulusal kurum, kuruluş ve STK'larla işbirliği içerisinde hareket etmeye devam etmektedir.

- **Ulusal İşbirlikleri**

Tuzla Belediyesi yetkilileri, sürecin daha iyi yönetilebilmesi için öncelikle Valilik ve AFAD ile işbirliği içinde hareket edilmesinde çok fayda görüldüğünün özellikle altını çizmektedirler. Tuzla belediyesi, sığınmacılara ilçe sınırları içinde yardımcı olduğu gibi asıl hizmetlerini Suriye içinde veya sınır illerinde yapmaya gayret

göstermektedir. Kırıkhan Belediyesi, HAYAD Derneği ve İNSANI İNŞA Derneği ile birlikte hizmetlerini Tuzla Belediyesi sorunları yerinde çözmek adına mültecilere kendi topraklarında yardım etmektedir. Belediye hem Kırıkhan'da hem de sınır ötesinde eğitim kompleksi ve sağlık kompleksi açmıştır. İçerisinde tıp merkezi, fizik tedavi merkezi, yetimhane ve geçici barınma merkezinin bulunduğu sağlık kompleksi hizmetlerine devam etmektedir.

Tuzla Belediyesi tarafından Hatay Kırıkhan'a gönderilen yardımlar Hatay Yardımlaşma Derneği (HAYAD) tarafından organize edilerek mültecilere dağıtılmıştır. Tuzla Belediyesi yardımların dağıtımı sırasında insani ve ahlaki değerleri dikkate almakta ve bu değerlere uygun şartlarda hizmet vermektedir. Hatay Kırıkhan'da yardımların tek elden ve adaletli bir şekilde yapılmasına çok özen göstermektedir. Bu neden tüm bu hassasiyetleri göz önüne alarak Kırıkhan'da Gıda Bankası kurmuştur. Sığınmacılara verilen kartlarla (HAYADKART) buradan rahat bir alışveriş yapma olanağı bulmaktadır. Ayrıca yardım dağıtımında kullanılmak üzere Hatay Yardımlaşma Derneği'ne iki adet yardım dağıtma aracı, bir adet ambulans ve bir adet de su tankeri tahsis etmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye, merkezi yönetim, yerel yönetimler ve diğer STK vb. kuruluşlar olmak üzere yurt genelinde sığınmacı sorunlarına yönelik olarak çalışmalar yürütmektedirler. Ancak Türkiye'nin, sığınmacı sorunlarıyla birdenbire karşı karşıya gelmesi, yetişmiş ve kalifiye eleman bulunmaması ve en önemlisi de finansman sorunlarıyla baş başa kalması büyük sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Dünyada sığınmacı barındıran ülkeler dikkate alındığında bu kadar kısa zamanda ve bu kadar çok sığınmacının olduğu bir başka ülke görmek pek mümkün görülmemektedir. Sayıları çok fazla olması ve göç olayının çok hızlı gelişmesi, hem sığınmacıların birçok sorunla karşılaşmasına hem de Türkiye'nin hazırlıksız yakalanmasına neden olmuştur. Aslında 2011 yılından önce de Türkiye farklı tarihlerde farklı milletlerin göçüne maruz kalmıştır. Fakat bu kadar büyük ve yoğun bir göçle karşı karşıya kalması hem ilk olması açısından hem de çok hızlı gelişmesinden önem arz etmektedir. Türkiye'nin sığınmacılar hususunda bu samimi ve içten yaklaşımı tüm dünya tarafından takdirle karşılanmaktadır. (<https://www.goc.gov.tr>, 2018).

Yaklaşık beş milyona ulaşan sığınmacıların, Türkiye'nin tüm bölgelerine yayılmasıyla birlikte hem sığınmacılar açısından hem de yerel halk açısından çeşitli problemlerle karşılaştıkları açıkça görülmektedir. Sığınmacıların insanca muamele görmek ve insanca yaşamak arzusunda oldukları açıkça bilinmesine rağmen farklı değerlendirmelere yönelen kitleler olduğu açıkça görülmektedir. Çünkü dünyanın hemen hemen her yerinde yaşanması muhtemel olan bir göç olayını kimin ne zaman nasıl yaşayacağı ve başına ne geleceği belli olmadığı açıkça bilinmektedir. Bu nedenle bugün yardıma ihtiyaç duyan insanlara kucak açmak ve onların tüm ihtiyaçlarını gidermek gerektiğini çok iyi anlamak gerekmektedir. Aynı süreç içerisinde başa kalkmadan, incinme ve kırılmalara sebebiyet vermeden sığınmacılara destek olmak, yapıcı ve pozitif olmak açısından çok büyük önem arz etmektedir.

Çalışmada genel anlamda, Türkiye'de ne kadar Suriyeli olduğu, nerede yaşadıkları, ekonomik, sosyal ve kültürel durumları hakkında bilgi verilmiştir. Aynı zamanda bu çalışmada sığınmacıların Türkiye üzerindeki hem ekonomik hem sosyal hem de toplumsal ve kültürel etkilerini araştırma olanağı bulunmuştur.

Türkiye açısından bakıldığında ekonomik, sosyal ve kültürel sorunların ortadan kaldırılması için çalışmalar yapmak, sığınmacı olayını en iyi şekilde yönetmek ve çareler üretmek üzere merkezi yönetim, yerel yönetimler, STK'lar, Ulusal ve uluslararası kuruluşlar ve vatandaşlar kuracakları işbirlikleri ile çalışma yapmaları gerekmektedir. Bu çalışmalar ilk etapta barınma, güvenlik ve temel ihtiyaçların karşılanması gibi hizmetler yürütülürken Suriye'deki savaşın uzaması ile bu ihtiyaçlar farklılaşmaya başlamıştır. Sığınmacıların birçoğunun geri dönmeyeceği düşünülürse Yerel yönetimlerin diğer kuruluşlarla daha fazla işbirliğini zaruri kılmaktadır. Eğer her bir yerel yönetim kendi olanakları doğrultusunda çalışır ve işbirliği yapmazsa uyum çalışmaları çok zayıf kalacak ve birçok hizmet ya eksik kalacak ya da hiç yapılamayacaktır.

Uyum sorunlarının ortadan kaldırılamayışı toplumsal yapıda da farklı sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır. Sığınmacıların ve yerel halkın bir arada yaşamaları bu sorunların giderilmesiyle doğru orantılıdır. Örneğin çalışma izni verilen veya işyeri açma ruhsatı verilen sığınmacıları korurken yerel halkı da dikkate alarak çözüm üretmek gerekmektedir. Aslında çalışmada uyum konusunun tek taraflı olmadığı hem yerel halk hem de sığınmacılar açısından uyum sorunun bir an önce çözülmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Uyum konusunda özellikle hangi hususlarda yerel halkın ve sığınmacıların sorun yaşadığı tespit edilmesi ve çözüm üretilmesi gerektiği anlatılmaktadır.

Başlangıçta yerel halkın sığınmacılara karşı çok daha misafirperver olmasına rağmen sürecin uzamasıyla birlikte bu hoşgörü ve sabır azalmış, hem kentlerde hem de kırsalda çeşitli sorunlara neden olduğu görülmektedir. Hemen hemen hayatın her anında birlikte yaşamaya başlayan iki farklı toplumun hangi sorunlarla karşılaştığı anlatılmaktadır.

Sığınmacılar konusunda belediyelerin başarısında en önemli husus yöneticilerin inisiyatif alma konusudur. Çalışmada da belirtildiği gibi inisiyatif alan belediyeler almayanlara göre sığınmacılar açısından daha iyi hizmet vermektedir. Mevzuat eksikliği nedeniyle çekinen ve sorumluluk almak istemeyen yöneticilerden ziyade daha cesur davranan ve sorumluluk üslenenler bu hususta ön plana çıkmaktadır.

Yerel yönetimler her ne kadar kendi bünyesinde hizmet vermiş olsa da diğer kamu kurumları, uluslararası kuruluşlar ve STK'larla yapılan projeler ve aldığı danışmanlıklarla etkin bir uyum politikası yürütmesi amaçlanmaktadır. Uluslararası kuruluşlardan proje kapsamında yardımların alınabilmesi için proje sürecini iyi bilen ve süreci iyi yöneten elemanlar istihdam edilmesi gerekmektedir. Ancak proje sürecini bilen çok az ayda personel olduğu da açıkça anlaşılmaktadır. Çünkü yerel yönetimler, uluslararası kuruluşların proje kapsamında vermiş olduğu birçok fonu kullanamamaktadır. Yerel yönetimler, uluslararası yardımların sığınmacılar için fon kullanma ve proje yazımı konusunda personeline eğitim vermesi her yönden faydasına olacaktır.

Yerel yönetimlerin, sığınmacılar için yapacağı uyum çalışmalarını yasal bir çerçeveye oturtabilmesi için merkezi yönetimin bu çalışmaları yasal bir düzenlemeyle desteklemesini gerekmektedir. Yapılacak bu yasal düzenlemeyle yerel yönetimlerin eli güçlendirilerek daha kaliteli bir hizmetin sunulması sağlanacaktır. Aynı zamanda yerel yönetimlerin mevzuat eksikliği nedeniyle geri durması ve hesap verme endişesiyle hareket etme refleksi de ortadan kaldırılmış olacaktır.

Bir başka hususa gelince, sığınmacıların uyumu konusunda yerel yönetimlerin ve diğer kurumların her ne kadar sorumlulukları olsa da bireylerin ve toplumun sorumlulukları da kesinlikle unutulmaması gerektiği vurgulanmaktadır. Çünkü sığınmacılar, toplum ve bireylerle içi içe yaşamaktadırlar.

Yerel yönetimlerin, sığınmacılar konusunda etkinlik ve yeterlilikleri belediyelerin ve belediye yetkililerinin vizyonunu, misyonunu ve sığınmacılarla ilgili istek ve kararlılıklarını göstermektedir. Yerel yönetimler, deneyim ve tecrübelerini Marmara Belediyeler Birliği gibi şemsiye platformlarda paylaşarak zaman ve kaynak israfını önlemeyi amaç edinmeleri gerekmektedir.

Yerel yönetimlerin, sığınmacılar hususunda istihdam ettikleri personel sayısı oldukça sınırlı olduğu ve her geçen gün eleman istihdamına daha fazla ihtiyaç duyulduğu dile getirilmektedir. Özellikle sığınmacılara yönelik olarak eleman istihdamının olduğu yerel yönetimlerde sorunların asgari düzeylere çekildiği görülmektedir. Sığınmacıların tercüman vasıtasıyla doğru yönlendirilmesi hem zaman kaybını hem maddi kaybı hem de sığınmacıların topluma uyum adına önemli bir husus olduğu

anlaşılmaktadır. Bunlara ilaveten psikolog ve sosyal hizmetler uzmanlarının istihdam edilmesi de sorunların asgari ölçülere indirgenmesine yardımcı olmaktadır. Özellikle Sığınmacıların kendilerinden eleman istihdam edildiği takdirde iletişimin daha iyi olduğu ve sorunların çözümünün daha kolay olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Bu anlamda sığınmacıların olduğu her yerde hizmetlerin eksiksiz ve hızlı olması için ihtiyaç kadarı eleman istihdam edilmesi faydalı olacaktır.

Merkezi yönetim, yerleşimle ilgili olarak alacağı tedbirler sığınmacıların aynı bölgelerde ve kentlerde yoğunlaşmasına ve gettolaşmaya neden olabilecek türden kalabalık gruplaşmalara engel olması gerekmektedir. Bu tür problemleri önleme konusunda merkezi yönetimin yanında yerel yönetimlere daha fazla görev düşmektedir. Bu nedenle yerel yönetimlerin bu anlamdaki çalışmaları yapabilmesi için merkezi yönetimin destek vermesi gerekmektedir. Yerel yönetimlerin açacağı meslek kursları, lisan kursları ve bulacağı iş olanaklarıyla gençlere sahip çıkacak ve boş durmalarının önüne geçecektir.

Türkiye genelinde sığınmacılarla ilgili yapılan çalışmaların iletişim ve koordinasyonu hususunda Ortak bir veri tabanının olması daha verimli ve daha aktif bir hizmet verme olanağı sunması açısından çok büyük bir önem arz etmektedir. Türkiye genelinde yapılan çalışmalar ve verilen hizmetler dikkate alındığında en önemli hususun ortak bir veri tabanının olmadığı ve buna bağlı olarak ciddi sorunlarla karşılaşıldığı anlaşılmaktadır. Yerel yönetimlerin merkezi yönetimle birlikte hareket etmesi gerektiği ve Merkezi yönetimin GİGM' in veri tabanını Türkiye çapında tüm yerel yönetimlerin kullanımına açması gerektiği paydaşlar tarafından her platformda ifade edilmektedir. Ortak veri tabanının tüm paydaşlarla paylaşılması, sığınmacıların takibinin ve belli bölgelere yığılmalarını önlemek adına uygun olacaktır. Ortak veri tabanında sığınmacıların tüm verileri bulunacağından hangi bölgelere hangi sığınmacının gönderileceği ve ne kadar olacağı istatistiki olarak net bir şekilde ortaya konabilecektir. Bu da gettolaşma vb. olayların önlenmesinde büyük bir rol oynaması beklenmektedir. Ayrıca ortak veri tabanının paylaşılması ve hizmete sunulması yerel yönetimlerin ve diğer paydaşların emek, zaman ve kaynak açısından israfın önlenmesine yardımcı olacağı da açıkça görülmektedir. Ancak, ortak veri tabanının kullanıma açılması kişisel verilerin mahremiyeti konusu dikkate alınarak yapılmalıdır.

Çok önemli bir başka hususta sığınmacıların ihtiyaç analizleri yapılarak hem kısa vadede hem de uzun vadede yerel yönetimlerin ve STK' ların yapacağı hizmetlerin planlaması yapılarak en kaliteli ve en hızlı hizmetleri sunmaya yardımcı olacağı açıkça anlaşılmaktadır. Bu ihtiyaç analizi hem sığınmacılar açısından hem yerel yönetimler açısından ayrı ayrı yapılmalı ve kayıt altına alınmalıdır.

Sığınmacıların Türkiye'ye geldikleri günden beri daima ülkelerine geri dönecekleri ümidi bulunmaktaydı. Ancak zamanla geri dönme ihtimallerinin azalmasıyla sığınmacılar yabancı bir ülkede yaşamının zorluğu ile buradaki yaşama tutunmaya çalışmışlardır. Göçün başlangıcında sığınmacıların çoğunluğu kırsalda yaşarken daha sonra kentlerde yaşamaya başlamışlardır. Sığınmacıların kentlere yerleşmesiyle birlikte yerel yönetimlerin sorumlulukları da ciddi manada artmaktadır. Bu nedenle yerel yönetimler sığınmacılarla ilgili olarak yeni politikalar üretmesi ve var olan hizmetlerini geliştirmeleri gerekmektedir. Yerel yönetimler, sığınmacıların ülkelerine dönme ihtimalinin düşük olması nedeniyle uzun vadeli çalışmalar yapması beklenirken genel olarak kısa vadeli planlamalar üzerinde durmaktadırlar. Aslında yerel yönetimler uzun vadeli düşünmüş olsalar da yetki ve sorumlulukları dikkate alındığında bunu gerçekleştirmeleri pek mümkün görülmemektedir. Bu konuda yerel yönetimlerin uzun vadeli düşünebilmesi için merkezi yönetimin yetki ve kaynak tahsisine ihtiyacı olduğu anlaşılmaktadır. Mevzuat ve kaynak sorunları olumlu anlamda aşıldığı takdirde yerel yönetimlerin sığınmacılar hususunda daha fazla çözüm üretebileceği fikri ortaya çıkmaktadır.

Sığınmacıların sorunlarının sadece yerel yönetimler yoluyla çözülebileceğini düşünmek yanıltıcı olacaktır. Yerel halk ve sığınmacılar arasındaki uyum ve bütünleşmenin olabilmesi için sadece yerel yönetimler değil hem merkezi yönetim hem de diğer STK vb. kuruluşların da daha çaplı, ortak ve köklü çalışmalarıyla mümkün olduğu görülmektedir. Sığınmacıların sorunları hususunda kısa vadeli planlamalar sorunların çözümünden ziyade sorunların zamanla büyümesine ve artmasına neden olmaktadır.

Türkiye'ye sığınan insanların farklı kültür ve farklı bir sosyal yapıda yaşamaya başlamaları ile sosyal ve kültürel farklılıkların çözümünde ilk etapta dil ve iletişim konusunun aşılması gerektiği açıkça görülmektedir. Büyüklere oranla çocukların dil

problemlerini daha kısa süre içerisinde çözdüğü ancak yaşça büyük olanların ise bu konuda daha ağır ilerlediği anlaşılmaktadır. Aslında Avrupa'da olduğu gibi ülkeye kabul edilen sığınmacılara dil şartı getirmenin gerekliliği sorunların aşılması için kaçınılmazdır. Yanlış anlaşılmalara ve sorunların doğru yansıtılmasının çaresi olarak dil probleminin çözülmesi ve sosyal, kültürel uyumun sağlanmasının gerekli olduğu görülmektedir.

Kısa, orta ve uzun vadeli olarak sığınmacıların ekonomik olarak yaşam standartlarının yükseltilmesi ve işgücü piyasasında rekabet edebilmeleri için mesleki yönden desteklenmeleri ve gerekli donanımı kazanmaları hususunda gerekli önlemlerin ve yasal düzenlemelerin yapılması büyük önem arz etmektedir. İşgücü piyasasında sığınmacıların intibaklarının yapılması ve çalışma hayatında tutunabilmelerinin yolunun açılması ve desteklenmesi ve çalışma izinlerinin verilmesi gerekmektedir. İçinde bulundukları topluma uyum aşamasında en önemli etken olarak ekonomik özgürlüklerinin sağlanmalarıdır, denilebilir. Ekonomik yönden kent ve toplumla bütünleşen ve uyum sağlamaya adım atan sığınmacılar kentin kurallarına ve yaşam koşullarına daha çabuk intibak etmeleri beklenmektedir.

Sığınmacıların topluma uyum hususunda eğitim-öğretim açısından en yüksek seviyede istifade etmeleri için yerel yönetimlerin ve merkezi yönetimin imkanlarını seferber etmeleri gerekmektedir. Eğitim her şeyin başı olduğu için orta ve uzun vadede eğitim olmadan sığınmacıların istenilen düzeye gelemeyeceği açıkça görülmektedir. Toplumun ve bireyin en iyi gelişimi eğitim olanaklarından en yüksek seviye istifade etmelerine bağlıdır. Orta ve uzun vadede hem milli eğitim hem de yükseköğretim olanaklarından faydalanan sığınmacılar, geleceğe daha emin adımlarla ilerleyerek topluma daha iyi uyum sağlayabileceklerdir. Sığınmacıların hem eğitim hem sağlık imkanlarından yararlanmaları için üreten bir toplumun bir parçası olmaları ve topluma gerekli katkıyı sunmaları süreklilik açısından çok önemlidir. Bu şekilde topluma ve devlete katkı sağlayan sığınmacılar, toplumun nezdinde de kabul göreceklidir.

Sığınmacıların üreten ve ekonomik yönden katkı sunan bir hale gelmesi sosyal güvenlik açısından da hem sürdürülebilirlik hem de adalet yönünden çok önemli bir etkidir. Sosyal güvenlik sisteminin tüm bireylere adil ve eşit bir hizmet sunmasının

yolu da tüm toplumun üreten ve katkı sunabilecek bir seviyeye gelmesine bağlıdır. Sığınmacılar konusunda üreten ve ekonomik olarak özgürlüğünü eline alması, kalıcı olarak bir çözüm yolu demektir. İnsanları hazırcılığa ve bedavacılığa alıştırmamak ve üreten bir toplum haline getirmek gerektir. Yani balık vermek değil balık tutmayı öğretmek çok daha önemlidir.

Suriye göçü aslında doğrudan veya dolaylı olarak tüm dünyayı etkilemiştir. Milyonlarca sığınmacının ülkelerini terk edip kitlesel olarak yer değiştirmesi ülkeleri her yönden etkilemiştir. Tüm dünyayı olduğu gibi özellikle de Türkiye'yi ekonomik, sosyolojik ve siyasal olarak yapısını çok etkilemiştir. Türkiye'nin aynı zamanda kitlesel göçün yoğunluğu ile demografik yapısı etkilenmiş, bu sebeple de ulusal göç ile ilgili kanun ve yönetmelikler yenilenmiş ve kurumsal yapılar da buna göre şekillenmiştir.

Suriyeli göçü siyasal yapıyı da ciddi anlamda etkilemiş olmalı ki sığınmacılara sunulan imkanlar tartışma konusu olmuştur. Halen tüm Türkiye'de sığınmacılara ayrılan kaynak ve sunulan hizmetler tartışılmaya devam etmektedir. Aslında tartışma konusu olan sığınmacıların gelmesi ve kaynaklardan istifade etmesi değil, sığınmacıların yerlerinden yurtlarından haksız yere çıkarılması ve ülkemize düzensiz, kayıtsız ve sayıca çok fazla kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır.

Yerel yönetimler, yapıları gereği ve mevzuat gereği sınırları içinde bulunan ve yaşayan tüm insanlara karşı sorumluluk bilinciyle hareket etmekte ve hiç bir ayırım gözetmeden hem sığınmacılara hem yurttaşlara hizmet sunmaktadır. Ancak bu hizmetleri sunmak üzere politika üretirken farklı uygulamalar içerisinde olduklarını görmekteyiz. Hatta bir kısım yerel yönetimler sığınmacı olayına olumlu yaklaşırken bir kısmı da çekingen davranmaktadır. Hatta bir kısmı ise bu duruma tamamen uzak durmaya gayret etmektedir.

Türkiye'deki sığınmacıların, geçici koruma kapsamında bulunması nedeniyle geçicilik vasfının devam etmesi farklı güçlüklerle karşılaşılmaya ve çözüm açısından da zorluklara neden olmaktadır. Sığınmacıların birçoğunun geri dönmeyi düşünmediklerini de dikkate alarak geçici koruma kapsamından çıkarılıp kalıcılıkları üzerinde ciddi anlamda planlamalar yapılması gerekmektedir. Bu noktada yapılacak saha araştırmaları ile hem sığınmacıların hem de yerel halkın beklenti ve endişeleri

dikkate alınarak öngörülerine göre tespitler yapıp uzun vadeli çözümler üretilmelidir. Sığınmacılar için bilgilendirici ve açıklayıcı semineler ile sahip oldukları haklar hususunda çalışmalar yapılmalı ve yaşadıkları kentin yaşama kültürü ve kuralları hakkında tanıtım yapılmalıdır. Hem kentin kuralları hem de sığınmacıların hakları açısından düşünüldüğünde yapılacak bu çalışmalar ile kent yaşamında sorunlar azaltılacak, sığınmacılar ihtiyaçlarını çok çabuk karşılayacak ve insanlar mutlu olacaktır. Sığınmacılarla yerel halkın iletişimi ve uyumu arttıkça huzursuzlukların ve anlaşmazlıkların da bittiği görülecektir. Sığınmacılar hakkında oluşan önyargıların yok edilebilmesi için yerel halka da sığınmacılar hakkında doğru ve açıklayıcı bilgiler verilmeli ve kamuoyunda tanıtımlar yapılmalıdır.

Sığınmacılar hususunda en önemli bir başka konu da sorunların ya yerinde ya da o yere yakın bir bölgede telafi edilmesi ve planlamalar yapılması uygun görülmektedir. Bir kısım yerel yönetimin yaptığı gibi ya sınır ötesinde ya da sınıra yakın bir bölgede sığınmacıların yardımına koşmak daha hızlı ve daha faydalı olduğu, hem ülke içinde de sorunların ortaya çıkmasını önleme açısından önemlidir. Bu anlamda bu tür uygulamalar sadece Türkiye'de değil göç olayının yaşandığı tüm ülkelerde benzer uygulamalar yapılmaktadır. Burada asıl olan göç alan ülkenin hem sosyal hem kültürel hem de ekonomik yapısını etkilemeden sığınmacılara destek olmak ve sorunlarını çözmek olmalıdır.

Birleşmiş Milletler, göç olayının yaşanmasına neden olan ülkeler nezdinde tarafsız bir tutumla yaklaşmalı ve gerekirse bu ülkeye ciddi yaptırımlarla göç olayının yaşanmasına neden olan faktörleri ortadan kaldırması gerekmektedir. Bu nedenle göç olayına neden olan yönetimlere bu tedbirleri alması hususunda çağrıda bulunması ve takibini yapması zaruri görülmektedir. Göç olayına neden olan ülkeye gerekirse güç kullanılmalı ve ülke yöneticilerinin yönetimden uzaklaşması için tedbirler alınması gerekmektedir. Çünkü göçe zorlanan insanlar göç edeceği diğer ülkeleri de ciddi anlamda etkilemektedir.

Sığınmacılar için geçici bile olsa İş-kur gibi bağımsız bir yapı veya iş-kur bünyesinde bir yapıya gereksinim duyulmaktadır. Yaklaşık beş milyona ulaşan tüm sığınmacılar için buna benzer yapılar oluşturulmadığı takdirde birçok insan mağdur olacak ve sosyal, kültürel ve hukuki olarak krizlere neden olacaktır.

EKLER

Mülakat soruları:

- 1- Belediye sınırlarınız içinde ne kadar Suriyeli sığınmacı bulunuyor? Bunlardan kaçını çocuklar ve kadınlar oluşturuyor? Belediye hizmetleri Suriyeli sığınmacıların % kaçına ulaşmaktadır?
- 2- Resmi sayılar ile belediyeinizdeki sayılar nelerdir?
- 3- Belediye sınırlarınız içinde ne kadar sığınmacının hangi sektörlerde çalıştığını tahmin ediyorsunuz? Bu konuda yerel halk tepki gösteriyor mu?
- 4- Belediye sınırlarınız içindeki Suriyelilere ait işyeri sayısı ve türü/sektörü nedir?
- 5- Belediyeinizde sığınmacılarla ilgili hangi birim ilgileniyor?
- 6- Sığınmacı ile ilgili konularda belediyeinizde hangi pozisyonlarda kaç personel çalışmaktadır, ayrı bir birim mevcut mudur? Varsa bu birim ne zamandan beri var
- 7- Suriyeli sığınmacıların ihtiyaçlarını tespit etmeye yönelik çalışmalarınız var mı? Varsa nelerdir? Ev ziyaretleri gerçekleştiriyor musunuz?
- 8- Elinizde belediye sınırları içerisinde ikamet eden sığınmacılarla ilgili herhangi bir bilgi/database var mı? Varsa nasıl ve nereden temin edildi? Paylaşmanız mümkün müdür? Database için kullandığınız veya özel olarak geliştirdiğiniz bir yazılım var mı?
- 9- Sığınmacılar konusunda hangi kurumlarla işbirliği yapıyorsunuz? Resmi Kurumlar (Valilik, Kaymakamlık, AFAD, GİGM vs.) STK'lar Uluslararası kuruluşlar Belediyeler
- 10- Sizce, belediyelerin (yasal ve idari anlamda) sığınmacılarla ilgilenmesi yükümlülüğü var mıdır?
- 11- Belediyeiniz tarafından bu çalışmaları yapmak üzere kurulan veya kurdurulan STK'lar var mıdır? Varsa hangileridir, ne zaman kuruldular?
- 12- Yabancı STK ya da uluslararası kurumlar ile işbirliğiniz var mı? Varsa hangileri ile? Hangi alanda? Mali büyüklük nedir? Yabancı STK ya da UA kurumlarla işbirliğini geliştirmek, artırmak ister misiniz?
- 13- Sığınmacılara yönelik çalışmaların finansmanı nasıl sağlanmaktadır?

- 14- Sığınmacılar konusunda Büyükşehir Belediyesi ile işbirliğiniz var mı? Varsa hangi alanlarda ve ne şekilde?
- 15- Bugüne kadar sığınmacılar için harcanan belediye kaynağı aylık ortalama ne kadardır (Tahmini de olabilir)? Sığınmacılar belediyenizin sınırlarında ikamet etmeye başlaması ile mali ve iş yükünüz ne kadar arttı?
- 16- Sığınmacılardan dolayı belediye kaynak ya da personel sayısında kapasite artırımını gerçekleştirdi mi?
- 17- Suriyeli sığınmacılar hizmeti nerede ne şekilde veriyorsunuz? Belediyenizin kurduğu, yönettiği ya da işbirliği yaptığı sığınmacılar için Toplum Merkezi var mı? Varsa faaliyetleri hangi alanlardadır? Kaç kişiye hizmet vermektedir? Yoksa kurulması düşünülüyor mu?
- 18- Belediyenizin sığınmacılar yerleşme sürecine bir katkı ya da etkisi bulunuyor mu? (Ev bulma, Kira ödeme vs.)
- 19- Belediyeniz sığınmacılar sağlık sorunlarına yönelik bir çalışma yürütüyor mu?
- 20- Belediyeniz sığınmacıların eğitime yönelik bir çalışma yürütüyor mu?
- 21- Belediyeniz tarafından özel gruplara (Kadın, Çocuk, Engelli, Yaşlı vs.) eğitim ya da sosyal destek veriliyor mu?
- 22- Sığınmacıların uyumu konusunda neler yapıyorsunuz?
- 23- Sığınmacıların sizden ne gibi beklentileri oluyor? En çok hangi taleplerle/problemlerle size geliyorlar?
- 24- Sığınmacılar karar süreçlerine dahil olması gerekli midir? Gerekliyse ne şekilde ve hangi araçlarla katılabilirler?
- 25- Sizce belediyenizin bu süreci daha iyi yönetmesi için neler yapılmalıdır? Öncelik durumuna göre sıralar mısınız?
- 26- Söylemek istediğiniz başka şeyler varsa lütfen belirtin.

KAYNAKÇA

- Abadan Unat, N. (2006). Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa. s. 21. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adıgüzel, Y. (2016), Göç Sosyolojisi, s. 22-56 Ankara: Nobel Yayıncılık. ISBN: 978-605-320-521-0
- Akıncı B, Nergiz A ve Gedik E, (2015). *Göç araştırmaları Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2. Temmuz-Aralık 2015. ss. 58-83
- Akkaya T, (1979) Göç ve Değişme. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak. Yay. No. 2573.
- Akman K ve Yöntem Balaban A. (2018). s: 1-58, Geçici Koruma Statüsünde Bulunan Suriyelilerin Günlük Yaşama Uyumu: Samsun Üzerine Bir Değerlendirme. Polis Akademisi Yayınları: 58 Rapor No: 18 ISBN: 978-605-4619-87-0. Birinci Baskı.
- Aksoy E. (2007), “Suç Ve Güvenli Kent Yaklaşımı”, Dosya 6, Tmmob Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Bülten 55, Ankara.
- Aksoy Z. (2012). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:5, Sayı:20, s:2 Kış 2012, www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581)
- Alaç, Ali Erkan, Çalı Hasan Hüseyin. (2011). s: 258 “Yerel Yönetimler Ve Suç Önleme”, Suç Önleme Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Bursa. Bursa Emniyet Müdürlüğü yayınları, No:1.
- Ateş H ve Akpınar A. (2017). s:1225-1227) Yerel Yönetimlerin Mültecileri Topluma Entegrasyonundaki Etkinliği: İstanbul İli İçerisinde Karşılaştırmalı Bir İnceleme. Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu.
- Ateş H, Ovalı T. (2018) Göçmenler, Yerel halk ve Paydaşlar Gözüyle Göç Yönetimi, *Düzce Örneği*, Aralık 2018, ISBN:978-605-7928-67-2, 1. Baskı, Düzce Valiliği.
- Balkırı C, Karaman, Z T ve Kırkulak, B. (2008). “Yabancı Emekli Göçünün Sosyal ve Ekonomik Etkileri: Antalya ve Çevresi Üzerine Ampirik Bir Çalışma”, Uluslararası Emekli Göçünün Sosyal ve Ekonomik Etkileri: Antalya Örneği, Der. Canan Balkırı, Antalya, s. 8-38
- Barutçugil İ, (2004). “Stratejik İnsan Kaynakları Yönetimi” Kariyer Yayıncılık İletişim, Kariyer Yayınları: İstanbul, Yönetim Dizisi:15.
- Bayındır Goularas G ve Sunata U, (2015). Türk Dış Politikasında Göç ve Mülteci Rejimi. *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 2(1),

- s: 12-40), Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması, Bayraktutar M, (2011). ss:7-10, “Suç Önlemede Dini ve Ahlaki Öğelerin Rolü”, Suç Önleme Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Bursa Emniyet Müdürlüğü Yayınları No:1 KASIM / 2012
- Berkün S, (2017). s:582, *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, ISSN:1308-9633 Kasım 2017 Cilt:9 Sayı:2, Sayfa:582-598,
- Biner Ö, (2016). s:87, Türkiye’de Mültecilik: İltica, Geçicilik ve Yasallık ‘Van Uydu Şehir Örneği’, Bilgi Üniversitesi Yayınları,2016, ISBN 6053993995, İstanbul.
- Brettell C.B. and Hollifield J. (2000) “Migration Theory (Talking Across Disciplines)” In C.B. Brettell and J. Hollifield (der.) Migration Theory (Talking Across Disciplines) içinde, New York: Routledge. akt:Ela Özcan E D, 2015, s:187, Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme.
- Castles S. ve Miller M J, (1998). The Age of Migration, ss: 23-24. Mcmillan, London.
- Çağlar T, (2018). Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 8 (Haziran 2018)
- Çağlayan S, (2006). Sosyal Bilimler Enstitüsü (İLKE), 2006, ss:67-91, Sayı:17, Muğla Üniversitesi
- Çakır E, Sarıhan Z ve Özcan Sarıhan N, (2014) *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 16 (Özel Sayı I), ss:227-231, ISSN: 2147-7833, www.kmu.edu.tr. Yerel Yönetimlerde Suç Önleme Politikası Olarak Farklılıkların Yönetimi: Seferihisar Belediyesinde Bir uygulama.
- Çakran Ş ve Eren V, (2017). Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması, s: 21, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Yıl: 2017, Cilt: 14, Sayı: 39.
- Çamur A, (2017). s:119. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:6, Sayı:2 Aralık 2017, s:119. Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Sorumluluğu: İzmir Örneği.
- Danış A D, (2004). Yeni Göç Hareketleri ve Türkiye, *Birikim Dergisi*, Sayı:184-185, ss.216224, Ağustos-Eylül 2004.
- Danış D, 2018: 2, Türkiye’de Kent Mültecileri Ve Misafirperverlik, TESEV, 2018.

- Daudov M, (2015) a. “Türkiye’de Yabancıların Uyumunda Yerel Yönetimlerin Rolü”, ss: 51-52, Uluslararası Göç ve Mülteci Uyum Sorununda Kamu Yönetiminin Rolü, Editör: Bulut Y , Mustafa Kemal Üniversitesi ve Hatay Valiliği Ortak Paneli, 10 Nisan 2015, Antakya/ Hatay.
- Daudov M, (2015) b, “Göç Politikasında Söylem-Eylem Dönüşümü ve Belediyeler”, Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği - Kent ve Göç Konferansı, 14 Kasım 2015, Kadirli/Osmaniye
- Demirel Akbaş C, (2015). Türkiye’deki Suriyeliler: Statüler ve Hükümet Politikaları, s: 45, Körükmez Lülüfer, Südaş İlkay, Göçler Ülkesi- Alkışlar, Göçmenler, Araştırmacılar, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, ss:45-68.
- Develi Erdem S, (2017). *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* Y.2017, C.22, Göç Özel Sayısı, s.1343-1353
- Doğan H İ ve Sevinç B, (2011). “Suç Teorileri Ve Şehir Güvenliği; Bitlis İliyle İlgili Genel Bir Değerlendirme”, *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt:13 Sayı:4, s: 28-54.
- Doğan H İ Ve Sevinç B, (2011); akt. Çakır E, Sarıhan Z, Özcan Sarıhan N, ss:227-231, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 16 (Özel Sayı I): 227-231, (2014) ISSN: 2147 - 7833, www.kmu.edu.tr. Yerel Yönetimlerde Suç Önleme Politikası Olarak Farklılıkların Yönetimi: Seferihisar Belediyesinde Bir Uygulama.
- Ekşi N, (2016). “1951 Yılından Bugüne Mülteci Kavramı”, *İller ve Belediyeler Dergisi*, Ocak, Sayı: 813, ss:10-17.
- Emek İnan C, (2016). *Göç Araştırmaları dergisi*, Cilt:2, Sayı:3, ss10-33, Ocak-Haziran.
- Eraldemir Z. (2013). Türkiye’de Göç Sorunu Göçlerin Sosyo-Ekonomik Yansımaları İskenderun- Dörtüol Örneği Yüksek lisans Tezi
- Erdem B, (2017). Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni Cilt: 37, Sayı: 2, ss:332–351. Aralık, ISSN: 1308-0385, İstanbul.
- Erder, S. (2014), “Türkiye’de Değişen Siyasal Konjonktür, Değişen Göç ve İskan Politikaları”, İçduygu A., Erder, S.ve Gençkaya Ö F, Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere MiReKoç Proje Raporları 1/2014 TÜBİTAK 1001_106K291, Eylül 2009, ss. 77-136.

Erdoğan M M, (2017). “Kopuş”tan “Uyum”a Kent Mültecileri-Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği”. s:16, Marmara Belediyeler Birliği Göç Politikaları Atölyesi. Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, 2017.

Erdoğan M M, (2017). “Kopuş”tan “Uyum”a Kent Mültecileri-Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği” Marmara Belediyeler Birliği Göç Politikaları Atölyesi, s:16, Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, 2017.

Erdoğan M M, (2017). s: 18. akt: Ateş H ve AKPINAR. A 2017, s:1225. Yerel Yönetimlerin Mültecileri Topluma Entegrasyonundaki Etkinliği: İstanbul İli İçerisinde Karşılaştırmalı Bir İnceleme. Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu. İstanbul.

Erdoğan M M, (2017). “Kopuş”tan “Uyum”a Kent Mültecileri, ss: 96-97, Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, ISBN 978-605-83293-4-8.

Ergüven Nasih S ve Özturanlı B, (2013). Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye, ss:1007-1061. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (AÜHFD)*, Cilt:62, S:4, Ankara.

Ersöz H. Y. (2005) “5272 Sayılı Yasa Öncesinde Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Politika Alanındaki Deneyimleri”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı: 50, ss.134-151.

Es Muharrem, A Hamza, (2004). Kent yönetimi, kentlileşme ve göç: sorunlar ve çözüm önerileri, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Cilt:0, Sayı:48, ss: 206-248, İstanbul.

Giddens A. (2010). “Göçmenlerin Emek Piyasası Üzerindeki Etkisi”, *Sosyoloji Başlangıç Okumaları*, Ed. Anthony Giddens, Ankara: Say Yayınları, 522-527.

Gordon, I. (1992) *Modelling Approaches to Migration and Labour Market*. T. Champion and T. Fielding (der.), *Migration Processes and Patterns* içinde, London. Belhaven Press, 119, akt:Ela Özcan E.D, 2015, s:187, *Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme*.

Göç Yönetiminde Yerel Düzeyde Koordinasyonu Güçlendirme Çalıştayı, (2016). ss:1-4, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi.

Günay E, Atılgan D ve Serin E, (2015). Dünyada ve Türkiye’de Göç Yönetimi, ss:37-60. <http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/download/article-file/395572>.

İçduygu A, Erder S ve Gençkaya Ö F, (2014). (Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, ss: 1923-2023, Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi)

İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi Raporu (İGAM), (2013) “ Sivil Toplum Örgütlerinin Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler için Yaptıkları Çalışmalar” İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi- İGAM Sivil Toplum Örgütlerinin Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler İçin Yaptıkları Çalışmalar İle İlgili Rapor, ss:19-26.

İpek N, (2016). *Göç Araştırmaları dergisi*, Cilt:2, sayı:3, Ocak-Haziran

Jansen, C J, (1970). “Migration: A Social Problem”, Readings in the Sociology of Migration, Pergamon Press, New York.

Kabulden entegrasyona, (2017). Göç Olgusu Karşısında Yerel ve Bölgesel Yönetimlerin Rolü, Tavsiye Kararı:394, Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi, 32. Oturum.

Kara H, Karakılçık Y, (2016) *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6(3),727-738, Aralık.

Kara P, (2010). “Türkiye’de Göç, İltica ve Mülteciler”, s: 154-155, *Türk İdare Dergisi*, Sayı: 467, Niğde, 2010.

Keleş S, (2008). Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği, ss:30-32. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Anlayışı 597 Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon.

Kınık K. (2010), “Göç, Sürgün ve İltica”, <http://www.amnesty.org.tr/ai/node/1538>, E.T.: 13.05.2011.

Kirişçi, K, (2014). “Misafirliğin Ötesine Geçerken: Türkiye’nin “Suriyeli Mülteciler” Sınavı” Brookings Enstitüsü & Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (Usak) ss:27-35, Haziran.

Koç N, Ökmen M, (2015). *Maliye Dergisi*, s: 71, Sayı 168, Ocak-Haziran.

Koçak Y. ve Terzi E. (2012). Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri, Kafkas Üniversitesi, *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3 (3): 3-19

Kopuş”tan “Uyum”a Kent Mültecileri, (2017) ss:47,61,75,78,83, Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.

“Kopuş”tan “Uyum”a Kent Mültecileri, (2017) Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği, Marmara Belediyeler Birliği Göç Politikaları Atölyesi MAGA, İstanbul.

Latif D, (2002). Refugee of the Turkish Republic. The Turkish Yearbook of International Relations, Vol. XXXIII, ss: 1-29, Akdağ G.A. (2005). *AB Kapısında Türkiye ve Göç Politikası. Stratejik Öngörü Dergisi*, Yıl: 2, Sayı: 4, s:161-167, Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Yıl: 2017, Cilt: 14, Sayı: 39, s:1

Mackreath H ve Sağnıç Şevin G, (2017). Türkiye'de Sivil Toplum ve Suriyeli Mülteciler, ss:14-15 Mart.

Marmara Belediyeler Birliği, (2015). ss: 7-11.

Massey, Douglas S, Arango Joaguin, Hugo Graeme, Kouaouci Ali, Pellegrino Adela, TaylorJ. Edward, (2014). Tercüme edildi. *Göç Dergisi*, C:1, S.1, s:11, www.gocdergisi.com

Mermer B, Şataf C ve Negiz N, (2016) Süleyman Demirel Üniversitesi *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Y:2016, C:21, S:4, s.1302.

Mutluer M, (2003). Uluslararası Göçler ve Türkiye: Kuramsal ve Ampirik Bir Alan Araştırması-*Denizli/Tavas-*, Çantay Kitabevi, İstanbul.

Naz Y, (2015). Türkiye’nin Uluslar Arası Göç Politikası Ve Uluslar Arası Göçün Türkiye’deki Güncel Sorunları, Süleyman Demirel Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, ss: 15-19

Nazır B, (2016). Macar ve Polonyalı Mülteciler, Osmanlı’ya Sığınanlar, s:39, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, ISBN: 9789756480540,

ORSAM, (2016). Toplantı Değerlendirmesi No.1. Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler, s:14, Uzun Vadeli Entegrasyon İçin Fırsatlar ve Zorluklar. Ankara: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi.

Oytun O ve Şenyücel Gündoğdu S, (2015). Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye etkileri, s:18, ORSAM, Rapor No: 195, Ocak 2015, ISBN: 978-605-4615-95-7

Öcal O, Yıldırım E, (2011). “Kayseri İli Örneğinde Sosyo- Ekonomik Faktörlerin Suça Etkisi”, s:121, Suç Önleme Sempozyumu Bildiriler Kitabı Bursa Emniyet Müdürlüğü Yayınları No:1 Kasım / 2012

Ökmen Ö, (2010). “Yabancılar Hukukunda Göçmenler”, ss: 7-8, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Öngör Ş. . (1980). Coğrafya Terimleri Sözlüğü, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, <http://tdkterim.gov.tr/>, E.T.: 16.02.2011

Özdemir S, Başel H ve Şenocak H, (2009), “Sivil Toplum Kuruluşları (STK)’nın Artan Önemi ve Üsküdar’da Faaliyet Gösteren Bazı STK’lar Üzerine Bir Araştırma”,s:156, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, S: 56, ss: 152- 233)

Özer İ, (2004). Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme, Ekim Kitabevi, 2004, s: 11, Bursa.

Özyakışır, D, (2013). Göç, Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic.Ltd., Şti.Ankara.

Pekşen, N, (2014). Sosyal Belediyecilik Çerçevesinde Engellilere Sunulan Hizmetler: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s:48, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.

Pektaş E K, (2010). “Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Karşılaşılan Sorunlar”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 1, ss.5-23.

Petersen, W, 1958:258, “A General Typology of Migration”, *Amerikan Sociological Review*, Vol: 23.

Pınar Ş ve Mazman İ, (2016). Ortadoğu’da Göç Hareketleri ve Türkiye’ye Etkisi, ss:5-6, Ortadoğu Sempozyumu, 4 – 7 Mayıs 2016, Kırıkkale Üniversitesi.

Seyyar A, (2008). “Yerel Siyasetin Gelişiminde Sosyal Politikaların Önemi”; ss:21-38, *Yerel Siyaset Dergisi*, Sayı:25.

Sinha, V.N.P. and Ataullah MD. (1987) Migration- An Interdisciplinary Approach, (First Edition), Delhi: Seema Publications. akt:Ela Özcan E.D, 2015, s:187, Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme.

Sirkeci İ, Cohen J. H. ve Přívara A, (2017). Towards a Migration Letters Index: the most influential works and authors in Migration Studies. *Migration Letters*, 14(3): 336-345. Akt: Sirkeci İ ve Göktuna Yaylacı F, (2019). Küresel hareketlilik çağında göç kuramları ve temel kavramlar. Göktuna Yaylacı F, (der.) içinde, Kuramsal ve Uygulama Boyutları ile Türkiye’de Sığınmacı, Mülteci ve Göçmenlerle Sosyal Hizmetler (sf.15-39) Londra: Transnational Press London.

Stouffer, A. S, (1940). “Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance”, ss:21-38 *American Sociological Review*, Volume 5, Number 6.

Sürgevil O, (2010). “Çalışma Yaşamında Farklılıkların Yönetimi”, s:17, Nobel Yayın Dağıtım, İstanbul.

Şahin C, (2001). “Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine ilişkin Kuramsal Bir inceleme”, *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 21 (2), ss:57-67, <http://www.gefad.gazi.edu.tr/window/dosyapdf/2001/2/2001-2-57-675,cengizcahin.pdf>, E.T.12.02.2011.

Tartan T ve Arıcı A, (2017) *Sosyal Çalışma Dergisi*, 2017, Cilt: 1, Sayı: 1, s: 15, İstanbul'da Yaşayan Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamalarının Değerlendirilmesi.

Tekeli, İ. (2011), Anadolu’da Yerleşme Sistemi ve Yerleşme Tarihi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Tekin Ö, Aslan S ve Söylemez A, (2017). Mültecilerin Kente Uyumunda Yerel Yönetimlerin Rolü: Örnek Politika ve Hizmetler Üzerine Bir İnceleme. ss:370-371, , cilt III, S:369. III: Bölüm, Göç Politikaları ve Belediyeler, akt: Erdoğan M. M, 2016: 34, Kopuş’tan Uyum’a Kent Mültecileri- Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetim: İstanbul Örneği. Marmara Belediyeler Birliği yayınları, İstanbul.

Toprak D, Şataf C, (2009). “Türkiye’de Yerel Yönetimler Reformu Çerçevesinde Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, C: 1, S: 1, ss. 11-24

Tunçcan Ongan N, (2013). Sosyal Uyum-Sosyal Sermaye Eksenli Kalkınma Yaklaşımının Sınıfsal Sonuçlarına İlişkin Bir Değerlendirme, s:219, Çalışma ve Toplum, 2013/1.

Türk Gül D, *Marmara İletişim Dergisi* Yıl: (2016). Sayı: 25 ss: 145-157, ISSN: 1300-4050.

Türkiye’de Geçici Koruma Statüsündeki Suriye Vatandaşlarına Yönelik Sosyal Uyum ve Psikososyal Destek Çalışmaları Koordinasyon ve Planlama Çalıştay Raporu, (2016). s: 90, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2016.

Türkiye'de Suriyeliler Özel raporu, (2018). s: 233, TBMM Kamu denetçiliği Kurumu, Ankara, 2018.

UCLG-MEWA, (2016). s:13.

Ünalın T. (1998), “Türkiye’de İç Göçe İlişkin Veri Kaynaklarının Değerlendirilmesi”, Türkiye’de İç Göç Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri Konferansı, ss: 91-103, İçduygu A- Sirkeci İ- Aydıngün İ (Ed.), Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul

Ünlü U, (2016). s:68 “Sosyal Belediyecilik Anlayışının E-Belediyecilik Uygulamalarına Entegre Edilmesi, Sayıştay Dergisi, Sayı: 102, ss. 63-89.

Wallerstein, I, (2000). “Kapitalist Dünya Ekonomisinde Hane Yapıları ve Emek Gücü Oluşumu”, s:134, İrk Ulus Sınıf, Metis, 2000, İstanbul.

Woods A ve Kayalı N, (2017). ss: 13-20, Suriyeli Topluluklarda Etkileşim; İstanbul'daki Yerel Yönetimlerin Rolü, İstanbul Politikalar Merkezi.

Yalçın, C, (2004). ss: 22-29, Göç Sosyolojisi, Anı, Ankara.

Yaman A, (2016). Suriyeli Sosyal Sermayenin İnşası ve Yeniden Üretim Sürecinin Sivil Toplum ve Ekonomik Hayat Alanlarında İncelenmesi. *Göç Araştırmaları Dergisi* Cilt:2 Sayı:3, ss: 94-127.

Yıldız S ve Çakırer Özservet Y, (2016). “Göçmen Çocukların Şehre Uyumu ve Eğitim Politikası”, (Ed: Y. Bulut), Uluslararası Göç ve Mülteci Uyumu Sorununda Kamu Yönetiminin Rolü, Umuttepe Yayınları, İstanbul

İNTERNET

https://auzefalmsstorage.blob.core.windows.net/auzefcontent/ders1/beseri_cogrfayay_a_giris/10/index.html, 2018, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.

<https://bianet.org/bianet/insan-haklari/2953>. 2019, Bianet.

<http://www.bagcilar.gov.tr/> 2018,

<https://www.esenyurt.bel.tr/> 2016,

<http://www.lisansegitim.com/siyaset-biliminin-temel-konulari/> Siyaset Bilimi, Sosyal Devlet Anlayışı, Mayıs, 2018,

www.gantep.bel.tr, 2016.

www.konya.bel.tr, 2016.

www.timeturk.com, 2017

www.bcekmece.bel.tr, 2017

www.selcuklu.bel.tr, 2015.

<https://www.goc.gov.tr>, 2018

<https://edition.cnn.com/2013/08/27/world/meast/syria-civil-war-fast-facts/index.html>

Syrian Civil War Fast Facts, 2017

<https://multeciler.org.tr>, 2017.

www.dernekler.gov.tr, 2018.

<https://madmimi.com>, TACSO E-Bülten Özel Sayı: Sığınmacı ve Mültecilerle Çalışan STK'lar ve Sivil İnisiyatifler.

<https://www.amerikaninsesi.com>, 2017

<https://www.dw.com/tr>, 2015.

<http://devinit.org/wp-content/uploads/2016/06/Global-Humanitarian-Assistance-Report-2016.pdf>, <https://adana.afad.gov.tr/tr/19329/2017>

<https://www.beyaztarih.com/osmanli-tarihi/osmanliya-siginan-macar-multeciler>

www.zeytinburnu.istanbul, 2017.

www.sultanbeyli.istanbul, 2017.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Selami Karakaş

Uyruğu: T.C.

Doğum Tarihi ve Yeri: 24 Kasım 1969, Horasan-Erzurum

Elektronik Posta: selami.karakas@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,	1994
Yüksek Lisans	İMU, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı	2019

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
1994-1996	MEB	Öğretmen
1996-1999	MEB	Müdür Yardımcısı
1999-2004	Özel Sektör	Müdür
2004-2011	MEB	Öğretmen
2011-2012	İMU	Daire Başkanı
2012-2019	İMU	Genel sekreter
Yardımcısı		

YABANCI DİLLER

Orta düzeyde Arapça, İngilizce.

HOBİLER

Seyahat, Müzik